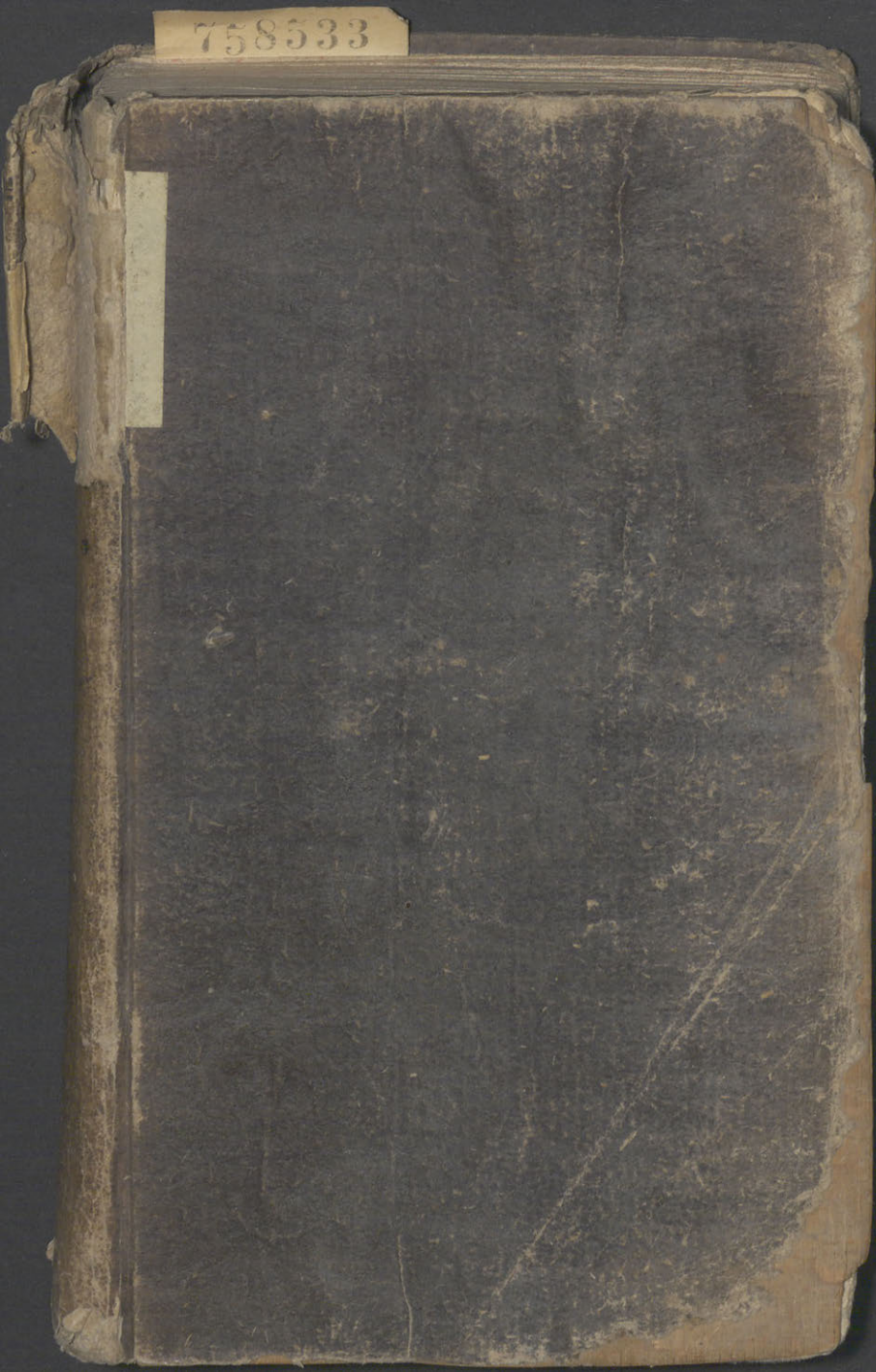

758533

1599

2027

5869

~~G. Lib. P. ...~~
~~...~~

Am 1863

Et Libris

Gabrielis Rötterhoff.

1875.

150

E L I S A,

AVAGY

MILLYENNEK KELL LENNI

A Z

ASZSZONYNAK.

FORDITATOTT

V E R E S M Á R T O N

Á L T A L

POSONYBAN,

BELNAY GYÖRY ALOYS

költségével, és betűivel.

1803.

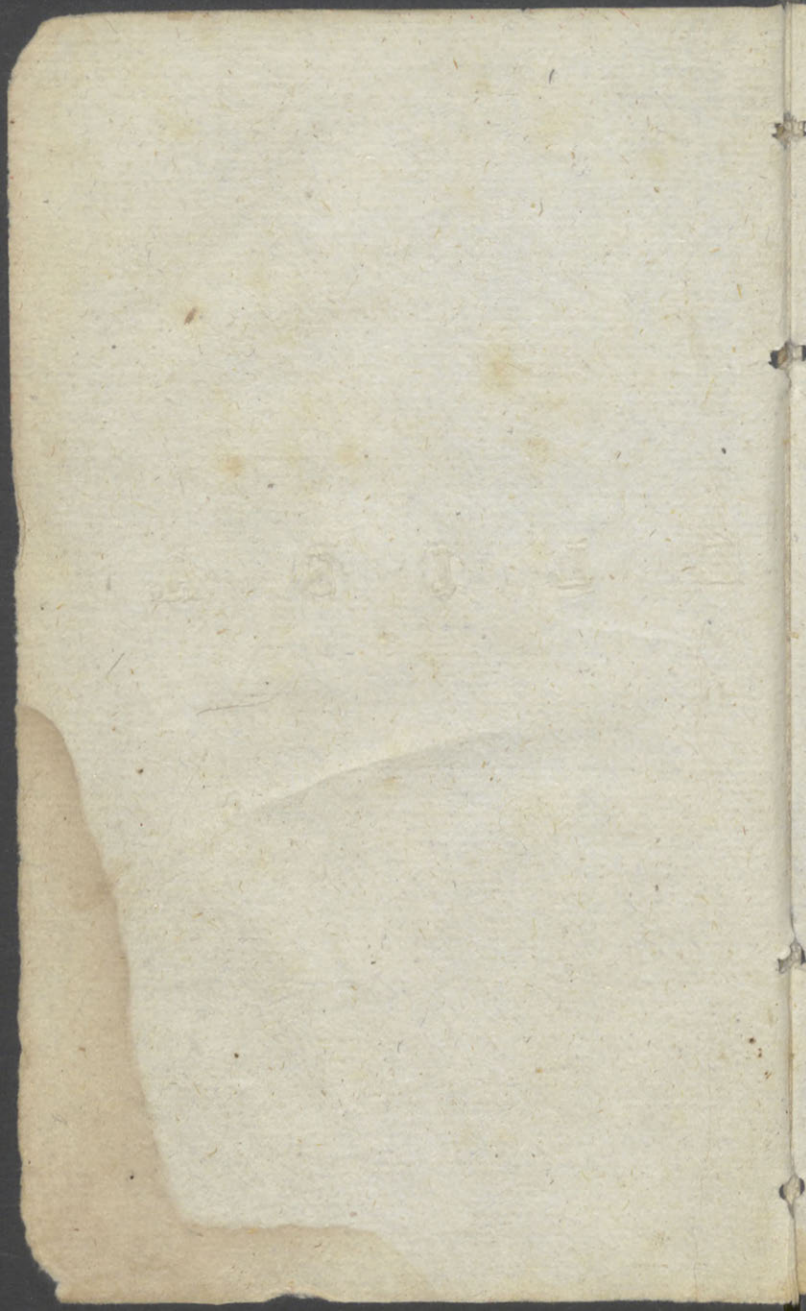
Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci.

Horatius.

NAGY IVÁN

E L I S A.

Méltóságos Grófné!

Régi bé-vett szokás, új, és nem minden belső érdem nélkül való könyveket előkelő személyek hatalmas pártfogása alatt világosságra bocsátani mind azért, hogy ez által a' könyvnek betse nevelkedjék, mind pedig azért, hogy az olvasó közönségnek ez által a' könyv még inkább ajánltassék, egy szóval, hogy köz hasznúvá tétessék.

Ezen

Ezen ditséretes szokás szerint én - is az én Magyar Elisámnak egy hathatós Pátrónát keresvén, midőn szorgalmatosán vizsgálódnám, kinek ajánlhatnám én azt legillendőbben; Nagyságodnak egy olly jeles Tettét hallottam - meg, melly engemet Nagyságod nemes gondolkozása és érzése iránt tsudálkozással és belső örömmel töltött - el.

Alig vala Nagyságod egy fényes - születésű Magyar ifjúnak, ki édes hazánkat az ő hasznos iparkodásáról a leg szebb reménységekkel biztattya, alig vala mondom Nagyságod Gróf Széchényi Lajos jeles Úrfinak el-jegyvezve, midőn

MÉLTÓSÁGOS
SZÉCHÉNYI LUDOVICA
GRÓFNÉNAK

SZÜLETETT

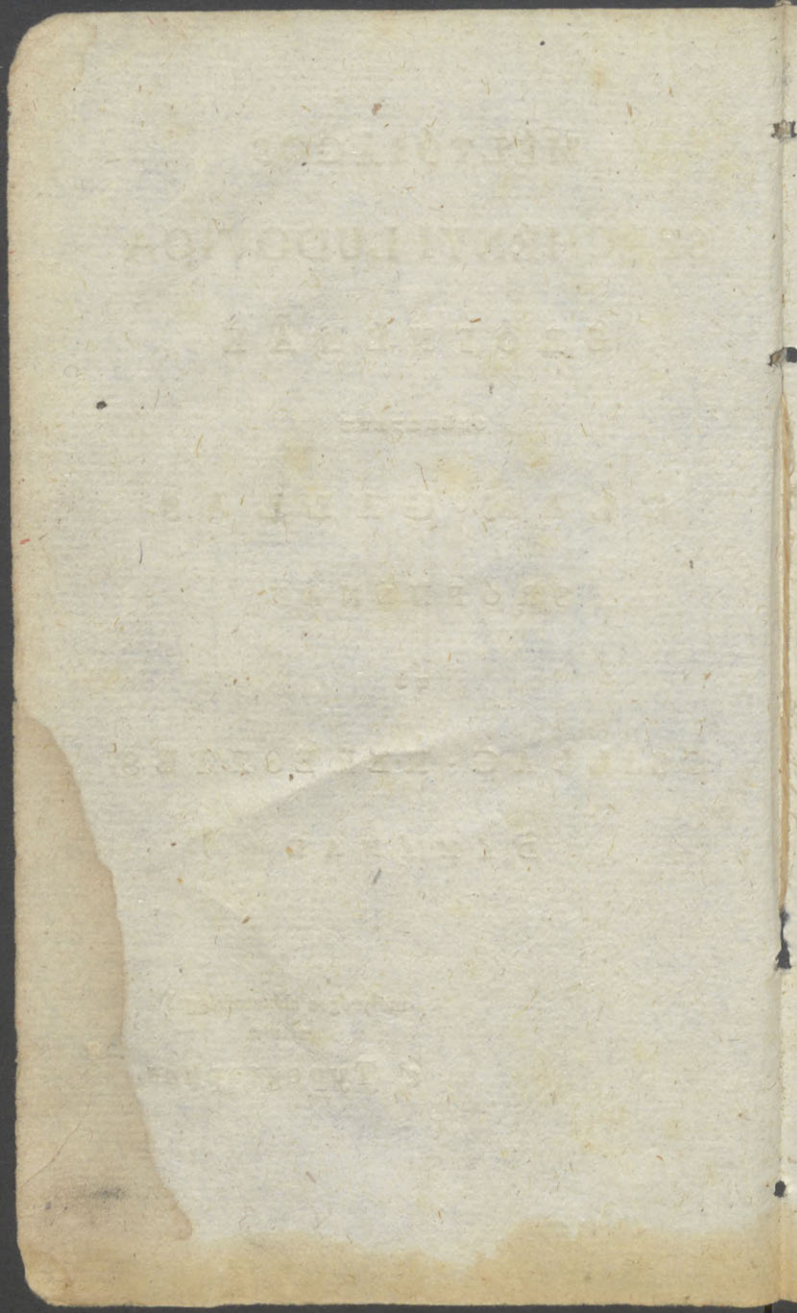
CLAM-GALLAS
GRÓFNÉNAK

ÉS

CSILLAG-KERESZTES
DÁMÁNAK

mélyseges alázatossággal
ajánlja

a Typographus.

Előbeszéd.

Egy felhevült fántásiájú eszelős: Acidalius, nem szégyenlett hajdan olly vakmerőségre vetemedni, hogy az Aszszonyi szép Nemet erősségeknél fogva akarta de a' melyek tsak gyáva elme futtatások voltak, az Emberek' sorából ki mustálni; hanem a' mind a' természet és józan okosság az okos világgal együtt megzáfolták az ő helytelen és nevettséges okoskodásait, mind végre maga is, midőn észére tért nem tsak Embereknek, hanem még Angyaloknak is valotta

lotta őket, — ha ezt hízelkedés nélkül nem mondhatni is; de tsak ugyan meg kell val-
lani, hogy ők nem tsak az hogy Emberek
de még mint olyanok a' polgári életnek min-
den környül állásából éppen ki maradhatat-
lanok, úgy mint a' kiknek munkáságok mind
az egyes, mind a' közönséges részekre fel-
osztódott. Tsak hogy az a' tetemes kár,
hogy nintsenek minden mi *Azszonyaink* ezen
nagy és fontos rendeltetésekkel megismerked-
tetve, szomorúan lehet gyakran tapasztalni,
hogy sok, a' természetnek legszebb tulajdon-
ságaival ékeskedő személyek, vagy el fajul-
nak a' nevelés által, vagy ez elmúlástód-
ván, durvul és pallérozatlan tevélyeknek
az élet ösvényén a' nélkül, hogy rendelte-
tésekhez legkevésbé is közelithetnének!

Szívire vévén a' nagy érdemű szerzőné
ezt a' nagy fogyatkozást; ezen remek mun-
kája által akarta a' már nagy részént el-
áradt, 's még jobban is eláradható go-
nosz-

Nagyságod jövőd hazájához vonzó nagy fzeretetéből azonnal egy a' Magyar nyelvben jártas Tanítót Cseh országba hívatata azért, hogy a' kellemes, és nemes Magyar nyelvet tökéletesen meg-tanúlhatná. És valóban rövid idő alatt annyira vitte Nagyságod a' dolgot, hogy nemcsak folyvást olvasni, hanem helyyefsen is Magyarúl beszélni tudna. És már csak ezen tekintetből - is az én Magyar Elisám igaz jufsát tarthattya Nagyságod kegyes pártfogásához, sőt az márig - is tulajdonává lett Nagyságodnak nemcsak azért, mivel annyi fzeretettel viseltetni méltóztatik a' Magyar nyelvhez, hanem azért - is, mivel azon erköltsi czím, melly

melly Elisának tselekedeteiből ki-tündök-
lik, Nagyságod jeles tselekedeteinek-
is szintugyan az az öltöne. Méltóztásék
azért Nagyságod ezen a' Magyar szép
Literatúrában az én typographiai iparko-
dásomnak első sengéjét, mint mélysé-
ges tilzteletemnek bizonyos jelét kegyes-
sen elfogadni. Melljel áthatatosan vagyok

Nagyságodnak

Posonyban 19. Nov. 1802.

Alázatos engedelmes szolgája
Belnay György Aloys.

*Jobb hogy, (mitsem magad) inkább más ditsérjen
Mert féltő hogy ekként (kedvetlen büz érjen
(hozzád gyanú férjen.*

A' kik ezen munkának Afzszonyi tollból, lett folyását talám kétségsbe hozhatnák: jusson eszékbe, hogy az ezen könyvbe öszve szerkesztett alap igazságoknak ki gondolásokra, szint' úgy felemelkedhetett, v. még inkább, egy Afzszonyi szelid, gyenge, és érzékeny elme, valamint a' gondra termett férfúi nagy lélektől telhetnék, — mind a' históriák, Rowe Ersébetet, Schurmann Máriát, Dániel Polixenát; mind a' máii idők. Molnár Borbálát, Fábján Iudithot, Fáy Katalint, Vályi Klárát's egyebeket mutathatnak elő. — Ezt ugyan akárki írta legyen, tulajdonképpen a' tzeit sem nem akadályoztatja, sem nem előmenetelesíti, — ámbár az is tagadhatatlan:

*Hogy ha szép testből lövellik a' virtusnak sugára
Sokkal számosb tsudálkát lázzit a' fel, magára.*

Vajha.

Vajha az ezen könyvbe be foglalt tanítások, és a' virtusnak azokba elhintett magvai az olvasók szívébe bőséges gyümölcst teremnének: így mind a' nagy érdemű szerzőné' mind az én, közös fáradságunk gazdagon meg lenne jutalmazva. — Ugyan ezen kedves kívánságának bételjesedését szívből óhajtja.

Po'sonyba 20. Mart. 1802.

A' Fordító.

nosznak eleit venni; a' melybe olly hathatósan van, az erköltsi rend (mor. syst.) a' tselekedetek sorába elrakosgatva, 's egy személybe egy pontra hozva: hogy a' ki ezt, legyen az férjfi v. Afzszony, követi, lehetetlen böldeggé nem lennie; mert ebbe oly törsökös igazságokra talál, mellyek ötöt a' tselekedetre, még pedig mindenkor a' jónak törvényei szerént való tselekedetre indítják, 's az okofsággal mint legelső kataliz-zal megismerkedtetik, nem lehet ugyan is Afzszonytól olly virtust 's tökéletességet kívánni, mely azon személybe, kit a' szerzőné Elisának nevezett fel nem találtatnék. Következésképpen a' ki ötöt maustrail teszi magának a' követésre; még az utolsó per-tzen is ezt mondhatja a' haldokló Elisával: tsendes Lélekkel halok meg; mivel bizonyos vagyok benne, hogy minden köte-lelségemet, a' mellyet mint Embernek, az élet minden környülállásaiba kellett telyesitnem, telyesitettem. *Be böldegg Em-ber-*

bernek tarthatni pedig azt, a' ki tulajdon
Lelkiesméretének illyetén tanúbizonyság té-
telével szálhat a' halállal szembe!

Ezen betses könynek méltó ditséretére
elég legyen ez egyet megjegyezniem: hogy
a' tudós újság (Lit. Zeitung) által 1797. tör-
tént, nagy meglepedést okozó helybe hagyat-
ásától fogva 1801-ig és így négy esztendőök
elforgása alatt, ötször látott az originalba,
mindég öregbedő kedvességgel új világot,
még pedig a' mi több, egy olly pallérozott
nemzet között, melly a' jó izlés, és a' tu-
dományok' theátrumán senkinek sem hágy
mostanság maga előtt tapsot kapni.

A' munka nem enyim; hanem nekem
csak magyar köntösbe lett öltöztetését kö-
szönheti másként ennyit sem mondanék fe-
löle, tudván azt az oly igen fenn forgó
közmondást: propria laus sordet, az -az:

„**T**saknem fél Századot éltem én már által,
a' miolta számtalan embereket esmértem, de
igazi Bódogra csak ritkán találtam. Láttam,
hogy az Erdemetlenek nagy tisztségekre lép-
tek, és azt a' jó, de kevésbé fzerentsés Szi-
vek irigy szemmel nézték; hanem még olyat
csak nem láttam, a' ki a' nyomorúságotól
környülvétetve, a' fzerentsétlenség súllyos tsa-
pásai alatt is így szólt volna: Bódog vagyok!
Olyat sem, a' kinek vágyódásai, az ő kíván-
ságaira való Szerethetésnek határait által nem
lépték volna, a' ki a' fzerentsétől nékie ki sza-
batott helyvel megelégedett - 's abból mindég
másba ne kívánczozott volna, és bódogtalan-
ságot tsupántsak a' maga helyén, másutt pe-

dig mindenütt boldogságot ne képzelt volna. És minthogy az emberek soha sem a' magok Állapottjokhoz alkalmaztatva gondolkoznak, és tselekefznek: innén származik ez a' fok féle Gonosz. A' világ se nem Mennyország, se nem Pokol, az Emberek is se nem Angyalok se nem Ördögök! vig órákat is sokakat fogsz te tölteni kedves Leányom! de sok szenvedések is várnak rád. Mindkettőre szüntelenül készen tartsd magad'. Juson eszedbe a' boldogságnak édes szenderedései között, hogy a' Szerentsétlenség távolról fenyeget; de a' vizontagságok közt se felejtsd el, hogy az öröm akkor is mosolyog rád. Egyikbe úgy, mint a' másikba, mindenkor a' jó erköltsöt tartsd mustrául. Úgy tselekedj, a' hogy kell tselekedned. Alj tántorodás nélkül a' törésen, mellyre téged a' Szerentse állit; így soha, sem a' nagylelkűség el nem hágy, sem a' tsillámló Szerentse el nem tsábit. Szeresd, és törd el az Embereket, engedd el az ő álsók lehető megfertődésedet, annyi Jót tégy, valamennyit tsak tehetsz; így soha sem fogsz a' Szerentsétlenséggel megesmérkedni.

Igy szólt halálos Ágyába Báró Hohnau Elisához, az ő tizenhárom esztendő Leányához, és tsak hamar kimúla. Méjjen benyomódtak ezek a' szók annak szívébe, térdre esvén Attyának holtteste mellett, tsókolgatta az ő megmerevedett kezeit, és monda: Édes Atyám! én mindenkor méltó Leány akarok egy.

egy ilyen érdemes Atyához maradni! ekkor elfojtották szavait a' keservek, — fokáig szó-
talanul térdepelt a' holttest mellett, az ő
gyermekded lelke egész erőben érzette az el-
válásnak kipótolhatatlan veszteségét. Jó dara-
big buslakodott még Elisa Atyától lett meg-
foltatásán; de mivel az élet' tavaszszán
a' fájdalmak nem tartósok (vajha az öreg-
korba is így vólnának!) Elisa is nem fokára
meg szünt sirni; hanem azért az ő Atya'
tanításáról éppen nem felejtkezett el, annak
képe mindenkor környüle lebegett, és az ő
Árnyéka eránt való tiszteletből, lelkét min-
den Jóra hajlandóvá formálta. Németh Ország-
nak egy nevezetes Városába lakott volt Báró
Hohnau a' maga Házanépével, a' melly mind
öszve Feleségéből és két Leányiból állott, kik
közzül Elisa volt az öregb. Férjének Halála
után meg únván a' Báróné a' városilakást, fa-
lusi Józsgába költözött.

Hohnau Bárónéba a' jó szívvvel, és jeles
ésszel fok hibák is voltak egyesítve, kevély,
akaratos, tartzkodó, 's mindenkor egyaránsú
karakterrel lévén örökké kész volt a' mások
kárhoztatására, a' legártatlanabb tsekedetek
is meg szüntek ő előtte mindjárt azok lenni,
mihelyest az Udvariság határait által hágták,
és a' régi tős gyökeres Ösekkel ditsekedő ke-
vélykedést elégnék tartotta a' derégségre. A'
szelíd, érzékeny, mindenek eránt jó indulat-
tal viseltető, és édes Anyyával egészen ellen-

kező természeti tulajdonságokkal ékeskedő Elisát nem szenvedhette, hanem minden kedve 's szeretete Károlinába, a' kissebb Leányába határozódott, a' ki erköltseire nézve éppen az Anyára ütött, tsak hogy idővel még annál is gonoszabbat lehetett belőle várni.

Elisának volt egy Wanberg Henriette nevű, magánál valamivel idősebb, szegény árva Leány barátneje. Ezt a' Báróné örökbe tartotta, és megengedte hogy Leányának mulattatótársa legyen.

Ezen kedves Henriettejének társaságába töltötte hát Elisa, ifjúságának elsőbb tűrhető esztendeit. E' tsillapította az ő tüzes képzelődésének hevességét, a' melly miatt a' gyermekded Elisa könnyen hibákat ejthetett volna. Édes Attyának sirja felett gyakran előhozta néki Henriette annak tanítását, emlékeztetvén őtet arra, melly alkalmatossággal egyszer a' többek között nagy megilletődéssel így szólt: Ugy vagyon, elfelejthetetlenek előttem az ő utolsó szavai, elfelejthetetlenek az ő Virtusai, 's nagylelkűsége! Ah! Henriette! felfogadtam az ő Árnyékának, hogy hozzá hasonló léfzek; — de mond meg, meg tartottam e' Fogadásomat.

Henr. Kedves Elisa! annak tsak a' tsupa akarása is, kész Virtus.

Elisa. Nem! éppen nem! egyet fe fejjel szólj az ilyen közönséges Virtusról. Semmit sem ér az olyan jó Szándék a' melly, végrehajtat.

talánúl marad. Nézd, Henriette! ezt a' kiderült, tiszta eget, mindég ilyen az én lelkem, ez annak valóságos mustrája.

H e n r. Bóldog vagy kedves barátném! ha mindenkor így érzed, — Oh bártak valamint a' vétek távol kerül, ugy soha semmi búbánat is ne környékezne!

E l i s a. Mitsoda kívánság ez Henriette? Reménylhetem e' én azt hogy soha bút ne lássak? En csak azt tartom igaz bóldogságnak, mellyet a' Virtus, és Szerelem nemz. Valamely nemes érzésü Férfival egybe köttetni, az az egyetlen egy fő-jó, a' mellyre kívánkozom, és ha egyszer azt elérhetem; már akkor a' legsúlyosabb terhet is könnyen hordozom.

H e n r. Hát másként nem? hanem csak ezen feltétel alatt? Oh Elisa! ki adta néked tudodra jövődöbeli forsodat? Hadgy fel ezzel az álmodozással! mert szerentsétlenné tesz'. Soha sem találsz te szived szerént való Férfit. Szelid, érzékeny felemelkedett, 's nagyra született Lélek! te még eddig úgy szólván csak rejtekbe éltél; nem tudod te még, miképpen tusakodik a' nagy Világba, az indulat, és az azzal ellenkező interesse egymással? miképpen gyözetik meg a' Virtus? miként fojtatik el különösen az a' kényyenvalóság az a' finom érzés, a' melly soha sints a' férfiúi lelkekbe oly mértékbe mint az Afzonyiakba? Oh Elisa, még te hijával vagy annak a' tulajdonságnak, melly nélkül a' Vir-

tús tsak erőtlenség, és a' mellyre az édes Atyád' utolsó szavai tégedet megtaníthatnak volna: t. i. az erőlelkűség, és egyenes ítéllettétel' hijjával. Az Emberektől közepszerűségnél egyebet ne kívány. A' szerentse' kezeiből pedig örömet és szomorúságot egyvélgest várj. — Ezek —

E l i s a. — Valánsk' az ő Szavai: ne gondold, hogy azokat elfelejtsem. Ah Henriette! vezels, egyenged lépéseimet. Sokszor képzelni se tudom, hogy az Emberek éppen úgy ne éreznének, éppen úgy ne gondolkoznának mint én. A' nagy és szép tselekedetek felemelkedett érzést gerjesztnek, egybe kedvünk jön hozzájuk, mihelyest rájuk esmerünk, és az azok követésének kívánsága származik bennünk.

H e n r. Az igaz kedves Barátném! ha minden Embereknek, mint nékem és néked, idejek volna belső érzékenységeikre figyelmezni, ha-ők a' zabolatlan indulatoktól, és más ezer meg ezer környülállásoktól el nem ragadtatnának, a' mi ofztán alkalmatlanokká teszi őket az egyenes Itéllettételre. És végezetre, ha, még minnek előtte gondolkodni tanultak; már az ő izlések meg nem vesztegettetett volna annyira, hogy a' nagy és szép tselekedeteknek mind megismerésére mind Erzésére alkalmatlanok légyenek.

E l i s a. (fohászzkodva) Ah! Henriette! Így hát fenki sins a' világon, én hozzám hasonló?

sonló? Nem találhatok foia, velem egyező Lélekre, hanem az Emberektől meg különözve magánofságba kell szomorú napjaimat töltenem?

H e n r. Ah nem! tzelom ellen van, hogy benned illy kedvetlen képzést gerjefszfek. Az Embereket éppen ne kerüld, tsakhogy az ő Virtusaikról is felesleg nagyított képzeleted ne legyen. Minden jó Lélek meg egyez te veled, pedig illyen még elég van, mihelyest töle tökéleteliséget nem kívánsz. Maga a' Virtus, azonnal meg szünne Virtus lenni mihelyest az Emberektől külön gondoltatnék, és mellyik érzékeny Lélek ne vólna kéz, az Emberekbe való meg tsalatozást inkább eltürni, mint sem hogy magánofságába forvadjon?

E l i s a. Érzem a' te beszédednek igazságát, nem is reménylem, hogy magamat minden Emberbe fel találjam; de tsak még is lehetnek azok közt olyanok, a' kik éppen úgy éreznek, éppen úgy gondolkoznak mint én.

H e n r. Távol légyen tőlem az emberi természetnek az a' megalatsonyítása, hogy nagy és Nemes Lelkek' lételek felől kételkedjem! Vagynak igen is, vagynak olyanok, a' kik a' jót tsupán tsak magáért szeretik, a' kik minden önnön hafzon reménylése nélkül nemesen tselekefznek, a' kik minden teremvények eránt szeretettel és jó akarattal gerjedeznek.

De vallyon találsz e' te illyenekre Elisa? vallyon a' fok, másformák közt nem tévelzed

ted é el egészen őket, Ki tesz' az ő feltalálások felől téged' bizonyossá?

Elisa. Az én szívem! — a' találja fel őket!

Henr. Szerelmes álmodozóm! Gyakran úgy tettszik, mint ha feltaláltad volna, de akkor szomorodsz el, midőn észre veszed, hogy megsalatkoztál!

Elisa. (meg ölelvén őtet) Te legalább mindig meg vagy számomra Henriette! de miért forgatod fel egyszeribe az én képzelődésemnek kedves képeit? minek döntöd dugába annak édes andalgásait?

Henr. Azért mert azok csak tündérképek, te azokat még is valóságnak véled. Elisa! meg lehet, én is csak álmodozom; de én tégedet az afszonyi tökéletességek' ideáljának képzellek, és óhajtom hogy azokat el is érhesd.

Elisa. Óh Henriette! ez a' gondolat: hogy én a' tökéletességet, a' mennyire csak egy Afszonytól kitelik, elérhessem, egész mivóltomat felemeli!

Henr. Az én nemes nagyravágyásom is kevélykedik benne, midőn meg gondolom, hogy abba én is munkás vagyok. Vagy mit mondok? hiszen ha Elisa legtökéletesebb lesz is a' maga nemeközött, nem nekem, hanem édes Attyának, 's magának fogja köszönhetni.

Elisa.

Elisa. Tökéletesség! ditsőséges és fel-
emelkedett képzelet! a' mellyet mi, alig ha
meg foghatunk, nem közelithetek én te hoz-
zád! hanem csak jó akarok lenni; de arra is,
hogy a' lehessenek, a' te segittséged nélkül szü-
kölködöm Henriette!

Henr. Igen is Elisa! soha se hagyom
szó nélkül, ha hibázol, sem pedig az igazsá-
got előtted el nem titkolom, egész lelkemet
rád függesztem, mind virtusidba, mind hi-
báidba részt veszek, és az elsőbekbe kevély-
kedem is.

Elisa. Kedvesem! légy bizonyos benne
hogy ez napságtól fogva egy Embert se képzé-
lek tökéletesnek. Te adtad eszemre, hogy
igazságtalanságot tselekedném, ha másokat ke-
resnék, mint a' kiket már feltaláltam.

Ekkor Elisa és Henriette olly édesdeden
ölelkeztek öszve, a' mint csak két olly nemes
Lelkek ölelhetik meg egymást, a' kik a' Vir-
tussal szövetséget kötöttek. Néma örömbeli-
elragadtatással, és sziveknek egymás kebelébe
való kiöntésével füszerfázóztatott ajjakaikon
a' barátság szent tsókja. Egyik a' másikába
szeretettel tellyes, felemelkedett Lelket szem-
lélt, és ennél fogva még jobban vonattattak
egymáshoz. Így folytak el néhány Esztendő,
a' mellyekbe Elisa, mindenkor az ő tüzes kép-
zelődése után halgatván, a' Szépnek, és De-
réknek ideálját soha sem kereste többé mások-
ban, hanem maga törekedett arra szert tenni.

Szok-

Szoktatta magát arra, hogy az Embereket, és a' dolgokat, a' magok valóságokba képzellje. Szép gondolatai voltak a' virtusról, a' szabadságról, és egyenlőségről, azt is által látta, hogy ezek mind meglehetnének, és hogy az Emberek boldogabbak volnának, ha meg jobbúl-
 nának, hanem az ő idejebeli emberinyom, csak irt, és beszélt ezekről, a' nélkül, hogy a' ki legtelibb torokkal prédikált, a' meg jobbítást magán kezdette volna. Elisa halgatott azokról, de magán példát mutatott. Észre vette ő azt, hogy a' mi Politikai, és Pölgári rend tartásinknak mostani alkotások miatt, az emberek jobbak nem lehetnek mint a' mitsodások, hogy a' szükséges okok éppen ilyen rendtartást kívántak, és hogy ez semmi változást sem is szenved, valamíg az Emberek okosabbak, 's jobbak nem lesznek. Azon is gondolkozott, hogy a' ki ezt általlátja, segíthetne rajta, csak hogy nem ezen szakadatlan óbégatások által: Jobbúljatok meg! Jobbúljatok meg! és boldogok lesztek! hanem az ezen Principiumhoz illő tselekedetek által. Meg kell előfzer mutatni, így szólt Henriettéhez, az Embereknek, hogy ez, v. amaz dolog így, és nem amúgy van; 's akkor kell, 's lehet azt azoktól meg kívánni, hogy így és nem amúgy tselekedjenek! Nem kell azon panaszkodni, hogy a' Szerentse az érdemet meg nem jutalmaztattya, sőt meg kell mutatni, hogy az érdembe, virtusba, 's magába az Emberbe már benn' van
 a' ju-

a' jütalom, hogy azt sem a' külső jók nem ad-
 harják, sem a' Szerentsétlenségek el nem ra-
 gadozhatják, mivel azt kiki magába hordozza!
 a' jövendő maradéknak jótettet kell előre mu-
 strául készíteni, a' jelenvalóknak pedig jó pél-
 dát mutatni! Gyakran fél Század is megkíván-
 tatik arra, hogy valamelly gondolkozásmod
 meg változon. — Így Elisa még mindég
 igen tüzes érzékenységgel birt; de az itéletté-
 telbe, és következtésinálásba hideg vérrel vólt,
 igen elevenen érzett ő, de azért egyenesen gon-
 dolkozott. Minden Emberek eránt önön hafz-
 nütalan szeretetét, 's jó akarattyátt mutatta, de
 azért nem várta ő töllök, ugyan azonokat visz-
 fza, sőt közönettel 's megilletődéssel vette,
 ha mikor meg kapta azt, azoktól. Mindaz
 által távol légyen hogy ne bizott vólna hozzá-
 jok; nem magyarázta roszszra az ő embertár-
 fainak minden tselekedeteket; mert tudta, hogy
 azok mindég a' Jóra törekesznek, és hogy
 tsupán tsak a' roszsz képzetek tévesztetik el ve-
 lek a' tzélt, tudta, hogy soha sem sértenék
 ök meg egymást, soha sem igyekeznének egy-
 másnak kárt tenni, ha úgy nem néznének má-
 fokat, mint szerentséjeknek akadállyait. Ennek
 meggondolása a' megsértődés eránt érzéketlen-
 ebbé, a' megengedésre pedig hajlandóbbá tette
 ötet. A' jóság, és szeretet látszott az ő egész
 természetébe meg-elevenedni, sőt úgy tettzett,
 mintha az ő lételet egészen ezek alkották vólna.
 A' dolgoknak leg első szerzőökát minden te-

rem-

remtvényekbe tisztelte. Ha az Égre tekintett, milliom világok ötlöttek észébe, úgy hogy az ő Lelke tsaknem egészen elbódult az azokról való gondolkodásba. A' világnak szépsége, nagysága, külömbkülömbféleése felemelte ötet, néma bámúlásféllel áldogált, végre érezte, hogy a' lélek ezen véghetelenségnek esméretére fel nem emelkedhetik; midön pedig a' madarak tsevegése, a' szomszéd berekbe megzendült, midön a' fülemile az ő kellemetes dallját hangítsálta; midön lábai alatt a' hemsegő férgeket, 's bogarakat, a' levegőbe pedig, az azt ellepett szállongó insectumokat szemlélte, térdre esvén így kiáltott fel: Istenem! valamint a' tsillagok fokasága, úgy a' legkisebb féreg is a' te lételedet bizonyítja, az az insectum a' mit én fellehellek, nagyságodat mutatja! és ez a' fővalóság' lételének érzése, a' kiről tsak a' magavetibőltselkedés kételkedhetik; de a' kit a' sziv mindenkor vall, 's a' józanokosság is meg tud fogni, legédefsébb érzékenységet okozott néki, valamerre tekintett, mindenütt, a' minden valóságok' szerzőoka tünt szemébe: akárki légy te! így szólott ő, bizonyos az, hogy soha sem szünsz meg munkálodni, és én a' valló vagyok, hogy az egész természetet a' te erőd lelkesíti! — Elisa, az emberi foglaltságok legnemesebb tárgyának, a' Lélek' megvilágosodását, és annak, az által lehető nemesítését tartotta. Ő tehát értelmét igyekezte világosítani, talentumokat, és esméreteket

ket szerezvén magának, az olvasás, és gondolkodás által, a' mások előtt ötet leg szívetre méltóbbá tévő tulajdonságokra tett szert. A' fok olvasás, a' tudóságra 's élelméjüségre való vágyódás olly közönséges ragadó nyavalya vólt az ő idejében az aszfzonyi Nem között, hogy ők ezeknek, gyakran a' legfontosabb kötelességeiket is feláldozták, melly vizfzaélést által látván, 's orvosolni akarván az értelmes Férjfiak a' Léleknek legkifsebb foglalatoskodtatását, 's munkába tartását is, az aszfzonyi Nembe, kezdették semmibe hajtni, 's úgy névén azt, mint az említett, eláradott gonofznak kiapadhatatlan kútfejét; őket tudatlanságra kárhoztatták; mivel ezen leg nemesebb foglalatosfággal való vizfzaélés, ennek helytelen alkalmaztatása, és a' Tudománnyal ditsekvő magavetiségnek 's fzeleskedésnek kivánsága; őket egészen megbabonázta. De ugyan ki kifsebbithette vólna Elisát, a' ki tsak azért tanúlt hogy jobbá lehessen? a' ki a' Léleknek foglalatoskodtatásába nemes gyönyörködést, és Virtusra való vonattatást érzett, a' ki az elméség, értelem, 's tudomány által nem hogy fennhéjajzni kívánt vólna; de annak még tsak legkifsebb szinét is kerülte? és a' ki a' legalább való kézi munkát sem átallotta, sőt annak kedvéért leg kedvesebb foglalatosfágával is örömost felhagyott, mihelyest azt a' kötelesség hozta magával? Egykor, mind a' két nembeli finumeszüeknektársaságába töltvén egy néhány únal-

mas órákat, az ezen tárgyról való gondolatait közlette Henriettével.

E l i s a. (a' szembetalált Henriettét édesdeden meg ölelvén) Óh be jól esik Henriette! hogy ismét veled lehetek.

H e n r. Nem tudom, ha öfzve találkozásunkon való örömet, erántam való szeretetednek e', vagy pedig a' hofzszas különlételnek tulajdonittsám?

E l i s a. Mindkettőnek kedvesem! de megvallom, hogy ezen szempillantatba még is inkább az utólsónak, (ásit) Véghetetlen únalmas olyan emberekkel társalkodni, a' kik megszűntek a' természet' nyelvén beszélni, a' kik igen víszketnek az ő pitziny elmésségeket 's tsekély esméreteket fitogatni, 's azomba a' felettébb való tudományoskodás mellet gyakran még illetlenségekre is vetemednek.

H e n r. 'S Hát? Te beszélsz így? Te! a' ki a' Lélek' tulajdonságainak nevelésekbe legnagyobb gyönyörüségedet találod, és a' tudósok írásaikat örömbeli elragadtatással olvasod?

E l i s a. Én ám Henriette! betsülöm-is én az igazi tudótságot, de ugyan azért, még fokkal jobban gyűlölöm annak tsak külső színét, mikor tudni illik valaki tudósnak kíván látatni holott valósággal nem az, mellyet tsak a' tudatlan fefzelgők öltöznekfel, hogy magokat annak tsúfabbakká. — Óh végetlen valóság! ha abban áll az Embernek legnemesebb

mesebb tulajdonsága, hogy a' szüntelen való vizsgálódás által, mindég nagyobb tökéletességek elérésére teheti magát' alkalmatossá: melly igen megalatsonyítja magát, midön a' te töled nékie ajándékozott nemes tehetségeket tsak arra fordítja, hogy az azokkal való vizsgálódás által, magának nem érdemlett tudálatást szerezzen! midön az, a' kinek kedvező szerentséje vólt, Lelkének palléroztatására, ezen betses alkalmatosságot tsak arra vesztegette, hogy a' valóság helyet, ürefs szókat szedett öfzve, a' mellyekkel a' tudatlanok előtt úgy adja ki magát, mint tudós, és a' mi több, ezen semmire kellő tudásba még kevélykedik!

Henr. Kedves Elisám! talám keményen is ki kelsz a' tudományok' ezen babái ellen, a' kiknek nintsenek szárnyaik, hogy repülhénének.

Elisá. Nem biz' én Henriette! tsak azt kívánom, hogy kiki érezze, a' maga tehetetlenségét, nézze körül magát, 's nyúljon tulajdon kebelébe. Ha tudnák minden finumeszű es filosofáló Dámák, miként felsülnek azon törekedésekkel, melly szerént a' tudományoknak külső héjjával kívánnak tündökleni, úgy mint a' melly tsak tudatlanságokat árúlja el: ezen hivsággal fel-hagynának, és megfzűnnének az esméreteknek, és tudományoknak illy nevettséges színeket adni.

Henr.

H e n r. Ühm édes Morálistáném! Ő gyönyolja a' filosofáló Dámnakat, holott magais örömost filosofál.

E l i s a. Még sem vagyok én Henriette! tudományommal helytelenül kérkedő maga vető Boldogtalan vólna az aszfszonyi nem, ha tudatlanságra kárhoztattatnék! Nem! A' természet ugyan azon tehetségekkal ruházott felbennünket, a' mellyekkel a' férjfiakat; hasonló kötelelségünk van tehát azokat nekünkis pallérozni. Igen is a' mi pölgári és társaságos egybeköttetésünk kívánnya, hogy az Aszfszonyok a' legfelsőbb grádusba birjanak a' világ', az emberek, és a' dölgek esméretével. És miért kellene nékiek azon édes gyönyörüségtől megfosztatni, hogy lelkeket mind hova tovább világosítsák, 's értelmeket öregbítsék? Ha szinte a' Férjfiak az ellen kikelnének is: nem az okos Aszfszonyokkal való társalkodást választanak e' ök még-is magoknak? Egyaránt az értelmes, és nemes érzésű Férjfi nem a' szép tulajdonságokat kárhoztatja az Aszfszonyba, hanem azt a' tudólságra való számtartást, és annak külső fénnjét, a' melly ő vele, a' maga kötelelségének tellyesítését elmúlasztatja. Óh! a' ki legédesebb gyönyörüségét tsupán tsak lelkének nemesítésébe találja: az, soha sem fogja a' maga kevés tudományát kérkedékeny minával a' tsudáltatás végett árúba botsátni, mivel az véghetetlen, megalatsonyítja neműnket! soha sem vetemedik a' helyyes esméretű, helyyes értelmű 's felemelkedett érzékenységű Aszfszony,

Pe.

pedantismusra; soha sem vágy nagyobb hirre névre, mint a' melly egy jó 's kötelességének megfelelni kívánó Afzonyt meg illet.

Henr. Igen inyem szerént beszélsz kedves barátém! A' mi életkorúknak módiesztelensége nem-fog te reád soha-is el-ragadni! te a' belsökre nézel és a' valóságot meg-tudod különböztetni az árnyéktól a' mely fok, valóba okos Afzonyokat-is eltsábit.

Elisa. Magam-is érzem én azt Henriette! hogy még az okos Afzony is melly könnyen eltrábitathatik az által! de magok, a' kérkedékeny és tudós Afzonyokat óltársuló férjfiak az okai ezen tudákos forró-ágnak melly most a' mi Nemünk közt annyira el-hatalmazott. Miért hadják helybe tselekedetinket, ha azomba kárhóztatnak bennünket? A' ditséret, és csapodárság által meg-vakittatván tsak a' helybe-hagyást láttyuk mi, a' gyaláztatást pedig nem halljuk, és meg-kettözött igyekezettel törekfzünk mennél nagyobb jó-tetvést érdemelni. Én szánom az ollyan Afzonyt, a' ki mindenkor kész a' maga szélesen kiterjedő esméreteinek fitogatására, és a' ki azt hiszi, hogy egész fereg nézők bárnész szemekkel tsudálják őtet; igen szeretném én az illyennek meg-súgni: tsak a' tsúfolók számát szaporitod körülted! nem a' tudományotkodás, hanem a' virtus által igyekezd magadat tsudáltatni.

Elisa.

B

Henr.

Henr. Hát azt nem hagyod helybe, midőn valamely valóba okos és emberséges Afzszony tudós férjfiaknak társaságát gyakorolja, nem azért, hogy ott magát hánnya vesse hanem hogy tanuljon?

Elisa. Éppen ez, az a' kikötőhely melyben az okosság hajó törést szenved, a' hivság és fennhéjázni kívánás, az ő lelkén erőt vesznek. Én nem kívánom, hogy valamely Afzszony az okos barátkozásnak gyönyörüségeitől magát meg-fofsza, éppen ne kerülje az okos férjfit, bátran látogathatja azt, csak hogy alacsonyon ne álványozza, tudós klubokat ne vadászfzon. Mert vallyon nem vágyódik e' már csak ez által is a' tudományofságra? Tudós férjfiaknak társaságába forogni! — Óh Afzszonyok! a' kik a' ti Nemeteknek köz rendjén felül emelkedtetek, a' kik helyes esméretekkel 's Szemérmetséggel bírtok, ugyan mondjátok meg nékem: ha ez a' gondolat, nem tett e' benneteket kevésyökké? nem ösztönölte e' hivságtokat? mindég csak halgatók vóltatok-e? nem ötlött e' valaha szívetekbe a' fényleni kívánás? soha sem tápláltok e' ezt a' kívánságot? és végezetre, olyan erőfs fel-tétettel és szándékkal hagyátok e' el az ilyen társaságokat, hogy ti ez után jobb házastársak, jobb Anyák, jobb gyermekek 's emberek lesztok? Vagy nem akartátok e' sokkal inkább, fontos kötelefségiteknek el-műlafsztásával is magatokat úgy alkalmaztatni, hogy
ezen

ezen nagy ezü gyülekezetbe a' főfő helyre ve-
 rekedhettek? hevesebb volt e' ilyenkor a' ti,
 virtus eránt való érzékenységetek; mintha tsu-
 pán tsak a' magatok köteleltségeitek az emberek
 rendeltetése az Isten 's a' teremtvények felöl
 való gondolatitokat tsendes magánosságba fon-
 tolgattátok 's magatokat azokkal foglalatoskod-
 tattátok volna? Nem! bizonyára nem! de még
 nem is úgy hagyttátok-el a' társaságot, mint a'
 kik tudósabbakká lettetek volna, sőt a' melly
 gyönyörüséget éreztetek-is, az is tsupa hívság-
 ból származott.

Henr. Óh Elisa! bártak ezeket a' dor-
 gáló szókat azok a' mi bóldogtalan Atyánkfiái
 halhatnák, a' kik ezen az úton tudatlanság-
 ból tévelyegnek! Ők az ilyen tudós klubokat
 éppen nem tartják veszedelmeknek.

Elisa. Sőt tsupán tsak ott reménylik
 lelkeknek nemesítését fel-találni. Ott a' virtus
 fok, érzékenységek, és indulatok felöl igen fok
 erköltsi letzkéket adnak. Ezek a' fontos szók:
 Filozofia, Vallás, Naturálismus, Türedel-
 lem, Emberfzeretet, annyiszor elő meg-elő
 fordulnak, hogy az ember a' mit hall mind
 valóságnak gondolja. A' tudós férfiaknak tár-
 saságába ottan ottan előkerülő szép és fellen-
 gős gondolatokat olly különös figyelmettség-
 gel-is halgatják, mint valamely oraculumot,
 de az az indulat melly fzerént valaki magát
 tsudáltatni kívánja, nem engedi-meg, hogy
 azokat az okofság bevegye 's megértse, és így

B a

azok

azok minden haszon nélkül maradnak. De a' mi több! a' férfiak-is haszontalan gyakorolják az ilyen társaságokat; mert oda kiki azért megy' hogy ötet halgassák, nem pedig, hogy ő hallgasson másokat. Nem világosodnak ott a' Conceptusok, a' hol a' társaságot tsupán csak a' kevélykedés, és önnön tsudáltatás foglalatoskodtatja. A' barátságos beszélgetésekbe, egyynéhány kérkedékenység nélkül való gondolkozó fejeknek társaságába nem az a' tziel, hogy valaki tudóságát hanyatassa. Mikor egynehány kérkedékenység nélkül való tudósok egybe gyülvén barátságoson beszélgetnek, nem tzieljok a' tudótság, hanem ott lehet a' tudományra szert tenni, a' hol a' gondolatoknak egymással való közlések által lelkünkbe, a' tárgyak felől, figyelmetefségünkre érdemes új képzetek származnak, nevelkésznek, amazokkal egyesülnek; ott világosittatik a' mi Lelkünk. És ez a' szerentséje ritkának van a' mi Nemünk közzül, ámbár egyébbaránt, a' fellengősebb képzetek és jobb tselekedetek által más Afzfzonyokat felül haladtak is. Ugy vagyon édes Aryámfiái! édessebb 's nemesebb gyönyörködés ez, mint a' tudományoknak külső héjjába való fényeskedés, a' melly mellett a' mi önnön szeretetünk olly gyakorta leverettetést szenved. A' ti házi állapototokba is élhettel ezzel, 's kötelelsegiteknek tellyesítése kétszeresen fogja veletek, az azzal való édes-ségét kóstoltatni,

H e n r.

H e n r. Hadd öleljelek meg kedves Elisám! Óh Afzfzonyok! úgy tanuljatok gondolkozni mint ő, 's azután legyetek Filozófákká, tudósokká, így mindennik név alatt tiszteletesek lesztek. —

Mind így gondolkozott még Elisa; midőn egyszer Birkenstein Hermán édes Annyát meg látogatta, ki is Hohnauschlófzhoz (a' Báró Hohnauné nemes jószágához) közel, egy kis falusi jószágotskájába lakott. Báró Hohnauné nem méltóztatta Birkensteinné Afzfzonyságot a' maga látogatásával meg tisztelni, minthogy ez őseinek régi fényét el vesztette 's el ízegényedett, mellyre nézve egymást nem is esmérték; hanem Elisa és Henriette (mivel a' két jószág egymásba ütközött) magános sétálásaik közbe gyakran találkoztak vele, és úgy tapasztalták, hogy ő benne a' nemes érzés, és szelid nyájtság, a' belső jósággal kezét fogott, sőt néha mikor Károlina töllök el maradt, el is mentek Birkensteinba hozzája, a' mikor őket nem valamely idős mátrónai komor minával, hanem mint érzékeny barátnéjok, Anyai kedvességgel fogadta. Történt egy illyetén látogatás alkalmatofságával, hogy Hermán, és Elisa egymásnak szemébe akadtak. Egykor t. i. a' két barátnék szokások szerént Birkenstein felé sétálván, a' falun kívül egy fereg paráztleányokra bukkantak, kik falusiason igen tsinosan fel öltözkedve egy egy tsomó virágot vittek a' kezékbe. A' fereg egyenesen a' Birkensteinné

Afz.

Afszönyság szállásának áltott. Mit akartok? kiáltja Elisa a' Leányoknak. Óh hiszen! mondának; Ma van a' mi jó Anyánknak, a' mi kegyelmes földes Afszönnyunknak születése napja! ő mi velünk igen sok jókat közöl; mi is azért, mivel egyébbel nem tudjuk vissza szolgálni; szeretetünknek 's háládatosságunknak jeléül leg-alább virágokkal kedveskedünk nekie.

Elisa. 'S ugyan annak jeléül?

Leányok: Igen! Igen bizony!

Elisa. No ha úgy van, jó Leányok! a' már igen betses ajándék, és ő annak bizonyosan igen fog örülni. De hát minket be fogadtok e' közzétek?

Leányok. Szívesen! Szívesen! hiszen a' kis Afszönnyek is szeretik a' mi jó Anyánkat,

Elisa. Jöszte Henriette! vigyünk mi is egy egy bokrétát!

Ezzel kikapja fejéből a' kalapját, a' hájába virágokat tűzködött, sleppjét felfogta, és a' jó szivü falusi Leányoktól egy igen szép virág koszorút kapott ajándékba. Henriette is éppen úgy tselekedett, és most ketten vezettek a' fereget. Még mefsziről meg sajditotta Elisa Birkensteiné Afszönyságot, háza előtt egy zöldellő hársfa árnyékába üldögelni. Megkettözött lépésekkel sietett hozzája; az ő virtus eránt való érzékenysége, belső megilletődéssel vett részt azon szíveségbe, mellyel ezek a' jó szivü falusiak, a' szeretet és háládatosság ösztönétől viseltetvén, jóltévőjöknek kínálkoztak.

Óh

Oh természet! így kiáltott fel, még is csak
 vagynak a' te kebeledbe jó Emberek! Ez az
 örvendetes érzés fokkal elevenebb szinnel festette
 az ő ortzájának piros rózsáit. Végre közelebb
 járult Birkensteinné Afzszonysághoz, és egész
 megilletődéssel borúlt ölébe. Kedves Afzszony-
 ám! úgymond, ma, ma hódol meg néked
 a' mi szívünk, te légy előttünk ezután is a'
 jóságnak s Virtusnak mustrája!

Az alatt kezdének mindnyájan Birkenstein-
 né Afzszonyság körül tolakodni, akarván kiki
 kezét, vagy legalább csak ruháját is megtsokolni,
 a virágokat lábaihoz szórták. Érzékeny indú-
 lattal nézte ő ezen jószivű együgyű teremtvé-
 nyeket. Köszönöm kedvesim! így szólla sze-
 lid hangon, köszönöm sziveségeteket, igyek-
 szem szeretteteket vizsza szolgálni. Oh ke-
 gyelmes Afzszony! nagy jó földes Afzszon-
 nyunk! kiálták mindnyájan mivel háláljuk meg
 Nagysádnak. — Elég! Elég! Szeressük min-
 denkor költsönösen egymást, s' ugyan úgy szol-
 gáljunk is egymásnak. Az Elisa pillantásai még
 mind ekkoráig ő reá valának függesztve, és a'
 mellette áldogáló Hermánra még csak a' Szemét
 sem vetette. De bezzeg Amazé úgy meg akadt ő
 benne, hogy az édes Anyja mellett tolongó fo-
 kaság alig, vagy nem is tünt szemébe a' vira-
 gokkal fel piperézett leányság; tsupán csak
 Elisát szemlélte, és még akkor is mikor a'
 beszédétől régen meg szünt: csak az ő kel-
 lemetes hangja zenget fülébe. Sebessen vert a'
 szive,

széve, mikor Elisa Birkensteinné Afzszonságát Annyának szóllította, és femmi, édesebb gyönyörüsége nem lett volna, mint Elisa mellé édes Annyának ölébe borúlhatni. Az örömnök és háladatoságnak heves kibuzdulásai kezdettek vólt már tsilapodni, midón Elisa Hermánra véletlenül rátekinett. Avagy nem okozott e' ő benne ezen ifjúnak látása valamely zavarodást, nem hozta e' rendeletlenségbe, kettőjök pillantásinak egymásba való örközése? Egy szóval Elisa el kapta a' szemét és el pirúlt. De még fem hagyta nézetlen, 's igen szépnek találta. Soha fem vett ő még észre egy férfi eránt is ilyen indúlatot magába; de a' Hermán szeme olly mosolygó elevenséggel tündöklött, annak tüzeit annyira mérsékelte a' jóság, és Emberség, olly szelid meg illetődés nézett ki tekintetéből, hogy Elisa nem győzött rajta eleget nézni. (Henriettehez fordul) Ki lehet, úgymond; az az ifjú?

H e n r. Már magam is régen nézem, úgy láttzik, hogy a' szemérem tartóztatja ötet a' velünk való közelebbi esmerkedéstől.

E l i s a. Én még soha se láttam, olly érdeklő abrázat vonásokat mint az övéi.

H e n r. (mosolyogva) Te még soha fem méltóztatnál egy férfit is err' a' figyelmeteségre.

Itt fébehagyatta velek Birkensteinné Afzszonság a' beszédet, elejbék vezetvén nékiek Hermánt mint fíját. Tegnap úgymond, váratlanul

núl itthon termett, már ött esztendeje, hogy nem láttam; el gondolhatják a' Kisafszonyék melly igen meg örvendeztetett az ő megérkezése!

Hermán és Elisa illetödvé köszöntötték egymást. Azut n, akadozó szóval kérdé Elisa: B-böl-jön-az-ifjú Úr? Igen is kedves Kisafszonykám! e' vala a' felelet, 's azzal vége lön a' be-fzélgetésnek. Én nem tudom, monda Birkenfleinné Afszonyság, mi lelt tégedet ilyen hirtelen Hermán! az előbb olly vidám és jó kedvü valál, most pedig tsak halgatsz és le-sütöd a' fejed'?

H e r m á n. Semmi sem; söt inkább hogy ne örülnek kedves Afszony Anyámnak, e' meg-lepésnek, a' kegyelmed születése napjának, u. m. a' melly engemet a' leg jobb Anyával szerentsésített? Oh, vallyon hogy lehetnék én mindezekre érzéketlen, holott itt minden érzékeny; avagy ne mutassam e' ki mennél többszörösön szeretetemnek 's háladátofságomnak érzését? — Szívének felbuzdulásával tsókolta meg ezen szóra édes anyjának kezét, a mellyre egy anyai kedvezéssel elegyült mosolyodás völt a' válasz. Ezen fiúi 's anyai szeretetnek szemlélese igen nagy megilletődésbe hozta Elisát; mivel ah! nem vala bezzeg néki az a' szerentséje, hogy édes anyjától illy édesdeden szerettetett volna! édes Attya jutott észébe, 's azonnal könnybe lápadtak szép szemei. De Henriette észre vette,
 hogy

hogy az Elisa jelenléte okozta azt a hevességet, a' mellyel Hermán beszélt, látta hogy barátnéja is igen meg van indulva, és már előre rettegett miatta. Ő tehát ezen néma felvonásnak, mellybe az érzékenység olly első hangon beszélt végét akarván szakasztani: Birkensteinné Afzszonysághoz fordult: imé, úgy mond, az öröm mindnyájunkat meg némitott és néminémű zavarodást okozott bennünk. Valamennyen el halgattunk, holott mindenikünknek volna valami mondókánk. Elisának és nekem, fok' jó szerentsét kellett volna Afzszonyságnak Úrfija' óhajtott meg érkezéséhez kívánunk, Birkenstein Úr pedig azon örömről bizonyosithatott volna bennünket, hogy szerentséje van, bennünk illy két kedves szomszéd Afzszonyokra találni.

H e r m. Tsak akkor fejezem én ki szóval érzéseimet, midőn gyengén érzek; de most ellenkező esetben vagyok.

H e n r. Jó hogy tudjuk, úgy nézzük tehát az Úr' halgatását, mint leg nagyobb Complimentet.

H e r m. A' Kisafzszonyóknak soha sem tehetni érdemekhez illő Complimentet.

H e n r. Óh Birkenstein Úr! még tesszük hogy az Úr B-ből-jön; mi pedig falusileányok nem is tudunk erre felelni az Úrnak.

Birkensteinné Afzszonyság. De hogy, kedves Henriettém! sőt úgy láttzik, hogy az én fiam fél tőlünk; falusiaktól!

H e r m.

H e r m. Kedves Afzfzony'ám! Ne örek-
bittse legalább a' sok vádat ellenem! hogy
tudjam magamat mindnyájok ellen védelmezni?

E l i s a. Megengedjen Birkenstein Úr!
csak kertőjök ellen védelmezze magát; én a'
barátném vádolásába leg kissebb részt sem aka-
rok venni.

H e r m. (kezét ajkához szoritván) A'
Kisafzfzonymnak szelid és kegyes tekintete re-
ménylteni velem, hogy benne óltalmazónémra
találok.

E l i s a. Ezen pillantatba a' mellé áll az
Úr, a' mit előbb a' barátném mondott.

H e r m. Óh nem! éppen nem! meg-
mondhatja Afzfzony'ám, hogy én már gyer-
mek koromba se szoktam az igazságtól soha
is eltávozni.

B i r k. A f z f z. Én is úgy gondolom
veled együtt, hogy mikor a' Kisafzfzonymék
ditsértetnek csak azt szeretik, ha igazságo-
son ditsértetnek.

H e n r. A' mint vezzem észre már az
Afzfzonymság az Úrri részire állt, Elisa sem ostrom-
olja, a' mint mondá, tehát csak magam
vagyok a' tsatapiatzon, és akár jól akár rossz-
szúl üt ki, de csak ugyan békefséget kell sze-
reznem.

A' beszélgetésnek tréfás eltsavarása, a'
Hermán és Elisa érzéseiket a' leg megbizottabb
barátságga változtatta. A' szépnek nemes ér-
zése eránt egyformán érzékenyek lévén, egy-
más-

mást el értették, és elenyészett köztök az az erőltetett tzeremóniáskodás, a' melly tsak az érzéketlen Lelkeknek tulajdonok, a' kik ezzel az érzés' helyét pótolják.

Birkensteiné Afzonzóság a' paraszt leányoknak Bált engedett a' hársfa alatt. Örültek ezen találmányon Elisa, Hermán, 's Henriette mindnyájan, biztatták az ifjantzokat, leánykakat, 's magok is velek karikába tántzoltak. Oh be kellemetes (igy szólt Elisa Hermánhoz ménekutánna a' tántztól megszűntek) az öröme- nek ábrázatja, és hol mutatja a' magát pompásabb formába, mint a' falusi öröm innepeken?

H e r m. A' bizonyos! Gyakran jut a' nékem eszembe; mikor B—be a' mulató fálak- kát kéntelenítetttem látogatni, a' hová úgy siet az Ember mint a' gyönyörűség theatrumára, 's mind annyifszor megilletődöm.

E l i s a. A' természet eránt való, a' 's édesebb, 's bódogitóbb érzékenység! örü- k én, ha ezt valakibe feltalálom; mert a' melly emberbe e' feltaláltatik, olyan jó az mint maga a' természet.

H e r m. De megtettszik! mert tsupán tsak a' Kisafzszonyéhoz hasonló nagy és felemelkedett Lélek erezkedhetik úgy le, hogy a' paraszt leányokkal tántzoljon.

E l i s a. Kérem az Urat, kéméljen a' hizelkedéstől, az Úr szájából hallani önnön
ditsé-

ditséretemet veszedelmes, mivel hajlandó lehetnék azt el hinni.

Elpirúlt Elisa ezen szóra, betsülte Birkensteint, és a' tsapodársághoz szokatlan lévén, ezen szavaival ki nyilatkoztatta néki érzékenységeit; de mindjárt észre vette, hogy hajlandóságát, egy, vele még éppen esméretlen férjfinak találta fel fedezni. — Zavarodásba jött, a' mit Hermán egybe által látott; de azért nem hogy azt, az örömmek és meglegedésnek tsak legkifsebb jelensége által is kivánta volna nagyobbítani, sőt inkább kifsebitni igyekezte; így szólván: Nem! kedves Kisafszöny! egy virtust tisztelő 's betsülni tudó férjfinak a' ditsérete, soha sem lehet a' nagy Léleknek veszedelmes! ezen magaviseletéből kinézte Elisa az ő maga eránt való szíves igyekezetét, és köszönte azt néki, szívébe.

Elisa. (egy kis megszűnés után) Hol vagynak, az Úr' Afszonyannya és Henriette?

Herm. Ugy tettzik, ezen a' rejtett ösvényen sétáltak el.

Elisa. Nosza, mennyünk utánnok.

Ekkor méjj halgatásba merülve felkeresék őket. Kedves Elisa, ugymond Henriette, tudodé hogy már nyóltz óra? azomba bele telik egy óra, míg még Hohnauvárba érünk.

Elisa. 'S már olly késő? Külömben Birkensteinba az öröm miatt igen gyorsan repül az idő.

Herm.

Herm. (hevenyibe) Nem Birkensteinba, nem! hanem ott a' hol a' Kisalfzony mulat. A' Grátziák, önnön testvéri járnak vele, 's követik minden lépésit.

Szemérmessen ütötte le a' szemeit Elisa, ellenbe Hermán gyönyörködve függelzte rá a' magáét. Henriette katzagott. Birkensteinné Afzzonyság pedig figyelmetesen vizsgálta egy kiskorig ezen egybe foradt kettős képet (Gruppe). Henriette félbefejeztá végre a' halgatást. Oh be véghetetlen Compliment! majd úgy beleszeretnének már utóljára, hogy egészen ide enyvezne bennünket. Nosza Elisa! siesünk innen, ha mind nehezen esik is.

Elisa elmosolyodott, 's azzal mind ketten bütsüt vettek Birkensteinné Afzzonyságtól, Hermán könyörgött, hogy szabad legyen nékie a' kis Afzzonnyokat elkisélni. Bár melly szemérmesek, és ártatlanok lettek legyen is ezek magok viselésébe; illetlennek tartották volna mind az által az ő kérését, 's kínálkozását megvetni. Elisát tehát karon fogta. Az útba nem fokot beszéltek. Hijába igyekezett Henriette a' beszélgetést vidámmá 's közönségessé tenni, nem lehetett. Hohnau várnál váltak el a' két barátnék Hermántól. Ki is mind addig álló helyyébe maradt, valamig Amazokat beláthatta, 's ekkor gondolatiba elmerülve ballagott vissza Birkenstein felé. Mit mond majd édes Afzzonnyád, így szólt Henriette Elisához,

a'

a' Hermántól lett elválás után, hogy illy ké-
sön menünk haza?

Elisa. Nem tudom! ugyan félek elibe
kerülni.

Nagyon dobogott a' szive, mikor az aj-
tóhoz, közelített előre tudokra adták, hogy
a' Báróné, leányostól már vatsoránál ülne, oda
siettek azért nagy reszketve. Komor izemet
vetett rájok a' Báróné, kérdezzvén egyszers-
mind: hol jártak ilyen soká?

Elisa. (szaggatott szókkal) Kedves
A' szfzonyám! nem tudtuk hány óra?

Károlina. (látván az Elisa mejjén az
órát, tsúfolkodva) Hát m'ért hordozol órát má-
gaddal? Nenne!

Elisa. (zavarosan) Én? Órát? eszembe
se jutott, hogy nállam van!

Báróné. De mi lelt hogy úgy megza-
varodtál? Szeretném tudni: hol vóltál?

Károlina. (az előbbi tsúfolódó hangon)
Talám valami fíjatal szomszéd ütött rajtok a'
fétálásközbe, és a' rövidítette úgy meg ide-
jeket?

Eltüzesedett Elisa; de még annál bátrab-
ban beszélt, a' Károlina neimtelen velebánása
még inkább éreztette vele a' virtus' méltósá-
gát; és édes anyjának minden tártzkodás nél-
kül kimondta: hogy Birkensteinba múlattak.

Báróné. Kérem a' kis A' szfonyékat több-
ször nállam nélkül visitet ne tegyenek.

Elisa

Elisa esedezett az engedelemért édes anyának, hozzá tévén, hogy ötöt nem készakartva bántotta meg; de a' Báróné nagy hidegen tsak azt felelte: jó volna biz' a' Károlina kikatzagta. Elisa pedig békelséges türéssel szenvedte. beült Henriettevel a' maga szobájában, és ott mind tsak Hermánról és a' Birkensteinné dólgookról emlegetődzött. Henriette jelentette néki, hogy Hermán elztendő ólta B—be a' kamaránál van szolgálatba, és reményli, hogy rövid időn tiztséget fog kapni.

Elisa. Igen örülök rajta. Az az Ifjú valósággal megérdemli a' jó szerentsét. Az ő tettetés nélkül való tekintetéből, ízelid ábrázatjából tsupa jóság és Emberség nézki.

Henr. Nagyon hamar ítélsz kedves Elisám! még tsak egyszer láttad.

Elisa. De ha tsak egyszer vetettem volna is rá a' szemem': az is elégséges volna ezek felől engemet meg győzni!

Henr. Te azt nem valósággal mondod. Én azt meg engedem, hogy Hermánnak a' tekintete jót mutat, hanem te még is okosabb vagy, mint sem hogy az ő belső jóságáról, tsak ennél fogva hagynád magad meggyőzetni.

Elisa. Ah! Henriette! mikor a' mi szivünk valakiről kedvezőleg itél, nints e' az okofságnak szabadságába annak sentsentziáját jóvá hagyni.

Henr. De, hát ha ez a' kérdés tégedet nem érdekelne mit felelnél akkor rája?

Elisa.

Elisa. (egy kis gondolkozás után) Megvallom Henriette! helyesen teszed fel ezt a kérdést! először tehát kikell esmérnem Hermánt, s azután teszek róla ítéletet. —

Hermán is igen kedvező ítélettel volt Elisa felől, a' kinek kedves képe még álmába is körülte lebegett. Reggel tüstént a' Hársfa alá szaladt, a' hol az előtt való nap' meg pillántotta, és ott méjj gondolatokba merülve találta édes anyja. Igen sok felé járt az esze; Hermán! úgymond Birk. Afz. te benned Elisa okozta ezta' sebefs változást.

Herm. Édes Afzszony'ám! én még soha se szerettem; most sem hiszem, hogy szeretnék, de tsak még olyan leányt, mint Elisa, soha sem láttam.

Birk. Afzsz. Elöre lás Hermán soha sem kapod te el Elisát! —

Egynehány nap mulva Hermán és Elisa ismét öszve találkoztak. Hermán éltökéllette magába, hogy szivét a' szerelem előtt be zárja, Elisa igyekezett ötet ki esmerni. Hidegen és tartózkodva beféltek együtt; de a' tettetés mind kettőjöknek elvifelhetetlen vólt, kivált a' virgantz Hermán azt tovább ki nem álhatta, hanem indulatósan meszóllítja Elisát mi baja, úgymond, a' Kisafzszonynak? talám én férthettem meg?

Elisa. (szelid hangon) Éppen nem! kedves Úr! nints semmi bajom! hanem inkább az Úr van igen megváltozva.

Herm. (hevesen) Én? megváltozva? még pedig a' Kisafzszony eránt? Ha! —

Elisa.

C

Henr.

H e n r. (hevenyibe) Óh be neki hevült Ember ez! ugyan mondja meg az Úr, mi hozta illy nagy megindulásba?

H e r m. Ah! engedjen meg Elisa! én egynehány nap óta olly nyughatatlan vagyok. Gyűjön a' Kisafszony! ha úgy tettszik sétáljunk fel ama szép kis hegyre, úgy tettszik, mindjárt könnyebb a' lélekzetvétel, mihelyest az Ember, a' sikmezőt lába alatt látja, és a' felhőkhöz közelit.

Ezzel karon fogta Elisát, és felvezette a' hegyre.

E l i s a. (minekutánna egy darabig minden szó nélkül széjjel vizsgálódva áldogált) De szép itt lenni. Ti! kiket a' fors megelégedetlenekké tett, jöjjetek ide! nézzétek melly gyönyörű a' föld. Nézzétek err' az erdőre, melly a' maga árnyékát ti felettetek is kiterjeszti! szíjjátok ezeknek a' virágoknak balsamos szagát, mellyek drága illatú kebleket ti érte-tek is nyitogatják! nézzétek a' mindenható tsinálmányiba az Emberek kezek, nyomait, a' kik néktek is atyátokfiai!

H e r m. (méltósággal,) Óh bölts termézet! minden örömöknek szülő Anyja! ne hagyj minket soha is ezen szempillantatról elfelejtkeznünk. Ha éreznünk kell valaha a' szerentséltenség tsapásait, juttasd akkor eszünkbe, hogy még a' te kebeledbe elégséges öröm van a' mi számunkra eltéve.

Mind-

Mindnyájan igen megilletődtek. Az Elisa szemei sokáig Hermánon tévelyegtek. Oh be szépnek tettfezt ez, néki ezen pillantatba. A' méltóság szelidséggel elegyült az ő tekintetében, abrázatvonásaiból nagylelkűség tündöklött. Kezét nyújtotta néki: no soha! soha se felejtkezzünk el, úgymond, rólla, hogy még a' vízfontagságok közt lehetünk böldegok.

Egy könyecsepp tsordult ki ezen szóra szeméből. Hermán a' derekát átölelte. Lehetetlen így kiáltott fel, hogy Elisa valaha szerentsélen légyen! azzal szabadon eresztvén ötét, el futot. Tsudálkozásal elegyült bámulással nézet utánna Elisa, és soházkodott midőn előle eltűnt. A' rólla való gondolatokba elmerülve, szemébe sem ötlöttek többé a' körülte lévő tárgyak, tsak egyedül Hermánt vette szemügyre, a' ki már távol haladt vólt. Henriette, a' ki minden mozdulását szemmel tartotta, közelített végre hozzája: hát úgymond, annyira maga után vonta Hermán a' te figyelmeteségedet, hogy semmi egyébbre nem ügyelsz?

Elisa. Legalább, nagy részét annak, igen különös vólt az ő maga viselete.

Henr. (nevetve) nem különös, nem! hanem természetes.

Elisa. Te tsak tréfálsz most mindég Henriette! én pedig soha sem vóltam olly türehetetlen, a' tréfát felvenni, mint most.

H e n r. Én meg', soha se voltam olly igazságtalan azt kívánni, hogy mások az én kedvemhez alkalmaztassák magokat; mint most.

E l i s a. Megengedj kedves Henriettém köszönöm inkább ezerszer, hogy vétkeimet szembe mondod. — Én, te nálad nélkül elragadtatnék.

H e n r. De hogy édes Elisám! én csak az apró makulákát törölöm le imitt amott, hogy a' fényesség annál kitettzfőbb legyen.

E l i s a. Az én szivem vádol engemet mostan, hogy e' részbe a' te ditséretedre érdemetlen vagyok. De azomba siefsünk Haza, úgy fázom! — (hideg lesz)

Elisa mostantól fogva jobban meg kezdé a' dólgot fontolni, csak hébekorba mosolyodott el, gyakran méjj gondolatokba merülve üldögtelt, és mind azoknak Hermán volt bóldogtzelja. Én nem tudom, monda' Henriettének az utóbbi sétálások után egynéhány nappal: miért nem látogat meg Hermán bennünket.

H e n r. Talám azt gondolja, hogy a' Báróné nem látja jó szivvel.

E l i s a. Óh! úgy hát nem esmeri magát, és nem tudja melly magát kedveltető legyen. (Henriette nevet. Elisa egy kis pausa után) meg vallom, hogy igen heves vagyok az ő ditséretében; de ha rá nézek, azonnal el felejttem, hogy még őtet rostálgatnom is kéne; úgy tettzik, mintha mind a' természetet, mind az emberiséget megférteném azzal,

ha

ha midőn ötöt látom, tsak egy fzezpillantásig is kételkedném a' felől, hogy ő nem a' legjobb halandók közzül való. Melly mesterkéletlenek, és azomba méltóságosok valának ama hegyetskén az ő felkiáltási, 's a' természet felől mondott szavai! Henriette! kész lettem volna egész nap' ott maradni, tsak hogy ötöt fzezmlélhessem!

H e n r. Igy, hát ismét a' szépség' és tökéletesség' ideálja az, a' mi téged Hermánhoz vonsz?

E l i s a. Nem ideál az, a' miről emlékezem. Az ő, édes annyához viseltető szerelme, a' virtus eránt való tisztelete, 's a' természet eránt való eleven érzékenysége mind valóság 's nem ideál, és fzanakozásra méltók azok az érzéketlen Lelkek, a' kik ezen tulajdonságokat érdemek fzerént nem tudják tisztelni! ...

Még az nap' megjelent Hermán a' Bárónának udvarlására. Elisa néki tüzesedett halván a' bejelentésközbe az ő nevét, földre fzegezett fzemekkel fogadá ötöt. Hermán pedig fokáig ajjakihoz fzoritva tsókolgatta az ő kezét, a' melly mellet egy titkos fohajtás fzükött ki mejjéből.

H e r m. (minekutánna a' Bárónénál le ült volna) Kegyelmes Afzfzonyom! egy fzerentsétlenért való kérés vezetett engemet nagyságodhoz, egy Birkensteinni paraszt. ...

B a r o n é. (közbeszólva) Reménylem hogy az Úr a' tolvajnak nem fogja pártyát?

H e r m. (tsendesen) Úgy de az is Ember; még pedig szerentsétlen, hát ne segítsek e' rajta; midőn az én segittségem nélkül szükölködik?

Báróné. No de nem érdemli meg.

H e r m. (hevesen) Ki szabhat határt a' segittségnek, mellyel egyik Ember a' másiknak tartozik? — De tsak engedje meg nagyságod, hogy az ő vétségét, és az árra való indító-okát el beszéljem, azonnal általlátja, hogy az ő büntetésébe az igazság éppen keménységgé válna: ez előtt két esztendővel halt meg az ifjú Harbergnek az Attya, ki is halálos ágyába vallotta meg a' fijának, hogy ő sok esztendő-kig lett volna egy más parasztnak húsz tallér-jával adós, és azt végre elesküdté; de most feltámadt benne a' lelkiismeret, a' melly nem hagyta ötet tsendesen meghalni, ha tsak a' fija azon adótságának kifizetésére magát előre nem kötelezné. Harberg ugyan semmit sem hagyot a' fijának; de minthogy ő darabidő óta szolgálgatott, 's azomba takarékosan élt, annyit tsak ugyan tett öszve, hogy az Attya adótságát ki fizethette, 's küsfizette valósággal az Attya' hitelezőjének a' nevezett summát, az ő haldokló Attyának áldásai között. Ekkor az Attya' udvara rá maradt; de ő abban nem hogy valami jószágot; de tsak házi eszközöket se talált; kéntelen vólt tehát pénzt költsönözni, hogy a' mi nélkül éppen el nem lehetett, megszerezhesse. Az Attya hitelezője jó gazda

Em.

Ember volt; ki is az ő Nemesfzivűségén megilletődvén, a' leányával ötet feleségül megkínálta; hanem az ifjú Harberg már régóta szeretgetett egy szegény, de jó szivű leányt, a' ki által ő is vizont szerettetett. Hitzzegő nem akart lenni, azért is az öreg Jákób leányán ki adott. Elvette a' régi szeretőjét; dólgozott szorgalmatosan, és az adótságát is apródónként fizetgette; hanem a' múlt esztendői szük aratás miatt, most ismét megfzorult. A' felesége ez előtt tizenegyed nappal betegedett le, és szinte a' halál' révén volt; 's még most is fekszik gyermek ágyába, alig volt néki annyija, hogy tsak egy tzipótskát süttethessen; a' marhája azomba már egynehány napja, hogy koplal, sem szalmája sem szénája nem lévén, senkitől sem is kaphatott se költsön, sem Isten nevébe az egész faluba, a' marháját pedig, mint élelmének egy leghathatósabb eszközét, nem hagyhatván ehel megdögleni, az elkerülhetetlen szükség kényszerítette, hogy a' Nagyságod Birkensteinnal határos réttyét megkaszálja. Nagyságod ötet Bíró kezibe adta, ki ötet, a' kárnak vizsza fizetésén kívül, még négy héti arestromra büntette. A' kár' betsüje hufz tallér, ihol van, hanem mivel nagyságodnak egy szava is elegendő ötet a' rabságból felóldozni; tehát tselekedje vele ezen irgalmaságot; külömben a' jelen lévő környülállások ötet koldús tarisznyára szorithatnák.

Báróné. Majd irok a' Birónak; de azt megmondóm, hogy máskor az Úr közbenjárása sem fog a' tolvajon semmit is legitni, a' bűn, büntetés nélkül nem maradhat.

Herm. Hát bűn a' szegénység, mellybe ötet nemeszivüése tafzitotta? Oh kegyelmes Afzfzonyom! az Emberiség szava a' legigazabb bíró!

Báróné. Ha a' törvényfzékeken kelen-dő volna az ilyen szép phrasis, úgy a' társaság igen roszúl igazgatódna.

Herm. Be kár! hogy még is olly kevesen gyözödhettek meg a' felől, hogy az emberség, és jóság több virtusnak szülőanyja, mint a' keménység! mithafznál, hogy minden irásokba azt olvassuk, valamig az Emberek' szivekbe kegyetlenségre találunk! Nem úgy kegyelmes Afzfzonyom! mikor az igazság ismeretésnek, a' tettek' jól végire valójárásának, s' a' könnyörületességnek több keleti lesz az itélőszékeken; mint az igazságtalan törvényeknek: akkor reménylhetni, hogy jobbaknak, 's böl-dogabbaknak láthassuk az Embereket!

Elisa. (Henriettéhez ságva) nagy lelkü ifjú! halgasd tsak mitsoda tífzta Emberszeretett szöll ki belöle!

Ekkor másról kezdtek beszélni; a' Báróné órrát felborsolták az ő szavai. Hermán azt észre-vette, és sajnálta. Nem akart ugyan az ő kevélységének hizelkedni, de azomba magára sem haragithatta, a' mennyibe Elisának édes

Anyja

Annya volt. Kegyelmes Afzfzonym! így szóló végtére (egész egyenesfzivűséggel, a' melly ötet még nagylelkűbbnek mutatta az Elisa szemei előtt;) az előbb indulatofan találtam szólni, az Emberiség' ügye mindég ugyan azt tselekedtetni velem; de szavaim éppen nem nagyságodra rzeloztak; mert avagy feltehettem volna e' előre, hogy Afzfzonzóságod' fzelid fzive a' szeretnek és jóságnak azon megbizonyítására kész ne légyen?

A' Báróné meg szompolyodott a' Hermán beszédén. Nem jól értettük úgymond egymást, hiszen, hogy kárhoztathatnám én az Úrba az emberfzeretetet? tsakhogy az, az igazsággal megegyezzen.

E' meglévén mindjárt bútsút veve Hermán; de azomba kikérte, hogy máskor is szabad legyen néki visitet tenni, a' Báróné nem ellenzette.

Báróné. (a' Hermán, kimenetele után) jeles ifjú ez!

Károlina. Tsak hogy egy kitsinyt igen szabad.

Elisa. (fzelid hangon) Te ötsém! mindég betsmelődöl.

Károlina. (megvetőleg) Te meg akárkit igen könnyen megkedvelsz.

Elisa. (elpirúlva) Hisz' azt nem mondtam, hogy Birkenstein Urat megkedveltem.

Károl. (az előbbi hangon) Elég, ha a' pirulásod mondja!

Szerentsére a' Báróné nem halotta ezen öfzve szóllalkozást. Elisa úgy elijedt, hogy egész estve egyet sem szóllott, a' melly Károlinának még több tsúfolódásra szolgáltatót alkalmatofságot; a' fzelid és békeféségestűró Elisa pedig mind azt tsendesen szenvedte. Szava-járasa vólt néki; a' társáságos virtusok között egy az elsők közzűl, hogy az Ember, a' mások erőtlenségét eltudja szenvedni, és éppen az által kerülhetni el legbizonyosabban, hogy másokat magunkra ne haragittsunk.

Mostantól fogva gyakran megjelent Herman Hohnauvára. Ő, és Elisa, legédesebb gyönyörűségeket egymás látásába találták. Az igen érzékeny leányka úgy gondolkozott, hogy ezen szeretetreméltó ifjú eránt, tsak a' barátság, és tisztelet gerjesztett ő benne érzékenységet; de amaz, ah! amaz érezte, hogy Elisába, tellyes mindenét feltalálta, tsakhogy igen szemérmes lévén, érzéseit még maga előtt is titkolta. Az ő első látogatásától számlálván így telének el tizennégy napok, a' midőn egy reggel egyszerre tsak betoppan egy fijatal paraszt, az Elisa szobájába, — Ez Harberg vólt. Köfzön: adjon Isten jó reggelt édes szép Kisafszonyom, nagyságodnak! engedjen meg úgymond a' Kisafszony, hogy hir nélkül a' szobájába bátorkodtam jönni: mind ebből ált' az ő megszóllítása.

Elisa. A' semmi sem édes barátom! tsak jelentse kend: mi kívánsága?

Har

Harberg. Könyörgöm alázatosan a' Kisafszonynak, tartsa kereft vizre a' kisleánykám, nem engedte a' szegénység mindekkoraig, hogy ötet megkereszteltessem, hanem éppen csak a' mi kegyes ifjú Urunk könyörült rajtam (egy levelkét húz ki a' Zsebjeből) ezt a' levelet a' nagyságos Afszony küldi, és kéri mellettem a' Kisafszonyt.

Harberg. (minekutánna Elisa a' levelet elolvasta volna) Ne nehezteljen a' Kisafszony bátorságomért, hogy ilyen szabadjába merem kérni; de hidje el, hogy mikor én, a' nagyságos Afszony' neve napján láttam a' Kisafszonyt, melly barátságos indulattal viseltetett mi hozzánk szegény emberekhez, és melly igen nagy szertetet mutatott a' mi közönséges jó Anyánkhoz: ah! ki sem tudom mondani, mit éreztem akkor? Óh bártsak, csak én a' Kisafszonyhoz közelithettem 's ruháját tsokolhattam volna meg! de nem mertem, ne hogy az illendőség határántúl lépjek.

Elisa. Köszönöm a' kend hozzám való szertetét. Elmegyek igen is komába, ha Afszony'ám nem ellenkezik benne. Hát a' felesége jobban van e' már?

Harb. Jobban hálá Istennek! a' mi drága ifjú Urunknak köszönhetem azt is, Isten után. Óh mitsoda derék Úr az! Én gyermekkorába játtszótársa voltam: mindég azt mondta akkor néki a' nagyságos Afszony: Hermán! emberséggel és barátsággal viseltetsél a' Gyuri eránt;

eránt; ládd színt olyan jó ő, mint te! És ha versengettünk, 's a' Hermán igazságtalanságba találtatott, engemet néki megkellett követni 's ilyenkor nagyobb hajlandóságot mutatott én kozzám, mint ő hozzá a' méltóságos Afzfzony, valamig hibáját meg nem esmérte. De bezzeg használt is néki édes Annya, tanítása, mert tsupa Angyal ez az ifjú Úr.

E l i s a. (hevenyibe) Óh! beszéljen még Harberg többet is rólla. (széket tesz néki) Üljön le kend édes Harbergem, elfáradt úgy e'?

H a r b. Óh már ez igen sok! nints szölgálatom rá, kedves Kisafzfzonykám! femmivel se terhelje magát, szegény Ember vagyok én!

E l i s a. Engedjen kend a' fzőnak, azzal találja kedvem, ha leül, nem szereztem én, hogy az Ember álljon előttem.

H a r b. (leül) Éppen olyan a' mi nagyságos Urunk is! eljött hozzám estve mikor még a' feleségem beteg ágyba feküdt, nem vólt több egyetlenegy székmennél, arra is magamat ültetett, ő nagysága pedig állott: kend úgymond Harberg! dölgozott, de én nem, kendnek kell a' pihenés. Napjába háromszor, négyszer is eljött, mikor olyan roszfzúl vólt a' feleségem, meg nézni: ha vallyon él e' rendszerént az orvóssággal, mellyett a' Doktorral hozatott, a' kinek ő naponként a' városról való kijövetelért egy egy tallért fizetett, és még egy Afzfzonyt is fogadott, a' ki a' fele-

ségemmel bányon, és a' gyermekeket is dajkálja. Ah! mitsoda letzkét adott a' nekem, mikor a' füvet loptam; Harberg! azt mondja: ugyan hogy tette kend ezen egyetlenegy tselekedete által magát szerentsétlenné! ha nekem panaszát nyújtotta volna, én mindjárt segitettem volna rajta; vagy ha itthon nem voltam is még akkor: Afzszony'ám szinte azt tselekedte volna; mert ő mindenkor segiti az emberséges embert. Hát ha már most a' tömlöztbe ülne kend: az egész gazdasága hasra esett volna, a' nyáron semmit sem takarhatna, következésképpen kóldusbokra kellene szorúlnia. És már ekkor még tsak jó szemet se vetne senki is rája; mert azt mondaná: tolvaj ez; úgy kell néki, meg érdemli, hogy szerentsétlen légyen. Minden Ember' tekintetéből tsak a' maga megútáltatását olvashatná, és már akkor ugyan mivel tudná magát vígasztalni? A' belső megnyugváfsal? hisz' azt elvesztette, sőt inkább minden szempillantásba ezt hányhatná maga magának szemére: én mind feleségemet, mind gyermekimet tellyes életekbe bődögtalanokká tettem. Ezek felhagynának a' kend szeretésével, 's akkor senkitől sem szerettetve, sőt mindenektől megútáltatva kellenék élte nek keserves napjait tölteni: Kóldúlt darabkenyerét könyhúllatásával áztatná. Valamikor a' feleségére vetné a' szemét, kit annak előtte, oly belső megilletődéssel szoritott ölébe, mindannyiszor elkeferedne. Hasonlittsa öszve kend, úgymond
 ezt

ezt az állapotot azon nappal, mellyen az Attya' adósságát lefizette! akkor ugyan semmiféle lett, de még is vígan, és megelégedve élt, — azzon nappal, mellyen kedves szeretőjének örökös birtokába jutott, akkor is szegény volt ugyan; de minthogy szorgalmason dólgozott: a' szegénységet fel sem vette! Melly édesdeden szerette őtet először; de a' szerelemnek ezen édessége, annál keserűbbé vált, minekutánna tolvajságba esett. Ezt a' különbözést mindenkor fogja Harberg! érezni, a' szerént, a' mint jót, vagy rosszat tselekszük. A' maga tapasztalása már a' felől meggyőzte kendet. A' szegénység, nem boldogtalanság addig, míg valaki rosszat nem tselekszük; hanem akkor érez az Ember minden nyomorúságot kétferezfen. — Soha se mondott még nékem a' pap is ilyeneket; de még én sem voltam ám, soha is úgy megilletődve; mert éreztem magamba, hogy minden úgy van valósággal, valamint a' nagyságos Úr nékem megmondta; mert nékem mindjárt kitsordúlt a' könyvem, mihelyest a' feleségemre tekintettem, és ha még annyit mondott volna is nékem a' pap, a' poklobéli gyötrelmekről; de nem éreztem én azok között egyet is, 's azután soha eszembe se jutott. De a' mint a' nagyságos Úr le beszélt nékem, hogy a' tolvaj miként szep, soha! soha se felejttem én azt el, nem is lopnék soha többször, ha éhhel kellene is elvesznem; mivel az által még fokkal boldogtalansággá

abbá tenném magám', mint most vagyok is. —
Hát ha még az inafsától halhatná a' Kisaszony,
a' mit az, a' nagyságos Úrról beszél! ah!
ollyankor úgy sir az Ember, mint a' gyer-
mek! egy tselekedete különösen! az olyan
szép, hogy én azt soha se felejtetem el!

E l i s a. (helybehagyó hidegvérrel) Mi
vólt az?

H a r b. A' mi ifjú Urunk B** be vólt már
szólgálatba, a' mikor ugyan ott vólt neki egy
más Úr is tiszttársa, a' ki ő rá irigykedett,
inivel mindenre alkalmas lévén, a' Minister
fokra alkalmaztatta; amaz hát őtet éppen nem
szenvedhette; 's azért is a' Ministernél árúzkodott
utánna. Mindezt jól tudta az ifjú Úr, de úgy
tettette, mintha semmit sem tudna bele. Egy-
szer megbetegszik az a' másik Úr, és minthogy
igen könnyen szokott költeni, minden pénzé-
ből kifogyott, rokonsági sem laktak B**be;
minekokaért igen megszükült, és roszsz dólga
kezdett lenni. Látta ezt a' mi Urunk, öre-
möst segített vólna rajta; de magának sem vólt
pénze, az édes anyjától sem kért, tudván hogy
annak sem fok van; inkább azt szokta mon-
dani: hogy ő nem akarja a' szegényektől viszsza
húzni, a' mit egyszer nekik ad. Már másként
nem tudott hát segitni, hanem letzkékett tar-
tott, és azt mondja Kristián, egész négy hétig,
minden estve hat órakor egy felső-ruhába öl-
tözködve, a' városnak túlsó részibe ollyan em-
berekhez járt, a' kik őtet ingyen sem esmér-
ték,

ték, és náluk rendszerént kilentz óráig tanított, úgy ment ofztán a' beteghez, Doktort, és gondviselő Afzszonyt fogadott nékie; de a' pénzt különös posta által küldötte el, hogy amaz ne is tudja, kitől kapja azt? fokszor késő éjtszakáig nálla mulatott, és ha illyenkor otthon meggyült a' dólga, gyakran egész virradtig munkálódott, tsak hogy a' letzkék' óráit se mulassa el, a' beteg látogatására is időt nyerhessen. Mindnyájúnknak könybe láppogtak a' szemeink, mikor Kristián ezt beszélte, — az Isten áldja meg azt a' jó ifjú Urat, és adjon néki egy jó házastársat, a' kibe minden nemes tselekedetnek jutalmát gazdagon fel találhassa.

Ekkor felállta Harberg, és újjra instálta Elisát, hogy kérését meg ne vesse, igérte is, hogy elmegy', 's ezzel Harberg bütsút vett.

Elisa. (a' Harberg elmenetele után egy néhány könycsepp gördülvén le ortzaján) Hermán! nagy és nemes szívű ifjú! bizonyára néked ki mondhatatlan boldognak kell lenned! óh bártsak tulajdon életeimen vásárlhatnék néked jó szzerentsét! te reád nézve minden nap, gyönyörűségnek napja!

Darabideig mind ezeket hányta vetette elméjében Elisa, és elő meg elő forgatta szívében valamit Harberg Hermánról beszélt. Kinyerte édes annyától! hogy Birkensteinbe mehessen, és már most, mind a' Harberg leánykájának ajándékozandó öltözet' készítésébe foglalatoskodott. Az ő szzerető lelke előre képzelte

azt

azt az édes örömet a' Harbergnének, a' mellyel örül, midön azt a' kisedet teremtést, ily ékes ruhába feltzifrázva szemléli, és igen édesdeden érezte hogy ezen örömnök, ő fog szerzőökának tartatni. Henriette is elment volna Elisával; de másnap reggel roszszúl lett, Károlina pedig alacsonyagnak tartotta: egy paraszt leánynak keresztannya' lenni, Elisa tehát csak egyedül, ment Birkensteinba. Már Hermán a' falun kívül várta ötet, és azonnal édes Annyához vezette. Álig tudták titkolni egymás láthatásán való örömöket. Az ő költsönös elelhagatások, a' Hermán telhetetlen pillantásai, az Elisa mejjének szapora Lélekezete — mind ezek mondom, az ő érzéseiket tolmátsolták, és Birkensteinné Afzszonyság egészen be látott a' szivekbe. Ah! bártsak, úgymond magába, valaha úgy ölelhetném meg ötet, mint tulajdon leányomat.

Mind a' hárman elmenének a' szegény Harberghez, és a' tzeremónia elkezdődék. Elisa tartotta a' gyermeket keresztvizre. Szelid méltóság, és jó indulat terült el az alatt az ő abrázatján. Én leszek néki másik anyja, így szólt Harbergnéhez, midön leánykáját vízfza adta.

H a r b. (Hermánhoz a' keresztelés után)
Isten látja, melly nagy jót közlött én velem nagyságod! de én ki nem mondhatom a' mit árzer! (szemét törli) hanem parantsoljon velem Nagyságod, az életemet is kész leszek érte feláldozni! elfelejtkezem feleségem 's gyerme-

Elisa,

D

kem-

kemről, és nagyságodért kívánok meghalni! nagyságod tartotta meg az én életemet, és tett engem emberséges emberré!

H e r m. (megilletődve) Örülök rajta Harberg! hogy kendet ismét bóldognak látom, ha jól viseli magát, mindég illy forsa leendő.

H a r b. Magam tapaszalásomból tudom azt már, úgy hogy a' ki Birkensteinba egyszer-nél többször valamely vétkes tselekedetre vetemedhetik, annak valóságos gazembernek kell lenni!

Két jelenlévő Parafztok. Igazán mondja kend biz' azt! a' hol jó Uraság van, a' ki jobbagyait védelmezi, bizony kevés rosz ember is van ott. Azt elhiheti a' nagyságos Afzfony, hogy mi életünket kékzek vagyunk nagyságodért adni! és tsupán a' nagyságod eránt való fzeretetünk is elégséges, a' vétkes tselekedetektől bennünket megtartóztatni!

Minden Jelenlévők. Igen is! igen bizony!

Megilletődve közönte Birkensteinné Afzfonyság mindnyájoknak, maga eránt való fzereteknek ezen jelenségét. Légyetek jók úgymond! 's bóldogok léztek! 's én is veletek!

Elisa. (egy kis pausa után Birkenst. Afzfonysághoz) Nagy érdemü Afzfonyság! ha valaha valaki fzerentséjét tudnám irigyleni; a' nagyságodé volna az! mitsoda ditsőséges gyönyörűségnek kell annak lenni, midőn valaki.

Em.

Embereket jobbit, 's azokat boldogokká is tudja tenni!

Birk. Afzfzönység. Úgy vagyon kedves Elisa! a' jó szerentse, és szép rend, mindig tettészünkre van; örömet késedelmezünk a' mellett; de kétfzerte édesebb, Embernek magát azok' szerző-okának tarthatni. Még ekkor tűnik az öröm a' maga bibor köntösébe, szemünkbe, 's a' virtus is megnagyobbodik. Menyt nem foppánkodnak az Emberek' megveztegettetéseken, pedig mitsoda könnyü ő előttök a' jót kapólsa 's szeretetre-méltóvá tenni, tsak egyfzer valaki minden ő kötelefségeit teljesittse. Ez az én egyetlen egy jutalmam. Együgyü 's magától a' természetől adatott eszközök azok, mellyeket én a' jónak elérésére 's az öröm terjesztésre szoktam elő venni. Én a' Birkensteinni lakosokat szeretem, és gyámolgom; mert az ő szükségeik olly aprólékosok, hogy ha izinte gazdag nem vagyok is: azokat minden magam megeröltetése nélkül kipótolhatom. Ezzel megnyerem az ő szereteket, és azon törekedéseket melly szerént kíván kiki nékem kedvembe járni. Meglévén a' felől gyözzetve, hogy az én segítségemre mindenkör Számot tarthatnak: soha sem nyúlnak Szükségeik' kielégítése végett tilalmas eszközökhöz. Jót tselekefznek; mivel az nekik javokra válik; egymást szeretik, mivel az önön hasznúság őket részekre nem szaggatja. Könnyü volna akárkinek is, akárinelly nagy

fokaságot a' jóra szoktatni, ha attól a' szükségget távol üzné, és a' véteknek ártalmas voltát annak, izeme elibe terjesztné. Ezen kellene minden emberjobbítóknak dólgozni. Ezt kellene minden férjfinak, 's Afzízonynak minden rangba, 's állapotba a' maga törekedése' fő, és egyedül való tárgyává tenni: így osztán, nem tsak Birkensteinba, hanem másutt is lehetne fok jó, és kegyes Embereket látni. — De óh fájdalom! az erköltsi romlottságon, és emberi böldoctalanságon fokkal több sikeretlen fopánkodásokat hallunk! mint az azoknak orvoslására való, munkás igyekezetet szemléheltünk!

Harberg, feleségestől egéfzen magára vont a' Hermán, és Elisa figyelmetességét. Harberg ugyan is fokáig által ölelve tartotta feleségét, 's így kiáltott fel végezetre: édes Nánim! be böldog vagyok én, hogy te ismét az enyim lehettsz! — sirva fakadt, és hol ő reá, hol a' kebelébe nyugvó kisedre tekéngélt; hol egyikét, hol másikat szorongatván szivéhez. A' te gyermekedért fzenvedtem én olly fokot, a' szerelem segített engem minden gyözedelmeskedni. Tsak azon kérjük az Istent, hogy leányunk mind testének állapotjába, mind a' kegyefségbe nevedjen! ekkor odanyújtotta néki a' leányát, ki is azt ölébe vette, Harberg pedig a' gyermeket annyostól együtt szivéhez szoritotta, 's azonközbe szemciből örömkönnycseppek görgöttek. A' Hermán,

mán, és Elisa szemeik is könnybe lábbadoztak, és lalsú sohajtások szökdétseltek ki mejjeikből. Mindketten érezték a' szeretetnek és természetnek hathatóságát 's így szóltak szivekbe: Hermánnak — Elisának — kárjai között én is illy bódlog lennék! — ezen érzéssel hagyák ök el az ártatlanságnak, és megelégedésnek ezen lakhelyét, a' midőn éppen egy követ Birkensteiné Afzszonyságnak, egy olyan levelet hozott, a' mellyre egyszeribe válaszolni kellett. Ő tehát engedelmet kérvén Elisától, dólghoz látott. Mindjárt a' kert' hátulján vólt egy füves-kert a' mellynek kerítése körül Elisa örömeit időzött. Ezt már hallotta Hermán az édes anyjától, és karjával kínálkozott Elisának, az oda leendő sétálásra, mig édes anyja a' válasz megírná. Eltsendesedve sétáltak a' hely felé, az illatozó Hárstáknak fetétes árnyékába, és ezen pompás tsendefséget tsak hébekorba szakasztotta félbe a' levegő' lakosai' estvéli tsevégeknek kedves dallja. Egy tetőre felhágának, a' nap már ekkor haldokló sűgárokat, botsátott a' földre, a' mellyek a' hegy'tövénn álló izmos Bikfáknak ágai között imitt amott tsillámlottak, és a' fent üldögélő szerelmeseknek ditső tüneményül ötlöttek szemekbe. Hermán derekon fogta Elisát a' ki szemeit földre szegezve ült meltette, és nagyokat sohajtott. A' Hermán szemei szikráztak. A' tsendes estvéli szellő a' fa leveleknek lalsú 'siségését lengedeztervén feléje, mintha meg annyi amor repdezett vólna

vólna körülte, még a' levegőbe szállongó patstirtának énekét is szerelem nótára magyarázta. Megfogta az Elisa kezét; ki is reszketett. Emez rátekintett, amannak szemébe egy gyöngy tsepp tündöklött. Elisa! így szólt végre rebegő ajakkal: egyetlenegy Elisám! és száját hevesen megtsókolá; lángot vetett erre az Elisa ortzája, ki fejtödzék a' Hermán karjai közzül, és többé szemét sem merte rá vetni.

H e r m. Elisa! megbántottam?

E l i s a. (rebegve) Hát én meg bántottam az Urat Hermán?

H e r m. (hevesen meg ölelvén ötet) Nem! kedves Elisám! egyikünk se bántotta meg a' másikat. Tsak a' természet szavának engedünk, a' mely minket szeretéből alkotott, szeretet által tartfenn, 's ugyan az által fog is boldogítani!

E l i s a. (fejét a' Hermán vállára hajtván Óh Hermán! —

H e r m. Kedves Elisám! be boldoggá tesz' maga engemet! én azt hinni se bátorkodtam. — Szerelem! Szerelem! melly nagyok a' te örömid!

E l i s a. (az ég felé tekintvén) Hálá legyen tenéked édes teremő Istenem! hogy nékem ezt a' férjfit felengedted találnom, a' ki tsupán tsak egy maga az, a' ki én velem ezt az édes öröm gyönyörüséget kóstoltathatja. (kezét nyújtja néki) Hermán! az Úr' szerc' mébe

mébe kevélykedem, e' tefz' engemet bódoggá.

H e r m. (térdre esik Elisa előtt, és kezét fokáig tsókolgatja) gyönyörű leányzó! lehetetlenség, érzéseimet kifejeznem!

Ezen szóra ölébe borult nékie, és mindketten elhalgatának. Az érzékenység fokkal édesdedben tudja a' szerelem' örömezzéseit kosztolni, mint sem azt szóval ki lehetne beszélni. Ezek is tsak egymás szeméből olvasták, a' magok bódogságát.

E l i s a. (egy hofzszás pausa után) Hermán! a' nap lenyúgodott, mennyünk vízfza.

H e r m. Óh bártsak tellyes életembe itt ülhetnék!

E l i s a. Reményljük legalább, hogy egymástól soha meg nem válunk! óh! az elválasról való gondolatot ki sem álhatom!

H e r m. Én meg nem is képzem! A' Kisafzszonyon kívül soha femmibe fem találnám én ez életbe többé bódogságomat!

E l i s a. Ne is gondolkodjunk biz a' feől édes Hermánom! a' szerentse találatott fel minket egymással, szerelmünk pedig örökre fog bennünket egyesíteni!

H e r m. Óh édes, óh szerelmes teremvény! hálá légyen tenéked óh jó Atyám! hogy engemet ezzel a' drága kinttsel megismerkedtettel.

Egy kellemetesen mosolygó tekintet, 's egy tsók, mellyet elpirúlva nyomott a' Hermán

mán ajakára, vala az Elisa felelete. Azzal febesen neki indult; de Hermán utánna rugaszkodott. Mély halgatásba merült volt már a' természet; de az ő szerelmek mindent újj életre hozott, vagy fokkal inkább meg szüntek ők más tárgyakra ügyelni. Hermán az egész természetbe mindenütt tsak Elisáját, Elisa viszont tsak Hermányát látta. Ezen édes tsibbadozások közt el andalodván, még a' 'silagokkal ékes égnek, 's a' felkelő hóldnak látására is, szive nem repesett. Hermán is most a' környébéli Pásztorok' riadozó furugjlásokat felsevette; holott egyébkor az után gyönyörködve halgatodzott. Néma örömbeli gyúladozások között sétálgattak, tsak a' szerelmes sohajások lebegették körülök a' levegőt. Birkensteinné Afzszonyság a' kert ajtóba várta őket. (Elisa gerjedezve közelit felé) Készen van már, úgymond, kedves Afzszony'ám?

Birk. Afzsz. Örvendek, hogy Hermán úgy el tudta a' Kisafzszonyt mulattatni, hogy két órai időközt észbe sem vett.

Elisa. (mindég hevesebb hevesebb indulattal elpirúlva tekinti az óráját) Valósággal már késő az idő. Mefszze találtunk menni.

Herm. Kedves Afzszonyám! olyan mulattságunk volt nekünk, a' melly egész esztendőt is tsak egy minutává tud változtatni.

Elisa Birkensteinné Afzszonyság' ölibe hajtja a' fejét, ki is ötet meg öleli.

Birk.

Birk. Afzsz. Ne pirúljon el kedves barátám! Hermán érdemes a' Kisafzszony szerelmére, és az olyan szivbe mint az övé ártatlan érzés a' szerelem!

H e r m. (térdre esik édes anyja, 's Elisa előtt) Kedves Elisám! itt, az édes anyám előtt eskuszöm a' Kisafzszony szerelmére, 's hűségére, és megvallom, hogy a' Kisafzszony' betses személye legdrágább kintsem e' földön!

E l i s a. (felemelvén ötet) Én is itt öntöm ki egész szivemet. Én az Úrat ki mondhatatlanul szeretem, úgy hogy csak a' legmegsérthetlenebb köteletség szakaszthatel valaha tőle; de még akkor semlész soha, egyetlen egy férjfi is, az én szerelmemnek osztályosa!

Birk. Afzsz. (mind kettőt öszve ölelve) Óh édes gyermekeim! bártsak a' ti szerelmeitek magatoknak boldogságtokra, nekem pedig öregségembe gyönyörűségemre válna!

Az édes anyának, és a' két szerelme-
feknek, öröm érzésbeli könnyecseppek öszve-
folyván, kezeiknél szorosabban enyvezte szí-
veiket egymáshoz, és csak nagy munkával nyer-
hetett tőlök Elisa, a' haza mehetésre enge-
delmet. Az éjjelnek fetét fátyolával vala már,
az egész természet betakarva, ez leginkább tett-
szett Elisának, a' nappali láрма felébrezthette
vólna ötet édes andalgásaiból, holott ő nem
akart, 's nem is tudott Hermánon kívül semmi
egyébbről gondolkodni; mind csak a' mellette-
ülés rémlött előtte, és még most is az ő heves
ajja.

ajjakinak tsókjai borzogatták ereit. — A' kotfi megált, Elisa kifzálott, még egy sohajtáfsal elegyes bús tekintetet vetett a' Birkensteinné tájjék felé, 's azzal édes annyához siettett. Itt is keveset mulatott, tsak hamar jó éjtszakát mondott nékie, 's Karolinának; hanem Henriettehez futott 's ölébe borúlt: Henriette! én szereztek; így kiálta fel, és ötet erősen a' fizvéhez szorítá.

H e n r. A' szád most mondja azt nékem először; de már a' pillantásid régen elárúttak.

E l i s a. Az én pillantásim? Nem Henriette! soha se éreztem még én azt, a' mit most érzek! hogy is érezhettem volna én szerezmet, holott Hermántól távol voltam? hogy lehetett volna azt az én pillantásimból ki olvasni, minekelötte belém az ő tsókjai tüzet és életet lehelletek?

H e n r. Hát téged is ennyire megtudott a' szerelem babonázni?

E l i s a. Oh Henriette! nem esmered te annak hathatóságát. Midön én te melletted ültem Hermán! midön a' te szikrázó pillantásid, a' te rebegő ajjakid engemet a' legbóldogabb érzésre tanítottak; midön előlem minden tárgyak elenyéztek, mikor tsak egyedül te tüntél szemembe, és más semmi sem és midön tsak kettünk szivének dobogását hallottam, midön legelső heves tsókodat ajjakimra ragasztottad, midön legelső vallástételed véremet ereimbe felhevítette; akkor mondom, akkor lehe.

lehetetlennek tarthattam volna e' erre a' kérdésre megfelelni?

H e n r. Elragadtatott!

E l i s a. Ezután is örömet kívánok én; a' szerelem vidékjén elragadtatni. A' virtus és Hermán ottan, az én kísérőim. Oh hogy te ma velünk nem vóltál! bárisak láhattad volna a' mi szerelmünket, 's bódogságunkat!

H e n r. Elisa! a' te igen tüzes képzelődésed nagyon ijjeszt engem a' te szerelmedtől.

E l i s a. Ijjeszt? mért ijjeszt? Én eddig ritkán, vagy nem is gondolkoztam a' szerelemről, semmit sem is kívántam rolla tudni, még sem hittem hogy attól az Ember félhetne. Hanem mikor most te melletted, a' te szemeidbe, a' te kéz szorongatásod által tatúltam azt esmerni Hermán! mikor a' te gerjedezésed után fohajtok, mikor tsak te általad, óh leg nemesebb ifjú! tsak te általad lehetek szerentsés: olybá tartom a' szerelemtől való félelmet, mint ha valaki a' mindeneket elevenítő naptól félne!

H e n r. Vajha ezen mostani gyönyörűséged örökké tartó lenne!

E l i s a. A' lelsz! az ő elfojt örömeinek emlékezete vigasztal engemet szomorú napjaimba! ha valaki engem Hermánom' karjai közzül kiragadna; bánatos epekedés lenne az én forsom! de a' mi költsönös szerelmünkre való vízfza emlekezés kísér engemet tellyes életembe, sőt legutólsó keserű szempillantásomat is ugyan e' fogja megédesíteni!

H e n r.

H e n r. (mosolyogva) Ugyan ki gondolta volna, hogy a' tsendes Elisából ilyen heveskedés törjön ki? Nem úgy kedvesem! a' szerelem ne változtasson el! hát a' már tégedet tökéletlenebbé tenne?

E l i s a. Nem Henriette! azt nem tselekfszi! olly jó, 's olly nemes szivü az én Hermánom, hogy ő engemet azonnal megszünné szeretni, mihellyest a' tökéletesebbé défssal felhagynék.

H e n r. Igy hát te tsak a' Hermán kedvéért szereted a' virtust.

E l i s a. Nem Henriette! inkább olly erőbe érzem magam', hogy a' virtusnak szerelmemet is fel tudnám áldozni! de mitsoda kérdés is ez? mond meg Henriette! fel hagytam e' én az napságtól fogva a' kötelelségemmel? — Ah! egyszerre megszerettem ötet mihelyest legelőször a' szememet rávetettem.

H e n r. Elisa! te nyughatatlan vagy! más tárgyról beszéljünk.

E l i s a. Nem tudok másról beszélni Henriette! mindenütt tsak Hermán rémlik előttem, olly méllyen nyomodott az ő kepé szívembe, hogy ajjakim, akaratom ellen is tsak az ő nevéét rebegik.

H e n r. Elisa! sokszor hallottam tőled, hogy nem kell az embernek soha is hirtelen valamelly indulatnak meghódolni.

E l i s a. Az igaz Henriette! még most is érzem én ezen principiumnak igazságát; maga

Her-

Hermán, és az ő vele lehető egyesülés, egészen betölti az én, eddig volt, boldogságról való képzetemnek hézagját, a' melyhez ugyan nem ragaszkodtam; tudván, hogy azt tellyes tökéletességébe el nem érhetem: de már most ismerem azt, azt a' férjfit. — Ah Henriette! nem tudok szerelmeimnek ellentálni!

Henr. Az én kívánságom mindég a' vólt, hogy téged' boldognak lássalak. Ha már te, a' szerelem által boldog leszel, én örökké fogom azt a' napot áldani, a' mellyen a' természet, és a' te Hermánod tégedet először arra tanítottak.

Elisa. (Henriettét megölelvén) Óh barátság! barátság! néked is vagynak örömid. Ma Henriette! sokkal erősebben dobog erántad a' szivem, mint valaha ez előtt.

Henriette viszszeranozta a' barátságos tsókot, sokáig ölelgették egymást. Bártsak a' fatum soha bennünket külön ne szakasztna! így kiáltának fel mind ketten. Óh Hermán! Óh Henriette! úgymond Elisa: a' ti tarsaságtokba tölthetni napjaimat! — Istenem! nagyobb boldogság ez, mint sem arra valaha valamely halandó számot tarthatna, 's éppen azért lehetetlen is.

Ez a' gondolat komor rántzba szedte homlokát. Érzem, így szólta, hogy a' szerelemmel elenyézik a' nyúgodalmam, és hús gondolatok töltik el szivemet. Óh Hermán! bár tsak te soha ne kénytelenítettél azokkal

mege

megesmerkedni! bár csak te mindenha élhetnél, a' szerelem édeségeivel, én akkor örömet kóstolnám annak keserűségeit!

Hermán is azonközbe, egymást fel váltva, hol gyúladozott, hol reménylett, hol félt, hol kételkedett, másnap reggel tüstent ment Hohnauváriba. Miként dobogott az Elisa szive, midőn Hermán feléje közelített, hogy remegett a' keze, midőn a' Hermánét illette! alattomba ezt súgta Henriettének: Henriette! tudod e' hogy én melly bődög vagyok?

H e n r. Birkenstein Úr! maga valóba bődög; mivel az Elisa szive tsupán csak az Úrét dobog!

H e r m. Bártsak lábaihoz borúlva, halálhatnám meg Elisának, és az egész világ előtt valhatnám meg, hogy: ötet szeretem.

H e n r. Hagyjon alább az Úr a' hevesedésbe, másként könnyen gyanúba eshetnék.

Ezzel ott hagyta ötet, Elisa pedig nyomba követte, kérdezvén: Mit szólt hozzád?

H e n r. Mint minden szerelneseknek szokások, ő is a' maga szerelméről beszéll.

E l i s a. Oh nem! nem úgy beszéll ő mint más, hadd haljam minden szavát:

H e n r. Megrónnak bennünket Elisa! magadra kell vigyáznod.

E l i s a. Oh elviselhetetlen kéntelenség! hogy kell az Embernek önnön érzéseit elfojtni!

Birkensteinné Afzfzonyság, a' ki a' Hermán, és Elisa bődögságára tzelozó minden

ész.

eszközöket elővett: megparantsolta, a' Fijának, hogy Hóhnau Bárónénak, az általa teendő udvarlásra való engedelmért könyörögjön. A' Báróné nem vethette meg ezen kérést, és egy-nehány nap' múlva valósággal tett is nékie Birkensteinné Afzfonyság egy visitet, mellyet a' Báróné is azontúl vizsgálózott, és ettől fogva Elisa is Henriettével szabadságot nyert egyszer mátszor a' Birkensteinba való mehetésre. Ilyen formán gyakran látták Hermán és Elisa egymást, 's a' szerént szerelmek is napról napra nevelkedett, a' tartzkodás elenyészett, és az öröm' 's szerelem' poharát szinte a' föszédelésig hajtogatták.

Egy délután tsak magánosan fetált Elisa, a' Birkenstein, és Hóhnauvárközt fekvő nyirfáserdőbe, Hermán mindjárt szembe találkozott vele, és egy pillantat se telt bele, mire már egy más karjai közzé repültek. Már egy-nehány napólta nem vóltak együtt, 's annál hevesebb vólt a' Hermán tsókja. Oh édes Hermánom! így szólt végre Elisa, be nehezemre esett az Úr távolléte, mitsoda sivatagnak tett-fzett előttem ez az erdő, midőn tudtam, hogy szerelmesemet benne nem találom!

Herm. Ennékem is hijába kinálkozik akármely szépségével a' természet, ott a' hol Elisámat nem láthatom, 's úgy tettfik, mintha az olyan helyen, minden élet, 's ékesség nélkül való pufztaság vólna.

Elisa.

Elisa. A' mezőség most ismét kellemesebben virít. — Óh természet! adjad, hogy minden te munkád szerelemmel lehetessen.

Herm. (egy kis megszűnés után) érezhedd e' Elisa! azt a' kimondhatatlan örömet, melly az én kebelemet lelkesíti, képzelhedd e' azt a' kimagyarázhatatlan érzést, melly az én ereimbe 'sibbadoz, valamikor te tölled hallok a' szerelmet magasztaltatni, és osztán így szólok magamba: én gerjesztettem ő benne ezt az érzést, én élelstem az ő szemeinek tüzeit, én tseleklzem, hogy a' rósával vettélkedjen ortzájának pirofága? Mikor ezt tehedd; már akkor valamely felsőbbrendű valóságának érzésével bírsz, olyannal, a' mely maga körül gyönyörűséget tud terjeszteni.

Elisa. Az én boldogságomnak is valyon nem te vagy e' szerzője?

Herm. (ötet szívéhez szoritván) Istenek! a' te ajkaitoknak. Szózatja ez! — kivólna az az érzéketlen, a' kibe ez érzést ne lehellne!

Elisa. Ne engedje magát az indulatoktól annyira elragadtatni Hermán! Jöjjön az Úr ülünk le ezen terepély nyírjának arnyékába, és beszélje el nékem az Utazását.

Herm. Utazásomat? No meg mondom a' Kisalfszonynak mindent, valamit csak láttam 's hallottam. — Ama hársfa alatt láttam az én Elisámat, a' szél az ő édes szavának hangját felém legedezettette, énnekem mindég ez a'

sze.

szelid hang zengedezett a' fülemben; de akkor nem szoríthattam, mint most karjaim közzé, 's nem mondhattam néki: Hermán, csak ott él vigan a' hol te vagy! — ekkor leulének, Egy, a' közel lévő hegyből fakadt patakotska tsergedezett, mellettek, ennek lassú zuhogása, az erdőnek homályos árnyéka, a' napnak tikkasztó forrosága, egy szóval minden, minden, az édes vágyódás zajos érzéseinek böltsőjébe ringatta sziveket, és a' szédítő testi gyönyörűségnek könnyei görgöttek alá ortzájikon. Hermán még felszóval beszélt; de már akadozott, Elisa pedig csak lassan súgta: Kedves Hermánom! és fejét az ő vállára hajtá, de a' szerelem édes és bádlyasztó szenderedéséből felelzmélvén hirtelen felugrott. Hermán! úgymond, fűsünk innét, hogy a' virtus elne hagyjon bennünket!

H e r m. (henyélve marad az ő lábainál) Elisa! engedj meg. Ah! kiáthat a' szépség hatható bájolásának ellene?

E l i s a. (megölelven őtet) óh kedves Hermánom! legyen örökké való hálá a' bölts Isteni gondviselésnek, hogy énnékem erőt adott a' te karjaid közzül való kifejtődzésre. Így most öröm könnyeket firok, de úgy meg lehet, hogy egynehány szempillantások múlva fájdalomnak könnycseppjei folydogáltak volna alá ortzámon.

H e r m. Nemes Lélek! az ártatlan gyönyörűségnek édesgetése, csak te melletted le-

Elisa.

E

het

het én rám nézve veszedelmes; de tsak te is tudsz engem' annak elnyomására megtanítani!

Elisa. Óh virtus! néked köszönöm én ezt az erőt! soha sem fogsz te én tölem megfzentségteleníttetni. Ne trutzoljunk többé a' veszedelemmel Hermán! Ah! a' szerelem karkjai között tángorogó a' virtus!

Hermán elhalgatott ugyan; de szive alattomba 'sörtölődött, hanem minthogy Elisát kimondhatatlan' szerette, tehát minden szavát szentnek tartotta. Azt a' vidám megelegetést szemlélte az ő tekintetébe, a' melyet minden nemes tselekedet szokott adni, és most sokkal szebbnek tettfezt az ő szemei előtt; mint mikor legelőször, hozzája való szerelméről, rebegő ajkakkal vállást tett. Tsak a' rofszba telhetetlen bánkódik azon, mikor valamely leány az ő öleiben a' virtust és ártatlanságot falba nem rugja; nem pedig az érzékeny szivû Ember. A' legjobb Emberek is eltántorodhatnak, nekik is eleikbe rajzólják az indulátok, igező képeket, és megvakítván őket elragadják magokkal; de tsak hamar megemesméreti velek az igazi szép eránt való érzés, tévelgyéseket, akkor ofztán magokba szállnak, és örülnek gyözedelmeken. Így örvendezett Hermán is midön kedves Elisáját az ártatlanságnak kellő virágába, azzal az édes belső megnyugváfsal, hogy ő a' leghevesebb indulatokon vett erőt, maga előtt szemlélhette: Az érzékenységek' hathatósága így kénfzerítette ötet kiáltani: Elisa! soha a' te kebeledbe sem érezhettem volna én
azt

azt az édes gyönyörűséget, mellyet most nékem a' virtusnak böl dog érzése okoz!

Elisa. (égre néző könyves szemekkel) Be szerentsés vagyok én, virtus! nem vagy te tsak álom, tsak képzelődés, hanem valósággal élsz te, ennek a' legnemesebb férjfinak szivébe! ő pedig az enyim! Szeret engem' — már akár mint légyen forsom. Elég az hozzá, hogy én a' böl dogságot megtaláltam!

Herm. Oh Elisa! miért nem gyűjthe-tem én öszve te hozzád az egész világ' leányit, hadd mutathatnálak meg nékik, és mondhatnám ezt: olyanok legyetek mint Elisa, és pallérozott erköltsű Emberek fognak benneteket tisztelni!

Elisa. Édes elragadtatott álmodozóm! no tsak a' legböl tsebbnek is nagyító üveget tart elibe a' szerelem.

Herm. De annak nem, a' ki téged szeret Elisa! a' te belöled, kisugározó világosság nem szemfényvesztő, tsak hogy apródonként tekintgesse az Ember a' tégedet körül vevő fényltséget.

Elisa. (betapasztja a' Hermán száját) Tsitt Hermán! tudja e' hogy a' maga szájából veszedelmes nékem, önnön ditsértetésemet hallani! eltalálnám bizni magamat, és — tsak hadd legyek mindenkor méltó az Úrhoz.

Herm. Mitsoda kifejezés az! de nem vólna igazság, hogy a' Kisalfszony tsupán tsak maga hágjon a' tökéletesség' legfelsőbb grádu-

sára, én is akarok kapaszzkodni, sőt a' Kisafzszony segítségével a' tetőre is törekszem.

E l i s a. Ez a' feltétel nemesít minket Hermán! és tesz' bennünket méltókká a' boldogságra, melyet a' szerelem számunkra kézfzen tart, egyedül ez adhat nekünk álhatatosságot, ha a' fátum valamimódon bennünket külön találna szakasztani.

H e r m. Elisa! miért elegyítí a' Kisafszony ezt a' keserű gondolatot az örömekek tellyes poharába?

E l i s a. Ah! némellykor, olly nagy erőbe ront az az én szivemre, és olly szertelen szorongatja! (egy kis megszünés) külömben tréfaság Embernek, a' jövendőkről olly igen epekedni, fetét szönyeggel vagynak azok befedve, mellyek alá mi nem láthatunk! (megtsókolja Hermánt) hadd tsókolom le az Úr' homlokáról azt a' homályos felhőt, melyet azon kerekítettem.

H e r m á n (elfszomorodva, ötet mejjéhez szoritván) Ah! kedves Kisafszony! annyira érdekel a' belzédje, hogy a' magától való megválást tizszeres halálnak képzelem!

E l i s a. Többet abba ki ne végy Hermán! még a' tiéd vagyok, és a' szivem az mondja nekem, hogy mindég is a' leszek.

H e r m á n. Ditső teremtés! vajha igazat mondhatnál! —

Már egészen Hóhnauvárhoz jutottak vólt, és itten elkellett egymástól válniok. Vigan

tért

tért Elisa vízfza, öröm és nemes magával való megelegetés valának az ő érzése, — ez a' virtustól adatni szokott legédebb jutalom.

Elisa igen vigyázott magára, és másként nem is láthatta ötet Hermán, hanem mindenkor a' Henriette társaságába.

Egynehány napmúlva elútaott a' Báróné valamely nényéhez Károlinával együt, és tizennégy napokig oda múlatott. Ezek öröme és gyönyörüségnek napjai valának Hermánra és Elisára nézve; majd mindennap elment Elisa Birkensteinba, a' hol édes anyjai indulattal fogadta ötet Birk. Afzfzonyság, és gyakran az ő ölébe sirta Elisa az öröme és szerelemnek könnycsepeit, némelлыкor elhívták magokkal Hermán, és Elisa ezen jó édes anyyokat, a' a' kis hegyetskére, a' hol ők először szerelemket egymásnak megvalloták. Óh kedves Afzfzony'ám! így sohajtott fel Hermán, itt kezdődött az én bölodságom, itt ragasztottam én első tsókot az Elisa rebegő ajjakára, itt láttam én, hogy a' szerelem az ő ortzáját elpirította!

Elisa. Hát én mit nem éreztem itt? azt emberi nyelv ki nem mondhatja!

Öröm könnycseppek úzkáltak a' Birk. Afzfzonyság szemeibe. Én már fok örömet kóstoltam, így szólt ő; de óh bölts Isteni gondviselés! még többeket is tartasz az én számomra. Még a' fiamnak, az én egyetlenegyemnek, szerentséjét is meg-hagyod érnem. --

Óh

Óh Elisa! tsak akkor tudja ezt az örömet a' Kisafszony meg fogni; mikor anya leénd.

Elisa elpirúlt, Hermán azomba igen tüzesen szorongatta a' kezét.

Birk. Afzsz. Érzékeny szivű leányzó! még te reád sok örömök várnak! de mind azok a' virtus' kezeiből származnak. Ha a' Kisafszony' lelke, a' virtusnak és ártatlanságnak olly született szakasztott képe nem volna: úgy a' szerelem nem tenné ollyan bóldoggá! be gyakran megszenteltetik az Emberek a' szerelemnek ditső nevét! tsak a' virtus szerető tudja azt betsülni, 's annak minden bóldogságát érezni. A' zabolátlan kívánságok, és az ollyatén házafság, melynek tsak a' testiség a' tzélja; nem érdemlik meg ezt a' nevet, az ilyennek következése kedvetlenség, és a' nyugalom fut előle. --- Bóldogok vagytok ti kedves gyermekeim! hogy az életnek valóságos örömeit tanuljátok esmerni, és azoknak semmi tsalárd tsillogásai benneteket elnem bódtítottak!

Herm. Kedves Afszonyámnak köszönhetem én azt!

Elisa. (egy könnyű úszkál a' szemébe) Én is tenéked, óh szentséges árnyéka! az én elfelejthetetlen édes atyámnak, te vezérletted az én szivemet minden jóra! a' te utolsó szavaid virtusnak letzkéi vóltak, te adtad nékem ugyan azok által kedves Hermánomat!

Felpesdülve szoritá Hermán ötet a' maga ölébe, Birkensteinné Afzszonyság pedig örült szerentséjeken.

A' Báróné végre megérkezett, 's vele együtt két Vallenheim nevezetű urak is, kikkel ő a' nényénél esmerkedett meg. Ezek első unokák valának egymással. Egyik, egy gazdag atyának egyetlenegy fija; a' másik pedig az öreg Vallenheim testvérének a' fija volt, kinek is femmi öröksége nem lévén, az ő jövendő forsa 's állapottya egyedül unoka bátya akaratjától függött. Ezek között legkevésbé femvonta egyik is az Elisa figyelmetességét magára, úgymint a' ki magát tsak az egy Hermánnal foglalatoskodtatván, más férjfiakat felsem vett, éppen akkor is ő rólla beszélgetett Henriettével; midőn más nap' reggel az édes anyya magához hivatta.

Báróné. (a' reggeli szerentséltetés, v. jó reggel kívánás után) Miként tettzik Vallenheim Károly Úr? (e' volt a' gazdag, 's még életbe lévő Vallenheim Ferentznek a' fija).

Elisa. Ugy látszik, hogy igen komor, és magának való Ember.

Báróné. A' leszsz a' férjed.

Elisa. (haboz elbámúl, egy kis idő várattva) Édes Afzszonyom anyám! elébb tsak kell esmernem azt a' férjfit, a' kinek kezemet kell adnom.

Baroné.

Báróné. Majd megismerhedd másként felölle való itéleteddel nem gondolok, hanem csak engedelmeséget kívánok.

Elisa. En pedig merem reményleni, hogy Afzfzonyom anyám nem akar engemet önként a' bődögtalanság' örvényébe hanyatt-homlok buktatni.

Báróné. Takarodj azzal a' románbeli pletykasággal. Ha kötelességedet telyesited, bődög leszel.

Elisa. A' lennék, ha nagyságod akaratjának kéntelen nem vólnék engedni. --- Mert -- kedves -- drága -- Afzfzonyanyám! -- engedjen meg -- hogy az igazat kivallyam: --- én -- szeretek. --- ---

Báróné. (megvetőleg) A' te szerelmed tárgyának olly finumnak, és nemesnek kell lenni; mint a' mitsodás a' te gondolkozásod-módja.

Elisa. Nemes is, mind szivére mind érzéseire, mind születésére nézve. Birkenstein Hermán t. i. az, a' kit szeretek.

Báróné. Az azzal leendő házasságodba soha se egyeztem vólna én meg, ha szinte más fontos okok nem indítnának is arra, hogy téged Vallenheim Úrnak adjalak.

Elisa. (könybe lábadt izemekkel) Óh édes Afzfzonyanyám! ugyan ilyen hideg vérrel áldozhattya fel az én életemnek mindenha' bődögságát?

Báróné.

Báróné. Igen! 's te akarsz engemet a' magamétól megfosztani? Igy veddfel a' dólgot, hogy Károlina, Vallenheim Filepet halálba szereti, a' melynek rosz következésétől méltán félthetem ötöt, --- és az ő bátyja megbofszánkodván azon, hogy unokája, nem pedig a' fija végyen el egy ilyen gazdag leányt: ráparantsolt, hogy Károlinára többé a' fzemét se merje vetni. Károlina már szerelem betegje vólt; 's úgy mentem el személlyesen az öreg Vallenheimhoz; de tsak femmire se mehettem vele, valamig tudára nem adtam, hogy még van egy leányom; ekkor ígérte ofztán meg, hogy unoka ötsénék Károlinával leendő egybe kelésébe nem fog ellenkezni, úgy mind az által ha tégedet az ő fijának adlak. Félek, hogy Károlinát elvesztem, ha kívánságára nem állok, és már ekkor egyenesen te ejtenéd szivemen ezen halálos sebet!

Elisa. Nem azt tselekedje kedves Afzfzonyám! írja meg nagyságod Vallenheim Úrnak, hogy én minden reám szállandó örökségről le mondok, és azt az ő fijának ajánlom birtokába; így talám megegyez a' Károlina házaságába. És én? ... Óh édes Afzfzonyám! hadd tölthessem én életemnek minden napjait Birkensteinnal! ő rövid időn tífzségre fog már kapni, az abból leendő jövedelem, és az ő kevés vagyonkája, mellyel bir; elégséges leendő engemet a' leg szereletsébbé tenni.

Báróné.

Báróné. Birkenstein csak fo ha se leszsz az én vöm! a' te javaslásod nem méltó a' bévételre; Vallenheimnak kell adnod a' kezéd --- hafzontalan!

Elisa. Édes Afzfzonyám! engedjemeg, hadd irjak én Vallenheim Úrhoz talám meg fog ő az én keservemnek eleven rajzolósa által illetődni, talám megretten szivébe két ártatlan teremtvényeket bóldogtalanokká tenni. ---

Báróné. Az ilyen fok ellenmondáshoz éppen fzo katlan vagyok!

Elisa. (a' Báróné lábaihoz borúl, 's kezét markába szoritva) Édes kedves Afzfzonyanyám! én mindég minden kötelelségemnek teljesítésére iparkodtam, nagyságodnak legkisebb intését erős parantsolat gyanánt vettem, azt fo ha csak egyszer is által nem hágtam, ezután is az én egész életem tsupan csak nagyságod eránt való tökéletes engedelmség leénd! — kéz leszek inkább Birkensteinon is kiadni; de más férjfi val még sem foghatok kezét.

Báróné. (elrántja Elisától a' kezét és el fordúl) Vallenheimmal fogsz kezét! — Károlina az én akaratommal fzeretett, 's ajánlotta magát; tudd meg, hogy én őtet a' te kényednek fel nem áldozom.

Elisa. (szeméből könyvek buzdúlnak) Istenem! Istenem! hát én légyek áldozat! kedves Afzfzonyám! hiszen én is a' nagyságod leánya vagyok!

Báróné,

Báróné. Az ám, de ugyan nyakas és engedetlen leányom!

Elisa. Óh kedves Afzszony'ám! mikor a' bölts teremő engemet okofsággal felruházott, arra is just adott egyszermind, hogy a' magam bődogságának elérésére, illendő eszközkhöz nyúlhassak. 'S most pedig midőn nagyságodnak engedelmeskedem, a' természet azon legelső rendelésének állokellent, melly engemet a' bődogságra hívogat.

Báróné. A' természetnek első rende-
lése a' szulék eránt való engedelmeiség.

Elisa. Tudom! de megszünik a' lenni, mihelyest az életnek tellyes bődogsága forog fenn, mihelyest maga a' virtus veszedelemre van kitéve, a' nélkül, hogy abból a' mi bődogtalanságunk' szerzője, tsak legkifsebb hafz-
nott is venne. Bődogabb lesz e' Nagyságod, ha engem a' keservek' sújja alatt elkenfzeredve szemlél? A Nagyságod fülei az én sóhajtásim előtt be vagynak dugúlva, és tsak az öröm hangjai előtt állnak résen.

Báróné. Hát ha Károlina is ugyan eze-
ket mondja?

Elisa. Hát hiszen javaslottam már Nagyságodnak, a' mi mindenikünket megnyugtathat? De ha szinte megvetné is azt Vallenheim, elvárhatja Filep, mig meghal a' bátya.

Báróné. Még a' nem nagyon öreg, és ötet klastrommal fenyegeti, ha Károlinával egy átallyába fel nem hágy — 's olztán igen nagy

nagy illetlenség volna néked azt kívánnod, hogy Filep a' bátyja halálára várakozzon.

Elisa. Az én mostani állapotom ment-
ségére szolgál néki, a' mások itéletével pedig
nem gondolok, tudván, hogy igazságosan tse-
lekedtem.

Bároné. De tsak megse gondold, hogy
Birkenstein felesége légy!

Elisa. (könyveit elfojtva) Már mondtam
Afszonyámnak, hogy le mondok rólla! (egy
kis idő vártatva) irhatok e' hát?

Bároné. Már hiszen ha úgy rád esett
ám irj!

Elisa nagy döléngözve kiméne a' szobá-
ból, és a' magáéba betántorgott, itt magán
kivül rogyott egy székre. Sokáig ott jajvezé-
kelt, végre érzékenységei is megtompúltak, sőt
könyveinek forrása is kiapadt. Tsak az egy-
mást-érő sohajtások tolakodtak fel bú méjjéből,
szemeit az égekre függesztette, mintha ama
láthatatlan főhatalomnál a' segedelemért esdek-
lene. Egy, a' Hermán hajából kötött gyűrű,
mellyet az előtt való nap' kapott tőle, hozta
az ő érzékenységeit mozgásba, a' mint vélet-
len rá vetette a' szemét, belső megrázkódással
szoritotta azt ajjakihoz, és ekkor mint vala-
mely zápor kirohantak könnyhúllatásai, sok
ideig ömlöttek alá ortzájin. Hermán! így ki-
álta fel végre, 's hát meg tagadtalak tégedet!
's hát ezen egyetlen egy szavammal mind ket-
rök Napjainak örömeit elszéllesztettem! Oh
hogy

hogy nem hordozhatom én a' te bánatidnak
 fújját! hogy teszek téged szerentsétlenné, mi-
 dőn magam is szánakozásra méltó vagyok!
 Mind ezt a' kötelesség kivánta tőlem: — Enge-
 delmeskedem! — Soha, soha sem fog a' sze-
 relém az én virtusomon erőt venni — Megta-
 nulom Izenvedni a' nyomorúságot — ha tőled
 meg kell válnom Hermán! holtig siratom nap-
 jaimat; de azonban elgondolom: az Anyám
 akaratját tselekettem, soha az ő szívét meg nem
 búsitottam. — Óh! akkor ofsztán könnyhullatá-
 simba is vigasztalást találok! De hogy én más-
 nak adjam a' kezemet? — azt nem tselekszem!
 inkább holtig pártába maradok — a' Karolina bol-
 dogságának szemmel látó tanúja leszek, és azon
 örvendezek. — Ah! ennek ugyan mindenem,
 tellyes mindenem utánna vész! — De mit te-
 szek! hanyat homlok buktatnám magamat a'
 kihatalhatatlan nyomorúságok örvényébe: ha én
 Vallenheimnak — ah! a' neve is kész tsömör!
 — kénteleníteném szerelmemet fel áldozni!
 — elő is fzedem minden erőmet, hogy ezen
 kényszerítésnek eleit vehessem. Már azt a' ke-
 gyetlen forsot; hogy Hermántól megváljak;
 török szakad, tsak ki állom! — óh kedves el-
 felejtethetlen édes Atyám! ezt fejditted, te
 előre, mikor engemet halálos ágyadba is; ma-
 gamnak a' fátum' akaratja alá való adására, is
 az álhatatóságra, serkentgettél. Hagyán! én
 a' te nyomdokidat követem, minden kötelessé-
 geket, mellyeket előmbé adtál; szentül telye-
 sitek,

sitek. --- De hogy magamat olyan örvénybe merítettsem, a' melyből csak a' keserű halál vonhat ki; azt fenki sem kívánhatja; még az Anyai Parantsolat sem! --- Hermán! Hermán! foha sem látz te engemet keserűségedre, a' más ölébe!

Azzal felvántzorgott, 's író Asztalához vámoltyogván, e' következő levelet írá Valenheimnak:

Nagyságos Uram!

„Éppen olyan esmeretlen ez az irás az Úrnak, valamint mitsodás volt én előttem mind eddig az Úr neve! az Úr neve mondom, a' mellyet most is reszketve eresztek ki a' számon! --- de még is, a' bölts teremő kezei által, a' minden emberi szivekbe beóltatott könyörületesség eránt való tellyes bizodalommal közelitek az Úrhoz, bátorkodván betses személlyt mint az én szerentsémnek, avagy tsak ezen ésetbe, meghatalmazott bíróját szánakozásra kérni! --- Az Úr minden azt megelőzött esmerettség nélkül méltónak ítelt engemet, hogy fijának hitvese, következőképpen az Úrnak leánya legyek. Én ezt a' nemes megbizottságot minden tekintetbe, igen nagyra betsulöm, annyira hogy ha szivem maga szabadságába volna: minden igyekezettel törekedném arra magamat érdemesíteni. --- De én már mind a' hajlandóságok, mind a' gondolkozásmód egyenlősége által, régen egy nemes ifjúhoz vagyok bilintsezve. És ugyan mimódon adhatnám
már

már én, ő eránta kimondhatatlan szeretettel viseltető szivvel, kezemet az Úr fijának? hogy tennem mind magamat gyanússá mind őtet boldogtalanná? Ezt egy Atya éppen nem akarthatta, ő a' maga unokáinak annyokat szerentsétlenné nem teheti, külömbén még azok hányhatnák az Úrnak szemére az én könyhülátásimat! de az Úrnak az a' kívánsága, hogy vagy én az Úr fijához mennyek, vagy hogy az a' kötél, mely az én ötsémet az Úr unokájával egybe foglalta, elszakadjon! az Úr ezeket elakarja egymástól szakasztani, ezeket, kiket a' szerelem egybe kötött 's egymással egyesített! 's hát én, én legyek e' az, ki testvérem napját homállyal béborítsam? az, a' ki, mind az ő, mind az édesanyánk szivének örömet elraboljam, az által hogy ő, virágába lévő leányának hervadását kéntelenitfelesen szemlélni? ... Oh! valamerre tekintek, mindenütt tsak ezt a' két menedéket látom: vagy köteleltségem ellen kell vétnem, vagy magamat nyomorúságba merítnem! ... Tsak az Úr Jóssága szabadíthat meg mindkettőtől! az Úrnak tsak egyetlenegy szava elégséges mind az én, mind a' húgom szerentséjét alaposítani. De az édes Anyám akarhatja, melly engemet az Úr fijának rendelt feleségül újj köteleltséget terjeszt előmbé, a' mellyet akarok tellyesíteni. Kezemmél nem szolgálhatok Vallenheim Úrnak, hanem a' jószágomat oda ajándékozhatom, és ez napságtól fogva úgy is tekintem azt, mint

az ő saját örökét; mindenemről valamim van le mondok, és ötet vallom azok' urává. Azt fogom legédeesebb szerezésimnek tartani, ha eránta való tiszteletemről ez által örvendetes tanúbizonyosságot tehetek; valamint ellenbe igen fájdalmason esne ha ajánlásomat Nagylelkűsögből megvetné! --- de azt fel se teszem; mivel ez nem 'söld mellyel én az Úr megegyezését, ötsémnek Vallenheim Fileppel leendő egybekötethetése eránt akarnám meg vásárolni --- óh nem! sokkal drágább ennyi teremtvényeknek boldogságok, mintsem annak az árrát le lehetne fizetni! és az is, a' ki illy betses jó tetémennyel szerezésimti embertársait, soha eléggé megnem jutalmaztathatik különben, hanem csak azon jutalom által, mellyet a' virtus tart számára készen; pénzünk soha sem, hanem csak háládatosságunk, áldásink 's jókívánásaink jutalmazza meg az illyet! --- elég az hozzá, hogy én minden birtokomat törvényes jussal az Úr fiának engedem, és annak elnem fogadását megvettetésem tsalhatatlan jeléül nézem! ---

Én az Úr előtt, szívemet egészen kitar-
tam, minden érzéseimet felfedeztem, hát még is attól tartok e', hogy az Úr kiad rajtam? Óh! vegye gondolóra az Úr, hogy tellyes életembeli boldogságom az Úrtól függ; hogy az Úr az, a' ki minden én napjaimat gyönyörűség napjaivá teheti! --- többel nem kívánok alkalmatlankodni. Ha az Úr érzéketlen leendő es-
dek.

deklémre, már akkor oda vagyok, örökre elvesztem!“

Hohnau Elisa.

Ezt a levelet tüstént édes anyjának bemutatá, könyörögvén egyfzersmind nékie, hogy az ő szobájába lehessen, míg Vallenheim Úrtól a leveleire válaszolt nem kap. Ezt meg engedte a Bároné; de azt megtiltotta, hogy Hermánhoz írjon, Henriettének is megvólt parantsolva, hogy Károlina nélkül még tsak a szobából se lépjen ki. Mind ketten engedelmeskedtek; a szelid Elisa nem zörgölödött, a panaszolkodással is felhagyott, mivel, úgy sem vólt halzna, sőt az ő leveretett lelkét igyekezett visszont ébrefztgetni. Mindúntalan foglalatoságba vólt, minden érzékenységeit kéz akartva törekedett megtompitni; komor filosofusokat olvasott, hogy így gondolatit Hermánról, és az ő szerelméről elvonhassa. Gyakran mondotta ezt: minden ember, mind fisice, mind moraliter kényszeritetik magát, a szükség törvényeinek alájok adni; de tsak a bölts látja ezt által, és tsak ő adja magát minden zúgolódás, és ellentállás nélkül alájok, tudván, hogy az egész mindenségnek hatalma is elégtelen azoknak eltávoztatásokra. — Ezeket a szókat forgatta most eszébe. Ah! így szólla fohászokodva magába: most gyakorlanom kell azt, a miől eddig elégnek tartottam tsak tudni; hogy a jó és okos légyen! — tsak hébe korba emle-

Elisa,

F

getöd.

getődzött Henriettével a' maga szerelméről, mellyel azt nyerte, hogy szive megszendesedett. De kezét Vallenheimnak adni? — ezt a' gondolatot ki nem álhatta, ha az eszébe ötlött, mindjárt eltávoztak ajjakiról a' vig mosolygások, mellyek egyébbaránt az ő ábrázatját a' virtus és ártatlanság tükörévé tették.

Az édes anyja elküldte a' levelét Vallenheim Úrhoz, és hatod napra választ is nyert Elisa. A' Báróné személlyesen, Károlinától kísértetve nyújtá azt néki kezébe. Elisa éppen ekkor a' barátnéjánál múlatott, refzetve törte fel a' levelet, melynek e' vala a' foglalattya:

Nagyságos Kisafszzony!

„Én magát nem kényszerithetem, hogy a' fiamhoz mennyen; de így az ötsémnek is Károlinával való öszvekelésébe soha meg nem egyezek. A' mit én egyszer felteszek, a' melletts mindég megszótam állni, és a' mit egyszer jónak látok, azt soha meg nem változtatom. — Az egész világ önnön hafzna kereső Embernek kiáltana engem, ha én a' Kisafszzony ajánlását elfogadnám — azt hát nem tehetem. — E' szerént, minthogy úgy sints a' fiamnak az a' szerentséje, hogy a' Kisafszzonynak megtettz helsen: tehát nékie az ötsémmel együtt mentül előbb haza kell jönie. Ezt már néki tudtára is adtam. — Többire sajnálom, hogy nem lehet szerentsém a' Kisafszzonnyal, 's házok népével egybe köttetni, és hogy azon
alkal-

alkalmatosságtól megfosztott, mellynél fogva megbizonyithatnám, melly igen szeresse a' Kisafszonyt. "

A' maga

kézf szolgája

Vallenheim Ferentz.

Elisa tsak le rogyott, minekutánna a' levelet elolvasta, vizsza adta azt édes anyjának ezen szóval: Az én halálos szententziámat foglalja e' magába.

Károlina. (ő is elolvastván a' levelet) Nem! kedves Afszonyám! Fileptől én el nem maradhatok!

Báróné. Elisa! már annak meg kell lenni. —

Elisa. (a' Báróné és Károlina lábaikhoz borúl) Afszonyám! Károlina! ah szánakozzanak! ezer kinok martzonglják a' szívemet!

Báróné. Elisa! az édes anyád kér!

Károlina. (Elisát áltl ölelvén) Néni-kém! te tézsz engemet boldogtalanná.

Elisa. Ah! Károlina! tsak a' magad boldogsága eránt vagy e' érzékeny? foghatnál e' más valakivel kezét, azon szempillantásba, mellybe Filepről kényszerítettél lemondani?

Báróné. Valamig Károlina él, mind addig tsak felfüggeszti; de félbe nem szakasztja a' te késedelmeskedésed, a' Vallenheimmal való egybe köttetésedet. Mit használna pedig néked, az én, és az ő, közös könyhúllatásinkat

szemlélned; te az által semmivel se lennél boldogabb; mert Birkenstein soha sem leszsz a' tiéd — és ekkor a' legutólsó felölled való gondolatom is átok lenne; átkozott leány az, a' ki az ő anyjának szivét izekre szaggatja.

Elisa. Istenem! Istenem!

Károolina. Óh bártsak minden én könyhüllatásim, pokolbeli kinokat lövelhetnének a' te kebeledbe!

Elisa. Sűnny meg Károolina! ah anyai áldás! anyai átok! mind a' kettő szerentsétlenné tesz engem! — sehol sints menedék szabadságomra, sehol sints többé segedelem!

Báróné. De van a' te engedelmes-ségedbe Elisa!

Károolina. Olstán meg, a' mint te szoktad nevezni: a' mások' boldoggá való tételének örömezésébe. Vagy tsak azért tanul-tál volna hogy szépen beszélj, azomba — rosz-szúl tselekedj.

Báróné. Mond ki Elisa! mi az akaratod?

Elisa. (elkényszeredett hangon) Ha meghalok is; — de Nagyságodnak engedelmeskedni eltökélt szándékom.

Károolina. (az Elisa nyakába ugrik) Elisa! Elisa! mivel háláljam meg szivesféged?

Elisa. Ne háláld nékem semmivel, mind örömed, mind háládatosságod boldogtalanságomat sújjosítja! (egy kis idő múlva) tsak egy kérésemet tellyesítse Afzszonyám!
hadd

hadd maradjak még egynehány nap' a' Nagyságod szobájába, hogy az alatt szedhessem ölzve minden erőmet a' Vallenheimmal való beszélhetésre, és még — óh Istenem! Istenem! — azt is engedje meg Nagyságod hogy Hermán tulajdon számból halhassa ama leforrázó szózatot; hogy mi mind ketten holtig szerentsétlenek lettünk!

Itt ismét elalélva rogyott egy székre és kápit a' kezkenőjével betakarta. Henriette se-gítségre futott, ölebe szoritotta; de minden igyekezete házfontalan vólt, mellyel ötet az ajulásból magához akarta hozni. A' Báróné Károlinával együtt ki ment a' szobából, és Henriettének egyszersmind tudtára adá, hogy az Elisa kívánságát helybe hagyja. Henriette zokogott. Kegyeetlen Anya! úgymond, tsak hogy egyik leányod indulatinak kedvezhes; kéls vagy a' másiknak nyugodalmát feláldozni? — Ah! bártsak soha se kintelenített-nél meg érezni ezen lépésednek vétkes vóltát.

Elisa ezen ö utó'só szavaira feleszmélt, felveti a' fejét, hát tsak a' siránkozó Henriettet, látja maga körül. Kedves barátném! úgymond, már magammal tégedet is boldogtalanságba taszítlak! óh anyám! anyám! hogy még ezen könyecseppek is sikeredlenek előttem!

Henr. (magába) Nemes lélek! melly távol van tőle minden harag!

Elisa. Ah már téged nem szerethetlek többé kedves Hermánom? ah Henriette!

mikor

mikor ő rólla lemondtam, a' vólt egyetlen egy vigasztalásom, hogy szivem hóltig ő nálla marad; de most még tsak az emlékezetét is ki kell abból törölnöm! már tsak a' nevét sem szabad említnem! Istenem! hogy kívánhatnak illyeket az Emberek! és én is hogy álhatom ki mindezeket!

Henr. Én pedig a' te virtusodtól álhatatóságot vártam.

Elisa. (egy kis megfzúnés után térdre esik) Örökké való láthatatlan fő hatalom! a' te akaratod rendelte el minden időknek alkalmatóságit, engemet is a' rekesztett az örök szük-ségesség törvényinek alájok: ah! gyözz meg hát engem a' felöl is; hogy a' te akaratod legjobban eltudra a' dólgoznak illy véghetetlen szövevénye közt rendelni, mi legyen nékem leginkább javaimra! (fejét a' Henriette keblébe hajja) Henriette! megakarék esküdni, hogy többé soha sem szeretek; — lehetetlen!

Henr. (felemeli őtet) Ne hagyj el magad kedves barátám! most már tsak a' virtusba keresd bódogságodat.

Elisa. Elő se hozd a' bódogságot inkább nyugodalmamért imádkozz, magam lemondtam én a' bódogságról!

Ezzel elhaltatott. Tekintetéből, 's minden mottzanásából belső tsendesség nézettki. Henriette jelentette, hogy a' keresét édes anyja helybé hagyta; de erre is tsak sohajtással felelt. Ah! monda végre, tsak Hermán tudna

engem

engem elfelejteni, csak ő lenne valaha boldog! egy könyecsepp tsordult ki szeméből ezen szóra; de fájdalmai, kirohanásának gáttot vetett.

Hermán azomba minden nap megfordult a' nyirjesbe, a' hol Elisáját az előtt felszokta találni. A' reménység naponként megfárasztotta az ő lépését; de visszajött minden este méjj bánatba merülve döléngezett. Soha se tudta a' dologot mire vélni. A' balvédekédeknek nem bátorkodott helyt adni; mert így mindjárt iktató képzetek foglalták el elméjét. Végre ötöd napra, rávette magát, elment Hóhnauvárbá; de a' Bároné nem fogadta el látogatását; tudakolódzott, de semmit sem halhatott egyebet, hanem hogy Elisa, és Henriette mindég a' szobába ülnek, amár másként semmi bajok sints. De ez is csak gondját szaporította; másnap' ismét elment a' nyirjesbe; zavarodva lótt futott keresztül kosul minden Hóhnauvárbá vivő úton 's ösvényeken; csak ugyan nagy sokára szemébe akadt kedves Elisája, a' ki tántorgó lépésekkel támolygott arra felé; — nagy sebbel lobbol elibe szaladt; amaz pedig bádjadtan karjai közé hanyatlott.

Herm. Istenem! mi az? Elisa! a' te szived most oly gyengén dobog az enyim eránt?

Elisa. (ki fejt magát az ő karjai közül, magát neki keményíti, nyers hangon)
Hermán! ma legutóljára látjuk egymást.

Herm.

H e r m. (merően rá néz, Elisa szemeit kezével eltakarja, Hermán pedig az ő lábaihoz borúl) Elisa! halálos fententziámat kell e' a' szádból hallanom!

E l i s a. Hermán! ne nehezítsd kötelességemet, én te nálad akartam alhatatóságot keresni.

H e r m. (fel áll) Gúnyoló! hogy űzhettfz tsúfot az én nyomorúságimból?

E l i s a. (szelid, hízkelző forma hangon) Halgafs a' szómra Hermán! az anyai parantsolat folzt meg engemet te tölled. Ah! soha sem lehetnék bódlog a' te öleidbe, ha az anyám átka rám szállana.

H e r m. Elisa! a' mennyivel te tökéletsebb vagy, én annyival bódogtalanabb vagyok, óh kedvesem! ha te egy olyan örvénynek mélységébe sillyedeznél, melynek partján ezer hegyes tör álna kéfzen, testemet diribről darabra kontzolni, még is a' halálon erőtvéve erednék utánnad, karjaim közzé szoritnálak, és ha a' mélység fenekén találnám is ofztán koporsómat, már akkor legalább bódogúl érném végemet. — Ah Elisa! tsak azokban a' szempillantásokban éreztem én életet, és bódogságot, mellyekbe tégedet láthattalak! a' mi több addig a' világon léteemet se tudtam; és most tafzítnál már vízfza eredeti femmiségeimre? — Ah mitsoda felséges kinézés rémlett előttem! mikent gyönyörködtem gyakorta; midön a' jövendökröl gondolkodtam.

Elisa

Elisa adott fényt és életet minden tárgyaknak; mellyek szímem előtt forgottak! — és most? — egészen el fog a' rémülés — napjaim keservesek lésznek — minden érzékenységeim elhagynak. — Most édes leendő nékem a' kétségbe esés, a' midőn a' sors így dühösködik ellenem.

E l i s a. Tsendesedj Hermán! a' szívemet hasogatod. — Oh anyám! anyám! vajha az ő átkai soha se fognának rajtad! (lerogyik a' pásitra) hol vegyek erőt, hogy az ő fájdalmait hordozhassam?

H e r m. (mellé telepedig, és őtet által öleli) Elisa! szívemnek Királynéja el akarsz e' engem hagyni?

E l i s a. (Könnyvei Zápor módra ömlenek, fejét a' Hermán vállára hajtja, egy kis idő vártatva) Hermán! én kétszeresen vagyok szerentsetlen! én a' kezemet másnak kénteleníttetem adni, te nem hagyhattsz fel az én szeretetemmel, énnekem pedig ki' kell a' te képedet ebből a' szívből törlni, a' mellybe egyedül te uralkodsz. — De nem fogadtuk e' meg gyakran egymás előtt, hogy a' virtushoz hivek lészünk? kedves Hermánom! jusson eszedbe az a' nap', a' mellyen ezt mondtad: együtt hágjunk a' tökéletességnek legfelsőbb gráditsára. — Hát most a' legalsó fogán állapodjünk meg?

H e r m.

Herm. (fejét könyökére hajtván) Istenem! elkell ötet vesztenem? óh hol veszek erőt életem megtartására?

Elisa. Nézz széjjel magad körül kedves Hermánom! a' természet egy gyermekét sem veti el, az ő kebelébe te is fogsz sebeidre balsamot találni.

Herm. Késő reménység az! te veled együtt elenyésznek az életnek minden gyönyörűségei, reám nézve az egész természet halva fekszik.

Elisa. De én még élek; az én nyugodalmom a' tiedtől függ! Hermán! Hermán! bársak tulajdon életemen vásárlhatnám meg a' te bódogságodat! ah! könyörülj rajtam!

Herm. (belső megindulással szoritván ötet mejjhez) Egek! vajha e' lenne utolsó szempillantása életemnek, hálikat adnék érte! bársak az Elisa ölébe mulhatnék ki a' világból!

Elisa. Ah! Hermán! melly igen nehezited nékem a' szerelem és köteletség között lévő hartzot.

Herm. Hát a' szerelem nem köteletség?

Elisa. Ha a' te feleséged lettem volna, mindent tellyesitenék; de Hermán! már én másnak vagyok feleségül igérve.

Herm. Rettenetes szózat! A' semmi-véletelnek gondolatja édesebb te nállad!

Elisa. Ne erefszűk magunkat ezen szempillantásokba egészen a' fájdalom' érzésének!

nek! — Hermán! még néked sok napjaid vagynak hátra, fordítsd azokat embertásaidnak javokra, légy jó, és nagylelkű, magad körül mindenfelé jótéteményt terjeszsz! — te férjfi vagy, szélesén kiterjedhet a' te munkásá-god' kerülete, sokak azok a' jók, a' mellyeket te tselekedhettsz! tekints azokra, nem találsz e' benne vigasztalást?

H e r m. Te melletted, szeretnék én minden nemes tselekedetekre felemelkedni, te melletted szeretnék úgy tselekedni, mint betsülets és érzékeny emberhez illik! te melletted szeretném kötelelségeimnek gyönyörűségimet, foglalatosságimnak nyúgodalmamat feláldozni. Ezekért tsak egy mosolyodásodat óhajtanám jutalmúl. Ah! e' lenne legédesebb jutalmam! — de már annak vége, 's azzal együtt minden én tselekvésre való örömmek is.

Elisa Nem úgy, édes Hermánom! ha én nem mosolyoghatok is rád; de meg leszsz szivednek belső megelégedése, a' melly tégedet tiszszeresen is megjutalmaz, fel marad az általad szerzendő bódogságon való örömmek legédesebb érzése!

H e r m. (kezeit az ég felé emelve) Ah minden szava, tsak bódogtalanságomnak süj-ját nehezíti! (fejét az Elisa ölébe hajtya) Elisa! Angyalom! könnyhúllatásimmal adózom tené-ked! — Mi leszsz már én belőlem!

Elisa. (megöleli őtet) légy áthatatos kedves Hermánom! ne kettőztesd az én szen-vedé-

védésimet is; soha ki nem állhatom, hogy a' te fájdalmidnak szemlélője legyek.

H e r m. De Elisa! hogy lehetsz te olyan kész, az anyádnak engedelmeskedni?

E l i s a. Hermán! nem tudod te mi módon vétetődtem én arra! az anyám 's testvérem bódogsága kívánta azt én tölem. Tsak úgy mehet az ötsém, Vallenheim Filep szeretőjéhez, ha én a' kezemet a' másik Vallenheimnak adom, ez az öreg Vallenheimnak az akaratja, és az anyám átokkal fenyeget, ha a' leányát szeretőjétől megfosztom.

H e r m. Kegyetlen anya! hát tégedet áldoz ő fel.

E l i s a. Ne szólj Hermán! a' szeretet erőltetést nem szenved. Egyik leányát áldozatra kellett néki rendelni; mi tehát természetesebb, minthogy a' légyen ez az áldozat, a' mellyik az ő szivének kevésbé kedves.

H e r m. Millyen kész vagy ötet menteni! óh Elisa! ha te úgy szeretnél mint én, azt nem mivelhetnéd!

E l i s a. Hermán! ne légy igazságtalan! te máskor igen nemes szivű voltál! óh mikor én, az én szerelmem ellen tusakodom, mikor a' fájdalomnak forró könnyeit azért sírom, hogy az, bennem a' virtusnál és okosságnál nagyobb mértékbe foglalt helyet: akkor közöld velem vigasztalásodat, hadd találjak mentséget szerelmembe, u. m. a' ki a' legnemesebb sérjfit szerettem!

H e r m.

Herm. Istenem! mitsoda fehérszemély ez! óh bártsak Vallenheim, az ő egész méltóságába tudná őtet esmerni! (eltsüggedve szorítja őtet szívéhez. — Könyhúllatásit elfojtva) kedves Elisám! légy bóldog — a' te Hermánodról pedig felejtkezzél el!

Ezzel felugorván egy fához támaszkodott; Elisa mellé ment, kezét megfzorongatá, és az ő ajakaira tsókokot ragasztá. Hermán! úgymond légy jó barátom; én holtig a' te baráténéd leszek! — ekkor szapora lépésekkel útnak eredt, 's mire Hermán hátra fordúlt, akorra megszűnt is távozott; mellynek látására érzéketlenül dült vissza a' fához. Elisa! Istenem! Istenem! így kiáltott. Elisa még egyszer vissza tekintett és reszkető hangon ezt kíváná nékie: adjon Isten tenéked minden jót lelkennek jegyese! — és megkettőztetvén lépéseit, tsak hamar elért a' kert ajtóhoz, a' hol őtet Henriette várta, ennek ölébe dült; ereje megfogyatkozott, darab ideig érzéketlenül hevert barátéja' ölébe. Szemei lehűnyódtak, ortzájit halaványság borította. Henriette a' pástra fekteté, és szánakozó szemeket fűgelztett reája, fájlalván, hogy ez a' nemes teremtvény, illy korán megismerkedik a' bánattal. Homlokát 's vakszemeit dör'sölte, végre Elisa feleszmélt. A' Henriette ölegetése közbe ezek valának az ő első szavai: Ah! Henriette! soha, soha se látom őtet többzör! könny özön búzdúlt ki ezen szóra lankadt szemei.

meiből. Az én lelkemet, az én egész lételemet úgymond, ő nálla hagytam — de — elég az hozzá, hogy köteleltségemet tsak ugyan tellyesitettem! ugyan ez a' gondolat vigasztalá őtet; és könnyei megtsilapodtak. Ah! gondolta Henriette! bártsak mind azok, kikem a' bánatok súllya lelket ért, mind ezzel vigasztalhatnak magokat! úgy fajdalmok nem vólna olly gyötrő, sem lelkek a' vigasztalásra alkalmatlan.

A' barátnéja karján sétála visszfa Elisa. Édes anyja szobája előtt ment el! hallá a' Valenheim szavát, és tsak eliszonyodott. Istenem! monda' elrémülve; egynéhány nap múlva az ő feleségévé kell lennem, komor melánchóliába ejtette őtet ennek elgondolása, 's még halgatása is irtóztató lön. Szemeiből kétségbe esés nézettki.

H e n r. (megölelvén őtet) Elisa! kedves barátném! szaggatja szivemet a' te forsod!

E l i s a. Óh én bődögtalan! már mást is, valaki tsak szeretett, mind bődögtalanná kell magammal tennem!

H e n r. Óh édes Elisám! ki az, a' ki te veled örömet ne szenvedne, ha egyfzer te szeretetedre méltóztatad?

E l i s a. (könybe lábbadt szemeket emelvén fel) Ah! életünknek legkeserűbb óráiba is vagynak tsak ugyan édes szempillantások! soha se éreztem én még a' barátságának bődögtató erejét, úgy mint most.

H e n r.

HENR. Kedves Elisám! te sem vóltál az én szemem előtt soha olly tiszteletre méltó, mint most. Óh bártsak rajtam állna az élet, 's bóldogság osztogatása, hadd tehetnélek tégedet legbóldogabbá!

ELISA. Köszönöm Henriette! most éreztetted velem, hogy vagynak még örömek eléve számomra.

HENR. Kedves barátném! a' jövendő idő, még többeket készít a' te számodra!

ELISA. Ah! tsak az én Hermánom olly bóldogtalan ne vólna! be örömet szenvednék én, be örömet hordoznék minden tetet, mellyet a' fátum' keze rám mér; tsak a' felől lehetnék bizonyos, hogy ő olly vidámon, és gond nélkül él ezután is, mint ama napon, mellyen őtet legelőször megpillántottam. Én fosztottam őtet meg az életnek minden örömeitől! én keserítettem meg az ő napjait! én tettem őtet kimondhatatlan nyomorúltrá! óh Henriette! mikor őtet ott hagytam, egy fához támaszkodott, tsak annyi ereje, sem vólt, hogy engem viszfzahivhatott vólna!

HENR. Úgy vagyon, az ő fájdalma színt ollyan nagy leénd, mint a' micsodás vólt a' szerelme; hanem kedves Elisám! ne bisully! erőt vesz' ő azon, és még valaha, színt úgy mint te, nyugodalmát találja!

ELISA. Adnák az egek! hogy az én emlékezetem ma, ma aludna ki az ő szívéből! — én magam is örvendeznék, ha ő rólla elfelejtkez-

kezhetném! az ő én róllam való elfelejtkezésének meggondolása fájdalmas ugyan énnékem; de így az én Hermánom megtsendesedvén: az ő bús képe nem lebegne többé körültem! — bártsak, csak egyszer láthatnék még én az ő ajjakain olly vidám mosolygást, az ő homlokán olly nagy megelegetést, mint a' millyen-nel űlt én mellettem; mikor édes annya' neve napján a' falusiak a' hársfa alatt tántzólták!

H e n r. Mért hozod elő azt a' napot? Elisa! inkább most igyekez az elmúltakról kész akartva is elfelejtkezni!

E l i s a. Ah! tudom, hogy őtet többé nem szerethetem! el is akarom én ezen indulatomat fojtani. — De még csak jól esik egyszer, az örömnök azon kellemetes scénáira, a' Hermánnal töltött bódog szempillantásimra andalodni. — Ezeknek emlékezete, erősít engem ama homályos ösvényen leendő járá-somba, a' mellyen már rég elindúltam. Majd arra akadok benne; hogy valaha bódog is voltám!

H e n r. De jaj melly kevés erővel bírsz te úgy, ha a' Hermán eránt való szeretetedet magadba táplárod!

E l i s a. (sirva) Ah! Henriette! lehetetlen nékem szívemből őtet egyszerre kitorle-nem! — de elő fe hozom többet! — nefze! vedd el ezt a' gyűrűt, ez az ő ajándéka, vi-seld hóltag, csak az én jelenlétembe ne: (meg-tsókolja a' gyűrűt) be drága kintsem valál; be sokat andalgottak rajtad a' szemeim! 's még

is megkell tölled válnom! (od' adja Henriettéknek a' gyűrűt, és ábrázatját a' kezkenőjével eltakarja).

Henr. Ezt az áldozatot te most a' virtus' óltárára teszed; de nem is hágy ő azért téged' jutalmatlan.

Elisa. (egy kis megszűnés után) Ez a' szó lelkeimnek minden szűnnyadozó tehettség felébreszti. (Henriettének, kezét nyújtja) Imé te előttem fel, fel Henriette, 's esküszöm Hernánond' nére, hogy valamit a' virtus' töredékétől azt szentül telyesítem! — ös lezlek az élet minden szenvedésekre!

(vén) Igen is kedves bar... gság, és megle... ge... hegeifeig követni! óh... most a' leányot, bá... ölébe szorít ha... ény mag- vá... ogságának fu...

magát

Illy leverettetve tántorgott vissz a Birkensteinba,
 a' hol még jobban utól érte a' fájdalom, kivált
 midőn a' hársfához melly alatt legelőszőr Eli-
 sája szemébe tűnt, közelített. Istenem! így
 kiáltott fel, azzal csak le rogyott — itt kez-
 dődött úgymond nékem, mind szerentsémnek,
 mind örökös gyötrelmemnek első napja! Birken-
 steiné Afzszonyság, a' ki minden estve ezen
 hársfának kellemetes és hives árnyákába szokta
 magát szellőztetni, most ott, a' hol
 minden elmúlt napjának mellyen
 a' bódogtalanokról szellefzt-
 hette, 's a' helyet nek bód-
 dog napfényét derítét te-
 remtvényeket tett egy
 árva leányt, most öz-
 zül kiragadván ve,
 kit szivéből szár-
 nak áldási, 's
 az ő szere-
 nek, 's a' háló
 háládat a'
 halan

Birk. Afzsz. Hermán! mi bajod!

Herm. (felláll) Afzszony'ám van itt?

Birk. Afzsz. Mitsoda vadak a' tekénteid! elhalavanyodtál, reszkettsz! óh édes fiam mitsoda szerentsétlenség fenyegett?

Herm. A' legrettenetesebb, kedves Afzszony'ám! azok közül, a' mellyek tsak valaha e' földön valamelly szerentsétlent érhetek. Elisát elvesztettem! örökre elvesztettem!

Birk. Afzsz. Hermán! vedd elő minden férjfiúi bátorságodat.

Herm. Érzem férjfiúságomat. Mert a' fájdalom tsak apródonként nyom; de annyival méjebben meg is feneklik inaimba, és a' kétségbe esés durván kereng alá's fel ereimbe.

Birk. Afzsz. Szegény Hermán! a' te én erántam viseltető szereteted édesgetett eddig haza, és most a' helyett a' búbanatnak kútfejére kell itthon találnod!

Herm. Óh ha én ezt előre fajditottam volna, mikor Elisát legelőször itten láttam, azonnal elfutottam volna, és az ő bájoló tekintetét távol kerültem volna! de ugyan ki tudott volna elene állni? Ki képzelhetett volna egy ilyen Angyal' társaságába bódogtalanságot? mitsoda szerelmesen hajtotta fejét édes Afzszony'ám keblébe, mitsoda igéző tekintetet vetett rám, mitsoda kiereszkedő, és bizodalmas volt az ő belzélgetése! — óh gyönyörűségnek szempillantási! soha sem tértek ti többé vizsza!

Birk. Afzsz. De honnét ered. ez a' hitelen való változás?

Herm. Az Annyának kegyetlenségétől. Az ötöt Károlináért feláldozza; a' midőn valamely gazdag Vallenheim nevezett Úrnak kényszeríti a' kezét adni, tsak hogy Károlina, annak Atyafiához mehessen, minthogy azt az ellöbbinek Attya külömben meg nem engedte volna,

Birk. Afzsz. Szegény leány! be fokat fog az ő szive szenvedni!

Herm. Ah! Afzszony'ám! 's én teszem ötöt olly bóldogtalanná! ha ő engem soha se látott volna, ha én a' szerelmemet neki felnem fedeztem volna, ha az ő szerelmének megnyerhetése végett mindent elnem követtem volna: úgy most neki semmi baja se volna, és az annya parantsolatjának öröme'st engedne; — de most — ah hogyan küszködött, miket nem szenvedett?

Birk. Afzsz. Óh! minek is engedtem én a' ti szerelmeteknek olly mély gyökeret verni! hogy elnem iktattalak én tégedet, minek-ötte mind ezek lettek volna!

Herm. Kedves Afzszony'ám! semmi-vel se vádolja magát, hogy a' jövendőknek fetét fátyola alá be nem tekinthetett! Afzszony'ám bóldogságomat akarta, a' fátum pedig tsak távolról engedte azt nekem megtekintenem, 's azonnal elragadta töllem!

Birk.

Birk. Afzsz. Hermán! önnön tapasztalásod taníttson meg tégedet arra, hogy az örömnöknek és fájdalomnak szakadatlan egymást váltogatása légyen a' halandóknak örökké való forsok. A' köz emberek az idő kezeiből várnak enyhülést, a' böltsek ellenbe a' bajon, alhatatóságokkal truttzolnak.

Herm. Ah! édes Afzszony'ám! hiszen kegyelmed is mind azt elvesztette valami előtte az életet kedvesé tehet!

Birk. Afzsz. Elvesztettem egyszer, az igaz. De ha minden előttünk betses és kedves dologoktól megkelletik is válnunk; mind záltal nem lehet emberi kötelességeink gyakorlását félbe szakasztanunk; sőt inkább neki kell magunkat keményítnünk, hogy munkáságunkat tovább is folytathassuk.

Herm. Én? tovább folytassam? Nem! édes Afzszony'ám! nem lehet azt a' bódogtalanlántól kívánni!

Birk. Afzsz. Fijam! Hermánom! hát az Eliséé, minden mások eránt való szerelmet számkivetett a' szivedből? Lehet még valami személly a' világon, a' kinek szerentséje egyedül a' tiedtől függ.

Herm. Kedves drága Afzszony'ám! ah! engedje meg, hadd öntsem ki fájdalmamat. — Én úgy érzem, hogy az én életem bódogságának vége van.

Birk. Afzsz. De belső tsendefségednek nintsen! jöfzte velem a' szobába, sird ki magad'

gad' az én kebelembe; nem vagyok én a' te fájdalmaid eránt érzéketlen.

Hermán szavát fogadta édes anyjának; de a' nyugalom egész éjjel távozott ágyától. Másnap reggel öszve megöszve járt minden útkat, valahol valaha Elisáját karon fogva meghordozta. Lehetetlen Birkensteinba maradnom így kiálta fel végezetre; mivel itt ötöt többé nem láthatom, az élet nékem szenvedhetetlen gyötirelem. Eltökéllente hát magába, hogy még országából is elbújdosson, és hazáján kívül megszöve keresse, vagy a' nyugalommat, vagy a' halált. Ezen szándékát édes anyjának is jelentette, a' ki azt legkevésbé sem elengette, tudván, hogy gondjának fokfelé való léte hasznos gyógyító szer. Még az édes anyja szobájába időzött, a' mikor Hóhnauvárból egy követ érkezett, a' ki Birk Afzfzonyságnak Elisától levelett hozott. Hermán megtsókolta a' petsétet és a' felülirást. Hát ma is még ma is én róllam gondoskodtál óh én lelkem' szerelme! még ma is az én nevem forgott nyelveden; még ma is ajjakidon pengetted azt? — 's ezen szóra egy könnysepp tsordult ki az ő férjfiúi szeméből — Birkensteinné Afzfzonyság imezeket találá a' levélben:

Nagy tiszteletű Afzfzonyság!

„Mitsoda érzéssel közelittsek én ma Afzfzonyságodhoz, midőn úgy tartottam 's tisztelem eddig mint édes anyámat? hol vegyek szó-

szókat, tudtára adni Afzszonyságodnak, hogy az én szivemnek ama legkedvesebb kötele elszakadt! — óh! én azt álmodni se tudtam, mikor utólszor Birkensteinből eljöttem, hogy többé oda soha vissza nem megyek! mert — engedjen meg nékem kedves Afzszonyám! (a' szám akaratom ellen is csak arra megy') én a' Birkensteinba való mehetéstől elvagyok zárva, és csak bútszóó tsókomat se ragaszthatom a' kegyelmed, Ajjakára; én abba a' Hermán tsókjainak nyomait keresném. — Ah! vólt az ideje, hogy Afzszonyságod karjai mind kettőnket öfzve öleltek! — de már annak vége! sőt arra csak rá emlékezni is vétkül tulajdonítottik. — Gyakran intett engem a' virtusra Afzszonyságod — az a' legnagyobb virtus úgy mond, hogy az Ember köteletségének mentől szorofsabban megfeleljen; éppen erre törekszem én. Nem láthatom hát többé azt a' helyet, a' hol engemet minden, édes szerelmemre, 's azon férjfirra emlékeztetne, a' kinek csak nevét sem vehetem többé vétek nélkül ajjakimra. Óh be örömetest sirnám még egyszer én is ki az Afzszonyságod anyai kebelébe magamat, a' hová most az én Hermánom fájdalmas könnyeket hullat. De ez a' gondolat: vétek! vissza tartóztat engemet! Kevés hetek múlva a' más hitvese leszek, és már akkor az elmúltakra emlékezni halálos vétek leendő. — A' vég bútsúvetélt tehát csak ezen sorokra bizom! szemeim soha se látják többé; de szivem

vem még is mindenkör fogja fzeretni Afzszony-
ságotat! — vigasztalja az én kedves Hermá-
nomat is! Ah! tsak ő lehetne még valaha böl-
dog! ezen egyetlen egy kívánságom tellyesi-
tésért esedezem én most sürü sohajtásaimmal!
— Eljen fzerentsésen kedves Afzszonyám, ked-
ves barátném, ezt óhajtya. “

Hóhnau Elisa.

Birkensteinné Afzszonyság ezeket a' soro-
kat könyhúllatásival áztatta; Hermánnal is köz-
lötte. 'S még a' te Hermánod vagyok? így
kiálta fel, minekutánna azt elolvasta. A'
maga nemébe legelső leányzó! a' te betses
fzerelmednek emlékezete mindenkör vigasztalá-
somra fog nékem szólgálni. Ah! még én nál-
lam Vallenheim böldogtalanabb! (az édes an-
nyához) kedves Afzszonyám! adja nékem ezt
a' levelet; ez az ő fzerelmének legutólsó ta-
núja. Mikor a' lalsan emészto bánat az én fzi-
vemet mardofsa, olyankör ezt olvasom, és
ez engemet vigasztalni fog. Meg adta édes an-
nya, a' fija kérését, Elisának pedig így vá-
laszolt:

Kedves drága Elisám!

„Mitsoda kifejezéssel adjam tudtára a' Kis-
afzszonynak, az én szivemnek érzéseit? —
Óh kedves fjiatal barátném! érzem én a' ke-
gyelmed fájdalmaít, látom a' Hermán fzenve-
déseit, és egy leálynak elvesztét siratom! —

Az

Az én öregségemnek minden édes reménysége füstbe ment. — Örömet od'adnám, az én hátra lévő napjainak minden nyúgodalmát; tsak hogy az által a' kegyelmed szívébe a' tsendeséget vizsza hívhatnám. Én most vádolom magamat a' fiam eránt való kedvezésért, hogy t. i. szerelmét tsak elnéztem; de mit tettem? anya voltam! bódogságát kívántam néki, és lágyságomnak nagyobb foganatja vólt, mint előre látásomnak, a' melly nékem előre megmondhatta vólna, hogy Hóhnau Elisa soha sem leénd az én fiamnak házastársa. Engedjen meg ezen gondolatomért Elisa! Ah! ki esmerné a' Kisafszonyt úgy, hogy egyszermind ne ohajtaná leányának is nevezhetni! a' szívem majd meg hasad, ha meggondolom, hogy a' Kisafszonyt többé nem láthatom; de megesmérem még is, hogy annak szükségesképpen úgy kell meg lenni. A' Kisafszony állapotja engem nagyon ijjesztene, ha a' Kisafszony valamelly közönséges Afszony személy vólna! midön szíve, szeretője eránt szerelemmel tellyes, es még is olyan férjfinak adni kezét, a' kit soha nem látott nem esmért: — nitsoda állhatatosság kívántatik' ehez, hogy azomba az Ember még is virtuosos maradjon! de én esmerem magát kedves barátném! én tudom, hogy kegyelmed a' kötelelségnek, minden indúlatit kész feláldozni, a' mellyek annak gyakorlásába akadályúl lehetnének, és így még fokkal tiszteletre méltóbbá leszs kedves barátném!

ném! A' maga által legbóldogabbá tétetendő férjnek tisztelete, és tulajdon szívének jóváhagyása leendő a' kegyelmed jutalma, és e' fogja a' Kisafszonyal elfelejtetni azokat a' bánattal tellyes napokat, a' mellyekbe most sanyarog. Az én Hermánom is igyekszik akkor osztán, indulatainak meggyőzések által, magát azon szeretetre méltóvá tenni, mellyet valaha az Afszonyi nemnek legnemesebbi' je, eránta kinyilatkoztatott. Akkor ismét megfogja kegyelmed őtet látni, mint barátját, és talám nekem is lesz még egyszer szerentsém a' Kisafszonyt meg ölelhetni! én azomba kegyelmednek anyai barátnéja maradok, és holtig úgy szeretem, mint tulajdon leányomat. Minden kívánságomnak tölje egyedül a' kegyelmed bódogsága, 's fiamnak nyugalma leendő! — óh! adja tudtomra valaha édes Elisám! hogy ez én kívánságom foganatos vólt; így osztán a' halál révén is örvendezek, és hálákat adok a' minden jók adójának azért, hogy ezen utolsó kérését meghalgatta.

Birkenstein Kunigundald.

Hermán azomba útra készült, és szándékát édes anyjának is tudtára adta, hozzá tévén, hogy még vég bútsút venni haza fordulna; de tsak akkor, mikor már Elisa Hóhnauvárból elöltözik. Birk. Afszonyság mindent jóvá hagyott, tsak magába emészttette bánatját, melly szívét, a' fijától lett hamari elválás miatt szagatta;

gatta; de nékie nyugalalmát kívánta, 's keferüségét nem akarta többíteni. Nem ölelgethették ötöt már tovább így szolt magába, az én anyai karjaim; bártok, az idegenek közt találna bódogságot, 's megnyugovást! másnap reggel útnak is indult Hermán, édes anyja szerelmétől, 's áldástól kísértetve. Láttfzött még mezfszéről a' Hóhnauvári torony. Örök béesség, úgymond tenéked, angyali lakosa ezen keskeny környéknek! mellyet te a' legbódogabb örömöknek lakhellyévé tettél! ah! mindjárt eltűnik előlem a' toronyhegyi! Elisa! örökre elhagylak! óh! mikor még én te veled ama hegyen sétálgattam, mellyről a' természet, a' maga innepi pompájába szemléltük, tsudáltuk, 's annak alkotóját magasztaltuk: akkor voltam minden halandók között legbódogabb! és most? óh fő valóság! minden te teremtéseid között legbódogtalanabb! így beszélgetett Hermán magába, kristály köncseppek tsillogtak szemébe, vissza tekintett; — de már a' torony hegye sem láttfzött, a' mellyre az élébb szemeit édes fájdalommal függesztette. — Ki terjeszté karjait azon környék felé: vége mindennek! így kiálta dörgő hangon, és fejét mellyébe szegezte, érzékenységei megtömpültak. A' kotsi azomba tovább haladt, a' természet újjabb megújjabb felvonásokkal kínálkozott nékie; de Hermán semmire sem ügyelt. Már B**be is eljutott; de, az útszákon tolongó zsibongás sem tudta ötöt bódúlt.

dülttségéből kivenni. Az Elisától való megválásnak gondolata foglalatostokdhatta őtet minduntalan, és attól semmi sem tudta figyelmetességét elvonni. —

Elisa is az alatt minden eszközöket elő vett fájdalomnak enyhítésére. Henriette nem tágitotta őtet; de Elisa a' barátnéja kebelébe való sirhatásnak vizsgálását is megtagadta magától; szeretőjének nevét soha ki nem erefztette a' száján. Néha klávirozás által igyekezte a' gondot fejből kiverni; de a' Hermán kedves áriáját soha sem jáltfzotta többé. Így töltekel négy napok, ötödiken reggel hozzája ment az édes anyja. Úgy tettette, mintha észre se venné az Elisa ortzáinak sáppadtságát, és a' jó reggel kívánás után, így szólla hozzá: mikor tettfzik már néked Elisa valahára Vallenheim Úrral beszélleni?

Elisa. Mikor Afzfzony'ám parantsolja.

Báróné. Úgy hát ma leszf az; majd egyszer észre veszfik, hogy a' te betegséged tsak szembe kötő, és ez nem igen édesgeti hozzád jövendőbeli házas társadat.

Elisa. 'S hát nem tudja, hogy tsak fzfükség az elkerülhetetlen kénfzerit engem ő hozzá menni?

Báróné. Én arról néki semmit sem szóltam; hanem a' te ráállásod után egybe megirtam az Attyának, hogy te tsak egy néhány napi gondolkozást kértél, a' mire szabadságot adtam, és hogy már most kész vagy akaratomat

mat tellyesíteni. Reményilem, így szólt Károly hogy ezt a' Kisasszony, éppen nem kén-telen tselekdzi? én mondtam: éppen nem! 's egyszer'smind tudára adtam, hogy tégedet az egészsetlen kedés tartoztat benn a' szobádba. Most már mind úntalan tudakozódik gyógyú-lásod felől, és tegnap kaptunk mind a' ketten az öreg Vallenheimtől levelet. Ó sok jó sze-rentsét kíván a' fiúnak, mint a' ki felől tudja, hogy már a' naggyán által esett, és azt is meg engedte hogy a' lakadalomig itt múlathasson.

Elisa fohászzkodott, a' Båróné meg hagyta, hogy az ebéden megjelenyen, 's azzal elment. Istenem! miket érzett ekkor Elisa? valamig Henriette ajtót nem nyitott rá, mind addig mint valamelly bálvány mozdulatlanul állott,

Elisa. Ah! Henriette! már ma szembe kell vele mennem! vallyon ki állhatom e' az ő tekintetét; 's elfizelhetem e' tufzkolását, mel-lyel engemet terhel?

Henr. Én töllem kérdi azt Elisa, a' ki mindég megtudott a' maga kötelleségének fe-lelni?

Elisa. Ah! eddig könnyű vólt né'em jónak lenni; mert én csak szívemnek hajlan-dóságát követtem. De most kötelelségim ellen, minden érzékenységim pártot ütnek.

Henr. Így mutathadd meglegvilágo-sabban, hogy az állhatatos feltételek minden indúlatokon erőtfesznek, és ha ki minden té-továzás nélkül megy elő a' virtusnak után, an-nak

nak minden akadályok' megelőzésére elégséges ereje leendő.

Elisa. Óh kedves barátném! érzem, hogy a' virtushoz való ragaszkodás énnekem mindenkor vigasztalásomra szolgál; kellene tsüggednem, ha ez a' gondolat nem élesztgetne: hogy kötelességemet tellyesitem!

Henr. Ugyan ez a' gondolat kíséren is tégedet minden lépésedben, kedves barátném! és még is tapasztalod ezen fontos mondásnak igazságát: hogy a' tiszta szívűekre nézve mindig több az öröm a' világba, mint a' szenvedés.

Sohajtvá ölelte meg Elisa, barátnéját, és ezentúl minden módon arra iparkodott, hogy a' Vallenheimmal való befzélésre megkivántató elmebéli tsendeségre szert tehesen. Mind eddig a' Hermán képét, kezzenője alatt a' mejjén hordozta; ma ezt is levette, könyhüllatásival megáztatta, és eltsukta. Óh! bártsak úgymond, egy úttal szerelmét is ki törülhetném a' szívemből! egynehány szempillantatig a' Hermánról való gondolatoknak adta magát, hanem ofztán felhagyott azokkal, könyvet vett elő, és szorgos figyelemmel olvasott, valamig Henriette ebédhez nem hívta. Ezen szóra tsak elhalt; de még is hirtelen rendbeszede magát, és a' szobába egész méltósággal lépe be. Vallenheim tüstént melléje ereszkedék, egészsége felől tudakozódván. Emberül, de rövideden felelt néki, és az asztalnál egymás mellett foglala-

talának helyet. Mindnyájan vigan voltak, csak Elisa búsult, igen serio viselte magát; de Vallenheimhoz még is egész tiszteletet és jótetszést mutatott. Ebéd után a' Báróné vendégei a' kertbe mentek sétálni, itt a' midőn Vallenheim karon fogva vezetgette Elisát; akaratya ellen is észébe ötlött néki: ah! be gyakran öszve megöszve sétáltam a' Herinán karján ezeket az utakat! eltűnt bódogságára való visszsa emlékezése ezen pillantatba fájdalomson esett néki; mejje magosan emelkedett, a' fohászkodás kidűjlesztette, reszketett; de Vallenheim szerentsére nem vette észre ezeket a' változásokat minthogy ő Elisát fel sem igen vette, és ez az ő jövődöbeli házastársa mind ekkoráig semmi különös figyelmeteliséget nem láttfzott ő benne gerjeszteni. Setálgattak, csak a' Báróné maradt el Henriettével, Károlina pedig a' szeretőjével egybe más felé vették útjokat. Elisa hát most csak egyedül maradt Vallenheimmal, és éppen egy leveleshez közelitettek, a' midőn Vallenheim megfzóllalt, kérdezvén őtet, ha vallyon nem tettízenék e' néki ott egy kiskorig pihenni? erre vólt is szüksége Elisának; mert már alig vólt a' jártánnyi ereje. Leülének azért éppen azon levelesbe, a' hol kedves Hermánjával gyakran mulatott, 's vele a' szerelemről, 's a' bódog kinézésű jövődökről beszélgetett; most is minden levélzördűlés a' Hermán nevét susogta fulébe. Elisa igen megfélemllett, de azt titkolta, 's szemét csak a' földre

földre szegezte, nem bátorkodván azt a' Vallenheim meg tekintésére felemelni. Ez végre megfogá az ő kezét. Nagyságos Kisalfzonykám! úgymond, édes Alfzonyannya engemet azzal az édes reménységgel kétségtet, hogy én lehetek talám oly szereztsés, hogy ezt a' kezét megnyerjem.

Azomba megtsokolá azt a' kezét, mellyet markába szorongata.

Elisa. (méltóságos hangon) Édes Úr! engemet az Úr feleségének szántak, ez az én Anyámnak, 's az Úr Attyának akaratja; — én engedek — de azt a' férjfit a' kinek feleségévé kell lennem, nem akarom megtsalni. Kereken megmondom, hogy én mást szeretek. Uram! a' legnemesebb szivű, 's legjobb ifjú az, a' kit én másoknál, mindenkéül többre betsülök, hanem azt is tudom, hogy az ilyen környül állások közt vétkül tulajdonittathatik nékem a' szerelem, hartzolok tehát ezen hajlandóságom ellen, sőt tellyességgel meg is akarom azt győzni, 's azon érzékenységekre igyekszem szert tenni, mellyekkel ezentül az Úrnak fogok tartozni. Ha az Úr még ezen vallástételem mellet is méltó feleségnek tart engemet magához: így tellyes életemet arra fordítom, hogy az Úr szerelmére magamat mind hova tovább érdemesitsem.

Ezzel Elisa elhaltatott. Vallenheim bámész szemekkel nézte őtet, tsudálta nagylelkűségét, és Elisának ezen kinyilatkoztatása igen meg-

megvetette az ijedtet; végre szaggatott szókkal mondá: Nagysá 's Kisafszonyom! én ezekbe mind ekkoráig semmit sem tudtam; de azért most már igen nagy szivem fájdalomra esne, ha reménységembe megtsalatkoznám.

Elisa. De vallyon reménylhetem é én, hogy ha szinte az Úr felesége nem lennék is: mind az által Ura - Attyának az ötsém házasságába való megegyezését eszközölhese?

Vallenheim. Azt nem ígérhetem, úgy is tudom, hogy minden arra fordítatandó fáradságom sikertelen lenne.

Elisa. Nohát, mit van mit tenni, tsak kezet adok az Úrnak.

Vallenheim. Drága Kisafszonykám! Hát én hizelkedhetem é azzal magamnak, hogy azt a' szerentsés ifjat a' Kisafszonnyal elfelejtethessem.

Elisa. Azt mindenkor előttem fogom tartani, hogy az Úr felesége vagyok.

Ezzel talpra kerekedett Elisa, és más tárgyakra fordítá beszédét. Igen rendes, és szelid vala az ő külső tekintete, sőt szive sem nyughatatlankodott; nem látszott ugyan az ő szemébe Vallenheim szeretetre méltónak, ki-kivontottak ugyan, ottan ottan bús mejjéből sohajtásai, mihellyest Hermán eszébe jutott, nem is tudott pedig másról gondolkozni: de mégis édes anyyára, 's hűgára vetett egyetlenegy tekintete, a' virtusnak öröm-érzésével töltötte el, 's ugyan ez erőt is adott nékie fájdalmai' hor-

Elisa.

H

dozá.

dozásokra. Gondosan figyelmeztet Vallenheim-
ra; a' legtisztaságesebben bánt vele, szíriemet
ugyan nem várt tőle, hanem az ő tiszteletére
igyekezte magát érdemesíteni, és azon hidegség-
nek, mellyel ő eránta szívében viseltetett legkis-
sebb jelenségét sem mutatta. Így teltek el négy
hetek, és akkor bekövetkezett az a' nap, melly
ötet Vallenheimmal, 's testvérét pedig Fileppel
egytette. Borzasztó nap vólt ez Elisának! még
alig hajnallott, már akkor a' szabad mezőn küsz-
ködött magába, felment egy halomra, és ott
térdre esvén, szemeit az egekre emelve terjeszté
ki karjait. Minden érzékenységei öszve-olvad-
tak, a' napnak pirosuló sűgárai mindent, mindent
újj örömrre ébresztgettek, tsak ő reá nézve valá-
nak azok sikeretlenek. A' patsirta tsivogta már
az ő reggeli énekét, a' levegőnek más minden
lakosai is vigadozva repdestek a' magasságba.
Távol bégettek a' fitzlándoó nyájjak; — egy
szóval a' nap az egész természetbe vizsont újj
életet lehellett! természetnek Attya! így kiálta
fel Elisa; te minden teremtvényedet örömrre te-
remtetted, és én a' te vig teremtésidnek kariká-
jokba nem örvendezhetek. A' felkelő nap, 's
az ő mindeneket éltető sűgára engemet tsak szo-
morúsággal borit be! — már tsak egynehány
óra van hátra, és azok elmúltával olyan férj-
finak leszek én tulajdona, a' kit lehetetlen sze-
retnem! — a' te kebeledbe keresek én erőt óh,
jóltérő természet ezen kéntelenségnek kiállására.
— Valamerre Szemeimet fordítom, mindenütt

rendet, és szépséget látok. — Ah! é tanít meg engemet arra, hogy minden én érzéseimnek, gondolatimnak, 's tselekedetimnek ugyan ezek légyenek megesmertető jelei, 's szimerei, ha bódogságomat kívánom. Én ma a' feleségnek minden köteleztetéseit magamra vezlem, én ma a' közenséges, v. polgári társaságnak együtt munkálódó tagjává leszek. — Régen tudom én már elrendeltetésemet; de soha se tettfezt olly méltóságosnak előttem, mint ma, ámbár soha meg se gondoltam, hogy a' feleségnek kötelezségeit, valaha kénytelen kéljen telyesítnem. — Énnékem ma hűséget, és házassági szerezetet kell Vallenheimnak esküdnöm! és még most is az írtozás borzogat, ha azon szempillantásra eszmélek, a' melly bennünket egyesít! — de még is az Ember minden teremvények felett felemelkedett valóság, — ő néki van a' jó, és nagy tselekedetekre tehetsége. — Oh! itt a' természet hallattára esküszöm, hogy én a' Vallenheimnak mai nap' teendő hitemet szentül megtartom. — Minden naponként megújítom fogadásomat, és reménylem, hogy annak megállásába, a' Jóba való megmaradhatásra erőt talállok.

Ekkor felállott, és magát márég erősebbnek érezte. Haza ment, az ötsét szemközt találta, ki is őtet megölelé, mondván: ah Elisa! én ma a' bódogságnak leg főbb póltzára jutok! az Elisa szemei megteltek könnyekkel, de ő azt igyekezte eltitkolni. Vajha úgymond, onnét

foha alá ne esnél! ezzel el fordúlván sietett Henriettéjéhez, a' ki barátneján való búslakodásába az egész éjtfzakát álmatlanul töltötte.

Elisa. Mi bajod Henriette! hogy olyan sáppadt vagy?

Henr. Elisa! igen szomorú előttem a' te menyekzöd' napja.

Elisa. Köszönöm kedvesem! hogy oftozol fajdalmimon! de kedves Henriettem! az elébb imádkozni valék, 's akkor fel fogadtam, hogy kötelefségemet hűségesen telyesitem. — Oh úgy tettzik, mintha érzénem, hogy fogadásomat meg is álhatom!

Henr. De valami más bajod is van kedves barátném?

Elisa. Az ötsémmel találkoztam imént, a' mondta, hogy ő ma egészen bóldog leénd. Ez engem erősít, hogy áldozatomat végre hajtsam; az ő szemeibe az örömet látom mosolyogni, és Henriette! soha sem leszek én a' mások bóldogsága eránt érzéketlen, én az ő örömébe részt veszek, a' mely el fogja velem szomorú forso-mat felejtetni.

Henr. Hálá légyen az egeknek, hogy te megnyúgodott vagy! nem féltlek már, hogy bóldogtalan légy; az olyan lélek mint a' tiéd, mindég mindenütt bóldogságra talál!

Elisa. Nem aggságoskodom én többé jövendöbéli forso-mról. Nem várok már semmi örömet, tsak a' szenvedéseket tanulom hordozni, tsak a' mások bóldogítására törekfzem. Oh!

bár.

bártsak arra mehetnék, hogy férjem életét kelemetessé tehetném, és a' bódogtalanoknak ortzáikról a' bánatnak könnyhúllatását letörülhetném: akkor a' magamét felse venném, elfelejteném, hogy magamat szerentsétlenné kellett tennem, és csak azon örülnék, hogy szívem az Emberfzeretnek, és jóltételnek érzékenységére alkalmas!

Elisa fohászzkodott, és könybelábbadt szemeket fűggesztett az égre, (egy kis megszűnés után tovább folytatja beszédét) de van még valami, a' mi az én szívemnek előbbeni örömet vízfza adhatja, és az abban áll; ha én a' Hermán vizonti bódoggá lételeről bizonyossá lehetek soha még csak a' nevét se emlitsd előttem, hanem mikor már tudod, hogy az öröm ismét mosolyog rája, csak akkor juttasd eszembe.

Megölelte Henriettét, és azzal a' szobájába sietett.

Itt már készen várta őtet lakadalmi köntöse, a' melly az ő felékesítésére készítettett elő. Kénetelen kellett bele öltözött; — fulébe hatott már a' vár udvaráról a' vendégeket öszve hordó kotsiknak zörgése, a' vén Vallenheim is megérkezett, Elisa pedig még mindekkoráig sem mutatta magát a' vendég szobába; — végre megjelent egész méltósággal, mint az ifjuság' deli Isten Afzszonya; de azomba fél kedvel, és igen serio. — Kimondá az őtet férjével örökre öszveköttő: Szeretem: szót, jóllehet férje eránt, minden iparkodásának truttfzára is idegenséget érzett.

ézett. De azért neki keményítette magát, és a' jelenlévők előtt tsak egy mozdulása sem fedezte fel szive hánykódását.

Vallenheimnak a' tiszttsége után vólt B**be pompás palotája, hanem birt a' mellett egy szép falusi jószágot is, a' hol nyáron néhány hetekig szokott mulatni, 's ide vitte legelőször a' feleségét is. Minekokaért Filepnek, a' ki eddig itten a' bátyja jószágának gondviselője vala, Karolinával Hóhnauba kellett lakni, annyival inkább, hogy a' Báróné Károlinától tellyeséggel nem akart meg válni. Henriette igen kívánczozott a' barátnejával el menni, Elisa sem kevésbé óhajtotta hogy néki ezután is társalkodónéja lehessen. Esze - ágába sem fordúlt meg, hogy ezen kívánságát édesanyja megszegje, mire nézve elútasásokat megelőző nap' a' Károlina jelenlétébe megemlitette nékie, és éppen Károlina végét sem várta a' szónak tüstént felelt: Én már úgymond a' Henriette társaságát megszoktam, ő eddig is az Afzszony'am, és nem a' te grátziádból élt nállunk, azért minket itt nem hagyhat.

Elisa. Ha Afzszony'am parantsolja, hogy itt maradjon úgy tudom, hogy nem kötelességem az ellen szólni; de kedves Afzszony'am! ereszse el velem, ha tsak kevés időre is. Én egészen idegen vidékre menek, a' mi több férjem is esmeretlen. — Óh hiszen a' legalbb való féregnek is van barátja, a' kivel ő bizvást barátkozhatik, hát tsak egyedül én legyek

gyek illy mindenektől elhagyattatott?

Károli na. Még jobb lesz nek ed, ha Birkensteinról nem lotsoghat sz — fets eghet sz Henriettével, úgy majd hamarébb el felejtkezel rólla.

Elisa. Károli na! Hát a' szerentse márég illy könyörületlenné tett tégedet?

Bároné. Nékem inidegy akár elmenjen, akár itt maradjon Henriette; hanem te Elisa! ugyan tsak B**be mégy, és ott egy hét alatt több társalkodónékat szerezhetsz magadnak, mint a' mennyit Károli na egész esztendöt által láthat.

Elisa. Társalkodónékat szerezhettek kedves Af szony'am! de barátnékat nem! azomba Károli na, egy ötet kedvellő anyának, 's ollyan férjnek marad társaságába, a' kit szivesen szeret.

Károli na. (megvetőleg) Ki tilt meg, hogy te is ne szeresd a' magadét?

Elisa semmit sem szolt, hanem egy megütáló tekintettel felelt.

Bároné. Károli na! van tán itten körül valamelly hajadon, a' kivel te szint' annyit ér sz mint Henriettével? hadd mennyen el Elisával, úgy is ötet talán jobban szereti te nállad'.

Károli na. Már én azzal nem gondolok, szeret, nem szeret, elég az hozzá, hogy én más barátnét nem kívánok, és az Elisa kívánságát igazságtalannak tartom.

Baroné.

Báróné. Nohát maradjon Henriette. (Elisához) Már magad látod, hogy Károlinának kedvét nem szeghetem.

Elisa. Tudja édes Afzszonyám! hogy a' Nagyságod akarattját én mindenkor szentnek tartom.

Elisa ezzel egyenesen ment Henriettéhez, meg ölelte ötet, és fokáig egymás nyakába borúlva sirdogáltak.

Elisa. (félbe szakasztván a' sirást) Ettől az egy gyönyörűségemtől is meg fosztottak Henriette! Már nem jöhetsz el velem.

Henr. (könyvei újra kitsordúlnak) Elisa! hát meg kell töled válnom!

Elisa. Az az anyámnak és Károlinának akarattja.

Henr. Most érzem először, 's most is fájdalommal az én májtól való függésemet.

Elisa. Ah! már e' keserves, hogy az előttem leg kedvesebb személytől meg kell válnom!

(ezen szóra betoppant Vallenheim)

Vallenh. Megtett é már az ifjú Afzszony, az elútazásra minden kézfületeket? mert reggel korán indulok.

Elisa. (szemeit törli) Igen is kedvesem! nem fogom engedni, hogy utánnam várakozzon.

Vallenh. (megvetőleg) Pedig attól tartottam, hogy tán el se jön velem.

Elisa.

Elisa. Miért?

Vallenh. (az előbbi hangon) Azt gyanítom a' szemeiről, hogy az elválást ki nem áthatja.

Elisa. Hát vétkül tulajdonithattya nékem Vallenheim! ha nehezemre esik, midőn édesanyámat, gyermekkoromi játtszótársamat, 's azt a' helyet hagyom el, a' hol mind ekkoráig bődög voltam?

Vallenh. De azért még sem kellenék azt én velem egész erőbe éreztetni.

(Vallenheim ezzel ki ment, Elisa pedig foházkodott, és halgatott).

Egybe kelések után hatod napra útaztak el. Elisa öszve ölelgette édes anyját, Károlinát, és ortzájikat könnyhúllatásával nedvesítette; de midőn Henriettét szoritotta mejjéhez, szive tsak elfogódott, fájdalma meg tompúlt, úgy hogy száját az utolsó Isten hozzád mondásra fel nem táthatta. Hóhnaunak minden lakosi a' vár udvaráta tódultak, akarták még egyszer utóljára meg látni Elisát, 's jót kívánni annak, a' ki olly fokszor örömet árasztott az ő alacsony kunyhóikra. Mindnyájan tolakodtak körülte, ő mindnyájoktól bútsút vett, és azoknak a' kikről tudta, hogy nagyon szegények; még egy egy aranyat is nyomott a' markokba. Herberget is itt látta, ez az ő ruháját meg tsókolta, és sirva így szólla az Elisa hallattára: ah! édes jó ifjú Urunk! be szerentsés lett volna! — Ezek a' szók az Elisa szívéét egészen által járták, hirtelen felugrott a' kotsi-

kotsiba, akarta könyhúllatását tartóztatni; de nem lehetett. A' kotsi elnyargalt. Még egyszer körül nézte azt a' tájjéket, a' hol ő olly örömmel lebegett a' szerelem' és barátság' szárnyain. Szívét a' Hermán' 's Henriette' emlékezete szorongatta, és egynehány pillantasig megfélelkezővén, arról, hogy Vallenheim mellett ülne; magát egészen a' fájdalomnak adta. Hanem csak egy ő reá vetett tekintet is azt sügtetéki; hogy ő köteles; meg törle hát szeméit, és mélyen elzárta szivébe az azt martzongló keserűséget.

Komor, és homályos vála a' Vallenheim tekintete, Elisa igyekezte azt ki deríteni, egy könny se lábbogott többé szemébe, hanem csak a' férje homlokán kerekedett felhőknek eloflatásokba foglalatoskodott; de reá nem mehetett; mert Vallenheim csak halgatott. Az ő szive még sem a' szerelem, sem a' barátság előtt meg nem nyílt. A' kíváncsiságot esmerete; de az érzékenységet nem; egy Embert se vett fel is; és minden ő gyönyörködései valamint tulajdon lelke, vadok, és nyersek valának.

Másnap megérkeztek Vallenthalba (igy hivták a' Vallenheim falusi jószágát) a' honnét egynehány nap múlva ezen levelét útasítá Elisá Henriettéhez:

Kedves Drága Henriettém!

„Még távollétembe is a' te barátságoddal vigasztalom magamat. Ah! én most csak a' kén.

kéntelenség' szavát esmerem, millyen jól esik, hogy egyszer ismét a' szabadság' nyelvén szólhatsz! te az én lelkembe mindenkor bele látszál, most is csak te tudjad annak legtitkosabb gondolatit. Lehetetlen hogy ez az én te erántad való nyíltszívűségem büntetést érdemeljen! te nálad meg áll a' szó, és a' mit én a' barát-némnak fel fedezhetek, annak mások előtt mőjjen elzárva kellek szivembe maradni. — Óh Henriette! festegessem e' néked érzékenységeimet, vagy is inkább rá mehetek e' arra? — Vallenhainak le rajzolója is fogja veled, az én mostani állapotomat képzelteni: A' lakhelly, vagy is kastély a' mint iten nevezik, a' falutól távolka esik. Magass hárs, és gesztenye fák árnyékozzák az udvart, és feteitük a' nagy bőlt-hajtós szobákat, által ellenbe van a' kert, a' hol a' Cyprussal bőltözött Útak, a' lelket komor andalgásra unszolják, a' mellytől femmi által el fem is vonattatik, mivel egy a' kert hát-úlján kezdődő sű ü, és feteés fenyves akadályozza a' kilátást. Úgy tettzik mintha itt a' természett örökös bánatba merült vólna. Az odvas fenyőfákba kígyók, és békák tartózkodnak, és innen sivittyák s rekegik alá gyász dalljokat. Távol egy vizrohanás tuhog, mellynek harsogása bagoly huhogással, és szélsüvöltéssel elegyül. — És itt Henriette! itt csak egyes egyedül töltöm napjaimat; mert Vallenheimnak a' vadászat lévén legkedvesebb foglalatósága, a' napnak minden óráit arra szánja. Mihelyt világ vütrad elló.

ellődül, ebédre ugyan meg kerül, de azután tüstént újra eltávozik, és késő estve veti haza, 's így töbnyire mindég egyedül vagyok gondolatimba merülve. — Óh Henriette, gyakran kinosak azok! a' Hermán emlékezete ottan ottan egész erőbe ront szívemre, szerelmének képzése meg lelkesül, és akaratom ellen is ő vele Vallenheimot egybe hasonlítom. — Ah! érzem ilyenkor vétkes vóltomat is, a' meg bánásnak keserű könnyeit tsorgatom; de Vallenheim előtt még is titkolom. Erővel is vidámanak tettetem magam', és az ő jelenlétibe örömmosolygásra nyillik a' szám. Jól tudom, hogy kedvetlenségem még jobban is ebidegenitné ötet töllem; azért is minden törekedésemet arra intézem, hogy társaságomba gyönyörüségét találhassa. — Elkezdtem már képzelődésimnek komor abrázatját, és lelkemnek igen valódi érzéseit fejemből kiverni. Oh de ennek tsak egy módja van én reám nézve. Be kell szívemnek hézagját töltenem, a' benne lévő érzékenységet meg kell fojtnom, és miként vihetem ezt jobban véghez, mintha azok helyyébe másokat állitok? — Én még a' sétálásomat is olly tzéllra intézem, a' melly engemet mindenkor örömmel térít visszra, t. i. a' falusiakat látogatom, azokkal múlatom magamat, igyekszem szerete- teket, 's bizodalnokokat meg nyerni, és abba foglalatoskodom, hogy szükségeiket ki elégittsem, képzeteiket világositssam, terheiken könnyitsek, és nékiek minden hasznos gyönyörüségeket meg
sze.

szereznek. A' jó példák, jótétemények, leereszkedés, és az a' köznép értelméhez alkalmaztatott beszédűség, mellyel az Ember annak értelmét világosithattya, és néki a' jó, 's rosz felett jó itélettételbeli tehetséget adhat: azok az eszközök, mellyek által egy olly rendbeli Emberek' tökéletesedésére nyújthatni segítő kezeket, kiket még eddig a' legjobb Emberek' figyelmeztetése is elmellőzött. Melly fok nagy tehetségű birtokosok tehetnének, még pedig igen együgyű eszközök által egész familiákat boldogokká azon kitsiny körületbe, a' hol az ő akaratyok kész parantsolat: ha ezen tzelra gondos figyelmeztetéseket fordítják! a' dó'gognak rendszerént tulajdonittatni szokott tsalárd betsek az oka, hogy azt a' mi valóba hasznos, olly kevés Emberek esmerik meg, 's mozdittják elő. Majd minden polgári igazgatás egy ollyan fényes szeker, a' mellybe kikibebe ül, nem aggságoskodván semmit is a' felől, ha vallyon az azt fenn hordozó korekek elég erősek e'? A' társaságoknak nagyobb részét tevő köz Ember az, a' kinek mind erköltsi ballérozódására, mind természetzi meg jobbitására leg kevesebb gond fordítódik. A' Minister' feje a' tsillogó politikai tzelok végre hajtásába fő, a' nélkül, hogy a' köznép javára tsak egy órás át is szakalztana. Henriette! azt lehetne gondolni hogy az Emberek tsak az öszve illés, és a' politikai egyenlő mérték kedvéért vagynak teremve, annyira foglalatoskodnak a' mi Nagy-Embereink ezen

tün-

tündöklő femmi körül, az Emberi bódogságnak mindannyiszori elmellőzésével. — De mire tzelezok ezzel? — Azt akarom tudtadra adni, hogy én iparkodom a' magam kitsiny spha-ramba tolem kitelhetöképpen másoknak használni, a' mi engemet minden viszontagságok hordozásába erősít, és ez az én Ember társaim javokra való munkálkodásom el von engemet attól a' tárgytól, a' melly szivembe olly méllyen megfeneklett. A' henyeség minden rofznak kútfeje, egy szempillantásnyi időt sem engedek én arra magámnak, és minden órába eszembe jut a' melly nagy szerentse az, hogy a' nevelés lelkünket kipallérozta, és bennünket talentumokkal felruházott. Melly fok fiatal fehérszemély lesz félre rugóvá; mivel az érzékeny szir, és szép ész mellett, nem tanulta meg; miként kellyen magát foglalatofságba tartani; az az egy-néhány Románoknak olvasgatása, és az Aszfzonyi kézi munkák; nem adhatnak néki elég foglalatofságot; mindég érez szivébe valamelly hézagot, a' mellyet femmi által se tud kipótolni, hanem csak egy ollyatén indulat által, mellynek gyakran a' leg erősebb törsökös igazsággal is alig álhat ellent. — Szülék! ha ti, a' ti leányitokat áldozatra rendeltétek, tanítsátok meg őket előre, lelkek foglalatoskodtatásának eszközeire, ha azt akarjátok, hogy ezen bódogtalan teremtvények, familiátóknak gylaázattyai, s annak bódogságának meg zavaroi ne légyenek! — Önnek szerentsétlenségem, tanit engemet, hogy

hogy e' szerént gondolkodjam, és bár csak mentől elevenebben tudnám én ezt minden szülékkel képzeltetni, bár csak lerajzolhatnám előtök azokat az iszonyatos érzéseket, mellyek egy olyan fiatal fehér személynek szivét izekre szakgatják, a' ki magát olly férjel láttya, hóltig öszve köttetni, a' ki eránt ő idegenségnél egyebet nem érez, és a' ki ötet fel sem veszi! — Óh ekkor meg szünnének talan az ő gyermekeiknek tyrrannusi lenni! nem mozdítának többé még magok elő az erköltsi romlottságott, a' melly az interestséből köttetett házasságok, és az egészen ellenkező hajlandóságok öszve szerkeztetése által olly igen előmenetelesítettik! — Már félbe kell hagynom Henriette! — ezt a' tárgyat nem is kell vala illetnem, igen fáj miatta a' szivem. — Isten hozzád! — “

Az ilyeneknek felgondolása miatt gyakran elfszomorodott Elisa; de mindenkor kihatólt szomorúságából. Mindenkor a' húzomos vigkedvüségre iparkodott, soha sem is látta Vallenheim az ő ortzáján a' könyhúllatásoknak legkifsebb nyomát is; noha azokat az egyedülségbe fokszor bőven tsorgatta; de még is Vallenheim, feleségének minden tettfszenikivánósága mellett is ugyan csak titkolodzó, és hasártos maradt. Elisa tréfált vele, de ő el is alig mosolyodott. Elisa igyekezett egész megbizottsággal viseltetni eránta, a' melly nélkül a' legforróbb szierelem is jéggé válik; de azt Vallenheim nem viszfzonozta. Ő idejét az után is
tsak

tsak a' vadászattal, és a' szomszédoknak; de mindenkor Elisá nélkül tett visítjeivel töltötte. A' már alkalmas int késői esztendő szakasz közelgetvén már az ősz közepe tsak ritkán engedte meg Elisának a' sétálást; minekokaért tsak oda haza töltötte a' napot, és tsak az udvarból sem ment ki. Vallenthalba lett érkezések után valami két hétre egy kívánatos ősz nap fény, a' fetetés fenyeget ki-virította. Úgy láttízott, mint ha a' nap még egyszer a' földre rá akarna vigyorodni, egész inepi pompába szegezte fúgarit a' halavány levelekre, mellyeket az ő sárga színbe öltöztetett. Elisa öröm gyönyörűséggel gyúladozott ezen tüneményre. Természet! így kiálta fel, még akkor is kellemetes vagy te, mikor már az enyélzethez közelgetsz! még ekkor is édes gyönyörűséggel vagy be vonva! Óh! bártsak én is, az én utolsó napjaimba, így tekinthetnék visszra, mint te most az én életemnek elmúlt nyárára, és azon örvendezhetnék! belső tsendeséggel és vigan rándúla most ki Elisa a' háztól; örömmé vált minden érzékenysége, elfelejtkezett ezen pillantatba szenvedésiről, hogy a' természet ortzája elo., a' tsudálkozás' és a' minden dólgozók szerzője eránt való tífzetelet' érzéseinek áldozhafson. A' faluhoz közel hirtelen szemébe tűnt egy elszakatkozott, földön fetregő Afzszony, azonnal feleje vátott. A' görts húzta őszve ezen bóldogtalannak minden inait; de Elisa egyedül lévén elégtelen vólt rajta segitni. El futott hát a' faluba, és egynehányad
magá-

magával mentül frifsebben vizfsza tért a' fzegény Afzfzonymnak segittségére. Bevitette a' faluba, maga azomba orvos fzerékért a' várba fzaladt, és mind addig ott nem hagyta a' beteget, valamig annyira jobban nem érezte magát, hogy már femmi vizfsza eséstől nem lehetett félteni. Mire haza ment, már akkor Vallenheim otthon várta. Elisa egyfzeribe hozzá sietett: megen-gedjen úgymond kedvesem! hogy olly foká jártam; de egy el hagyatott fzerentsétlenre talál-tam, és nem álhattam meg, hogy rajta ne segit-tek, 's e' miatt késtem.

Vallenh. (hidegen) Azt jól tselekedte az Afzfzony, ha azomba az Emberiség eránt való kötelefségét a' férje eránt valóval egyesítette vólna.

Elisa halgatott, elfojtván fohajtását, melly fzive méjjéről fel felé tolakodott. Vallenheim egész ebéd felett egyet se fzólt, hanem tsak mi-kor ismét menő-félbe vólt akkor mondta: re-ménylem, hogy estvére nem fog az Afzfzony engemet újjra várakoztatni? A' mások segitgeté-sét úgy alkalmaztassa, hogy azomba a' maga köteleztetését se múlassa el.

Azzal elment, az Elisa könnyei pedig egy-mást érték. Mitsoda jövendőt fejdithetett már előre, és melly keservesek valának az ő érzé-kenységei! könyveit el akarta fojtani, és egy író asztalkához járult akarván Henriettének írni. Éppen itt vólt egy fíjókba a' Hermán képe el-zárva, a' mellybe, miólta a' képet bele tette

Elisa,

I

nem

nem is kereskedett Elisa. Ma felettiből találta azt fel nyitni és ezen képek meg tekintése azonnal meg kettőztette fájdalmai. Ki vette, öszve meg öszve tsókolta. Ah! Hermán! bezzeg úgymond nem így bántal volna te én velem! meg illetőde veté azt odább, de megént azonnal felvevé. Nem teszem magamat gyanúsá, így kiáltafel, elküldöm Henriettének, de még egyszer meg vizsgálom ezen abrázatvonásokat; mellyeket soha többé nem látok! sokkal nagyobb meg illetődésbe lévén, mintsem hogy irhatott volna, ki méne a' kertbe, és még a' képet is mind a' kezébe tartogató. A' nap még melegítette a gőzkörnyéket, és Elisa leüle annak sugáritól világosittatva. Az elmúltaknak minden felvonásai elevenen rémlettek előtte, és az azokra való visszafel emlékezés miatt könnyhullatásával áztatta a' képet. Így üdögelt fejét könyökére támasztva; midőn valamely Emberlábtszogság meg viafztotta: fel tekint — hát — Hermán áll előtte. Az ijedtséggel fogta a' szavát. Hermán megölelé: engedjen meg Elisa! így kiálta fel, én magától örökre elfogok távozni, de csak akartam még egyszer leg utóljára látni!

Elisa. Hermán! jobb lett volna nekünk egymást soha se látni!

H e r m. Elisa! hát csak egy szempillantásnyi enyhülést sem enged az én fájdalomimnak?

E l i s a. Óh Hermán, nem lehet nekem többé az olyan beszédeknek helytadnom! Ma-

ga az Úr legjobban tudja, melly igen érdekel engem' a' maga szomorúsága!

Ezen szóra egy könnycseppet törölt le szeméről, a' mellyet Hermán előtt el akart titkolni; de ő azt tsak ugyan meglátta, megfogta a' kezét és szívére nyomta.

Óh édes szelid galambom! az Ifj'aszfzony még most is szívet engem; ezen pillantatba legkisebb fájdalmat sem érzek! el viszem azt a' vigasztalást magammal, hogy Elisa az örök szerelemnek kötele által enyim marad, mellyet soha semmi Emberi kéz elnem szaggathat!

Elisa. Szűnnyön Hermán! én már más felesége vagyok, énnekem azon kell iparkodnom, hogy az Urat elfelejthessem! — az Úr tenne é engemet gyanusá, az Úr, a' kiért az én szívem most is olly hevesen dobog? Óh ne! azt engedje meg inkább, hogy az Urat tsak annyiba nézhessem, hogy magamat vétkekkel ne kénteleníttsem vádolni:

Herm. Hát ugyan félhet attól kedves Elisám, hogy én a' maga nyúgodalmát meg akarom háborítani? és úgy vélekedik; mintha én nem tudnám, hogy Elisa tsak a' virtusba találja nyúgodalmát? Ne tulajdonítsa vétkül, hogy most a' szerelem egynehány pillantatig ide vonzott. — Ah! elfelejthetemé, hogy ez előtt egy nehány héttel. — — — —

Itt elhalgatott, könyves, szemeinknek bádjadt tekintetei egymáson tévelygettek, mind

ketten sohajtoztak, és mindenöjök ortzáján köny-
cseppek görgöttek le.

Elisa. (egy hofzfzas megfzünés után)
Hermán! el kell már ezután az elmúltakról fe-
lejtkeznünk, elenyésztek azok minden örömeik-
kel együtt! — és még a' következendö eszten-
dökben is keserüen jutnak ezen napok eszünkbe.
Újj örömök, vagy talám újj fájdalmak fogják
azoknak emlékezetet szivünkéből kitörteni! vajha
most egyszerre eshetnének által rajtok! kedves
Hermánom! felejtse el, hogy valaha szeretett
engem! soha se jusson többé eszébe is Elisa,
szaggassa ki szivéből az ö emlékezetét, a' meg-
nyugorás lesz ezért az Urnak jutalma.

Herm. Jólvan! Elisa! én magához min-
denkor méltó akarok maradni! 's azt az indú-
latot, melly által egyszer olly bódog valék
elfojtni! óh tsak azt halljam az Elisa szájából,
hogy ö bódog, azonnal minden magam bód-
ogtalanságát elfelejtem, a' bánat nem martzong-
lja többé szivemet, 's az ö bódogsága minden
bajaimba vigasztal!

Elisa. Én a' magam kötelességének te-
lyesítésén igyekszem, ítélje meg az Úr ha val-
lyon lehetek e' bódogtalan?

Herm. De az elébb is sirva kaptam az
If'aszfzonyt.

Elisa. (od'adja néki a' képet) Ez okoz-
ta könyhúllatásimat, a' sietség miatt történetből
újjra a' kezembe akadt — és — nem érzem
még

még magamat olly erőbe, hogy enneklátása megilletődésbe ne hozna.

(Hermán elveszi a' képet és az Elisa kezére hajol).

Elisa. (egy kis megszűnés után, kezét vízszla húzza) Hermán! meg kell válnúnh egymástól! az Úr ki nem áthatja az én tekintetemet.

Herm. Elisa! ma legutóljára! óh tsak még egynéhány szempillantásig!

Elisa. Hogyan, 's miért jött ide az Úr?

Herm. Birkensteinba voltam, az édes anyámtól vég bútsút vennr; mert ő sem fog engem soha többször látni. Óh Elisa! ha Hóhnauvárho megy', látogassa meg ezt a' szerentsetlen anyát, vizsgálta őtet, fija' elvesztése felől — mondhatom, úgy szereti Elisát; mint tulajdon leányát! — én el hagyom a' hazámat, talám soha sem is látom többé, idegen éghajlatt alatt keresem, nem szerentsémet, nem! hanem tsupán az Elisá's a' magam nyúgodalmát, a' mellyre mi nem tehetnénk szert, ha tsak kevés mért földnyi köz választna meg. De hogy Elisától a' nélkül tavozzak el, hogy nékie egy vegső: Isten hozzádot ne mondjak, lehetetlen volt meg állnom! tudván hogy a' legszorosabb virtus sem kárhoztatja; 's azért ejtettem útba Vallen halt, hogy még egy zer lássám Elisát, azt az Elisát, a' ki engemet valaha az élet legédesebb örömeinek esméretekre tanított!

Elisa.

Elisa. Hermán! 's hát én fosztom meg az Urat mind örömeiről, mind hazájától? — Nemes szivü ifjú! az Úr az én nyûgodalmamat keresi? Óh én azt soha se találom fel, ha tsak az Úr bóldog nem lesz! —

Herm. Azt elő se hozza Elisa! én az Ifj'aszszonyt semmibe sem okolom. — Akár-mint legyen jövendöbe forsom, felse veszem! — én tsak egy jómat veszthettem el — és —

Elisa. Én is el veztem egyetlen jómat, Hermánt t. i. 's így mindenikünknek meg kell tanulnunk veszteségünk' szenvedését.

Herm. Borzasztó kéntelenség! miért is említi azt most Elisa?

Elisa. Azért mert nem felejtetem mi vagyok! nehezen sziveli é Hermán, ha én az Urnál, köteletségemet inkább szeretem.

Herm. No tsak, Elisa az Aszszony! éppen az ő virtusa téz é az én szerelmemet elölthatatlanná!

Elisa. De a' virtusnak kell azt meg is szentelni, 's azt távoztatni, hogy eméztö lánggra ne lobbannyon. Annak kell az Úr lelkébe vizont békefögnök otaját önteni, (az Elisa szemei meg telnek könyvekkel — megszünes — kezét nyújtja Hermánnak) most! szerentsés útat Hermán! az idő és távollétel behegeszti az Úr sebét, 's egynehány esztendök múlva, még találom meg is ölelhettyük egymást.

Néma fájdalommal szorítá ötet Hermán a' maga szivéhez. Isten hozzád! így kiálta fel kedves, örök szeretetre méltó Afzszonyság!

Elisa. Hermán! még egy kérésemet telyesítse. Vigye el vele azt a' képet, nem lehetök többé annak birtokába, de azért az Úrnak mint legkedvesebb barátomnak képe mindenha fog a' szivembe élni.

Elvette azt, és fohászkodott; még egy tsókot ragasztta az. ö ajjakra, és elnyargala. Elisa könyves szemekkel nézett utánna valamig tsak elnem tünt. Alig suhant el Hermán Vallenheim tüstént ott termett, korán végét szakasztván az napi vadálzatjának, úgy hogy azt is látta, midön Hermán ki ért a' kertből, 's e' szerént Elisát is sirva kapta.

Vallenh. Kiment el éppen most innen az Afzszonytól?

Elisa. Birkenstein.

Vallenh. Úgy láttfzik, hogy elfelejtkezett rólla az Afzszony, a' mit egyszer mondott vólt, hogy t. i. mindég előtte tartya hogy nékem feleségem! vagy tsak az én jelenlétembe gondolkozik úgy, 's azt hiszi, hogy kötelefségei, mihelyt én itthon nem vagyok megszűnnek?

Elisa. Úgy tettfik, hogy én ezt a' szemre hányást meg érdemlem; de hidje el Vallenheim, hogy én most is szint' olyan ártatlan vagyok, valamint mikor az Úr itt hagyott.

Val-

Vallen h. Azt tartom már akkor lesbe ált a' szeretője.

Elisa. Igen nagy leverettetésemre szolgál ez a' gyanúság. Nem tettem volna fel az Úr felől, hogy arra vetemedhesen. Birkenstein csak bütsút venni jött hozzám, minthogy idegen országra megy', én pedig csak abba hibáztam, hogy oly soká engedtem késni.

Vallen h. Mert ez okozta hogy én ötet itt kaptam, és hogy az Afzfzony, kéntelenítettett az öszve jövetelt félbe szakasztni.

Elisa. Ezek a' szók engemet elnem büsitnak, ártatlanságomnak érzése elfzenvedteti azokat velem.

Vallen h. Hozzá vagyok én már az Afzfzonyank éfféle szép phrasesihez szokva; de hogy az illyes fellengős theóriát annál jobban gyakorolhassa: tehát megtiltom, hogy valameddig Vallenthalba lészünk, többször az udvarból ki ne mennyen. Úgy is olyan történetekre adnak az Afzfzony sétálásai alkalmatosságot, a' mellyek nékem éppen nem tettzhettek.

Elisa. Ezen gyönyörüségemnek önként való feláldozása által is meg tudtam volna én azt az Úrnak mutatni; melly kéz legyen é részbe kívánságát tellyesíteni!

Vallen h. (hidegen) Ma még nem kezdett hozzá annak megmutatásához; de hiszen fogok rajta örülni, ha ezután leszsz is!

Ezzel ott hagyta Elisát, ki is a' szobájába azonnal visszafra téré, akkor estve nem is látta több.

többször a' férjét, más nap' reggel pedig minden tőle való bútsúzás nélkül elúzott, és egynehány napig odajárt. Elisa minden zúgoló-dás nélkül fzenvedte ezt a' történetet, még egynehányszor szép öfzi napok voltak; de ő azoknak gyönyörüségeit csak az ablaktól szemlélte; mind az által nem béketelenkedett, hanem az alatt Henriettének ezeket írta:

„Még egyszer láttam Hermánt; még egyszer elszakadtam tőle! Óh Henriette! nem titkolhatom el fajdalmamat, lehetetlen vólt eránta idegenkednem; de előttem tartottam csak ugyan kötelefségemet; és bizonyára, azok az érzékenységek, mellyeknek felgerjedése nem magunkon áll; de a' mellyeket még is akarátunk ellen is ki kell nyilatkoztatnunk; nem tehetnek bennünket vétkesekké! Hermán leszsz nékem minden férjfiak között mindég a' legkedvesebb. Én ugyan indulatomat meggyőzőm; de a' tiszteletnek belső érzése, 's az ő fátuma eránt való eleven interefse, mindég egy aránsú erőf fog bennem maradni. Mindazáltal mint feleség úgy vigyázok, hogy magámat, semmi-vel se vádolhassam! és ezen érzékenységet nem hagyom mértékletlen grádusra nevelkedni. Azok nem a' szabadtettzésen, hanem a' virtuson, a' költsönös tiszteleten, és megegyezésen fundáltatnak; de az okofság által kell azoknak vezettetni, és ezen characterbe való megöröködés tselekszti, hogy én a' szerelemnek 's testiségnek ellene állhassak. Így minden veszedelem nélkül

ki

ki lehet nékem azon érzékenységet nyilatkoztatnom a' melly fokkal erősebb, mintsem hogy én azt egészen el fojthatnám; de bizonyára, ha nem e' vó'na álhatatos feltételem, hogy minden köteletségemnek szorofsan meg feleljek, hogy minden abba előadódható akadályokat elhárítsak: úgy félhetnék, hogy a' tisztelet, és barátság lárvája alatt elevenem maradna az az érzékenység szivembe, és végre az okofság, és virtus nyelvét gyakorta szimlő fortélyos böltelkedés által, köteletségem telyesítésébe meggátolna. — Ilyen veszedelmes az, ha mi a' mi szivünkbe valamely idegen férjfi' szép tulajdonságainak hagyjuk magát megfészkelni. — Óh az olyan fehérszemély, a' ki ezek tudása felől magát naponként próbára nem vonja, magára, 's minden titkos érzékenységeire gondosan nem vigyáz: végre a' legjobb principiumokhoz a' virtushoz is önnön kötelefségeihez való ragaszkodása mellől el tándorodik; nem fogja ő többé azok' szavát hallani, ha egyzer szerelme előltását abba hagyta. Én kedves Henriettem soha se akarom ezt a' szemre hányást megérdemleni, soha sem kedvezek annyira magamnak, a' mindég gyengeségre mutat. —

Vallenheim gyanúba vett, itt kapta Hermánt, hogy töleim el bútsúzott, azonnal rám parantsolt, hogy mig Vallenthalba leszünk a' szóbából se lépjek ki, most tehát mint valamely fogoly úgy vagyok. De meg botsátok Vallenheimnak, első tekintettel vétkesnek tarthatott engem

gem, ő pedig nem hisz' a' virtusnak. Most nints ide haza, és én az ő tilalmát általhághatnám; a' tseléd foja el nem árúlna minthogy fzeret, ha tölle megtiltanám, de így néki kifsebb-ségére járnék, és azt nyerném vele, hogy az után még nagyobb függést kívánna; pedig az Afzszonynak jó hire-neve, fokszor nyúgodalma is, a' férje akaratjától, 's annak ő felölle tett recomendációjától szokott függni. A' leg ártatlanabb tett is mihelyt arra a' titok mázzát kenjük: a' vétek állortzáját veszi magára, és bal vélekedésekre nyit utat, a' mitől kinekkinek örizkedni kell. — Óh be előre látónak kell lenni a' páros életbe, ha az Ember házastársának, 's alattavalóinak, maga eránt való tiszteletjeket felakarja tartani. És ez az egész ház-nép' javára szükséges. —

Nem tudom néked ki fejezni, mitsoda érzékenységgel szivom én most ablakomba a' levegőt, mellyel a' szabad ég alatt nem élhetek. Ez megnyugvásból, és kedvetlenségből öszvefzerköztetett érzékenység, a' mástólfüggésnek komor érzése, és annak tudása, hogy én az ilyen bánást nem érdemlem meg. 'S éppen ez az utolsó az, a' mely az eget is ki derültebbnek mutatja előttem! dobog a' szivem öröömbe, felemelkedik, és az életbe semmit felsem vesz', érezvén, hogy van ő benne valami, a' mi ötet minden történeteken felül emeli és a' fzerentsétlenségen trutztzoltatja. — Henriette! ez a' gondolat: hogy valamig a' virtushoz ragasz-

gafzkodom, mind addig femmi vizontagságok terhe alatt el nem tsüggedek, engemet vigasztalással töltbe. — Hála légyen az egeknek, hogy nekem a' teremtések sorába oly helyett szabtak ki, a' mellybe az én lelkem jóvá formáltathattott! ifjúságomnak minden környül állása, melly lelkemet ekként pallérozta, egy mindenkori megelégedésnek kiapadhatatlan forrása én reám nézve, úgy hogy minden irtózás nélkül tekintek az előttem szomorúnak láttfzó jövendőkbe.“

Elisa egész tsendefséggel, 's megelégedéssel fogadta a' férjét, midön megérkezett, tetetés nélkül örült hogy ötet vizont láthatta, és ezt az ő pillantásai tolmátsolták. Megkettőztette iparkodását, tsak hogy kedvébe járhafson, 's magáról minden gyanúságot elhárithafson; de a' férje most, mégjobban idegenkedett mint egyébkor! Elisa egynehány hét múlva ismét ezt írá Henriettének:

„Én még eddig, tsak fájdalmaim számlálgatásával tartottalak tégedet, ma tehát öremeimbe is részesülj. Henriette! a' bődögságnak szerentsés kirézései láttatnak előttem felnyilni, lehetek talám még olly vig, és megelégedett mint Hohnauvárba valék, hajdani szerentsés napjaim' folytába. Örömömnek okát tudodra adom. — Vallenheim, az ő megérkezése után még kedvetlenebb vólt mint egyébkor szokott lenni, gyakran egész napok töltek el a' nélkül, hogy tsak egyet is szóltunk vólna egymáshoz; mivel kérdéseimre nem felelt, sőt

hal-

hallatlanná tette, ha hozzá szóltam. Tettfzeni kívánságomat, 's reá való figyelmezésemet még inkább megkettőztettem, tiszta szívvel szánakozván ő rajta; mivel igen sok örömei nélkül kell ellenni az életnek; midőn szívét minden érzések előtt bezárja, a' mellyekkel mi egyébaránt, ártatlanul élhetünk! ennek elgondolása engedelemre birt engem ő eránta. Megbócsítottam néki, érezvén azt, hogy ha szinte én betsukva vagyok is, ha szinte mind attál valamit kedvellek, sőt majd minden Emberi társaságtól elvagyok is zárva: tsak ugyan még is bódogabb vagyok ő nállánál.

Tegnap estve még megsokkal kedvetlenebbül jött haza, mint rendszerént szokott is, némán és únalmason megvonta magát egy sófán az én szobámba, 's úgy látszott mintha én reám nem is igen ügyelt volna. Kaptam, egy ariát vertein a' kláviron, 's egyszersmind énekeltem, a' nóta láfsú, kellemetes és érdeklő vala, annyira hogy Vallenheimot is figyelmetességbe hozta. Mihelyt azt észre vettem, újjra előlkezdtém, és már ekkor a' hátam megé állott, mikor vége lett kért, hogy tovább is folytassam: lehetetlen úgymond gyönyörűség nélkül halgatni az Afzszony musikalását. Most tehát a' kellemetesebb hangú darabokat választám igyekeztvén egyszersmind abrázatomat is mentül kedveltebb rendbe szedni, egészen neki vidúlva áldogált mellettem, trefalodztunk, végre megölelt, és monda: köszönöm Elisa! igen nagyon kedvemre

vemre játtfzott, kedvetlenségemet szinte elfélesztette! érzem, hogy én magától nem érdemlettem. Ma még ezt a' különös figyelmetefséget! én az ő ölelgetéseit vízfzanoztam: vajha mondék mindég olly fzerentsés lehetnék, Vallenheim! hogy az Úrral minden baját elfelejtethetném, bizonyára é lenne lelkennek legédésőbb gyönyörösege! megtsókolta a' kezemet. Az Afzfzony a' legjobb, 's legfzeretetre méltóbb feleség, és meg esmérem, hogy az Afzfzony én bennem fokot elnéz.

Mondék mosolyogva: 's ofztán azt gondolja Vallenheim! hogy én is nem várom azt meg magától. Óh! én fokkal önnön hafzon keresőbb vagyok, mintsem hogy valakinek valamit ingyen adnék!

Nevetett, 's megtsókolt mondván: én fokkal jobban esmerem mind az Afzfzonyt mind magamat, mintsem azt vélhetném, hogy magának adófsa maradhatnék. Így tréfálództunk még egy darabig, leültünk a' fofára, és még most beszélgettünk leg előfzör megbizottan egy máfsal. Már régen fő a' fejem egy plánum kéfzítésbe, a' melynek végre hajtásába a' Vallenheim helybehagyása nélkül fzükölködtem, ezt most felfedeztem néki, és abba megegyezett. Óh be megörvendeztetett az által. Tudod Henriette! hogy az én mindenhai kívánságom a' bóldogtalanok' számának megkevesítése vólt, az én mostani állapotom megengedi nékem, már most kitelik tölem, hogy feltételemet némely részbe
 őkél.

tökéletességre vihetem, a' min' hogy mióta csak Vallenthalba vagyok, mind azon eszközökön hányom vetem az eszemet, mellyek által Embertársaimnak használhatnék. Mindég ifzonyodva, és szánakozással nézek azon nyomorúakra, kik a' mi ország útainkon 's falunkba egymást érik, és a' kik között elegen találkoznak olly alá való gazemberek, a' kik dőlgozhatnak; de még is inkább kéregetéssel, mint két kézi munkájok után szeretnek élödni. Az Emberiségnek ez a' falkája az erköltsi romlottság grá-ditsának a' legalsó fogáig sillyedt, ezek a' legerköltselenebbeknek durvaságokkal, a' legpallérozottabb nemzetek vétkeit 's kitsapongásait egyesítették. Ezeknek látására kili elszomorodik, hogy az Emberiséget így elajjasodva látja! Óh ti Emberbarátok! a' nemzeteknek, a' vétek' és böldogtalanság' torkából való kiragadása légyen a' ti fáradozástoknak legfőbb tzielja! Uralkodók! Ministerek! erre légyen a' ti gondoskodástok fordítva! ezeknek böldogtalan kisdedeik is Emberek, a' kiket a' természet Ura ti veletek ugyan azon egy, és hasonló végre teremtet, Emberek, a' kik nagy és nemes tettekre alkalmaztathatók, a' kiknek tehetségeik, polgártársaiknak hasznokra meg kívántathatnak; de a' ti velek való nem gondolástok minden jóra való hajlandóságot meg fojt benne, és ők szüleiknek körmeik között azokhoz hasonlók az az az Emberiség motskai léznek!

Ezek-

Ezeknek a' gyermekeknek egy részét akarom én a' megvesztegettetés torkából ki ragadni, 's őket hasznos polgárokká formálni. Még etb' az esztendőbe építették egy lakhelyet a' fázamokra, és abba tiz gyermekeket, öt fiút, és öt leánt fogok neveltetni. Mindegyidejüeket, ú. m. 10 esztendőket vezek fel, és 16 esztendőskorokig tartom a' nevelőházba, a' férjfiak kézi - v. mezei - a' leányok pedig minden olyan munkákra fognak taníttatni, a' mellyek után jövendőbe élelmeket kereshefsék. Állapottyokhoz megkívántató tudományokra is fognak oktatattani, egy okos, 's értelmes férjfiak, 's egy Afzszonynak a' gondviselések alá bizattatnak. Azon kívül, a' mi az első felkészítésre megkívántatik: nem fog ezen intézet fok költségbe kerülni. A' gondviselőknek nem lesz igen nagy fizetések, mivel szabad tartást és ingyen szállást kapnak, ezenkívül egy kert, melly az épület mellett lesz és a' melly a' magok elintézésekre fog hagyatni, fogja őket elegendő főzeléssel tartani. A' melly fiú, vagy leány gyermekek kézi-mesterséget nem tanúlnak, azok nekünk dolgoznak. Így minden hatodik esztendőbe, olly kevés költséggel, a' mennyit talám egy újj ruhának, vagy egy újj módinak áldozatja kívánna: tiz tiz Embert ragadok ki a' nyomorúságból, 's őket talám egész életükbe boldogokká teszem! óh Henriette! mitsoda boldogító kinézés ez! mitsoda örvendetes érzés vár én reám tellyes életemen által! bártsak minden

Em-

Emberekkel tudnám én azt képteltetni! így bizonyára azon apróságokat, mellyek most őket foglalatoskódtattyák, azzal az öröm érzéssel tserélnek fel, melly akkor származik bennünk; mikor magunkról ezt mondhattuk: én Embereket tettem bődöggökká!

De akarom még a' megélemedett öregeket is gyámolgatni, 's őket hanyatló napjaik estvén megnyugtani. Hadd mosolyodjon el még egyszer az ollyan szerentsétlen is; a' ki tellyes életét által sirta! — Még ezeknek szobákra is tetetek egy épületet, a' mellbe tiz szobák lesznek, és mindenikbe egy egy magával jóltehetetlen férjfi v. Afzfzony személyt fogadok, minden szobához egy egy kertetskét adok, minden héten élelmekre valót osztatok ki, és valamikor a' halál által valamellyi nek helye kiürül, mind annyiszor más más nyomorútt foglallya azt el. Magam is szemmel tartom őket, és mind a' két épületet gyakran meglátogatom.

Ládd! mindezeknek végre hajtására adott énnékem Vallenheim engedelmet. A' jövő esztendőre az épületek el készülnek minden módon, akkor bezzeg örömetst jövök Vallenthalba, és itten a' jóltévő természetnek szelid kebelébe, a' melly minden teremtésekre áldással harmatozik, egynehány Embertársaimnak bődögirásokon munkálódom.

Érzékenyen és szivemnek belső indulatjából háláltam ezt Vallenheimnak, és miolta Hohnauvárból eljöttem; illy bődög estvém nem

vólt. A' Vallenheim jósága neki bátorított, azt már vettem észre, hogy ő a' jószágával keveset gondol, gazdaságának folytatását, 's falusi jószágának gondviselését olyan Emberre bizta, a' kit én nem találtam ezen megbizottságra érdemesnek benne gondatlanságot 's tsalárdságot tapasztalván. Én hát Vallenheimot bizonyosítottam, hogy minden ollyas foglalatofság, mellyel ő néki hasznot hajthatok, leg kedvesebb lenne előttem. Mondá mosolyogva: nohát az Afzonyt tefzem tizttartónémhá, úgy bánnyon minden jószágommal a' mint magának tettfik, én soha számadást fe kívánok. — Már ma az útnak erefztett tizttartótól, minden számadásokat, és a' gazdaságot tárgyzázó minden jegyzéseket által is vettem.

Nékem ugyan ezen hivatalba sem tapasztalásom, sem az arra megkivántató esméreteim nintsenek; hanem a' jó rend, vigyázóság, 's szorgalmatofság által törefzsem azok' hijjánofságát ki pótolni, mig reájok szert nem tehettek. A' házi állapotnak jó rendbeszedése az Afzonymnak legelső kötelefsége. Mikor én a' teremtések sorába semmit sem látok, a' minek valami haszna ne vólna, látok azomba fok ollyan Afzszonyokat, a' kik a' teremtésnek legfőbb tzélja ellen a' haszon terjesztésen semmit sem munkálódnak, a' kik a' magok házok népe, 's Ember társaik bóldogságával semmit sem gondolnak, és az ollyan álló képekhez hasonlitnak, a' mellyek tsak a' bámulásra nem pedig

dig a' munkára alkottattak: óh ilyenkor sohajtozok Nemünkön! az ilyen Afzszony, alábbvalóvá teszi magát a' hangyánál; mert még ez is az ő kitsiny lakásáról, 's ételméről gondoskodik. Igen keskeny határok közzé van ugyan szoritva az Afzszony munkaságának kerülete; de még is igen nagy lehet az a' haszon' mellyet ő ebbe, fundálhat, és a' belső gazdaságnak, 's házi állapotnak folytatása, midőn abba a' férjfi nem avatkozik, nem kevés ditséretire szolgál neki. Hogy tehetnék én valakivel jól, ha annak idejébe gazdaságom fentartásáról nem gondoskodnám? vesztegető, és büntetésre méltó vólnék én akkor! nem! ti bódogtalanok! a' ti felsegítettetek 's tápláltatástok végett kell nekem házi gazdaszszonyságot viselnem, 's jószágunk körül munkás szorgalmatossággal gondoskodnom! a' férjem is ennél fogva betsül engemet. Óh! melly fok indító okok ezek arra, hogy ezen kötelelségemet is egyeneszívűséggel tellyesíttsem. —

Karátsony haváig itt maradúnk, és bár melly rettenetes vólt is nekem eleinte ez az egyedülség, de most még is igen szerezem, hogy lakasúnkat még most nem változtatjuk. Ez a' tsendesség igen meg egyez az én érzékenységeimmal, úgy tettszik, mintha én itt vīgabb 's szabadabb vólnék mint B**be lehetek. Tsak a' másként is szerentsések találnak a' világ tolongásiba gyönyörüséget, de a' szerentsétlen még ott érzi jobban hogy neki minden

öröm nélkül el kell lenni, én pedig itten talá-
lom azt fel, az én intézeteimbe. Kész vólnék
egész télen által a' mi lakhellyünk körül hu-
hogató baglyok' társaságába maradni; — az ő
panaszlódallyok nem tettszik többé nekem szo-
morúnak, sőt azt érezteti inkább velem hogy
nem vólna talám olly szereztséltenség több, a'
mi belső tsendefségeimtől meg foszthatna. —
Ezen érzéssel lévén Henriette! vagynak ollyan
szempillantások, a' mellyekbe magamat bóldog-
nak tartom; mert azt megvallom, hogy a' há-
landóknak forsok a' vizsontagságokkal való küzf-
ködés, de vajmi kevesen tudnak azokkal meg-
vivni, kevesen bátorzkodnak a' szélvészfel szem-
be szálni, ámbár az tsak a' gyávat sepri el.
Az én minden törekedésemnek, erőtlenségem'
meggyőzése fog a' tzelja lenni, hogy a' szere-
tséltenségem nem negédefseggel trutzol hafsak. —
Igy Elisa mindég egyfzabásvan viselte ma-
gát, és mindég minden legkisebb kötelefségé-
nek tellyesítése. Szívén feküdt, és annak ha-
tárait úgymint ő soha egy Afzszony is ki nem
fzélesítette. Az ő Vallenheimra való figyelme-
zése, 's a' nékie tettzeni kívánósága napról
napra öregbedett, a' mellett belső házi gazdá-
ságát, 's minden házi állapottyát vigyázásfal,
's munkás szorgalmatofsággal rendelte el. Mind-
ezekért a' belső megnyugvásnak, 's örömnek
érzése vólt az ő jutalma, és még az, hogy
Vallenheim kevesebb megelégedetlenséget muta-
tott, 's a' kedvetlenkedéssel felhagyott. Elúta-
tak

tak B***be. A' negédség, a' pompának, 's játéknak szeretete, itt mindjárt a' fényes társaságokba vonták Vallenheimot; de a' mellyekbe ő, úgy szólván semmi gyönyörüséget sem talált, 's e' vólt az oka, hogy a' maga házához fok vendégeket tsöditett. Elisa ezen életmódot éppen nem kedvellette, az ő lelke a' 'sibongó pompás társaságokba kevés mulattatást érzett, és még is azoknak foglalatofságit kellett feláldozni, mellyek néki nagyobb gyönyörüségére váltak vólna. De mind az által soha tsak egy szó, vagy egy tekintet is az ő belső unalmát, elnem árulta: Vallenheim úgy akarta! és már ez elég vólt minden ő békételenségének elnyelésére, és éppen azon vidám abrázat vonásokkal, mellyekkel ötet egész napi kószálásai után szokta fogadni, követte ötet most is a' fényes társaságokba, a' mellyek előtte igen unalmasok vóltak; de ezt egy teremtés fe tudta az ő szeméből kiolvasni. Nemes és kitettzfő Emberséggel látta házában a' vendégeket, az ő abrázatvonása, 's az ő egész mi vólt a' kinek kinek ezt látszott mondani: hogy igen örvendez látásokon, még olyankor is midőn a' lármás társaságot magános szobájával örömet feltserélte vólna. De B***be is éppen azon gondossággal rendelte ő el a' maga házi dolgait, valamint Vallenghalba, még a' legkisebb környülállás is magára vonta figyelmeteslegét, és legkisebb hivalkodást sem engedett magának; meglévén a' felől gyözettedve, hogy az mindég nagyobbbat
nagyob.

nagyobbat húz maga után. B**be való lakások alatt Vallenheim ismét hidegebb, és tartózkodóbb lett ő eránta, a' hivatalbeli foglalatofság, és más tárgyak még inkább elvonták itt ötöt mint Vallenhalba. Megesmérte ugyan felesége virtusát, de az ő lelke, már fokkal elvetemedettebb vólt, mintsem azon hármóniával birt vólna, melly a' sziveket egyé teszi és a' hét különböző Nemes a' legedésebb költsönös érzéssel tölti be.

Tsak hamar által látták, hogy Elisát a' férje fel sem veszi, hasonlóképpen megjegyzték Elisáról, hogy ő, ha szinte férjére nagyon halgatna is, de tsak ugyan nem nagy érzékenységgel viseltetnék az eránt. Elisát szép és fiatal létire elmellőzvé a' férje, melly nagy nyílás vólt ez arra, hogy ő körülte, ne tsak a' nyalka fuhantzoknak ferege tsoportozzon, hanem hogy még az érzékeny meglett férjfi is utánna vesse magát, az olyan t. i. a' ki ezen szeretetre méltó Afzszonynak belső Nemes tulajdonságait esinerte és — érezte. De a' maga kötelességitől még a' Hermán jelenlétebe is elnem felejtkező Elisa, a' valódíság, és rátartás által eltávoztatta a' nékie udvarlókat. Ő az ilyen idő töltést, ha szinte az gyanúságra nem szolgáltatna is alkalmatofságot; egy Afzszonyhoz még is illetlennek tartotta. Holmi aprólék katzérkodások által idő töltést okoz az Afzszony a' férjfinak; de ugyan azok által veszi el is, azt a' tiszteletet, a' mellyre egyebaránt számot tarthatna. Egy-
szerre

fzerre elrepül a' férjfiák gyönyörködése; de az elmúltaknak emlékezete nem aluszik ki szivekből, és az ilyen ofztán tsak valamelly játtszóbábnak tarthatják magát, a' mellyel a' férjfiak mig kedvek tartotta játsszottak. Mitsoda természetes következés hát az, hogy ilyenkor az ő előbbeni úgy látszó imádtatása helyét a' megutálás foglalja el, és tölle megtagadtasfék az a' tisztelet, a' mellyre a' férjfiaknál minden virtuos Afzszony számot tarthat. Így gondolkodott Elisa, és az ő imádói, még akkor is tisztelték ötet, midön öket magától eligazította; mert nem magaveti kevély, hanem a' maga méltóságát, esmerő 's érző feleség volt, a' ki udvarlóit, szelidsége 's szemérmetsége által szégyenitette meg. Nem is tolakodtak ezek többé körülte fereggel, sőt tsak a' nevét is kiki tisztelettel említette, és azzal a' tisztelettel közelített hozzája, mellyet az Ember a' virtusnak, akarátja ellen is szokott tulajdonitni. A' mi több, magok az Afzszonyok úgy szóltak ő rólla: hogy ő egy szzeretetre méltó személly! Elisa azzal semmit sem gondolván, akármit beszélték rólla, nem igyekezett magát kitéttszövé tenni, 's magát másokkal tsudáltatni, hanem kötelefségebe eljárt és tsupán tsak ez által tette magát még fokkal tiszteletesebbé, B**be lett mulatása után kevés idővel ezt írá Henriettének:

Kedves

Kedves Henriettém!

„Már négy hete hogy B - - be vagyok, és az ólta femmi állapotomról nem tudósítottalak, de ne gondold, hogy ez a' lármás élet, a' melyet itt elek, velem tégedet elfelejteszen. Oh nem! kedves Henriettém! éppen az ilyen tsil-lágó társaságokba érzem én lelegelevenebben, hogy a' barátnétól meg vagyok fosztva. Én itt igen sok ortzákat látok igen sok személlyek-től vagyok körül véve; de mindezekre nézve üresen marad a' szivem. Mindég úgy tetszik, mikor a' nagy társaságokat látogatom, mintha mint megannyi szolló képek sokasága közzé elegyed-ném, a' kik mindnyájan ugyan azon egy má-china által mozgattatnak 's igazgattatnak: olly sok egyformaság uralkodik itt az Embereknek egész minémüségébe; mert valamint a' termé-szettől, úgy karakterek' tulajdonságától is eltá-voznak, holott a' nagy társaságokba tsupán tsak e' szerethetne kedvességet, és azoknak külömb-külömbfélesége vonhatná a' nézőlnek szeméit reá-jok. De valamint ruházatjok uralkodó módi, úgy a' tonus, természet, manier, mind tsupa módi benne tsak hogy imitt amott egykevés-sé változtatva; úgyhogy az Embert majd meg öli köztök az unalom, 's a' társaság szendved-hetetlen, számkivetve lévén abból minden lel-ker tárgyázó mulattatás, a' melynek helyét az elméshedés és szép esztelenség foglalta el. Azt ugyan nem tagadom, hogy ebb' a' társaságba sok értelmes Afzszony, sok okos férjfi ne talál-kozna;

kozna; hanem tsak a' közelebbi esmerettség fejtöztetheti nekünk ki azokat a' jobb tulajdonságokat: minthogy némely: a' ki el nem hagyja is magát a' nagy társaságok febes örvényétől ragadtatni; tsak ugyan nem a' köznép nyelvén befzéli, más halgat, vagy holmi, tsiptsup dölgo-
kat hoz elő, tsak hogy ne láttafson magát másoktól megkülömböztetni, és tsupán tsak a' vak történet esmerkedtethet bennünket meg azokkal az igen kevés személlyekkel, a' kik a' nagy világba eszek es szivek által másoktól különböznek. En az ilyen alkalmatofságot nem keresem. Nem vagyok ugyan én, az okos személlyekkel való társalkodás, 's barátság által okoztatott gyönyörüségek eránt érzéketlen; de most még sints ahoz megkívántató vidámságom 's egész kedvem, hogy az ilyen társaságokba elegyedjek. Egy jó barátnéval lehető természetes mulattság, nagy jótétemény volna most az én szívemnek! ha én a' társasághoz megkívántató sikertelen foglalatofságoknak, a' kéntelenségnek, az únalomnak, egész napokat áldoztam volna fel, óh mitsoda bóldog lettem volna akkor, akkor lett volna szerentsém egynehány pertzentésig a' barátság' karjai közt szenderedni, érzéseimet vele közleni, és mind azon újabb gyönyörüségekbe részesülni, a' mellyeket tsak a' barátság, és szeretet éreztethetnek két olyan lelkekkel, kiket magok kötöttek öszve! be szerentsés Afzony az, a' ki ezeket ferjébe feltalálhattya! a' ki az életnek kedvetlenségei között a' megbizot-

bizottság, 's barátjának szeretete által, erősítetik azoknak tsendes lélekkel való hordozásokra, és mihelyest annak szemébe tekint, azonnal minden szomorú óráiról elfelejtkeznek! óh ugyan mondjátok meg nekem ti! a' kik barátságos egyet értésbe vándorlottatok az élet ösvényén, ha vallyon szeretetek, 's a' közös szerentsétségekbe való részvételtek nem szolgált é a' titeket érdeklő vizontagságokba vigasztalásokra? és ha arra szolgált; tanítsátok arra gyermeki-
teket is! szereztek nekik olly barátokat, a' kiknek tásaságokba öröm terüljön el ortzájikon, szivek gyönyörűségbeli elragadtatással dobogjon, és még a' szenvedés is maga terhét velek kevésbé éreztesse!

Ez a' barátság, 's megbizottság most még kevésbé uralkodik, mint ez előtt is, én és Vallenheim között. Már mi megint idegenkedünk egymás eránt, keveset látogat meg és ez az egymástól való tartózkodás ismét azt a' hidegséget nemzi ő benne én erántam, a' mellyet már Vallenthalba levetkezni láttatott. Az ollyan férjfiak; kiknek tsak az a' dőlgek, hogy mint a' méhek, a' virág körül szállongjanak: akartak engem vigasztalni, sőt némellyek ollyanok is találkoztak imádóim számok között, a' kik valóságos érdemekkel ékeskednek, és a' bolondok modjára, minden Afzszony személyek körül nem nyalakodnak; de még is tsak ugyan a' Nagy-világ húrján pendülnek, ollyanok, a' kik az Afzszonyoknak eltsábítását a' gavallérság
érvé-

örvével fedezgetik, és azt csak furtsa enyelgésnek tartják! de Henriette! a' Hermán képe olly mélyen, és olly szeretetre méltó vonásokkal lévén az én szivembe be metélve, soha sem hágy az engem attól félni, hogy kötelességemről elfelejtek! Én ugyan reménylem, hogy ha nem úgy szerettem is, hogy valaha szivembe más szerelem férkezhetne; minthogy szivem akaratom ellen is hasonlítást csinál, és ofzián nékem azt tsugja: minden férjfiak között Hermán a' legnemesebb, legszeretetre méltóbb — reménylem mondom, hogy ez ellent nem álván is, én a' feleségnek nevét soha se fogom megszentelteleníteni. Hanem inkább magamra vigyáznék. A' bolondoktól nem tartok, az érzékeny pedig, ha engem is érzékenynek találna; tehát őrizkedném tőle. Én nem hiszem, hogy a' házasságkötés, másokra nézve bennünket érzéketlenekbé tenne, kivált hanem a' szeretet fonta azt ölzve; de azért ha az Ember más valaki eránt, hajlandóságot táplál szivébe; ezt már véteknek tartom, mivel a' bennünk, utóbb, forró indulattá válik, kielégítést kíván, és bennünket vétkes tselekedetekre vezet. Ugy vagyon! mikor valamelly kellemetes és érdemes férjfi, minden igyekezetét megvetné, hogy nékem megtettshessen; megkérdezném magamtól: ha nem okozott é bennem valamelly érzést? ha úgy vólna, tehát annak allnék, és őtet távol kerülném. — Ne nevels Henriette! a' futás talám erőtlenségie mutat; sőt a' magúknak-

nem.

nemhivés győzeti meg velünk az indulatokat, és mindenkor tartóztat bennünket az azoknak való meghódolástól. — De a' Hermán emlékezete, 's szerelme, tsak soha se fog az én szívemből ki aludni! tiszta és ártatlan szerelem volt az övé! — óh vagynak még olyan szempillantásaim, mellyekbe arra rá emlékezmem, merő öröm gyönyörűség! soha sem is fogom én azt, valamelly vétkes indulattal feltserélni. Az ártatlanság öregbitette, azt az elragadó örömezzést, a' melly a' Hermán társaságába engemet bódogított, az ártatlanság az, a' melly máig napig is nékem ezt a' nyugalómat okozza, ámbar érzembe fogassam ötet, e' még magába, a' rá emlékezést nem teszi vétkeisé. Ugy vagyon! bár melly hevesen szerekssem ötet mégma is; azért az én lelkem valamint az előtt, most színt olyan ártatlan, annyira, hogy ha ő most jelen volna is, mind a' maga mind az én indulatimat meggyőzné is, én tsak ugyan a' Vallenheim ölébe rejtezném, és ezt mondanám: én néki felesége vagyok! — ilyen érzéssel lévén, egy férjfit se veszek fel is, sőt minden más szerelmet megvetek, mivel azzal a' virtust és ártatlanságot nem köthetném öszve."

Elisa éppen olyan módon tölté el is a' telet, mint a' hogy elkezdette azt, se ő, se Vallenheim legkisebbet se változtak magok viselésébe. Vallenheim, most barátságos, majd 'sémbe, majd ismét hidegvérrel volt, Elisa pedig mindenképpen igyekezett néki tettzeni,

min-

mindég azon vólt, hogy legkisebb kívánságát is megelőzhesse, soha se panaszkodott, semmit a' férjének szemére nem hányt, ez ötet soha sem látta komor rántzokba fzedett homlokkal, hanem tsendes, vidám, 's tetszeni kívánó feleséget szemlélt benne, úgyhogy gyakran arra fakadt magába, hogy Elisánál nintsen derekabb Afzony. A' kikelettel kérte a' férjét Elisa, hogy Vallenthalba mennének, a' hol ő már a' maga jóltévő intézetéhez rendeléseket akart tenni. De Vallenheim B**be maradt, hanem Elisát megengedte elmenni. Vigan és örömmel eltelve hagyta el B*** Elisa; minthogy már egyfzer a' szabadsággal és gyönyörűséggel újjra élhetett a' jóltévő természetnek szelid kebelébe, melly a' maga érzékeny tudalóinak szivek elibe külfömbféle felvonásokat terjeszt, és a' kénytelen-séggel tellyes esztendőket velek elfelejteti. Itt édes anyjának, és Károlinának, kérvén őket, hogy Henriettét engednék Vallenthalba jöni; — meg is engedték, és mindketten ugyan azon egy estve érkeztek Vallenthalba. Mitsoda öröm érzéssel ölelkeztek ezek most öszve! édes Henrietem! édes Elisám! ezzel rebegtek mindketőjök ajjaki, és érezték belsőképpen a' vízszonti látásnak édes bódogságát, a' mellyet nem leírni, sem képzelni, hanem csak érezni lehet. Tizen-négy napig múlattak együtt, és ezek lőnek Elisának legbódogabb napjai. Kedves Henriétéje társaságába a' hafzon' 's bódogság' terjesztésébe foglalatoskodott, lelkét a' gyakorlásba vett vir-

tusnak tiszta gyönyörűségeivel legel'ette, és a' barátságának megnyugtató, 's elégező gyönyörűségével dofszig tartotta. Minden hófzfás utánna való járás nélkül kapott a' faluról falura hovájgó kóldúsoktól mind egykoráni tiz gyermekeket. Azokat fel ruházta, és hatod napra, a' már számokra kéz szobákba be is szállította. Maga rendelte el foglalatofságikat, 's taníttatta őket, a' mi még mind ekkoráig a' falusi Emberek, sőt az alsóbb rendű városiak közt is olly igen elmellőztett. — De mig Elisa a' virágzó ifjúság bóldogításába foglalatoskodott, nem felejtkezett el az alatt, a' nyomorútt öregekről is. Nyúgodalmat és pihenést keres az Ember a' maga pálya futásának végén, és ezt Vallenthalba kellett feltalálnia. Már kilentz szobák valának az öregek-házába elfoglalva, a' mellyekből áldás és hálaadás áradt Elisára; a' midőn ő egy reggel az ország útjára düllő fenyvesbe menvén Henriettével sétalni: távolról egy nyöszörgő szózat hatott fülökbe. Ez valamelly szerentsélennek szava, mondá Elisa nosza keressük fel Henriette! arra indulának azért, a' merről a' nezst hallották, 's hát egy sopánkodó: örege találának. Erejébe megfogyatkozván a' gyepen hevert, és könnyei ősz szakállára alá hömpölygöttek. Ah Leányom! Leányom! úgymond, megkell halnod! úgy tettszett mintha ezen szókkal lelkét is kilehelette volna, kezeit törte, és szüntelen az ég felé meregette szemeit. Hozzája jutván Elisa és Henriette, az öreg rájok te-
kin.

kintett, és felakart előttök kelni; de az erőtlenség a' földhöz nyugózta.

Elisa. Tsak maradjon kend, szegény öreg, elfáradt kend, pihenjen!

Öreg. (fohászodva) Ah kegyelmes Afzfzonyom! talám soha se kelek fel többször! én már rególta és sokat szenvedtem; de bártsak az egek, avagy tsak két napig halasztnák még halálomat!

Elisa. Kend, szereztsétlen, jó öreg! nosza adja tudtomra a' baját, én ha tsak Emberi segítség használhat gyámolítom, 's ki ragadom a' búbanat örvényéből.

Öreg (ki terjesztett kezekkel) Istenem! hálá legyen tenéked, hogy nekem gyámolt rendeltél! (Elisához) óh kegyelmes Afzfzonyom! soha se kértem én még alamisnát, de ma kén-telen vagyok azért esedezni. (könnyei elerednek a' mellyek akadáljoztattják ötet beszéde folytatásába).

Elisa. (megilletődve mellé ül) Ne sirjon kend jó öreg; nem szegyen a' szegenység!

Öreg. Ah kegyelmes Afzfzonyom! sok Emberek, még is tsak útalattal néznek a' szegényre! — édes Leányom! tsak téged menthetnélek meg az haláltól!

Elisa. Hol a' kend Leánya barátom? én elhozatom és segitek rajta.

Öreg. Ide más fél mérföld a' lakásunk, Dunkelvaldba már valami nyóltzadnapja hogy a' Leányom beteg, és már tegnap tsak azt gondol.

doltam, meg hal, olly igen rofzszúl vólt. Ma ofztán a' városba indúltam a' doktorhoz, térden álva akarván ötet instálni, hogy a' Leányomat nézze meg; de a' még ide egy mértföld, én pedig se tegnap se ma egy falatot se ettem, — már tovább nem gyözöm. —

Itt ismét elfojtották szavait a' könyvek: Elisa felugrot. Maradj itt Henriette! egyszeribe jövök. Ezzel haza futván hintóba fogatott, és parantsólt egyszerismind hogy más hintó rögtön menjen a' városba Doktorért, maga pedig egy butellia borral, és egy darabb. kenyérrrel vízfíza sietett.

Elisa. (egy pohár bort tölt az öregnek) Igyék kend Öreg! egy kis kenyeret is hoztam, egyék kend, erősödjön; majd ofztán elmenyünk mindjárt a' Leányához, ide hozzuk, már Doktorért elküldtem.

Öreg. (a' poharat elvévén) Kegyelmes Afzfzonyom! én még nem tudom hálálni nagyságodnak; — hanem — Istenem! te látod az én szívemet!

Elisa. Majd ha a' Leánya meggyógyúl kendnek jó Öreg! és még azután is jól lesz dólga nállunk; meg elégszem én azzal!

Öreg. (hálándó szemeket vet az égre) Óh jó Atyám! soha se fakadok többé panaszra; midön a' te földeden illy jó Emberek találkoznak!

Az Öreg egészen meg elevenült. A' Leánya meggyógyulásának édes reménysége lelkesítette.

Fel.

Feltápázkodott, Elisa maga vezette a' hintóhoz, maga is Henriettével bele ült, hajts kotsis! úgymond, mentül frifsebben. Az Öreg kiterjegetett kezekkel, 's könybe lábbadt szemekkel üldögelt a' hintóba, szemeit egyszer Elisára máskor az egekre forgatván.

Elisa. (idővártatva). Jól adta az Isten édes Öregem! hogy én ma sétálni indultam! alig várnám már, hogy a' kend Leányához érnék! — de — beszélje el kend; mióta van ilyen szegény állapottal?

Öreg. Majd fele életemnek merő nyomorúság volt. Megtettfzenék az, az én életem históriájából, ha azt nagyságodnak elbeszél-
leném.

Elisa és Henriette. (egyszerre) beszélje kend, beszélje, jó Öreg!

Öreg. Az Atyám kalmár volt, születésére nézve frantzia, ki is az édes anyámhoz vonzó szerelmétől viseltetvén B**be letette magát, 's valami kevés értéket az édes anyámmal is kapot. Folytatta tehát mesterségét, de kereskedése nem volt szélesen kiterjedő, középszerű lévén tehetsége is; ő hát éppen nem ellenzette, hogy én asztalos mesterséget tanuljak, a' mellyre igen nagy hajlandóságot éreztem; annyival is inkább, mivel szegényebb volt; mintsem engem is kalmárrá tehetett volna, azomba többen is voltunk testvérek, úgymint, én rajtam kívül egy ötsém és egy húgom. Már én a' mesterséget kitanultam;

Elisa,

L

mi-

midőn az Atyám a' kereskedésbe belebukott, a' melly miatt földön futókká lettünk. Az öreg Atyám még élt Frantzia országba, és az Atyám azt végezte, hogy engemet ő hozzá küldjön valamely fegedelem nyeres véget. Egynehány hólnápig kellett dólgoznom, mig útiköltséget szerezhettem, akkor olztan Hamburgba egy Frantzia hajóra ültem. Ez a' hajó marsilidba akart kikötni, hanem a' déli tengeren rajtunk ütött egy Algiriai prédahajó, és minden ellentállásunk mellett is rabokká tett bennünket. Algiriába hurtzoltattunk és ott együlegyig rabszolgákká lettünk. Semmi képzalódés nem érheti utól, annak a' roszszbánásnak és inségnek rettenetességét, a' mellyeknek ott a' szegény rabok tárgyúl ki vagynak tétetve. Nappal ekék után fogtak bennünket mint az ökröket, ejtszákára pedig valamely büdös ketretzbe öszve lántzoltak, a' hol egy váluba holmi lötyedéket döntöttek ételünkre. Az én segittsége hijába várakozó szegény Atyámnak képe, az ő megtsalatott reménységén való kétttségbe esése, házanépeinek szegénysége, az ő, én rajtam való fopánkodások, az én szerentsétlen társaimnak szenvedéseik, egeket hasgató panaszai: mindezek mondom öszve még öszve szaggatták a' sziveimet, és a' magam szenvedéseimmel öszvevéve, életemet egy örökké tartó fájdalomnak keserves érzésévé változtatták. Utóljára minden érzékenységeim megtompúltak annyira, hogy semmit fel se tudtam venni. Ilyen nyomorúságba

vól:

voltam 10. észttendeig, ezek eltelvén engemet is az a' bóldog fors talalt, hogy az Álgiriai rablántzokból kioldoztattam azon váltópénz' segittségével, melly Európába, a' szánakozó Emberbarátoktól az Álgiriai rabságba 'sinlödö Keresztyéneknek kiváltásokra szokott öfzve gyűjtetni. Mitsoda szempillantás vólt az én reám nézve; midön a' békókat róllam leszedték — soha, — soha ezt a' nevetlen érzést szóval ki nem fejezhetem, a' melly ekkor minden portzikámat által járta. Úgy elbámúltam, hogy még a' lételemről is alig tudtam valamit, szabadságom' valóságáról kételkedtem; de még is örültem rajta; minden tsak úgy rémlett előttem, mint mikor az Ember álmába tépelődik. — Egyszerre elszoritotta a' szivemet Atyámnak 's anyámnak elgondolása: térdre estem, sirtam, és így kiallottam: meglátlak még titeket! most igen felbuzdúlt bennem a' hazám 's szüléim, vízonti láthatások' kívánságának érzékenysége, és hogy én arra rá léphetek, ki magyarázhatatlan öröm töltötte el szivemet; hanem, a' még rabságba maradt bóldogtalan társainnak megtekintése ismét egészen leforrázott. El keseredtek ezek, sirtak, rittak, jajgattak, mikor ökét ott hagytuk, úgy hogy a' köfszir is megesett vólna rajtok. Ah be elevenen képzeltem én az ö érzékenységeknak rettenetességét, mellyet benne a' mi megfzabadulásunk okozott, és az még fokkal inkább szorongatott vólna, ha már az előbbi kiáltfzenvedések tsak nem egészen megérzéketleni.

tettek volna! sirtam velek együtt, biztattam ezen boldogtalanság alól leendő felszabadulások édes reménységével, és a' mi kevés pénzt kaptam, megoltottam velek, hogy legalább tsak egy nap is felejthessék szenvedéseket. Tized magammal szabadultam ki, kik mindnyájan egy Frantzia hajóra szállittatván Frantzia országig ingyen vitettünk. Ez az Út volt életem folyásának legboldogabb idő's pontja. A' tiz esztendei ki beszélhetetlen nyomorúság után, a' vizonti szabadsággal való élhetés, 's az előttem olly kedves fzemélyek láthatásának óhajtása: az öröm, az édes reménység, 's a' jelen lévő boldogsággal való élhetés' izelid érzéseinek böltsőjébe ringatott. Marsiliába megérkeztünk, innét én Langvedocia felé vettem útam, ahol az öreg Atyám lakott, alig értem be az úti költségekkel, pedig ritkán száltam vendégfogadóra, tsak valamely előfának arnyékába a' zöldfüre le heveredtem és töbnyire egyegy darab száraz kenyérral vertem el az éhemet. Végre eljutottam Langvedóciába, itt fok tudakolódzás után az Atyám testvéreire rájok akadtam. Már az öreg Atyám az előtt egynéhány esztendővel megholt, tsekély gazdaságot hagyott, 's azt is az Atyám testvére egészen elfoglalta, minthogy az Atyámról már fok esztendők óta semmit sem hallott. Én az Atyafiságot tudtára adtam, az Atyám nyomorúságát lerajzoltam, 's az osztálynak igazságosságát is elibe terjesztettem. De ő azt felelte: hogy még ahoz bizonyágkivántatnék, ha

yal:

vallyon én az ő testvérjének fija vagyok é? 's
 ofztán ha a' vólnék is, ő a' maga jószágának
 legkifsebb része nélkül sem lehet el; ha tsak egész
 házanépének koldustáskát nem akar a' nyakába
 akasztani. — Szegény állapottal is vólt ő valóság-
 gal, 's én hát szegény idegen létemre semmire
 se mehettem vele. Azt tsak ugyan megengedte,
 hogy egynehány nap' a' háznál maradhasak,
 és magamat ki nyughassam, adott ofztán egy-
 vét inget egy ótska felső ruhát; minthogy az
 enyim annyira megfzakadozott, hogy Ember
 elibe is szégyenlettem benne kerülni, é mellett
 egy kevés úti költséget is, és így útnak ereszt-
 tettem. Néki vátoztam bús gondolatokkal az út-
 nak, mind azon töprenkedvén, hogy szegény-
 ségeknek legkifsebb felségélhetések nélkül kell
 szüléimhez visszfa térnem. Az Atyám testvé-
 réből kapott úti költségemmel olly takarékoság
 mellett is, hogy egész nap sem ettem, tsak for-
 rás vizet ittam: tsak Strásburgig értem be. Ala-
 misnáért szégyenlettem kuntsorogni, és annak
 meggondolása, hogy B— ig kéregetéssel ten-
 gödjem, 's azomba pirongatással 's utálattal
 velsenek valamit, egészen elijesztett a' koldú-
 lástól. Ah! nintsen annál keservesebb, mint
 mikor a' mások szánakozására szorúl az Ember!
 én ugyan sok keserves történeteken mentem már
 életembe által, hanem az a' vizsgálásom, hogy
 soha se húztam azokat roszszasággommal ma-
 gamra; sok kegyetlenségeket kiáltam; de még
 megútáltatást soha se kellett szenvednem. Fel-
 tot.

tettem most is magamba, hogy mesterségemet
 mind addig üzöm, míg tsak elegendő úti költsé-
 get nem szerzek. Beszegődtem egy asztaloshoz,
 Strászburgba, és nálla három hólnapig dólgoz-
 tam; de még ezenkívül is mig haza értem sok
 helyyeken dólgoztam, minthogy jobbára elélttem,
 's felruházkodtam, a' mit kerestem. Végre egész
 esztendei vándorlásom után R—be verekedtem,
 a' hová ma is vólt igyekezetem. Még 10 mér-
 földre vóltam B—től, és mentül inkább kö-
 zelittem szülőttöm földéhez, annál inkább
 áttallottam magamat illy nyomorútt állapotba
 szüleim előtt mutatni. Egy B**i kereskedőre
 találtam a' vendég fogadóba, szóba éreszkedtem
 vele, az Atyám nékie éppen szomszédóságába
 lakott, 's e' szerént tudakozódhattam felőle.
 Az édes anyám már ekkor meghólt, az Atyám
 pedig testvérimmel együtt alig ettek eleget a'
 mindennapi kenyérbe. Napszámra jártak ugyan,
 de így is alig tengethették magokat, minthogy
 már az Atyám igen öreg lévén keveset dólgoz-
 hatott. Ez a' tudósítás ismét újj szomorúságba
 merített. Az anyám segedelem nyeres végett
 küldött engemet Frantzia országba, és — —
 ah! ürefs kézzel kell hozzá visszra térnem! 's
 a' mi több még tartassam vele magamat, és az
 ő szükségét azzal is neveljem? azomba azt se
 tudtam, ha vallyon ott műhelyre kaphatok é?
 Oh! gondoltam magamba, bártsak az ő hozzá
 lett visszratérésem előtt tsak annyit szerezhettem

vólna, hogy ő rajta valamit felelhetnék! egész nap' ezen hánytam vetettem az eszemet, másnapra kelve még inkább bizonytalan voltam: mi tévő legyek, 's azomba rosszul is éreztem magamat, korán lefeküdtem, a' hideg keményen el lelt, és ekkor három hólnapig nyomtam egy végbe az ágyat, úgy hogy felse tudtam kelni. A' mi kevés pénzem vólt; mind magamra költöttem, még a' ruhámat is el kellett adnom — egy szóval egy pénznek Ura nem vóltam, mire felgyógyultam. Most már lehetetlen vólt magamat meghatároznom, hogy B—be mennek, házról házra, faluról falura kéntelenítettém vólna kóldúlni, és még B—be is mellyik asztalos mester Ember fogadott vólna be olyan rongyos öltözetbe a' millyenbe akkor járhattam? egynek se mertem vólna magamat mutatni. Elmentem hát R—be egy asztalozhoz, panaszoltam néki szükségemet, 's egyszermind kértem, hogy fogadjon be. Ez meg tselekedte örömet; mint-hogy legényre vólt szüksége, és a' mint mondta: már úgy is megakart hívni. A' gazdának kevés munkája járt, én is hát keveset kereshettem; de azt feltettem, hogy annyit már csak keresek, hogy legalább ne ilyen tzudarúl térjek visszha hazámba. E' végre egész öt esztendőket töltöttem R**be, egynehány darab ruhát ismét szerzettem magamnak, és még ezenkívül vólt 10 tallérom, mellyeket az Atyámnak szántam. Ekkor elmentem B**be. De — ah! kegyelmes Aszszonyom! hogy tudjam Nagyságodnak

az én abbeli fájdalommat lerajzolni; hogy már ekkor az Atyámnak csak a' hűt helyét találtam! ki is már az előtt valami esztendővel megholt volt, és már B**ből a' testvéreim is elszéledtek. Úgy áltam mozdulatlan, mintha lábaim a' földbe gyökeret vertek volna, minden reménységem füstbe ment, úgy tettszett mintha valamely vadonba egyedül hagyattam volna. Oh! miket nem hánytam magamnak szememre! egy tsalóka szemérem tartóztatott engemet az Atyámhoz való sietésbe, mikor én még ötlet lélekbe értem volna, 's imé most ő tölle örökre megfosztattam! be mentem végre abb' a' szobába a' mellybe lakott, a' földön elterülve fok ideig sirtam és zokogtam. Ah! egy meglábolhatatlan keserűségnek köde, homályosította meg ezen pillantatba az én egész életemet! más nap mindjárt vizsza tértem R**be; minthogy testvéreimnek hollétekről sem tudott senki semmit mondani. Annyit csak ugyan hallottam felölök, hogy az ötsém valami útzó Urhoz szegődött, a' húgom pedig férjhez ment, de hová vagy kihez? senki se tudta. Most hát ismét be áltam a' régi gazdámhoz, és nálla legényül dolgozgattam, de soha se volt semmi kedvem. Ő nagyon jó Ember volt, gyakran vigasztalt engem, és úgy bánt velem mint tulajdon fivével, én is naprólnapra mind inkább hozzájok szoktam, és már engemet is csak úgy néztek, mint egyet ezen házteléd tagjai között. Mi egymás örömebe, egymás szomorúságába részt

vet.

vettünk. A' gazdámnak vólt öt fija és egy leánya, 's ez én belém igen belém szeretett. Egyszer azt mondja az Attya: Márton! te ugyan szegény legény vagy; de jó dólgos, az én leányom is szegény, gazdag még nem kérte, a' leány szerez téged', ha te is szenvedhedd; tehát vedd el, az Isten megáld benneteket! a' leányt én is szeretgettem, úgy tettszett, hogy mindjárt megvidúltam, mihelyt vele lehettem. Meg köszöntem az Attyának, Károlinát is (igy hívták a' leányt) meg kérdeztem; ha tettsem e' néki? ah Márton! így szólla, én néked olly szives jóakaród vagyok, hogy én mind örömeiden, mind szomorúságidon örömet öfztozom veled. Ezen szóra sirva fakadt, én is könyveztem, és ötöt meg tsókoltam. Ehez négy hétre a' lakadalmunk is meglett. En ezután is tsak az ipamnál dólgoztám, szegényül éltünk ugyan, de még is életünket, italunkat, ruházatunkat meg kerestük. Az ipám még élt öt elztendeig, 's az alatt az én feleségem két gyermekek annya lör. Az ipam halála után székebe akartam állni R**be, de meggátolt egy régi Mesterember irigyelvén gyarapodásomat. Így hát R**ből ki kellett takarodnom, minthogy többé velem nem dólgoztattak. Dunkelvaldba házat bérletem, a' mellybe máig is lakom. Iten napszámra jártam, a' szegény feleségem is ójjet napot egyérett, soha sem panaszkodott a' szegénységre 's nyomorúságra. Kedves férjem! így szólt inkább gyakorta; minden nap keresünk annyit hogy

étel.

ételmünkre, 's ruházatunkra beérjük vele, 's mi
 kell több? az Isten a' gyermekeinket többre fe-
 giti! az ő jó keöve és békéségestürése nagyot
 fegitett rajtam a' szegénység' hordozásába, ha ő
 is a' bánatnak adta volna magát, úgy engem
 nem tudom mi talált volna! ahoz esztendőre
 hogy ide szakadtunk, egy leanyt szült a' fele-
 ségem, nyóltz napi gyermekágyas vólt, hogy
 a' fiaink meghimöztek, 's mind a' ketten megis
 haltak. — Ah! most egyönk fe tudta a' má-
 sönkat vigasztalni! midön a' második fiunk el-
 húnyt, kezemet nyújtottam a' feleségemnek ezt
 mondván: édes feleségem! mi úgy esküdtünk
 meg, hogy a' szenvedéseket is együtt hordoz-
 zuk! ő a' hólttestre borúlt, én pedig térdre
 estem, sokáig így zokogtunk, mig végre a' kis-
 ded Károlina nyivátskolt, akkor én talpra áltam:
 édes feleségem! így szóllék, még van egy gyer-
 mekünk, a' te szertelen keserüséged ezt is meg-
 emészti! ah! ne szerezz több több bánatott! én
 a' gyermeket kivettem a' böltsöböl, és od' adtam
 az anyjának, ő azt a' legérzékenyebb fájdalom-
 mal szoritotta szivéhez, könyhúllatásiba feresz-
 tette, és végre tsetset adott neki. — Ah! Fri-
 drikem! ah! Lajosom! kiáltozta, titeket is em-
 löimmel tápláltalak én valamikor, és most. —
 Kéttségbe esett modra törte újjra a' kezeit. Én
 tsak attól féltettem, hogy mindjártoda leszsz le-
 anyostól, el is vettem töle és a' böltsöbe tettem.
 Megöleltem ötet mondván: édes Lottém! ne
 felejtkezz el a' te harmadik magzatodról is! ek-
 kor

kor a' nyakamba borúlt, és mind kettök' könny-
hullatási egymást érték. Egész éjjel firtünk rit-
tünk. Reggel kértem Károlinát, hogy feküdjön
le, egy órát szenderedett, hanem mostantúl
fogva mindég tsak szomorkodtunk. Ah! a' mi
gyermekeinknek megtekintése, mind annyiszor
megvidított és elevenített bennünket, minden
fáradságunkról elfelejtkeztünk, ha egyszer őket
kétkézi munkánkkal keresett kenyerünköl részle-
tethettük! — azomba a' Károlinánk is nevelke-
dett, ő rá fordítottuk olztán minden gondosá-
gunkát, 's ő benne egyesítettük szeretetünket,
igen jó leányka vált belöle. Mikor már nagy-
otska vólt, minden fáradságunkba, 's munkánk-
ba részt vett. Igy töltöttük a' mi esztendeinket
nyomorúsággal ugyan; de még is tsendességbe;
hanem lalsanként erőtlenedtünk, következéské-
pen az élelmünk is kezdett kevesedni. Ez előtt
két esztendővel hólt meg a' feleségem. — Az
ő elvesztésén való fájdalmam annyira elgyengi-
tett, hogy már tovább lehetetlen vólt dölgoz-
nom. A' leányom lett már most egyetlene-
gy gyámolom, az ő két kézi munkája egyetlene-
gy eszköze tápláltatásomnak; dölgozott is ez a' jó
leány szakadatlanúl. Ah! be sokszor áztattam
könyveimmel azt a' kenyeret, a' mellyet ő olly
keservesen keresett, és sokszor maga megkoplalta,
tsakhogy nékem adhafson! de még ezen nyo-
morúságok között is, még ő vigasztalt engem
ha bánatos ortzával néztem rája. Ah! ő vala
az az egyetlene-
gy felmaradott jó, a' mi még

az én számomra tartatott, az ő hozzám viseltető szerezete's gondosága minden szükségét, még gyakran az ő felőle való gondoskodást is elfeljtette velem, most — óh kedves leányom! most meg kelltek haldod!

Elisa. (az öregnek kezét fogván) Jó öreg! még a' kend leánya meggyógyúlhat. Talán azért hatalmazott úgy el rajta a' betegség, hogy a' szükséges gondviselés, és segítő eszközök hibáztak, — és még ezeknél fogva lehet rajta segíteni.

Már láttfzott távolról az öreg háza, és mennél inkább közelitettek feléje annál nyughatatlanabb leve. Ah! édes leányom! lélekbe érlek e' még? így kiálta, midőn a' hintó megált. A' szivszorongatás és szerezet erőt adtak néki, be szaladt a' szobába, Elisa és Henriette követék ötet. Egy alztal, két ágy, és két szék vólt az egész házi eszköz, a' mellyel az öreg birt. Leányának ágyára borúla, még úgymond él, alufzik; de úgy tettfik, igen nagy forróságba van. A' leány egybē felserkent, és a' paroxismusából azt hozta ki Elisa és Henriette, hogy forró hideg-
lelésbe szenved. Mindjárt küldött Elisa Dunkelvaldba a' tisztartóhoz tzitromot kéretni, és azt vízbe fatsarván, azt itatta vele, minekutánna a' forrósága kezdett lohadni. Azután a' hintóba tetette, és vízszá tért Vallenthalba, mihellyt háza érték, tüstént be szállította őket a' már számokra készen lévő szobákba; már a' Doktor is elérkezett vólt, és az öreget biztatta, hogy lehet reménysége a' leányához. Elisa és Henriette egy-

egymást váltva vigyáztak ezen éjjel a' leány körül, ki is másnap mindjárt jobban érezte magát. Elútasásokat megelőző nap', be ment még egyszer Elisa Henriettével, együtt azon szobákba, mellyeket ő olly sok Embereknek nyúgodalmakra, 's bódogságokra építettett. Az ezen jótévő Intétre való vigyázatot a' Vallentáli prédikátorra bízta. Bútsút vett a' gyermekektől, biztatta őket a' felőlök leendő mindenhai gondoskodással, intette a' szorgalmatosságra és tanulásra, nem külömben oktatóikat a' vigyázásra, a' jó rendre, és hűségre. A' gyermekek' vidám érnnyúloványaiknak' sabbelli gyermeki magok ajánlásaiknak, hogy mindég mindent valamit a' Nagyságos Afzszony parantsol örömezt megtseselekeszenek: igen nagyon örvendezett, mindnyájoknak osztogatott egyegy kis ajándékot, 's ekkor elhagyá őket.

Elisa. (Henriettehez, minekutánna a' gyermekek szobáiból kijöttek) Kedves Henrietém! mitsoda édes érzés az mikor valaki az Emberiség javára munkálodik! ha én ezekre a' gyermekekre tekintek, úgy tetszik, mint mikor valamelly szép nyári reggel, gyönyörű nappal biztat, az ő jó kedvek reménylleti velem, hogy ők azt a' tzelt elérik, a' mellyet az Embernek kell érne, hogy ők bódogok, és a' magok sphaerájába hasznos Emberek is lesznek. Gyérünk még az öregekhez hadd bútsúdom el azoktól is.

Ezeket, mind a' ház előtt találták; Lotte is kinn sütkérezett már a' szép tavaszi verőfényen, noha még nem ált volt egészen helyre az egészsége.

Elisa. (feléjük közelítve) Jó napot kedveseim! hát jól van é allapottyok, nints é valami bajok?

Egy Köz zülök. Ah! kegyelmes Afzfonyom! a' Nagyságod jósága. — —

Elisa. Van e' még valami fogyatkozások, a' mit nem tudnék, azomba annak kipótlása rajtam állna?

Egy — még egy kívánságunk van; de azt csak az ég adhatja meg. Hogy t. i. Nagyságod boldog légyen!

Elisa. Köszönöm Kedvesim! köszönöm! (pihenés) azért jövök, hogy kentektől bútsút vegyek; mert már reggel el megyek (mindnyájan esennen néznek reá, Elisa Mártonhoz fordul). Jó öreg Tetzlik e' még nálunk tovább is a' lakás? ilyen ez a' mi intézetünk. Itt Károlinának sem kell többé kenyerét búbánattal keresni, hanem ha majd továbbat két kézi munkája által akar valamit kapni; tehát én adok néki dólgot.

Öreg. (könyvei kitsordúltak) Óh kegyelmes Afzfonyom! Nagyságod ragadta ötet ki a' halál torkából, Nagyságod nyugasztalta meg az én utolsó napjaimat, Nagyságod örvendtetett engem meg utolsó napjaimba! — Nem! valóba semmi szók nem elégségesek a' Nagyságot jóságát, és az én háládatofságomat kifejezni!

Mind

Lotte: Mind együtt. Ah! Nagyságod mindnyájónkat bódogokká tett!

Elisa. (megilletődve) Annak örülök kedvesim! ha a' kentek meglegedésébe tzelomat elérhettem. Hidjék el kentek, hogy engemet e' tesz' bódoggá. No! éljenek egymás közt békefésébe, és ha valamibe megszorúlnak, jelentsék a' prédikátornak, a' nékem megírja, és én kipótolom ha tsak telhetik.

Lotte: Ekkor mindnyájan elfokadtak sirva, Elisát egészen körül fogták, ő mind egyiknek kezét megszorította. Lotte az ő lábaihoz borúlt. Istenem! áld meg ötet; — így rebegett az Attya. Isten maradjon veletek barátim! monda Elisa, én kentekről soha se fogok elfelejtkezni. Akart menni, de némelleyek kezénél, mások ruhájánál fogva tartóztatták. Az érzékenységnek és a' megjutalmaztatott virtusnak édes könyecseppei reszkettek az Elisa szemébe. Szeretettel eltelve nézte még egyszer őket körül, osztán ki fejtözött közzülök. Ezer áldások, jókivánások, és háláadások kísérték ötet; és mindnyájoknak szeméből, a' szeretet', háládatofság', öröm', és megilletődés' érzése nézett ki.

Henr. (minekutánna egy darabig halgatva mendegelték) Óh kedves Elisam! fogadd el az én háládatofságomat azért, hogy te engemet a' magad bódogságodnak szemimellátó tanújává tettél!

Elisa. (megöleli Henriettét) A' te résztvevő barátságod neveli az én bódogító értésemet,

met,

met, én is köszönöm azt néked, te tanítottál engem kötelességeim gyakorlásokra!

H e n r. Nem! kedves Elisám! egy halandóságodnak meggyőzésére a' tiszta józan öltözés; a' jónak és szépnek ezen erányos érzésére pedig a' természet adott tenéked erőt.

Elisa. Hála Istennek! hogy én mindkettőnek szavára résen-álló fulekkel figyelmezhettem, és hogy azt semmi se tette előttem halatlanná! ezek a' reájok figyelmező halandokkal a' legédesebb örömet kóstoltatják!

H e n r. Képzelní se tudod te Elisa, hogy itt léteim ólta mennyire erősödött, a' virtusba, és az az által adatni szokott bódogságba hiedelem. Ah! be édes nékem a' te lelkednek belső tsendenségét szemlélnem, — tökéletesen meggyőzetettnek érzem magamat a' te bódogságod felől, a' mellyre kötelességed gyakorlása által tettél szert!

Elisa. Bizony bódog is vagyok én! az én bódogságom a' belső valódi megnyugvásnak érzésében, és a' mindég szerentsébb jóvendőkre való kinézésben áll; mert a' haszon és bódogság terjesztésébe való minden munkás igyekezettém, mindúntalan fogja meg elégedesemet öregbitni. — És Henriette! — nem sokára, a' legédesebb — — az anyai kötelességet is — gyakorlásba veszem. — Oh mitsoda bódogító gyönyörűség fekszik az alatt! már ennek tsak meggondolása is kimondhatatlan örömmel tölt el!

H e n r.

Henr. Igen is kedves Elisám! én is érzem azt, hogy a' te kötelességed számanak öregbedésével, a' te boldogságod summája is fog fokosodni. Nemeszivű Afzszony! hála légyen a' virtusnak, hogy téged azon áldozatért, melyet az ő óltárára vittél, megjutalmaz!

Elisa. Minden bizannyal megtslekszfi az azt Henriette! tsak hogy ötet az Emberek gyakorolják. Óh! olyan megnyugtató, olyan boldogító valami van ezen gondolatba: kötelességemet tselekszem! és mentül nehezebb az, annál inkább feleml bennünket tulajdon gondolatinkba, annál több erőt találunk mi azon önnön érzésünkbe, hogy tsupán tsak a' jó, és Nemes tselekedeteknek törvényei szerént tselekszünk; még pedig a' mi több mindenkor legkedvesebb hajlandóságinknak feláldozásával, hogy magunkba az Emberi Nagyságnak legfelsőbb grádusát szemlélhessük; mert többnyire tsak ugyan az önnön szeretet, és a' nagyra vágyás a' mi tselekedetinknek leghathatóbb rugótollai. — Úgy vagyon Henriette! gyakran elgondolom én, melly meszse vagyok még attól a' mennyei virtustól, a' melly mindenkor jól, mindenkor kötelessége szerént tselekszik, annak a' maga hajlandóságit, örömeit feláldozza, és minden indulatokon győzedelmeskedik. Gyakran megkérdem magamat: ha én Hermánt egyszermászor láthatnám, vallyon nékie, 's a' szerelemnek ellentálhatnék é? Igyekezném é azon, hogy a' Vallenheim eránt való kötelességemet éppen azon

Elisa.

M

módon

módon tellyesittsem, nem lennék é abba tunyább, éppen olly békefégyes tőrő, és az ő kivánságinak megelőzésebbe éppen olly kéz lennék é? Irózom ilyenkor az én szivemnek feleletét hallni, és elfojtom azt. Látod, én ma a' gyermekekkel, és az öregek tsendességéről, 's nyugodalmaról való gondoskodással valóba foglalatoskodtam, az ő tollök való bútsúvétel, 's az erántam való háladatofságok miatt megilletődtem, maga ez az Isteni ézés: hogy ezeket az Embereket böl-dogabbakká tettem, egész mivóltomat általjártá: még is ez a' gondolat is: ma elztendeje, hogy Hermánt legelőször láttam, be lopódkodott az én leikembe. Az ő képe a' mint fiú szerezettel eltelve ált édesannya mellett, és a' millyen gyönyörködve pillogatott rám; szüntelen körültem lebegett; a' legédesebb gyönyörőségnek, és megilletődésnek könyveit hullattam; midőn ezen szegény jó Emberektől bútsút vettem; de ugyan azon pillantatba rontottak ki mejjemből azok a' sgházkodások is; mellyeket a' Hermán emlékezete préselt ki.

Henr. Édes nemeszivu barátném! felejtse el az elmúltakat! ebb' ez elztendőbe örömet, és fájalmat egyvelgest közlött veled a' fátum, az ő emlékezete még sokáig kedvetlenithetne, s szomorithatna téged.

Eli sa. Soha se agyságoskodj arról Henriette! hát elfelejtetted, hogy én már az ellen teláltam orvofságot. Óh! ha én megvetem magam, tsak a' Vallenthali jobbágyimról gondolkodom,

kodom, — tsupán tsak arra fordítom minden igyekezetemet, hogy Vallenheimot magam eránt barátságossá, és megelegetetté tegyen, ilyenkor ez az emlékezet mindjárt veszt el valamit a' maga terheből, és én ismét megnyugszom.

H e n r. Igen is, ez a' nyugalom örökké tartó fog lenni, valamint a' te virtusod!

E l i s a. Elragadtatott hizelkedő! elfelejtkezte már az én előbbi vallástételemről?

H e n r. Hát Elisa! magad gyalázod azal magadat?

E l i s a. Már meg mondtam, hogy ez a' Hermánhoz még most is vonzó szerelem eltántoríthatna engem köteleltségeimtől, azért is szükségesnek tartom azt magamtól távol üzni. Sőt mondhatom, hogy igyekszem megfojni, hogy mindenkor előttem forgatom, hogy feleség vagyok, és hogy én még vigyázóbb volnék, ha Hermánnal társalkodnám, — és végre, hogy én ő benne a' virtust szeretem, és hogy egyszerűsmind az ő szeretetre méltó tulajdonsági, lehetetlené teszik előttem, hogy őtet szeretni megfuszunyek.

H e n r. Hát mented magád?

E l i s a. Ám lásd mit itélz róllam, a' szívemet kitártam előtted.

H e n r. Az ilyen nagy szeretetet, minden közönséges lelkekbe tudnám kárhoztatni; de az a' te álhatatóságodnál, 's virtushoz való ragaszkodásodnál fogva te benned ártatlan!

Elisa. Híszed é Henriette! hogy az olyan Ászfzony, a' ki minden kívánságainak kielégítésekhez hozzájok van szokva; úgy tudna szeretni mint én?

Henr. Igaz Elisa! érzetted velem, hogy egy közönséges lélek sem tudna úgy szeretni.

Elisa. Ah! én nem menthetem magamat! érzem igen is, melly kedves légyen még ma is Hermán előttem; hanem ha nints hatalmamba, hogy hajlandóságomat egészen elfojtsam: leg alább a' tselekedetimet úgy intézem, hogy azokat soha se az indulatok, hanem mindenkor a' jónak esmérete vezérelje.

Henr. Úgy vagyon! hálá légyen annak a' ki teremtett!

Elisa. Én is azt mondom! az ő, és ama szerettem férjfi emlékezetekre, nem különben, a' nem sokára elnyerendő anyai édes nevezetre esküszöm, hogy a' virtusnak barátnéja leszek! — megszeghetném é vallyon ezen hármassokküvésemet?

Henr. Óh virtus! melly felemelkedetté teszed te az Embert! be nagy szerentse olyan halandót látni, a' kinek szivét lakhellyül választottad!

Elisa. (belső megindulással öleli meg Henriettét) Kedves Henriettém! Az az eránt való forró indúlaton velem együtt osztozol! Úgy vagyon! a' te jelenléted elevenített én bennem újjra fel minden jó érzést. A' te szived érti az enyimet, az ad annak életet és buzgóságot.

ságot. — Ah! 's már reggel el kell egymástól válnunk (mind kettőjük könnyei kitsordultak ezen szóra pihenés) ah be örömet itt maradnék lakni! minden Vallenthali foglalatosságim igen kedvesek előttem, és azoknak te veled való közölhetések kétszeresen édesíti azokat. A' B**i lakás tsupa tsömör előttem, ott nekem egy barátom sints, itt ellenbe melly fok örömebe részesülök!

Henr. Talám rá vehedd Vallenheimot, hogy a' nyárnak egy részét itten töltsé.

Elisa. Mig a' vadászatnak ideje nem lesz, ő addig nem jön, akkor pedig már a' természet el kezd szomorodni. És az elmúlt nyárnak emlékezete nékem is bizonyoson szomorúbb leszsz B**be; mintsem itt lenne.

Henr. Én azt gondolnám, hogy az egyedülség, és a' fétálgatás, még elevenebben felébresztené azt benned, következőképpen szomorúbbá is tenne.

Elisa. Nem Henriette! itt fok más környülállások tartanak az én fejemet 's szivemet foglalatosságba. Sőt ha én a' mi fétálásink közbe Hermánról, az ő szerelméről, és annak gyönyörűségeiről emlékezném is: ugyan tsak múlattatna engem az a' gyönyörűség, mellyet én a' természetnek szemlélésébe mindenkor szoktam érezni. Ha az Ember annak szépségét, fokféleségét gondolóra veszi, oly fok érzések, oly fok gondolatok adják elő magokat, hogy az Ember a' főképzelettől egészen elvonattatik. Ha

nem B**be be lévén zárattatva, semmi sints a' mi a' szivemhez olly közel járúlna, hogy ezt az emlékezetet abból kitörölné.

Henr. . . No. de ollyan környüállások sint-senek ott, a' mellyek tégedet arra emlékeztetnének.

Elisa. (nevetve) Úgy hát semmit sem félek a' Hermán eránt való szertetemtől, ha tsak akkor kell arra emlékezniem, mikor más emlékeztet. (fohászkodik) És most — midön az elmúltakat minden nap eszembe juttatja! — de hagyjuk félbe Henriette! úgy is már a' törvényt, mellyet magam elibe szabtam, által-hágtam. —

Ekkor elhalgattak, 's úgy ballagtak hazafelé. Ez az estve mindkettőjökre nézve szomorú vala; mivel mind ketten előre érezték, a' vizonti elválásnak fájdalmát. De még is örült Elisa, hogy férjét ismét megláthatta, ez az eránt való hidegségén erőt vett, az ő principiuma szerezént nem lehetett néki azon férjfi eránt, ki néki férje, a' gyermekének pedig Attya, idegenkedni. Elöre tudára adta Elisa nékie, mikor fogna bizonyoson haza menni; de nem találta ötöt oda haza. Szinte éjféltbe érkezett meg, Elisa eleibe futott, és megölelte.

Vallenh. (tsudálkozva) Még is fel van Elisa! azt gondoltam, hogy igen eltörödött az útazásba?

Elisa. El is törödtem biz' én; de tsak kívántam még ma látni az Urat.

Val.

Vallenh. (kezét tsókolja) Elisa! maga felettébb jó az Afzfony!

Egy mosolyodással, és a' legédesebb kézfzoritással felelt. Vallenheim meg vala igen illetődve Elisának eránta való gondoskodásán, 's hibáinak elnézésén, holott ő éppen azon szempillantásba adta Elisa eránt való hidegségének legérzékenyebb jeleit. Egész más nap' igen kedveskedett Elisának; hanem a' megrögzöttség ismét előtotta azt a' kedveskedést, és ő azután is tsak úgy viselte magát mint az előtt. Augustus közepe tájján elútazott Vallenheim feleségestől Vallenthalba. Itt valamint az elmúlt ézfendőbe, úgy most is a' vadászat lett az ő legkedvesebb mulattsága, és Elisát tsak magára hagyta; de az ő foglalatofsági, megédésitettek néki az egyedülséget. Mindúntalan a' Vallenthalai jobbágyok böldogításán munkálódván, örömköncseppet hűllatott; midőn olly fok fze-mélyyek tekintetéből örömet és megelegedést olvashott. Mindennap meglátogatta ő az öregeket és gyermekeket, és ezen teremvényeknek megtekintése, az ő legédesebb gyönyörúségeinek kimerithetetlen kútfejévé változott. Megelégedve, vigan és örömmel töltötte ő most a' maga napjait. Még Vallenheimmal is furtsálkodott, úgy hogy gyakran, felejtette dél után a' vadászatot, tsak hogy Elisával enyelegessen. Sőt együtt a' faluba is elsétáltak. Itt a' maga jobbágyaiba, feleségének szorgalmatofsága által,

a' munkáságot, örömet és ártatlanságot látta egyesítetve lenni, és azon sokszor megilletődött; mert hol van az a' halandó, a' kibe a' virtusnak és a' bődögságnak mindenhatósága egészen sikertelen volna? Elisa örült, ha a' férje' szívet, a' szerelem' és öröm' érzései előtt nyitva látta; főt maga is igen gyönyörködött abba, és azt mondá Elisának, hogy az előtte újj, és még eddig esméretlen örömöknek Elisa volna ő benne a' szerzőjök.

Elisa. Óh Károly! akkor lenne az én legbuzgóbb kívánságom beteltyesedve, ha magat mentül vidámabbá, 's bődögabbá tehetném!

Vallenh. Óh bártsak nékem volna olyan lelkem, mint Elisának, a' jónak tselekedésére olly alkalmas, olly jótkivánó, a' vétkektől olly üres, hogy ő is olly bődög lehetne az én velem való társalkodásba, mint a' hogy azt megérdemlené!

Elisa. Hidje el nékem Vallenheim! hogy én az Úr jótettzése, megelégedése, és ezen sok jó Embereknek erántam viseltető szerezetek által; már kész bődög vagyok.

Vallenh. (megölelvén őtet) Derék Afzony!

Igy nevezte Vallenheim mindenkor az ő feleségét, valamikor az ő virtusának szemlélésén szíve meg indúlt; de ez az érzés még sem tsinált ő benne valamelly méjj benyomódást; mint-hogy

hogy ő természettel hideg, tartózkodó, és magának való lévén, a' tsudálkozás, és szerelem, felhevithették ugyan egy szempillantásba szivét; de abba meg nem gyökereztek. Az ő charactere mindég ugyan a' maradt, és mindég ugyan azon egy módon mutatta ki magát. September vége felé vízfzfa tért Vallenheim B**be feleségestől, ki is várandós vala. Fija lét. Hogy a' gyermek ágyból felgyógyúlt ezeket írá Henriettének: — —

„Oh kedves Henriettém! Hadd közlöm veled azon legédesebb érzésemet, a' mely most engemet olly ki mondhatatlan bódoggá tesz? a' fiam böltsöje mellett irok néked, szemeim' majd minden pillantatba ő ra' fűgefztem, szivem csak egyedül ő érte dobog. — Mitsoda tsendesen nyugfzik! — Óh Henriette! mitsoda gondolat járja által szivemet: mindég illy megnyugodott leszfz ő; ha én az ő szivét a' virtusra formálom! — ah! az ő fogantatásának legelső szempillantásába éreztem már én ezen köteleztetést, és reszfzkettem, hogy én annak tökéletes betöltésére elégséges nem lehetek! hogy lehet valaki semmivel sem gondoló, ha egyszer anyává lett? hogy lehetnek ollyan Afzfzonyok a' kik ezen gondolat mellett meg nem rettennek: ez a' teremtvény az én gondviselésemre bizaltatott; ennek bódog', vagy bódogtalanságát, a' tölem adódható jó vagy rosfz benyomódások által talem én határozhatom meg? és ez a' teremtvény, a' kinek jövendőbeli forsa talám az én kezektől

imtől függ — az én gyermekem! Henriette! mindúntalan ezen szók hangzanak az én fulembe. Mihelyt éjjel felszerkenek egybe Károlyról gondolkozom, és sokszor egész oráig is az ő nevelése plánumán hányom vetem az eszemet. Mert ámbár melly fokot írkáltak légyen is már a' nevelésről; még is most sem sokkal különb az, mint ez előtt vólt. Sem soha sem is lefesz jobb, valamig ezen foglalatosságot magok az Anyák nem vállalják magokra; mert az első nevelés egészen őket illeti, és a' gyermekségnek már elsőbb esztendeibe lehetne gyenge lelkeket a' jóra szoktatni, s' annak szeretetét beléjük tsepegtetni; mivel az akkor kapott benyomódások tellyes életekbe kitettfszenek belőlök. És ki lehetne a' gyermek szívének formálására alkalmasabb; mint egy okos és virtuosos Anya? ki munkálódhatnék azon nagyobb gondossággal és buzgósággal ő nállánál? bizonyára a' legreakezfültebb tanító sem! Óh! én mind azon kötelességeket akarom telyesíteni, valamellyeket a' természet reám bizott! Az én Károlyomnak szüntelen velem kell lenni, én fogom az ő legelső tselekedeteit s' hajlandóságait kórmányozni; mindég reá figyelmezek, hogy lelkének tulajdonságait kitanulhassam, és én magam akarom annak 'senge tehetségeit ki fejtöztetni. Tsak attól félek, hogy az eránta való szerelmem megvakít, és részre hajlóvá tesz'. Ah besok, valóba jó anyákat is esmertem én már, a' kik észre se vették; midön gyermekeik hibájit elnévén, azokat szabad szájokra eresztették! Óh! ha

te nállam vólnál Henriette! intened kellene engemet, a' midön, látnád hogy az anyai kedvezés az okosságon triumfál! — Én egyedül vagyok, Vallenheimnak kevés gondja rám, kevesebbet van velem, mintsem hogy ő gyermekem nevelésébe barátom 's tanácsadóm lehetne, 's csak egyedül magamra lévén hagyatva kettős törekedéssel kell vigyáznom, hogy szízetetem erőtlenséggé ne változzon. — Tudd meg hogy a' gyermekemet magam szoptatom, azt Vallenheim nékem megengedte; és ezt is tartom én minden Anya legelső kötelességének, ha t. i. azt az ő egésége megengedi, és ezen anyai kötelesség teljesítésébe fog minden még el nem vetemedett lélek, minden a' természetnek 's annak örömeinek érzését még elnem tévesztett feleség legédesebb gyönyörüséget találni. Óh! mikor az én Károlykám az én ölembé nyugszik; — mikor az ő jóllétének jele; az ő mosolygása: szízetetének 's háladátságának néminémü gyenge kifejezését láttatik szízembe tüntetni, — és ofztán így szólok magamba: a' természetöl nékie készített első éledellel semmi vad indúlatokat, a' vétekek semmi magvát nem szíjja ő be; hanem édes annyának tsendes és szánakozó érzékenységeit; — mikor az ő szívének formálása, 's jóvendöbéli bölidsága tartanak engem foglalatóságba: Óh Henriette! ilyenkor csak két érzékenységet; a' szízetetet, és örömet esmerem! a' legtisztább szízetetet, 's a' legböldogabb örömet!

met! az anyai érzések még hathatóbbak a' szerelmem érzésénél, annyira, hogy én a' Hermán szerelmébe soha se éreztem olyan mennyei bódogságot, mint mióta fíjatskámat ölembe hordozhatom. Még maga Vallenheim is sokkal kedvesebb előttem; mióta anyává lettem. Attya-ő az én fíjannak. — Ah! be igen érzem, mely nagy szeretetet kíván ez a' nevezet! és ő sem olyan idegen az ólta én erántam. Ő fíjat kívánt, és nem képzelhedd, mely igen örülök az ő kedves kívánsága bételyesedésén. Midőn legelőször a' gyermekét ölembe látta; meg állt, sókáiig nézett rám, az ő pillantásai gyönyörűséget és megilletődést tolmátsoltak. Végre fíjástól öszve ölelt ezt mondván: óh bártsak te az édes anyád tejével, minden ő virtusait is beszívhatnád! ez az ő felkiáltása igen megilletett engem. Óh! eltökéltem, hogy az ő fogyatkozásait békéséges türeéssel elfzenvedem! látom, hogy az ő szive az érzékenységek előtt nintsen egészen be zárva, és ha mi folyvást Vallenthalba laknánk, én azt minden jó érzéseknek bevételekre meglágyitnám; de B**be a' játéknak, 's pompának szerelme azokat az érzékenységeket elfojtja, a' mellyek ő benne én erántam Attyai szerelmem 's tífzteletet gerjészthetnének. Most már ismét gyakran elvonja magát és ritkán van velem, hanem gyermekágyamba soha sem tágitott.

A' télen nem igen fogok kinn járni, hogy az eröltetéstől, és az únalmas társaságoktól megszabaduljak! leginkább a' fiammal foglalatoskodván, a' házi tsendes örömökbe rézesulök, és az én kiseded károlykámnak társasága, sokkal szenvedhetőbb lesz nekem; mint minden pompás társaságok, a' mellyekbe én a' múlt esztendőbe olly fok únalmas órákat töltöttem. Ha még az én Henriettém is velem vólna, óh! már akkor a' barátság és anyai szerettet minden szempillantásba az élet' legtisztább örömeinek 's gyönörüségének örömét árasztná rám. — Károly felserkent! — élj szerentsésen kedves Henriettém! — a' fijam elvon tőled! —

Úgy vagyon Elisa hűségesen telyesítette az anyának kötelességét; maga vólt fijának első nevelőnéje, és születésének első szempillantásától fogva minden gondoságát egyedül arra szentelte. Kinyerte Vallenheimtől, hogy mi-nekutánna a' tsetstől elfszakasztotta is, nem kellett néki olly gyakran a' társaságokba megjeleneni, és mikor már Károly esztendősnél nagyobb vólt, egy közép idejű jó nevelésű Afzizonye fogadott, a' kivel ő a' maga nevelés plánumát közlötte, és a' kire, távollétébe, a' fija gondviselését reá bizta.

Nyáron ismét Vallenenthalba töltött Vallenheim feleségestől egynehány hetet, Henriette is, a' ki Elisát már esztendő óta nem látta, ismét nyert a' Bárónétól, és Károlinától Engedelmet barátnéjá meglátogatására. Megelégedve,

és

és bódop állapotba találta Elisát. Az ő ábrázatvonásaiból viszont belső tsendesfég és ártatlanság nézett ki; de Vallenheim, valamint Hóhnauvárho, itt is szintolyan komornak, és bárdolatlanak tettfezt néki. Mitsoda tífzteletre méltónak találta ő barátnéjít, midőn nékie Vallenheim, a' maga valamelly házi állapot elrendelésébe való rofztetzését haragosan értésire adván: amaz ellenbe, annak okait, hogy ez v. amaz dólgot miért így, és nem amúgy tselekedte; a' legszelídebb hangon terjesztette férje éleibe, és meg mutatta, hogy a' dolog így is igen jól vólna; nem tsak, hanem még azt is hozzá tette: kedves Vallenheim! ha tsak ugyan még is valamelly hibát vész' éfzre, adja tudtomra, és én azon mindjárt jobbitok. Kettőnk szemei bizonyosan jobban által láttják a' hibát, mintsem ha én tsak magam nézek a' dologba. — Mikor a' férje maga hibáját meg esmervén halgatott, vagy így fészolt, én a' felől másként gondolkoztam: olyankor szerelmesen tekintett rá, kezét meg fogta ezt mondván: de tsak nem haragfzik úgy é Vallenheim? hiszen en megse gondoltam, hogy az Úr ezt a' rendelést helybe ne hagyja. Egyfzer felelte néki ezt megindúlva; már megmondtam, hogy jól van az úgy! 's azzal el fordúlt. Henriette látta, hogy egy könycsepp gördült ki szeméből, de azon pillantatba ki menván a' kis Károlyt ölébe vevé, 's úgy tért visszra; az ő tekintete barátságos, és vidám vala, jó darabig játfszogatott

gatott a' gyermekével, Vallenheim pedig az ő
 elevenségét, 's kinyílt ábrázatvonásait gyönyör-
 ködvé szemlélte. Hogy ezt Elisa észre vette
 közelített hozzája, és a' kisedet ki terjesztette
 karjait feléje. Mind ketten arra ügyelvén egy-
 másba ütköztek. Szerelem és jóság tsillámlott
 az Elisa szemeiben, Vallenheim érzékenyen
 ölelte meg őtet.

Elisa. (egy kis meg szűnés után, míg
 az alatt Vallenheim őtet ölebe szorítja, és a'
 fiját tsókolgatja) Be bődög a' mi Károlykánk,
 mikor kettőnk között van!

Vallenh. (a' gyermeket ölebe veszi)
 Óh Károlyka! légy te édes anyád előtt nékem
 mindenkor szószóóm!

Elisa. Ugy az' enyim az Atyád előtt.

Vallenh. (az Elisa kezét megtsókolja)
 Nem! Elisa! az Afzfzonynak maga virtusa a'
 szószóló.

Még egyszer szívéhez szorítá feleségét 's
 gyermekét, 's azzal eltávozott.

Henr. (midőn már amaz kiment) De-
 rék Afzfzonyság! melly érdeklő, melly fele-
 melkedett vala a' te virtusod, szelidséged, kel-
 lemetefséged, és jóságod!

Elisa. Tedd hozzá: a' Vallenheim Atyai
 szeretete is, az ő igazságtalanságának alattomos
 megvallása.

Henr. Minden te pillantásod éreztette
 azt ő vele. Óh! le vetkezte volna ő úgy az
 Emberiséget; ha a' te szelidségednek, állatá-
 sod'

sod' igazságos vóltának, a' Károlykával lett vizfza jövedeled alkalmatosságával megsértetésedről való tettetett elfelejtkezésednek, és tsupa fzerelmet tolmátsoló pillantásaidnak: ő benne semmi foganatja nem lett vólna!

Elisa. Kedves Henriettém! a' te baráttságod, felettébb nagyítja az én érdemeimet. Az Afzfzonymnak, férje megegyezése nélkül a' házi állapotba legkisebb rendelést sem kell tenni; hanem minthogy Vallenheim olly keveset gondol a' magáéval, és gyakran mikor tanátsot kérdek is tőle azt szokta mondani: úgy tselekedjen, a' hogy magának tettszik! tehát én töbnyire kéntelen vagyok önnön tettzésem fzerént tselekedni. De ugyan tsak ritkán tettem még is valamit, hogy előre megne monddottam vólna nékie; hanem mikor ezt a' rendelést tettem, a' melybe most gántsot talált; nem vólt ide haza, én nekem pedig olly jónak tettszik az, hogy nem tartottam érdemesnek arról többé tsak gondolkozni is. De mitsoda julsal kívánhattam, hogy Vallenheim a' dólgot éppen azon szempontból nézze, a' mellyből én? kötelelségem hozta tehát magával, hogy azt ő vele éppen abból a' szempontból nézessem; de tsak ugyan nem meghatározó, a' maga julsait érző, és azt pretendáló hangom kellett azt tennem; mivel ez részfzerént megbúsítást szül, részfzerént akaratóságot mutat: hanem az okosság principiumait, a' szelidséget, dolgaim egyenességek felől való bizonyofságomat kellett elő

ven.

vennem, ha őtet megakartam győzni, és magamat előtte megigazítani! ki szólhat ezek ellen? gyakran kéntelen is engedjen az Ember az igazságnak; hanem ez az engedés még is gyakran megsérti önnön fzeretétünket, és e' tette Vallenheimot is én erántam kedvetlenné. Mindjárt a' legelső szempillantásba kezdett az énnékem fájni; de annak meggondolása, hogy ez Vallenheimot a' maga meghitt és nyakas Characteréhez képest még inkább ingerlette, hogy ő ha magának nem is legalább a' principiumimnak kéntelen vólt engedni: elfelejtette velem megsértődéseimet, vagy legalább azt tselekedte, hogy nem azok gyanánt vettem azokat. Kimenék az elébb, minthogy az ő igazságtalan makottsága könytseppeket fatsart ki szememből; és nem akartam, hogy ő azt észbe vegye, úgymint a' melly néki igazságtalanságát hányta vólna szemére: hanem mihelyt az előbbieknak meggondolása őtet előttem ki mentette, azonnal találtam eszközt az ő letsendesítésére. Ha külömben tselekedtem vólna fennehjazónak láttfzhattam vólna ő előtte, és talám az ő betsületének valamely részbe derogálhattam volna, holott azt ő néki fenntartanom kötelességem. Tudtam én azt, hogy őtet Károly a' maga gondolatitól elfogja vonni, és nékem útát nyit az ő vele való megbékélésre; 's azért vittem őtet be magammal. Látod hát Henriette! én tsak kötelességemet tellyesitettem, és

Elisa,

N

hibá-

hibáson tselekedtem volna, ha valami más eszközkhöz nyúltam volna.

H e n r. Vajha minden Afzszonyok olly helyyesen tudnának mindent felgondolni mint te, és olly egyenes következéseket tudnának tsinálni: úgy bizonyosan fokkal kevesebb lenne a' házafságba a' vizsza vonás, és egyenetlenség, a' mellyekből gyakran gyűlölség, és a' legnagyobb roszsz ízokott következni!

E l i s a. Valósággal Henriette! ha a' házastársak az okofság' követését tennék mindég mindenbe fő törvényül magoknak, úgy többnyire mindég egyefség uralkodna közöttök. Ha az ellenkező vélekedések őket egymástól elfszakasztyák, az okofság légyen az a' középpont, a' melly ötöt vizszont egyesittse. Ennek fátylaja által meg világosittatván, részre hajlás nélkül mentő, és vádoló principiumokat vegyenek fel, és azok által engedjék magokat vezéreltetni, a' mellyeknek legjobbvoltok felől bizonyosak. Óh bártsak magúinkat, és a' mi gyermekeinket ifjúságoktól fogva a' legjobb principiumok szerént való tselekvésre szoktathatnánk. Midőn valamelly Afzszony egész szelidséggel, az okofságtól 's igazságtól vezéreltetvén, akár melly szempillántásba szóll így férjének; miért tselekedett így, v. miért szeret így tselekedni: vallyon meg haragudna é még akkor is, megátalkodna e' vallyon makatson a' maga állítása mellett? — de tégyük fel, hogy ő az ellenkező részt találná jobbnak, az Afzszony' köte-

les-

lefsége olyankor, amannak akarattya fzerént tselekedni, ha az a' tselekedet a' legelső; tudnillik az Emberi kötelességgel nem ellenkezik. Ha Vallenheim, midőn ma az én okaimat elibe terjesztetem, azt mondta volna: én ezeket az okokat nem találom elégségeseknek, és azt akarom hogy ez másképp' légyen, én az ő akarattjának azonnal minden szószaporítás nélkül engedtem volna. De még olyankor sem kell az Afzfzornynak morgolódni, nem kell békételenséget, nyughatatlanságot mutatni, férjének szemrehányásokat tenni: midőn az ő maga meghatározásának következesei kedvetlenek, hanem inkább azoknak elmellözésén, megakadályozásán, vagy sikeretlenekké való tételén kell igyekezni. — Így tarthatja fel a' tsendeséget, 's egyefséget, és férjének, magának, 's házanépének így szerezhet bódogságot.

H e n r. Gyönyörködve halgatom a' mi két beszélsz. Óh ha valaki a' fiatal leányoknak ezen principiumokat tsepegtetné szivekbe, ha éreztetné velek, és szemmel láthatóvá tenné előttök, hogy ők a' teremtvények forába, melly igen főpóltzra verekedhetnének: ha férjeik, gyermekeik, 's az általok felsegítettett bódogtalanok, főt még a' következendő maradék is ő benne a' magok bódogságoknak fundálóját tisztelhetnék: ugyan ezen drága jutalomért, nem tagadnák e' meg az ő olly kevésse megelégitő, 's olly hirtelen el enyésző gyönyörűségeiket, a' katzérkodásnak mesterségét, és az

ollyanokba való magokfitogatását, a' mik őket megtiszteltelenítik?

Elisa. Igen is Henriette! az Afzszony-nak rendeltetése nemes, és a' ki azt igazán érti, bizonyosan igyekezni is fog annak megfelelni; de ki tanítja meg őket annak esméretére? — a' nagy városokba, a' nagyvilágba az Afzszonyok méltósága, a' kedveltetésbe és kellemetefségre határozódik, az ő neveltetéseknek a' fényeskedés a' tzelja; minden tehetségei lelkeknek egyedül arra fordítottódnak. Most a' leányok, csak a' hódoltatásra, 's más gyönyörőségeknél használására való vágyakozással, azomba a' szívnek és léleknek szintannyi hijjánosságával érik el tizenötödik v. tizenhatodik esztendejeket a' világba, itt az ő érzékenységeiket minden tsiklándoztatja, 's midőn az eleméség, kellemetesség, kedveltetés, 's szép magaviselet palástya alatt, mindenütt a' katzérkodásnak, 's zabolátlanságnak példáját láttyák: elragadtatnak, azt gondolják hogy a' gyönyörőségek ösvényén ifjúságoknak virágit szaggatják, osztán férjhez mennek, gyönyörőségeiknek, kivánsiságoknak kielégítése mulhatatlan szükségékké vál nekik; mivel lelkek semmi más foglalatofságot nem esmér, és ennek áldozzák ők fel, házastársi 's anyai köteleltségeiket, a' mellyekről alig van valami ideájok. — A' falukon és mezővárasokon éppen olly helytelen az Afzszony igaz betséről való képzelet; itten megelelgesznek azzal, ha ő jó Gazd'afzszony

szony, és így az ő köteleztetésének e' tetzi nagyobb részét. De bezzeg az erköltsi pallérozódásáról fehol se gondoskodnak a' leánynak holott lehet ő jó Gazd'afszony, jó varró; de hogy azomba jó feleség, jó anya, jó nevelő, okos, 's házanépe javát munkálódó megvilágosodott házastárs, tselédjeinek édes anyok, minden Embereknek szívetettel buzgó boldogságokon munkás szorgalmatossággal igyekező baráttok is legyen, nem következik. — Mert tsupán csak az ő rendeltetése felől való helyes képzet 's értelmének igazi pallérozása által tétődhetik ő mind ezekre alkalmatossá. —

Alig végezte el a' beszédet Elisa, midőn Vallenheim egy fiatal úri Emberrel-be toppan, kit is karon fogva vezetett feleségéhez: kedves Elisa úgymond, Felsing Úr egy kis idő óta már a' mi szomszédunk, ő az én legjobb barátom, és ő a' maga baráttjának feleségével kívánt megismerkedni. Elisa barátságosan fogadta őtet. Felsinget ebédre marasztották; nem volt ő olly bárdolatlan mint Vallenheim, hanem szelid és kedveltető természettel bírt. Az ő gyermekkoroktól fogva való öszve szokások, egymásnak barátivá tette őket; minthogy a' jószágaik is egymás mellett feküdtek; hanem Felsing még ekkor csak egynehány hetek óta, úgymint az Attya halálától fogva leve azon józágnak birtokosa, a' melly azomba igen középferű vala. Gyakran ellátogatott ő azontúl Vallenthalba, és ott Henriettébe igen

bele

bele szeretett. Gyönyörködve szemlélte Elisa az ő költsönös hajlandóságokat. Mikor Felsing' és Henriette bizvást barátkoztak egymással, rá emlékezett Hermánra, 's az ő szerelmére, és ez az emlékezett keserű könnyeket fatsart ki szeméből. Ott hagyta ilyenkor őket, sietett Károlykájához, mejjéhez szoritotta, és így kiáltott: te Vallenheim fia vagy! az anyai szeretet el nyomta az ő szeretőjére való eleven emlékezetét, és ekkor ismét neki tsendesedék és megvidúla, 's Károlykáját karjaira vévén, úgy várta a' szerelmes párt, örülvén az ő boldogságokon. Egykor a' sétálásból megfordulván Henriette az ő nyakába borúla: Elisa! te légy úgymond a' legelső, kivel érzéseimet közlöm, és a' ki az én szivem' válfasztását helybehagyja!

Elisa. Már régen helybehagytam én azt kedves Henriettém! és örülök, hogy ennél fogva nem leszünk már többé egymástól olly sokszor megkülönözve.

Felsing. Óh kegyelmes Afzfzonyom! bártsak le tudnám nagyságodnak az én boldogságom' tellyességét rajzolni! még mindég kételkedtem, ha vallyon az én Henriettém fogja é az én szerelmemet vizfzánozni? némelykor bátorkodtam azt reményleni, midőn láttam, hogy az ő szemeit elpirúlva kapja el rólam, és tsak ma vettem még bátorságot szivemet előtte felfedezni.

Elisa.

Elisa. Leg forróbb kívánságom mindezenkor a' volt, hogy Henriettét bódognak lássam, és most annak bételyesedése örömmel tölt be.

Indulatofsan ölelték meg egymást a' két barátnék. Felsing mindkettőjök kezét megtsókolta, azután Henriettét megölelte: óh Henriette! úgymond, én a' Kisafszonyt érdemes barátnéja kezéből fogom el! és most érzé Henriette azon áldozatnak nagyságát a' maga egész mivóltába, mellyet Elisa, a' Hermánon lett kiadáfsal vitt a' virtus óltárára, most érezte, hogy melly fokot kellett néki kiállani, — és fzei könybe lábbadoztak. Elisa is rá emlékezett, hogy Hermánnal volt szerelmének első megvallásakor miként tsüggött, a' Birk. Afzfonytság' nyakán; mitsoda öröm könyveket hullatott, és az ő szerelmének, 's fájdalmainak minden felvonásai egyszerre megjelentek képzelődése' theátrumán. Barátnéjának kezét szorongatta; ezt egy hofzfzas halgatás követte, végre Elisa felállott: légyetek bódogok! így szólla megilletődve, és azzal beméne, hogy a' Hermán betses emlékezetének egynehány forró könnyezeppekkal áldozhafson.

A' Felsing édes anyja még élt, és vele együtt Felsingburgba lakott. Midőn azért Felsing nékie, a' Henriette elvétele felől valo maga meghatározását kinyilatkoztatta, azonnal azt kérdezte: mennyi jószággal birna? és minekutánna Felsing tudtára adta, hogy Henriettének

nek semmi jószága nem volna, egyenesen ki-
mondta, hogy a' veleléendő házaságába soha
megnem egyezne; mivel az ő megholt Attya
testamentomba hagyta, hogy a' fiját szegény
leánynyal öfzve ne házasítsa, minthogy Fel-
singburgon fok adótság fekszik, a' melly miatt,
ha tsak annak egy része ki nem fizetődik, kén-
telenítettne talám Felsing jövődöbe jószágátel
adni, azt pedig tellyesfégel nem akarná, hogy
idegenre száljon. Felsingnek azon biztatása is;
hogy Felsingburg soha elnem adódnék, hanem
inkább a' jó gazdálkodás és takarékoság által
az adótság apródonként ki fizetődne: elégtelen
völt Felsingné Afzfzonyságot, maga meghatá-
rozásától elvonni, 's annak megváltoztatására
birni: soha sem fogod te! így szólt ő, az én
megegyezésemmel Vanberg Kisafzfzont elven-
ni, söt kész vagyok annak meggátolására min-
dent elkövetni.

Szomorúan ballagott hát más nap' Felsing
Vallenthalba, Elisának és Henriettének tudtok-
ra adni édes anyjának a' hazaságba való gán-
tsoskodását, az arra való indító okkal együtt.
Hanem a' törvények, így szólt Felsing, ki
vezznek engemet c' részbe az anyám keze alól,
és így független lévén, semmi sem akadályoz-
hat meg fizerelmes Henriettém! hogy a' Kis-
afzfzont tulajdonommá ne tehessem!

H e n r. Felsing! soha sem leszek én
édes anyjának megegyezése nélkül az Úré! tu-
dom én azt, hogy a' gyermekek nem kénfze-
rit-

rittethetnek a' magok szerentséjét szüleik meg-
átalkodottságának feláldozni, hogy ők azzal
nem kénytelenek, ha tsak valamelly elkerülhe-
tetlen szükség, v. igen sürgető okok által nem
nógattatnak rája. De én még sem akarom,
hogy én miattam szüleje eránt való engedelen-
ségbe essen; távol légyen, hogy miattam a'
természet' legszentebb kötele elfzakastásék, hogy
az anyát, és a' fiját egymásra haragitsam.

Hijába fordítá Felsing minden ékesenzól-
lását Henriettének, a' maga meghatározásától
való elvonására; tsak megkötötte magát. Elisa
megigérte Felsingnek, hogy Vallenheimmal
együtt másnap Felsingburgba fogna férálni, 's
egyszer'smind édes anyja' megegyezésének ki-
nyerésére minden eszközöket elővenni. Igére-
tét be is tellyesítette, hanem minden fáradsága
füstbe ment. Felsingné Afzfonyság kereken
ki mondta; hogy ha Henriettének tsak kevés
jószágotskája volna is, ő a' házasságba nem
ellenkezne, tsak hogy fijának kedvét tehetné;
de egy átallyába semmi leány réki menyé
nem lehetne; külömben megholt férje eránt
való maga legutólsó kötelezését fértene meg.
Elisa tehát Úrastól megfordúttak Felsingburg-
ból a' nélkül, hogy baráttaik részekre legkis-
sebb hasznot is hajhattak volna. Vissza ment-
tekbe engedelmet nyert Elisa a' férjétől arra,
hogy a' maga jószágából Henriettének hat ezer
tallért ajándékozhasson, azt igérvén nékie, hogy
a' magára tejendő költséget, a' melly külömb-
ben

ben is tsekélység, mégjobban fogná mérsékleni. Hidje el nékem Károly! így szólla: én abba fogok kevélykedni; ha a' pompáson öltözött Afzszonyságok között együgyü ruhába járhatok. Én azt örömbeli elragadtatással fogom érezni, hogy az életnek igazi örömeivel fokkal inkább megvagyok esmerkedve! mikor ők a' magok tsinosgatásának korlátján belől gyönyörködnek, akkor én barátném bódogságába részesülök, és magamba így szóllok: én is segitettem néki annak megnyerésébe.

Vallenh. Én éppen nem akadályoztatom az Afzszonyt, hogy tulajdon jószágának szabad akarát szerént való fáfára ne légyen, az a' magáé. Én elég gazdag vagyok, a' mit el ajándékoz, az a' maga vesztesége.

Igen eleven érzékenységgel köszönte Elisa, alig tudta örömét palástolni, midőn Felsingné Afzszonyságnak kiadó feleletjét Henriettével közlötte. Másnap reggel szokás szerént sétálni menének a' két barátnék együtt; ekkor a' kis Károlykát is tulajdon karjára vevé Elisa. Egy pásit lótzára le ereszkedtek a' fenyvesbe. E' vólt az a' hely a' hol Felsing, Henriettéje eránt égő szerelmét felfedezte, 's a' hol ő is, szerelmét viifszánozó vallástételt kapott, éppen ezért választotta a' tsalfa Elisa ezt a' helyet.

Henriette igen kedvetlen vólt, bús pillantásait Elisán legeltette, ki is anyai gyengeséggel 's örömmel eltelve, ölébe jáltfzadozó fjiatskájára mosolygott, Felsing jutott észébe Henriette-

riették, és az az édes estve a' mellyen ő itt
szerelméről vallást tett, és ezen emlékezettel
egybe kötötte még azon homályos előérzé-
seit is az örömnök, a' mellyekről előre álmo-
dozott, és a' mellyeket benne az Elisa meg-
tekintése gerjesztett. — Észre se vette midőn
könyvei hőmpölygöttek alá ortzáján; a' figyel-
metes Elisa ezt látván, kezét nyújtotta barátné-
jának: Henriette! úgymond, néked köszönöm
nagy részént az én életemnek bődögságát! mi-
kor édes Atyámat a' halál tölem elragadta, és
mind az anyám, mind a' testvérem nagy ide-
genséggel viseltettek erántam, te vóltál akkor
nékem mindenem! te vóltál az az egyetlen egy
teremtvény, a' kinek szárnyai alatt bizvást el-
rejtettem fejemet. Állandóvá is tetted pedig
bődögságomat; midőn képzelődésimet régu-
láztad. Valódi környülményektől kísértetvén,
te töled tanúltam én az igazi arányásügot es-
merni, és azt a' kötelefséget, mellyet a' kíván,
te általad tanúltam azt, hogy nem a' heves
képzelődéseknek, nem a' forró érzékenységek-
nek; hanem a' hideg okoságnak kell a' mi
vezetőknek lenni, és az én lelkem' illetén
formálásának köszönöm én már, mostani tsen-
deségemet 's vidámságomat, ez adott énné-
kem erőt arra; hogy szerentsémet kötelefségem-
nek feláldozzam, a' mellynek jutalmát is vettem.
Óh! az én tusakodásimnak szomorú óráiba te
valál vízfönt az én vigasztalóm 's tanácsadóm!
a' te kebeledbe sirhattam én midőn tölem a'

szá.

szánakozást is megtagadták, forró együtt érzéssel vert a' te szived, mikor én a' mások tekintetéből hidegséget olvastam! — és Henriette! mind ezen örömnök 's vigasztalásnak velem közléséért, meg engeded barátságomnak hogy veled valamit közöljek?

Henr. Nem tudom mire tzelezol Elisa!

Elisa. Azon szántalan jótétemények közül, mellyeket a' te barátságod közlött velem, nem adhatok é néked avagy tsak egyet visszfa?

Henr. Kedves Elisám! hiszen a' te barátságod szintannyit tett én velem, mint az enyim te veled?

Elisa. Óh ha úgy van kedves Henriettém! ha te éppen úgy érzedsz mint én, tehát nem fogod kérésemet megvetni!

Henr. Hát kételkedhetisz abba hogy én te töled valamit megtagadnék, a' mivel néked gyönyörüséget okozhatok?

Elisa. Megbatsáfs kedves Henriettém! de te tehetisz engemet olyan bóldoggá. —

Henr. Nehéz a' várákozás tudod! ne tarts olly loká függöbe, mond mit akarisz!

Elisa. (megöleli ötet) Légy nagyobb 's nemesebb indulatú; mintsem hogy ajánlásokmat megvetné! ne szégyenlj a' barátság kezéből valamelly ajándékot elfogni!

Henr. (tsudálkozva,) Mit akarisz?

Elisa. Felsinget akarom néked adni! (nyújt néki egy hat ezer tallérról szóló obligatóriát)

tóriát) itt van hat ezer tallér, eddig enyim volt, de már a' tiéd.

Henr. Nem! Elisa! e' szörnyű nagy ajándék, tsak a' te nagy lelkűséged tartya azt tsekélységnek!

Elisa. Hát mind én rajtam, mind a' barátságom truttzol a' te tsalfa büszkeséged? azt hiszi Henriette! hogy ő nemesebben tselekedik ha engemet megfzomorít, mintha önnön boldogságába hágy részeseülni? óh Henriette! régen egy értelembe vagyunk már mi a' pénz' betse felől, mi azt annyiba tsak ugyan mindég néztük: mint az olyan jóknak elérésére való eszközt, a' mellyek az élet boldogságára fokot fegitnek. Az örömnök 's gyönyörűségnek kell azon úsorának lenni, mellyet ezen érzéketlen értznemből veszünk; mitsoda édes gyönyörűséget kóstolhatnék pedig én akkor, ha egy érdemes és szeretet férjnek karjai között boldognak lenni láthatnám kedves Henriettémet, és magamba így szólhatnék: én is fegitettem elő az ő boldogságát? mitsoda érzés volna az, ha mi úgy nézhetnénk egymást, mint boldogságunknak költsönös alkotóját, és annyival belsőbb indulattal szeretnénk egymást, mikor mindenikünk így szólhatna: én is neveltem az én barátémnak szerentséjét, én is okoztam neki örömet. Óh Henriette! hát a' te kevélységed azért a' hat ezer taléért foszt meg ezektől engemet?

Henr.

H e n r. (Elisának a' nyakába borúl) Elisa! meggyőztél! Ugy vagyon néked köszönöm az én életemnek mindenhai örömeit!

E l i s a. Köszönöm kedves barátném! megvagyok egészen nemes lelküsed felől győztetve! —

Eljövén délután Felsing tudtára adta neki Henriette, mitsoda ajándékot kapott barátnéjától. Nem átallottam én azt el venni Felsing! esmerem én, barátnémnak nemes lelkét, ő nem kötelezni, hanem csak bóldoggá tenni akar ez által engemet. Gondolta ő azt, hogy ajánlása engemet meg alázhatna, és erre nézve magamat 's barátságomat, ményre földre kérte. Óh! igen illetlen lett volna vonakodnom, ez annyit tenne, mintha én ezen szép lélek eránt bizodalmatlansággal viseltetném; mind a' magam, mind az ő eránta való köteleltségem hozta tehát magával, hogy hozzá viseltető tiszteletemnek ezen jelenségét bé bizonyittsam.

Felsing tsudálta ezen két fehérzfzemélyt, köszönte Elisának, hogy Henriettét neki adta. Egy néhány nap múlva Vallenheim Felsingné Afzfzonyságot fíjastól együtt ebédre hívta. Elvégezték előre, hogy Felsingnének tsak azt mondják: hogy Henriettének Hóhnau Báróné ajándékozta ki háziasítására a' hat ezer tallért, megigérvén azt neki még mikor örökbe felfogta. Vallenheim elibe alította Felsingné Afzfzonyságnak Henriettét, és egyszer'smind a' hat ezer tallerról szólló obligatóriát is elő mutatta. Hen-

riette

riette szép maga viseletéért igen megtettfzett nékie: ha bizonyosá tesz el engem úgymond a' fijának, hogy Felsingburgot elnem idegenited: úgy a' Vanberg Kisalfszonnyal leendő házasságodat igen nagyon helybe hagyom.

Felsing fogadta, hogy soha, sem az ő sem meghólt Attya' akaratja ellen nem fogna é részbe tselekedni.

Felsingné Alfzfzonyság. Nohát tsak vedd el bizvást, annyival inkább hogy van pénze!

Felsing karon fogva vezette Henriettét édes anyához: reménylem, így szólla Henriette Felsingnéhez, kezét fogván nékie, hogy soha sem fog engemet érdemetlennek találni Alfzfzonyságod arra, hogy tulajdon leányának nevezzen! Felsingné megölelte őtet. A' Kisalfszony igen jónak láttfik így szólla, és én örülök a' fijam' választatásán!

Megilletődött örömmérséssel szemlélte Elisa ezen scénát. Henriette rá tekintett, és az ő fzemeiből a' maga bóldogságát olvasta, nyakába borúlt, költsönös érzéseiket egymásnak megvallották, és ölelgetések, lelkeknek buzdulását tolmátsolta. —

Még egynehány napokig együtt maradának a' két barátnék és Vallenheim, Vallenthalba. Az után elúztak Elisa és Henriette Hóhnaufschlószba, Felsing is másnap utánnok indúlt, hogy Hóhnau Bárónénak, a' házasságába leendő megegyezését ki kérje. A' Báróné tüstént ki mond-

mondta: hogy Henriettét e' részbe egészen szabad-tettzésére hagyná, e' szerént arra is könnyen rá ált, hogy a' lakadalmazás az öfzből ki nemennyen. Mind a' Báróné invitálta, mind kivált Henriette nagyon kérte Elisát hogy a' lakadalomból elne maradjon. — Nyert is annak idejébe nyóltz napi engedelmet férjétől a' lakadalomra. — Igen megdöbbsent, midön a' Hóhnauvári határba ért, látván távolról a' Birkensteinni tornyot, a' kotsis éppen ott hajtott el, a' hol kedves Hermánjától vég bútsút vett; az arra való vízfíza emlékezésének elevenségével, érzékenységének tüze is fellobbant. Végre megált a' kotsi a' Kastély előtt, Elisának azon pillantatba rendbe kellett magát fzedni, tántorgott midön a' kotsiból ki lépett. A' Báróné, Károlina férjestől, Felsing, mind sétálni vóltak, tsak egyedül Henriette maradt el tőlök, ki is elibe futott barátnéjának, Elisa sirva rohant az ő karjai közzé, és Henriette belső részvétellel szorítá ötet szivéhez.

Elisa. (minekutánna megtsendesedett)
 Áh! be örülök, hogy nintsen itt az anyám, és érzékenységeimnek egynehány pillantatig szabad útat nyithatok! olyan nehéz vólt a' szivem!

Henr. (szánakozva szorongatja kezeit).

Elisa. Te Henriette! mindig olyan engedelmes, én pedig mindig olly gyenge vagyok! de lehetetlen vólt nekem itten az ő rólla való megemlékezésemet eltitkolnom, itt a'
 hol

hol azt minden, minden újra ébreszti! azomban ne féltsd az én nyúgodalmamat Henriette! ha vólt erőm magamat ő tölle megfosztani, hát nintsen é most is tehetségembe, hogy itt a' hol minden az én rövid boldogságomra emlékeztet, a' magam ebbeli virtusának örüljek?

Henr. Igen is Elisa! tudom én azt, hogy ha néha, belső tsendeséged meg háborodik is; de végképpen elnem bomolhat!

Ekkor törtetés hallék a' szobába, Elisa tsak hevenyébe rendbeszede magát, és sietett édes annyához, a' ki nagy örömét mutatta az ő látásán. Károlina hidegen fogadta; de Felsing és Vallenheim nagy tilzteletet mutattak eránta. Károlinának is vólt már egy kis leánykája. De Elisa tsak hamar észre vette hogy az ő közte és Vallenheim között lévő szerelem meghült. Károlina ő vele is megérezte karakterének szelelségét; majd mindennap pöröltek és ritkán vólt köztök békelség. Elisa iparkodott a' maga előbbi belső tsendeségét, 's vidámságát helyre állítani. Soha se ment magánofon sétálni, és kerülte azokat az ösvényeket szorgalmatofon, a' mellyeken Hermánt legtöbbször látta. Egykor kérdezte tölle a' Báróné: van é valami bajod Elisa?

Elisa. Semmi sints kedves Afzszonyám!

Báróné. Hálá légyen az egeknek! — az ötséd töbnyire mindég hasártoskodik a' férjével, és én már vádoltam magamat azzal, hogy a'

Elisa.

O

te

te hajlandóságodon erőszakot tettem, 's azomba még az által se lett Károlina szerentsés.

Elisa. (megilletődve) Ez a' gondolat foha se nyughatatlanítsa Afzszonyanyámat! én a' férjem tiszteletét megnyertem, továbbra is igyekszem magamat arra érdemesíteni, és a' kötelességem tellyetítésére való törekedésembe találok boldogságomat.

Báróné. (fohászokodva megöleli Elisát) Elisa! roszszúl esmértem én a' te érdekidet!

Ő ezzel kiment. Elisa által látta, hogy az anyja a' rajta elkövetett előbbi erőszakoskodását megbánta; de azt még sem kívánta, hogy a' miatt buslakodjon. Még vidámabb rendbeszedte most a'brázatjának minden érnnyűloványait, mint az előtt, vigan tréfálódzott a' többekkel, és tsak hogy édes anyyát a' maga megelegetéséről meggyőzhesse; minden módon igyekezett a' maga néhai Hóhnauvárba szenvedett méltatlanságiról elfelejtkezettnek láttatni.

Két nap múlt már el, hogy Henriette Felsinggel megesküdütt, és a' lakadalom után való negyedik nap határozott az ő, és Elisa elútazásokra. De Elisának lehetetlen volt Hóhnauvárból úgy elmenni, hogy Birkensteinné Afzszonyságot még egyszer meg ne látogatná. Elindulásokat megelőző nap' elment tehát Henriettével Birkensteinba, és a' kis Károlykát is utánna vitte a' dajkája. A' két barátnék egész
újtok-

újjokba egyet fe szóltak. Elisa igen méjj gondolkozásba vala merülve, és tsak néha néha rontott ki egy egy bús fohajtás mejjéből. Erősen vert a' szíve, midőn a' Birkensteinné Afzszonyság' lakásához közelitettek. Most a' hársfa mellett menének, a' hol Elisa legelőször Hermánt látta; de szemei éppen nem késedelmeztek azon a' helyen: hanem Károlykát frissen karjára vévén a' szobába sietett. Birkensteinné Afzszonyság' eleibe jött, Elisa nyakába borúlt, és foháig ott tsüggött. Utóljára érezte, hogy Birkensteinné Afzszonyság' ötet könnyeivel áztattya, maga is észbe fe vette, midőn sirva fakadt. Végre felegyenesedett, meg fogta Birkensteinné Afzszonyságnak a' kezét: szeret é még úgymond az Afzszonyság' engemet?

Birk. Afzsz. (újjra szívéhez szoritván ötet) Elisa! a' ki az én szeretetemet egyszer megnyeri, foha sem veszi az azt el.

Ekkor bementek a' szobába; tsendes valódiság' terült el lassanként az Elisa ortzáján.

Birk. Afzsz. (minekutánna egy darabig egyet más dólgookról beszélgetődztek) Szerelmes Elisám! egy legbuzgóbb kívánságomat tellyesítette most be! óh be gyakran foházkodtam, hogy magát még bár tsak egyszer is láthatnám!

Elisa. Nagy jó Afzszonyom! hogy állhattam volna meg midőn Hóhnauvárba jöttem, hogy egyszermind Birkensteinba is meg ne forduljak? Nem! az Afzszonyságod jóságának,

's szeretetének emlékezete soha sem fog az én szívemből kialudni!

Birk. Afzfz. Óh kedves drága barátáném! örülök rajta, hogy a' maga szívébe az én emlékezetem mind ekkoráig felmaradt! az édes Henriette is itt hagyja már Hóhnauvárat. — Most én mind azok' szeretetének 's barátságának, a' kik nékem valaha kedvesek voltak, tsak emlékezetekkel gyönyörködtetem magamat.

Elisa. (könybe lábbadt szemekkel, Birk. Afzfzonságnak kezét fogja, egy kis megszünés) engedje meg Afzfzonságod, hadd kérjek valamit; mert tsak az arra leendő felelet nyugtathat meg engemet. — Szerentsés é Hermán?

Birk. Afzfz. (foházzkodva) Ő D—be titkos tanácsos, — és Embertársainak boldogságát 's a' köztársaságnak hasznát munkálódja. Ez a' munka nem marad jutalom nélkül, ő bir az igazság szeretőnek boldogságával; de a' szíve most is tsak az, a' mi fiatalabb korába vólt.

Elisa. A' férjfiúi virtus férjfiúi erővel hozza azt helyre, és őtet a' fíjatságnak érzékenységein győzedelmeskedtetí, ekkor őfztán a' magán, 's indulatain való győzedelmeskedés által boldoggá lévén, az ő boldogsága is olly ditsőséges leszen, mint a' millyen felemelkedett az ő virtusa! úgy vagyon, ez a' reménység örömmel tölt be engem! ha az Afzfzonság' fíja ismét letsendesedett, úgy én háromszorta megnyúgodottabb vagyok!

Birk.

Birk. Afzsz. Hálá legyen az Istennek, hogy kivánságom bétellyesedését megadta érnem! én a' maga szemeiből belső tsendefséget és vídamságot nézek ki, ezen vonásokat még a' könyhúllatások sem moshatták el, úgy látszik, hogy ezek az Ifj'afzszony egész természetébe vagnak elhintve. — Maga hát bódlog úgy é Elisa! az én fijam pedig talám nem fokára egy olyan megelégedésre tesz' szert, a' melly a' böltsnek tulajdona! és tssk hogy ezt mind kettőjökre nézve megnyerhetném, kéfz' vólnék öregségemnek minden nyugodalmat feláldozni, ujjabb terheket, 's szomorúságokat magamra vállalni!

Elisa. (érzékenyen megölelvén őtet) Óh kedves Afzszony'ám! (ha szabad még egy-izer úgy neveznem) erántam viseltető szeretetére nézve édes anyám! — úgy vagyom maga bódognak tart engemet! igaz hogy mind ekkoráig is az Afzszonyságod fija minden halandók felett, előttem legbetsesebb, 's ezután is ő fog a' lenni, — hanem azért én a' magam kötelelségébe eljárók, és az én szivem mindenkor házastársi, 's anyai érzékenységekkel fog buzogni —

Birk. Afzsz. Tartsa is mindenkor Elisa! ezt a' két nevet tiszteletbe! ezek az Afzszonynak a' legelső titulusi! minthogy maga ezeknek igazi betsét megesmérte, virtus szerető maradt, és az olyan állapotba is bódlog tudott lenni, a' mellyre más Afzszonyok vagy
a' vé-

a' véteknék, vagy a' kétségbeesésnek örvényébe hanyatt homlok rohannak.

Elisa. (Károlykát ölébe szoritván) Ah! azok nem esmerik az anyai érzést!

Birk. Afzsz. Kedves Elisám! vajha maga szerentsés anyja lehetne! (Károlyt elvefzi, megsókolja) és te is méltó fija ennek a' legérdemesebb anyának.

Ekkor Elisa felkelt, de igen nehezére esett ezen érdemes Afzszonyságtól meg válnia. Henriette is könyveket húllatott a' Birk. Afzszonyság kebelébe. Ez mind kettőjüket öszve ölelgette: foha sem fogom én, úgymond elfelejteni, hogy az ifjú Afzfonyék az én életemnek szomorú estvéjén egynéhány óráimat megviditották.

Elisa. (fohászkodva) Ah! fokakat még is keseritettem én Afzszonyságodnak!

Birk. Afzsz. Nem, Elisa! a' dólgnak öröktől fogva elrendelt egymástól való függések tselekedte azt! nem vethettyük mi azt az Emberek nyakába.

Elisa és Henriette meg fogák még egyszer utóljára az ő kezét, megszorongatták, és azzal, elsiettek. A' Harberg háza előtt mentek el. Óh! melly igen felébredett itt Elisába viszont a' régielnek emlékezete! szeretném nagyon tudni, így szólla Henriettehez, hogy foly a' dólga ennek a' jó Embernek? jöszte be velem!

Harberg feleségestől 's gyermekestől együtt éppen vátsoránál ült. Az öröm miatt megdöbent, hogy Elisát meglátta. Ah! kegyelmes Afzszonyom! már egyszer tsak ugyan el jött nagyságod. Ah! hogyan örült a' mi nagyságos Afzszonyunk!

Elisa. Én is örülök, hogy ismét Birkensteinba lehettem, hát hogy 's mint van állapota jó Harberg?

Harberg. Hálá Istennek, a' mi jó ifjú Urunk gráziájából, szükséget nem látok! megelégedve élünk mind én, mind az én kedves Annám! hanem a' búsit bennünket gyakorta, hogy a' mi jó nagyságos Afzszonyunk mindig olyan szomorú! óh az ólta minden meg változott, miólta Nagyságod, és az ifjú Úr itt nintsenek!

Elisa. Hogy hogy jó Harberg? hiszen Birkenstein Úr tsak egy kis korig vólt itthon, és nékem is tsak egyszer vólt alkalmatóságom a' kend szolgálatjára való készségemet kimutathatni.

Harb. Deisz' azért örülünk ám, hogy nagyságodat láthatjuk. Igaz hogy nekünk a' mi jó Uraságunk alatt jól van dolgunk; de Bezzeg a' Izegény Hóhnauvári parasztok — ah! azok mindég sohajtyák Nagyságodat, miólta elment!

Elisa. Addig sem sokat segíthettem rajok, míg otthon vóltam.

Har-

Harberg. Óh! édes kegyelmes Afzszonyom! a' kifsiny gyámolítás is nagynak tetszik a' fzegények előtt! Isten tudja nékünk is hogy lesz dólógunk? Azt mondják, hogy az ifjú úr soha sem fog többé haza jönni. Mikor itthon vólt, úgy örültünk neki! sokszor láttam miként sirtak az öreg parasztok, mikor ő oly igen barátságosan és szívesen beszélgetett velek. Hálá Istennek! úgy mondanak ök; még a' maradékinknak is olly jól lesz dólógok; mint nekünk! de ha most a' mi jó anyánk megtalálna halni, ugyan sokat vesztenénk benne!

Harbergnek egy könyecsepp rezketett szemébe, Elisa is igen megvólt illetőde, bútsútvett Harbergtől, és a' feleségétől, a' kis kereksztleányának egy aranyat nyomván a' markába, sebessen kisuhant, hanem a' gyermek azonnal megmutatta az anyyának. Mind a' két szülék kikisérték Elisát, tiszta szívből származott meszterkéletlen köszönetek folytak ajakaikról. A' Dajka kívül az ajtó elót tartotta Károlykát. Harberg meglátja.

Harberg. Ah! kegyelmes Afzszonyom! a' Nagyságodé ez a' kis gyermek? óh engedje meg, hadd veszem egy szempillantássig az ölembe.

Elisa. No tsak vegye jo Harberg!

Harberg. (karjára veszi Károlyt megszókolja.) Anna! jüt é ezdedbe; mikor az ifjú úr, és nagyságos Afzszony a' mi Leánykánk, nak kereksz attya 's annya valának; még akkor.

kor estve mondtam én Néked: Mi is szeretni és tisztelni fogjuk még valaha az ő gyermekeit, és semminket, még a' Vérünket sem kimélik tőlök — Ah! akkor, úgy gondolkodtam, hogy másként lesz a Dolog! — De még is no — a' hogy az Isten akarta. A' mi ifjú urúknak gyermekeit talám soha se látom én; de kettőjük között nem tettök mi soha semmi különbséget, úgy hogy szint'olyan boldognak tartom én magamat, mikor a' Nagyságod gyermekét látom, mintha az övét látom, (még egyfzer megtsókolja Károlyt.) Minden nap' fogok én könyörögni az Istennek az ő nevelkedéséért, boldogságáért, és azért hogy ő Nagyságodnak tellyes öröme váljon!

Elisa. (Igen, megilletődve) Édes mennyei szent atyám! töltsd bé ezeket az ő gyermekein is! tanítsa meg őket Harberg az én nevemre, és ha valamibe meg szorúlnak a' mibe én segíthetek rajtok, — mondja meg nekik, hogy hozzám jöjjenek, emlékeztessenek rá, mit ígértem, hogy t. i. édes anyok leszek! Elisa megindult, és a' háládatosság könyvei kísérték őtet. De az elmúltaknak elő-hordásával, csak fájdalmait újjította ki a' szegény Harberg; mikor Birk. Afzszony-ságtól el butszúzott, megerősödöttnek érezte magát, mivel Hermánba egy hasznos pólgárt egy embertársat, képzelt; de Harberg mint szeretőt úgy emlegette őtet, a' jelenvaló elenyészett, és az ő képzelődése az elmúltakon való ábrándozásba merült el — minden más

Érzék.

Érzékenységek felett leghathatósabban munkálódott az Elisa szívébe, az emberfzeretet, rá emlékezett, mit mondott vólt Harberg a' Hóhnauvári parasztookról, és ezek lönek Birkensteinből lett eljövetelek után a' legelső szavai: igyekezni fogok ezen szegény jobbágyok között, avagy csak némellyeken könnyíteni. — Elméne hát egyikhez is másikhoz is a' szegényebbek között, kérdezősködöt szükségseik 's terheltetések felöl a' mellyekkel küzködtek, pénzt osztogatott nékik, és egyfzers mind ígérte, hogy kérni fogja édes annyát, az ő megkönnyebbítődésekért, vigasztalta őket; ezekre adta, hogy a' meghunnyászkodás, és békeséges türés által, az ő nyomoruságokat türe többé tehetik. Úgy láttfzott mintha nem is érezték vólna terheiket, mikor Elisa velek befülélt, úgy hogy ő ezen az estvén, a' Hóhnauváriak' kalyibáit mindenfelé megelégedéssel töltötte be.

Károlina igen kemény vólt még a' kétségbeesés sem tarthatott ő nálla a' szánakozásra számot, és csak az ő barátságatlan tekintete elégséges vólt elijesztetni tölle a' szerentsétlent, úgy hogy nem merte néki panaszát nyújtani. Vallenheim nem vala eléggé esmeretes a' szegény lakosok állapotjával, és így senki se vólt a' ki őket a' Károlina keménységétöl óltalmazta 's az ő szükségseiket felsegéllette vólna. Elisa elibe terjesztette édes annyának, a' terheltetést és elnyomattatást, mellyet azok

azok szenvedtek, és kérte, hogy könnyítsen rájuk. A Bároné meg is igérte azt neki, így más nap gyönyörködve távozott el Elisa Hóhnauvárból, tudván hogy itt is a' mások boldogításán fáradozott.

Haza kísérte Henriettét Felsingburgba, és még az után Vallenthalba is egynéhány nap' mulatott. Henriette is, az emberekkel való jóltételbe barátnéjának követője kívánt lenni. Ő ugyan igen középfszerű jövedelemmel bírt, hanem az igazi emberfzeretet mindenbe módot talál, és tud segedelem Kútfejeket nyitni a' másokkal való jóltételre kérte Felsinget, ki az Elisa jóltévő intézetein nem győzött eléggé tsudálokzni, hogy két Házat éppen az ő plánuma fzerént építtessen, úgy mind az által, hogy tsak két elztendőre, készüljön el, mivel nem telne egyszerre ki tőlök annyi költség; az általok felvétetendő gyermekeknek, 's öregeknek fszámát is külön külön tsak ötre szoritotta. Hogy többekről is gondoskodjanak nem engedte azt nekik tsekély jövedelmek, sőt ebb' az állapotba is, hogy több hafznot tegyenek; mint sok fősvény v. pazérló gazdagok, ha egész fázadokig élnek is: tsak a' takarékoság, és jövedelmeknek okos intézete helyhezette.

Elisa most ismét B**be ment lakni. Mind tselekvés módja, mind fzelidsége kellemetessége, és jóltévősege a' régi mivóltába maradt. A' gazdaság folytatás, a' házi állapotokrol való gondoskodás, fíjatskájának nevelése, a' fzele-
sebben

sebben kiterjedő esméretekre való törekedés, értelmének világosítása, talentumainak gyakorlása: valának az ő mindenhai foglalatосkodási; mind ezekre nyert ő időt magának; 's e' mellet mindenkor kéz volt férjét a' társaságokba, v. Múlató helyekre, valamikor kívánta elkísérni, vagy a' Házánál vendégeket fogadni. Vallenheim is ő benne nem csak mindenkor virgantz, ötet vidítani 's gyönyörködtetni kívánó társra, hanem tanácsadónéra, 's barátnéra is talált, olyanra a' ki a' dólgookról való ítéllettételbe méjjen belátó és okos volt olyanra, a' ki ha férje magát megúnta, vagy valamely nyughatatlanságot szenvedett, ha lelke vidítás nélkül szűkölködött: eránta tellyes szeretett el viseltetett 's mindenbe kedvét kereste. A' belső megelegedés, megnyugvás és vidámság kezét fogtak ő benne a' virtussal; bódog volt ő; mivel bizonyos an tudta, hogy maga viseletébe senki hibát nem talál, vig volt mivel maga körül mindenféle örömet terjesztett. Lelkének vidám kiderülése és nyugodalma az ő egész mivóltát gyönyörködtette mindennekkel oly szivességet tapasztaltott, hogy ötet minden társaságok keresték 's óhajtották. Sokan észre se vették mikor bele szerettek, mert a' sziveket magához tudta vonni a' nélkül, hogy abba csak legkevésbe is mesterkedett volna. Az emberség, szemérmetség, és jóság valának a' társalkodásba azok a' főregulái, a' mellyektől soha el nem távozott. Mindenkor magasztalta ő másokba a'

virtust,

virtust, a' hibát pedig mentette; mindenkor kéz volt a' mások szolgálatajára, és őtet a' társaságokba mindég az utolsó helyen lehetett látni, úgy is nevezték őtet közönségesen: A' szerezetre méltó Vallenheimné! és minden még meg nem vesztegettetett szívű hajadonok az ő szelid virtusaitól elfoglaltatván az ő példájának követésére indítottak. Midőn ezt Elisa észre vette, igyekezett azokkal, a' kik őtet szerezni 's tsudálni láttattak szorosabb egybeköttetésbe jönni, őket gyakran magához hívta, és az ő jelen létek bétellyesítette kötelességeit, de azomba igyekezett minden módon ifjú barátnéit mulatattni; így akarván azok előtt a' virtust annál kellemesebbé 's szerezetre méltóbbá tenni. Nyáron többnyire kotsikázással, sétálással hajókázással mulatták magokat, 's ilyenkor a' vigság, és nyájas tréfa uralkodott közöttök. A' szobába musika, elmés és velős Beszélgetések, és holmi gyönyörködtető könyveknek olvasása valának az ő mulatásaik. Az unalom szánkivettettet közzülök, és Elisa megérezte azt az ő barátnéival, hogy az életnek valóságos használása 's öröme, tsupán csak az ártatlansággal van öfveköttve. Érezték őket, hogy az öröm és virtus öfve vagynak körrüttök ölelkezve, és ezeknek mindég együtt való gondolatokhoz szoktatták magokat. Mindjárt jobban és vigabban érezték magokat, ha a' napot Elisával tölthettek. Így formálta ő azoknak sziveket 's izléseket, az ő példája és közelebbi

lebbi esmerettsége, a' kitsapongástól 's elvetemedéstől sok leányokat megörzött.

Mindég azon igyekezett Elisa, hogy munkassága kerületét mind hova tovább kifizélesítse, soha se hitte ő azt hogy az általa szerreztendő jóknak határ szabattathassék. Ha valahol valamely szerentsétlent hallott, egyszeribe felkereste, és fájdalmait igyekezte megnyihitni. A' mások kívánságának tellyesítése, szükségeiknek kielégítése, a' szolgálatra való készség, a' mások java elő mozditásának szives szeretete valának minden ő fáradozásának tzeljai, és mint-hogy ő a' legjobb eszközhöz nyúlt; ritkán is lettek azok sikertlenek. Illyen foglalatofságok közt töltötte ő életének minden napjait.

Két esztendő s múlt Károly, midőn Elisa másodszor is annya leve egy leánykának, kit ő Henriettének nevezett. Felsingné afszonyság is az előtt egy-két hólnappal betegedett le, és szült egy fíjat, a' kit Felsing Henriknek nevezett.

Károly és Henriette, a' legédesebb gyönyörűségekbe részeltették mostan Elisát, ezeknek nevelésekre szentelte ő legfőbb gondoskodását. Midőn már Károly négy esztendő s volt, így szólt egy reggel Vallenheim a' feleségéhez: Károlyt a' közönséges nevelőházba adom. A' férjfi gyermeknek attya házánál való nevelkedése ritkán ér valamit.

Elisa. (megrettenve.) Márég elakarja ötet a' háztúl vinni?

Vallenh.

Vallenh. 's m'ért ne? mentül korábban kezdődik a' nevelés, annál könnyebben megy az, 's annál jobb következtű.

Elisa. Az igaz, és én a' fijamnak, születésétől fogva mind abba fáradoztam, hogy ezen principiumhoz képest tselekedjek. De nem lehet é még ötet tovább is a' háznál nevelni?

Vallenh. Tsak az Aszszony gondviselése alatt?

Elisa. Nem! Vallenheim! nem bírok én mind azokkal az esméretekkel, a' mellyeket ő néki valaha tudni kell, és én az ő nevelését nem tudnám magamtól tökéletességre vinni. Hanem fogadjunk egy alkalmas tanítót, és közül akaratul munkálodjunk az ő nevelésén.

Vallenh. Maga a' mint látom igen sokat tart a' hopmesterek felől, midőn őket nevelőknek tartja. Soha sem azok ők, és én éppen ezért elvégeztem, hogy soha hopmestert nem tartok.

Elisa. Ha a' hopmesterek nem alkalmas nevelők, annak a' szulék az okai, mi magunk formáljuk őket nevelökké. Oh! Vallenheim! kitsudálhatja, hogy a' hopmesterek nem nevelők, holott magok a' szulék sem azok valóságos értelemben. Tsak gondolja el az ember, hogy a' szuléknek gyermekeik! 's azoknak nevelők eránt való viseletek mitsoda tzel, és plánun nélkül való! a' nevelő leg belsőbb baráttyok legyen a' szuléknek, mert ő azoknak,

a' gyermekeiket emberekké tévő erköltsi-palérozásba leghathatósabb segítő; ő a' szülék javára fáradoz-valamely tzeínek, plánumnák, vagy intereírsének kell őtet erre kötelezni. A' fzeretet, tisztelet, és a' hóltig való jutalompénz által kell őtet a' háznépnek köz tagjává tenni. Ekkor Vallenheim! már ekkor nevelők is fog-nak belőlök válni. — A' mostani hopmesterek, a' mellett, hogy hivatal nélkül nelegye-nek töbnyire csak azért lesznek azokká, hogy élődhesenek, és a' nagy házaknál, éppen csak is úgy bánnak velek, mint valamely elsőb rangú tselédekkel. Fijatalok, a' nevelésen soha sem törték a' fejeket, arról keveset olvastak, nem tehatték azt tudományformába magoknak tulaj-donnyokká, tudván hogy a' nem lesz hóltig való kenyerek. Hanem ha bizonyosá tennék a' nevelőket, hogy az ezen tudományba való derékségekért betsületes gondviselésre tarthatnak ízámot, ha azt reményilhetnék, hogy mint nevelők hóltig viselhetik hivataljokat, ha azt a' foglalatofságot előttök kellemetefsé tennék; ha ennek ezen nemes kivánságot, hogy ők embe-reket formáljanak; felébrésztenék, ha az olyan em-bert a' ki ezen kivánságot megvalósítaná, tiszte-lettel, 's háládatofsággal jutalmaznák: Ekkor, már ekkor, bizonyosan sokan találkoznának kik magokat átallyába a' nevelésre szentelnék. Még most a' hopmestereknek minden speculatiójok csak oda megy ki, hogy hivatalba legyenek, ha a' nagy házaknál elvesztik a' grátziát, mind-járt

Járt azon vagynak: hol kapjanak újj fárét - innen van, hogy a' hoptesterek olly gyakran változnak, a' nevelésnek megsirathatatlan kárával, innen van, hogy hivataljokkal 's tanítványikkal nem gondolnak. — Mikor azért mi ezen hibákat állaltatjuk, elis kerülhetnök azokat. Kereszünk egy jó tudományú, 's szép magaviseletű embert, és ha lehet fiatal. Mert azt könnyebben lehet a' ármire hajtani, az a' maga kötelességébe buzgóbb, a' meg pihenést, könnyebbséget nem óhajt, következésképpen nem forgattya szüntelen jövődöbeli állapotját észébe; kivált ha mi ötet a' szerezet, és megbizottság által magunkhoz kaptsoljuk, és néki az ő állapotját kellemetessé teszszük. Ha egyszer ilyet találunk; a' mi házunkba leendő első belépésétől fogva tökéletes egyarányúság uralkodjon köztünk, hogy az ő karakterét, és a' nevelés felől való vélekedéseit kitanúlhasuk, a' magunkét is ő vele közölhasuk, és közül akaratul készítsünk egy nevelés - plánumot, a' millyen tsak egyesített értelemmel legjobbnak látunk, és azt vegyük munkába.

Vall. Nints nékem mind ezekre időm, ezen szép plánumnak nem lehet munkabavétetödni.

Elisa. Ha nem lehet é? bizza rám ezen foglalatosságot Vallenheim! sokkal fontosabb leendő az én előttem, mintsem hogy azt tsak immelámmal folytatnám. Hát azt gondolja Vallenheim! hogy az idegen nagyobb figyel-

Elisa,

P

metelsség-

metefésséggel fog a' maga gyermekére vigyázní mint én, a' ki annak anyja vagyok? azt gondolja, hogy az igazábban, hűségesebben, hasznosabban fáradozik annak nevelése körül, mint én? igaz ugyan, hogy még most talám nem is volna ahoz elégséges tudományom; de arra is igyekez-ném én szert tenni. Ítélje meg maga Vallenheim! az ő nevelése plánumát, mennyi idője van még arra? vessé öszve azzal, a' mi ezen dolog felől íratott és mondatott, és alkalmaz-tassa különösen az én fiam karakterére. Visgál-lya tsak jól meg Vallenheim! rázogassa meg tsak az én okaimat!

Vallenh. Hát a' külső nevelés ellen mitso-da kifogásokat tud tenni az Aszfzonny?

Elisa. A' példák gyakran megmutatták azt már, hogy az a' legveszedelmesebb neve-lés; mert a' bizonyos, hogy azzal átalyába ke-veset gondolnak. A' gyermekek jobbadán tsak a' közönséges oskolai Órákon vagynak gondvi-selés alatt, az ő máskori dólgaikra senki semü-gyel; nem igyekeznek benne a' tudományok-hoz vonzó hajlandóságot élelztgetni, és az ő sziveknek formálásával egészen felhagynak.

Vallenh. De megtanúlják, az embe-eket és a' Világot esmerni; megtanúlnak az em-berekkel társalkodni, és az előre való vigyázás-nak réguláit gyakórlásba venni.

Elisa. Hát az othoni vagy magános nevelésbe nem tanúhattyák meg szint' úgy ezen hasznos tudományokat, tsak egyszer olyan pró-bákhoz

bákhöz nyúljanak, mellyek a' gyermeket tapasztalásra tanítták? de tegyük fel, hogy ezeknek tökéletes grádusára nem léphetne is: nem fogna é vallyon az okos, méjj belátású 's jó principiumú ifjú; mihellyest a' nagy világba kilép azonnal megtanulni, az okofság, és előre vigyázás réguái szerént tselekedni. Szoktásáktak figyelmetességre, mindjárt meg fogja ő a' világ' 's emberek esméretét tanulni, és akkor osztán kettős haszna lesz ezen ő esméreteknek, midőn azt nem idegen oktatás alatt, hanem tulajdon megért eszének jólalkalmaztatott használásával kezdette.

Vallen h. Éppen azért akarom én ötet közönséges nevelő Intézetbe vinni, hogy illyen okos, es méjj belátású ifjú váljon belőle.

Elisa. És talám legelőbb is ez a' tziel fog ottan eltévesztődni. Hogy kételkedhetik valaki a' magános nevelésnek, a' közönségesnél jobbvolta felől? már hogy az elsőre nagyobb vigyázás kívántatik, a' bizonyos? de esmeri é az ember a' tanítót, kire a' közönséges nevelő intézetbe, gyermekének különös gondjár bizza? tudja é, hogy az a' nevelésnek neki fekszik? szemmeltarthattya é őtet? nem! már illyenkor túlvan azon az ember, hogy gyermekének nevelése felől maga rendelkezhesen, annak hibás voltát felfedezhesse, és azon segíthesen. Sőt inkább tudni való, hogy a' gyermek töbnyire magára hagyatik, hogy ő a' tanító fáradozásain igen sokad magával osztozik, hogy az a' tanítótól

lehetetlen, hogy foglalatosságát 's figyelmetel-
 gét csak egynek szentelje; azt hát csak a' sze-
 rentse hordozza, hogy ez, v. amaz gyermek, jó
 v. rossz emberre, hasznos polgárrá, vagy ki-
 tsapongó bolonddá formáltassék. De ha mi a'
 szívunkat ide heza tartyúk úgy minden gon-
 doságunkat az ő nevelésére fordíthatyúk, úgy
 szüntelen való vigyázat alatt lesz. Es ha ma-
 ga kedves Vallenheim ezen foglalatosságra leg-
 kifesebb időt nem szakaszthat is: mindaz által a'
 kettőnk u. m. egy okos tanító' (mert hogy
 azt fogadunk az előhordott okoknál fogva me-
 rem reményleni :) és az én fáradozásom haszno-
 sabb fog lenni, mint egy olyan tanítónak ré-
 zekre osztott tanítása, a' kit semmi különös
 interese nem lelkesit. Vallyon a' közönséges
 nevelő intézetbe fognak é úgy vigyázni az
 én gyermekemnek tselekedetire, hájlandósá-
 ginak kikéinlelésekre, 's olly nemes tzelra inté-
 zik é azokat, mint a' hogy én mind ezeknek
 végbe vitéleben szorgalmatoskodnám? hidje el
 Vallenheim, hogy a' szülék a' legjobb nevelők,
 ha hogy szivesen akarnak azok lenni, és ha-
 birnak az ahoz meggi vántató okofsággal,
 belátással. En előre feltem Károlyt ha csak va-
 laki az ő karakterét meg nem erősiti. Talám
 észre sem veszi azt más, hogy van abba ol-
 lyas valami hajlékonyság, a' melly hamar
 gyengeséggé változhatna, én a' ki ő reá szünte-
 len figyelmezek, már gyakran vettem azt ben-

ne észre. Ő az egyszer fel vett szándéká-
ba soha sem áthatatos, a' mások reá beszél-
lése, vagy más környülményeknek megtekin-
tése által egyszeribe eltávozik attól, a' mit
előbb akart. Ez a' gyengeség még valaha a'
legjobb tulajdonságok mellett is a' legnagyobb
hibákra, sőt vétkekre vezetheti ötet. Már
én olyan eszközn is hánytam vettem az
eszemet, a' melly által ötet állandó karakterüvé
lehetne tenni. Ha ő maga először kövekezést
tudna tsinálni; olyan próbát tennék, a' mely-
ből ő, a' maga hajlékonyságának káros voltát
meg érezné, és ez több izbe, külömb külömb
módon megújítva végre bizonyosan megerő-
sitené ötet karakterébe. — De mind ezeket a'
közönséges nevelő-házakba elmulasztják. Sem-
mit se vigyáznak ott a' karakter formálására,
semmi eszközökhöz nem nyúlnak, a' mellyek
által az erköltsi tulajdonságok a' fiatalok fi-
vébe meggyökereznének. Egyébaránt ide haza
is mind azon tudományokba gyarapodhatik
Károly, a' mellyekre a' közönséges nevelő ház-
ba, taníttatnék; tarthatunk néki tanítót, és ötet
azon tudományokba oktathatjuk magunk is,
mellyel az ő tanítója nem bírna. — — Oh
Vallenheim! soha se esenkedtem én így az
úron, hogy kérésemet tellyesítse — hanem
most az egyszer, — ez az én fiamnak javát
illeti, — szenvedje meg ötet a' háznál az én
kedvemért!

Vallenh.

Vallenh. Elisa! tudja meg, hogy én egyfzer feltett szándékomtól soha se szoktam elállni. Károlynak el kell a' háztól menni.

Elisa. Kedves Vallenheim! kérem, vegye még is az én okaimat gondolóra. Károly még nagyon gyenge, és még most igen keveset fogna rajta, ha a' legjobb nevelő intézetbe vitetnék is. Ellenbe az ő gyenge életkora oly nagy gondviselést kíván, hogy annak teljesítését csak a' szülei hűségétől lehet várni, még most olly sok szerentsétienségeknak van ki téve, hogy ezeket is tsupán csak a' szülei gondoskodás hárihatja el róla fontolja jól meg Vallenheim azt a' plánomot, mellyet én az ő neveléséről elő beszéltem; engedje őtet ha tsak tizenkét esztendő koráig is itthon nevelkedni, és ha még akkor sem győződik meg az ithoni nevelésnek jobb volta felől, ám vigye el, még akkor sem veszt időt, sőt akkor lehet talám a' közönséges nevelésnek reá nézve több haszna; most pedig az néki minden tekintetbe káros volna. Ne ragadja hát ki őtet az anyai gondoskodás alól, hogy ollyan kézalá bizza, a' melly talám azt se tudja, miként kell a' gyermekkel bánni, és nem szokta figyelmeztetését az illyen életkor' szükségének kipótolásokra fordítani.

Vallenh. Leg kifsebb ellenvetést sem akarok többé hallani, nem azért adtam az Afzfzonymnak tudtára akaratomat, hogy ellene mondjon.

Elisa,

Elisa. Ah! ha szerentsémet, vagy életemet kívánta volna tőlem Vallenheim egyet se foznék! De ez az én fijamnak böl dogságát tárgyazza. — Nékem is azt parantsolja a' természet, hogy azt előmozditsam, engem tett az ő néki legelső gondviselőjévé, és érzem is, hogy néki az én veszteségemet senki ki nem pótolhatja. Sőt abba is bizonyos vagyok, hogy én eddig az anyai kötelelséget ő eránta hűségesen betöltöttem, 's ugyan ez a' tudás reményl teti velem azt is, hogy annak tellyesítése ezután is mindenkor tehetségembe állna. Adjon hitelt legalább Vallenheim! az én kifogásaimnak; minthogy már látom, hogy maga, fijának erköltsi pallérozódását, 's böl dogságát a' vak szerentsére bizza; holott én abb' a' hiszembe vagyok, hogy tsupán tsak eszözök által lehet néki a' jó nevelést bizonyoson megadni. Tsak azt kérem már, hogy ezen szándékának vég re hajtását, hatsak esztendeig is halafzfa, elte kintse a' Károly gyengeségét, ő még beteg is lehet, és akkor talám nem viselik illendökép pen gondját. A' gondviseletlenség (minthogy a' közönséges tanító egy ilyen korbéli gyer mekkel nem bánhat) fogyatkozást, veszedel met vonhat reá, es őtet a' halál révére vi heti, vagy a' mi több még a' sirba is tafzithattja, — Óh Károly! kémélje magát az úr, azoktól a' szemre hányásoktól, a' mellyeket okozhat talám jövendőbe magának ez a' dolog, en gemet is ójjon attól a' szüntelen való szoron gat.

gattatástól, hogy fiamnak állapotja felől bizonytalanságba legyek!

Vallenh. Már ez úttal az Afzszony-nak minden ékesen- szóllása hafzontalan! egyet se szóljon többé, hanem inkább igyekezzen magát a' Károly felől való végzésen be megnyugtani; ennekem lezsz már ezután ő rá gondom, maga tsak azon légyen, hogy a' töle leendő megváltást békeféliges türemsél izenvedje!

Elisa. (Könyvét elfojtva:) Vallenheim! nohát tsak ezt az egy kérésemet telyesittse! engedje meg legalább, hogy én is elmehessek, hadd lássam, és esmerjem magam azokat a' személlyeket a' kiknek gondviselések alá fog Károly bizattatni, hadd mutatom én meg magam a' mennyire lehet ő előttök szeretemet, 's gondoskodásomat, és hadd esküfsek én meg valamelly anyát, a' maga gyermekei eránt való hűségneél fogva arra, hogy az én Károlykám-nak anyai módon gondját fogja viselni!

Vallenh. Ezekre semmi fziükség sints; attya vagyok én Károlynak, és én magamis tudok olyan eszkökökköz nyúlni, a' mellyek ötet jó állapotba helyheztesék. Az Afzszony a' kis Henriettét dajkástól, 's a' mellett szoba léányt hozna magával, én pedig illyen nagy Podgyáfzszal nem akarok útzani. Jobb hogy a' Károlyt készíti, hogy én két harmadnap mulva útnak indulhassak, magát pedig kedvem ellen, útitársnak rám ne tufzkolja.

Ezzel

Ezzel a' házból kiment. Elisa igen elke-
 seredett, belső megindúltsal szoritotta fiját szí-
 véhez: óh kedves Károlyám! így kiálta fel,
 nem fogsz te többé az én anyai kebelembe nyü-
 godni! Vallenheim! én mindent elfzenvedek,
 hanem hogy te engemet a' fiamtól meg fosz-
 taszsz; hogy te engemet a' fiam bóldogsága
 munkálódhatásán kívül helyheztesz; már annak
 elviselésére nagyobb erő kívántatik! — (egy
 kis megfűnés után.) hanem ő férj, és atya,
 az én kötelességem itt is az, hogy magamat
 az ő Akaratjának béfelséges türelssel alája ves-
 sem. Nem! én nem félbelődöm, vele nem
 külekedem, hanem minden szelid eszközöket
 minden józan okokat elő hordok, hogy őtet
 a' maga meghatározásától elvonhassam. En az
 ő haragját is békével fzenvedem, én a' fiam
 javára szóllok, és pedig annak attyához. —
 Olytán még is ki ragad ő téged az én kárjaim
 között! Óh Okofság! erősíts engemet, hogy
 még akkor se felejtkezzelem kötelességemről
 állhatatosság! erősség! és békefélegestülés! marad-
 jatok akkor is változatlanul én bennem! —
 ha nem nevelhetem is magam Károlykát, tsak
 ugyan még is minden módokat elkövetek,
 hogy idővel ő bele a' leg jobb principiumokat
 tsepegtethesse! (Károlyt, ismét hevelesen szívé-
 hez szoritja.) Óh kedves gyermekem! vajha te
 jó, és nemes lelkű lennél! Ah Vallenheim!
 miért nem hagysz engemet az ő jóvá's nemes
 lelkűvé való tételén munkálódni! —

Elisa

Elisa ekkor ismét letörlötte könyhúllatását és Vallenheimot kiderült Ábrázattal várta; de minden próbatételei, mellyekkel őtet a' Károly elveviséről se akarta verni, haszontalanok valának. Tsak megkötötte magát. Ő előtte ugyan elitkolta Elisa könyhúllatását; de még sem tudott olly vidám lenni, mint rendszerént szokott. Azomba Vallenheim úgy tette, mintha az ő szomorúságát észbe se venné, hanem ahoz negyed napra, hogy szándékát előtte kinyilatkoztatta, Károllyal útnak is indult, és elvitte őtet D***be. A' fijától lett megkülönböztetés igen keservesen esett Elisának; de azért Vallenheim eránt színt' azon szeréni viselte magát, valamint az előtt, színtőllyan szelid és barátságos maradt. El utazott Vallenthalba, hogy a' barátság karjai között bánatjának enyhülését találhassa. Felsing és Henriette egységbe és szerentsésszen éltek; Henriette, barátját tette maga elibe mustrának, annak minden szelid virtusaival ékeskedett, az Elisa szerető szíve pedig örömmel vert, midőn barátinak boldogságokat szemlélhetette. —

Harmadizbe is anya leve Elisa, a' Károly elvitetéséhez ekztendőre, és ekkor is fijat szált, Vallenthalba. Nyóltzad napig semmi nevet sem adtak a' gyermeknek, hanem akkor Henriettével az ágy előtt üldögélvén kérdezte Vallenheim Elisától, hogy kinek akarná a' gyermeket neveztetni?

Elisa.

Elisa. Hermánnak kell nevezni! nézze Vallenheim! mitsoda nagy szemei vagynak — ebből még valaha igen bátor Ember válik! Óh! valóba, valami titkos, de édes sügallás mondja azt nékem, hogy ő még igen derék fitztkó lesz, és ez a' név leginkább fog hozzá illeni!

Vallenh. (nevetve) No legyen az; mert úgy látszik, hogy maga fokot tart e' felől a' név felől.

Elisa is elmosolyodott, 's azzal Vallenheim kiment.

Henr. (midőn magok maradtak) Elisa! Igy a' fjad minden szempillantásba szeretődet juttatja eszedbe.

Elisa. Soha se nevezd őtet többé szeretőmnek, három gyermek anyja lévén, egészen Vallenheim felesége vagyok én már. A' Hermán emlékezete nem érdekel engemet többé, a' belső tisztületen, 's barátságon kívül femmi érzékenységet sem fog az én bennem gerjeszteni. En örömost hallok, 's magam is örömost beszéllek rólla. Mikor most magáról, 's szerelméről gondolkozom, úgy tetszik mintha egy olyan szép tartományra tekintnék vizsza, a' hol valaha mulatván, egy olyan társra akadtam, ki az én ösvenyimet rósákkal hintette. Rá emlékezem azon örömbeli elragadtatásra, a' melyet éreztem, és az én szívem még most is szereti azoknak szerző okát; hanem a' gerjedéseknek már végek van, és velek együtt az azok' szerző oka eránt való eleven érzésnek is mért

mért ne nevezhetném én a' fíjamat Hermánnak^o holott ez a' név az én örömeimre, szenvedéseimre, és mondhatom, még álhatatofságomra is emlékeztet? Nem képezem én úgy többé Hermánt magamnak, mint szeretőt; nem képezem úgy többé, mint a' hogy ő nékem a' Birkensteinni hegyen szerelmét megvallotta, úgy sem képezem, mint a' hogy elbútsúzásakor kétségbe esett módra engemet szívéhez szoritott: nem! hanem úgy képezem; mint nemes lelkű férjfit; mint hasznos polgárt, 's Ember barátot, és ez a' képzet mindég újabb újabb munkáságra fog engemet ébresztteni, hogy a' fíjamat ő hozzá hasonlóvá formálhassam! mikor én őtet nevérol szóllitom, ő benne a' legnemesebb férjfit, a' legszeretetre méltóbb halandót képezem, és minden munkámat arra fordítom, hogy ő valósággal az is legyen.

H e n r. (mosolyogva) Elisa! én most egészen újra esmerlek tégedet, a' te minden jó, és szép eránt való érzésed most mindég elmerültebb.

E l i s a. Óh Henriette! a' szerelemben örömost el merül akár ki is főt a' virtus eránt való szeretetbe is! de még is kitől miként telik örizkedjen kivált az előbbi elmerüléstől. Könnyen megeshetne ugyan is, hogy az által ez Ember az igazi virtus betsének esméretét el hibázná, és annak helyét érzékeny költeményekkel töltné be. A' ki a' virtus eránt igazi buzgó érzékenységgel bir, az olyan az elmerülés-

rülésnek szempillantásiba is, a' hideg, és vizsgálódó okofságot válszítja a' maga kalauzzának.

A' kis Hermán minden reménység felett különös, és igen nagy kedvekbe esett szüleinek; de a' gyermek meg is érdemlette a' különös szeretetet. Még csak esztendő volt, már is ki esmerfzett belőle, a' jó, és érzékeny szív, és a' Nagy lelkűségnek 'sengéje. Belső megindulással szoritotta gyakran őtet szívéhez Elisa, 's így szólott: Óh Hermán! hasonló lelzs ez, te hozzád! fiam! Hermánom! valamint őtet, oly nagyra foglak én tőged' is betsülni!

Már elmúlt hat esztendeje, hogy Elisa a' tiz gyermekeket Vallenthalba neveltette. Már mind tizenhat esztendőbe jártak, és mindenik megtanult a' maga kézimestersége által magának élelmet szerezhetni. Most már szárnyokra bortsáttattak, és a' nevelő házból kiköltöztek. Elisa akorra Vallenthalba utazott, és elbortsáttatáson jelen volt. Hogy ez annál pompásabban elsen meg, a' várba parantsolta őket, és az udvaron eleikbe ment, megilletödvé közelitettek hozzá az ifjak és leányzók. Óh édes jóltévőnének! így kiáltának, és mind térdre esének. —

Elisa. Áljatok fel édes gyermekeim! és üljetek ide mellém (mindnyájan szót fogadtak, és leültek a' padokra, mellyeket Elisa alájok rakatott, folytatja beszédét) — meg lehet, hogy mi ezután ritkán látjuk egymást; meg lehet, hogy ma gyülekeztünk itt legutóljára öszve, és hidjétek el kedves gyermekeim, hogy a' rölle-

tek

tek való elválás igen érdekel engem; mert a' ti bődogságtók szivemen fekszik! — De tsak ugyan szükségesképpen így kell ennek lenni. Ti már annyi idősök vagytok, hogy eléléstekről magatok is gondoskodhattok, az én gondviselésém olyan állapotba helyheztetett benneteket, hogy ezt megtselkedhesétek. Most már a' ti kötelelségték, hogy magatokról gondoskodjatok. Óh kedves gyermekeim! ti ma, a' jó Emberekké való lételnek köteleztetését veszitek magatokra; soha se felejtsétek ezt el, ha azt akarjátok, hogy jól légyen dólgotok! légyetek a' szolgálatba hűségesek, dólgosok, békéséges tőrök, és szeretettel tellyesek Embertársaitok eránt: így a' ti Uraitok titeket szeretnek, és hűségteket meg fogják jutalmaztatni; sőt mind azok a' kikkel társalkodtok, tinnétek örömet kedvetekbe fognak jární. Éljetek egyszer'smind tífztéségesen és mértékletesen, mert a' feslettség; bődogtalanságba, betegségbe, vétekbe ejt, és legyetek bizonyosok benne, hogy ha magatokat jólviselitek, én bennem mindenkor anyátokra találtok, a' ki mindenkor kéfz leszek segítségtekre. Tsak jöjjetek hozzám, ha szükségbe vagy szegénységbe estek, sőt ha legkífsebb vífzontagságér is benneteket, én gyámolítaní fogom mindeniteket. Mindent abból a' tzelből tselekedtem veletek, hogy benneteket bődogókká tégyelek, és az esne már nehezemre, ha ti a' magatok rofvisellete által önne bődogságtokat magatok akadályoz-

dályoztatnátok. Óh kedves gyermekeim! ígérjétek meg nékem, hogy ez által soha sem fogtok engemet megkeseríteni.

Mind elfakadtak sirva, és ismét az Elisa lábaihoz borúltak, a' kik hozzá közelébb estek, térdeit által kótsolták: óh kegyelmes Afzfzony! óh szerető édes Anyánk! így szóllának: soha sem! soha sem!

Elisa. Ha úgy van kedves gyermekeim! úgy megnyugodva fogom a' ti innét leendő elköltözésteget szemlélni, és ha ti valamikor valami hibába estek is; neveszefsétek el még is én hozzám való bizodalmatokat; akkor is jöjjetek hozzám, akkor sem pirongatlak el magam elöl, hanem inkább jóra vezérellek; mert én soha sem szünök meg titeket szeretni! — ha még valaki vólna közöttetek, a' kinek szolgálata nintsen, vagy semmi ollyas mesterséghez nem ért, melly által élelmét kereshetné: mig valahová szegődhetik itt maradhat az udvarba, és nekünk dolgozhatik. —

Elisa kihez kihez hozzá járulván felemelte őket, kezeiket szorongatta, és mind egyiknek két két tallért nyomott a' markába. A' háládatofság tsillámlott szemeikbe, és mindenik fogadta, hogy magát jóltévdjéhez méltóképpen viseli. Elisa belátott a' szivekbe, látta az ő jó szándékjokat, és ez a' legtisztább örömmel töltötte be őket. Én ragadtam őket ki, így szólt magába, a' véteknék és nyomorúságnak örvényéből, én tettem őket Emberekké, munkálód.

kálódván az ő boldogításokon! — ezeknek képzete öröm érzésbe, 's a' legédesebb gyönyörűségbe feresztették az ő szivét. Az a' leg boldogabb érzés, hogy ő Embereket boldogított, öröm könnytseppeket fatsart ki szemeiből; ezen érzéssel eltelve a' szobába, térdre esvén, szemeit az égekre emelte, a' melyekből az Isten-ség eránt való legtisztább tisztelet, és a' leg huzgóbb Emberszeretet sugárzott ki. Háli legyen tenéked óh bölts Isteni gondviselés! így kiáltott fel, hogy engemet a' legnemesebb örömknek, esméretére megtanítottál! a' te vezérlésed tette az én lelkemet érzékennyé 's szeretettel telyefsé! Óh bártsak foha se hagynék én alább az Emberekkel való jóltételbe! bártsak foha se hidegölne meg a' mások java előmozdításába való munkás igyekezetem! te előtted, óh minden jóknak kútfeje! te előtted újítom meg azt a' fogadásomat, hogy egész életemet az Emberek' boldogítására szentelem! adjad is, hogy minden az égre leendő tekintésem arra emlékeztessen, vagy ha annak tellyesítésébe meghidegízem, szemrehányással buntessen meg! —

Ekkor ismét aláméne, az ő tekintete valamely Angyaléval vetélkedett, és az ő egész mivoltát egy bájoló szelidség futotta el. Mindeneknek szive szeretettel dobogott ő eránta. Sok falusiak gyűltek vóit öfzve az udvaron, kik mindnyájan így szólnak egymás között: óh be gyönyörű ez a' mi Nagyságos Afzfzonyunk!

tsupa jószívűség néz ki belőle! óh mindég mindent tellyesítsünk, valamit kíván, ha mindjárt életünkbe kerülne is, mert ő mindég abba foglalatoskodik, hogy minket boldogokká 's megelégedettek ké tegyen! a' gyermekeknek, kiket ma szárnyokra bocsátott; vendégséget készítettett Elisa, és az asztalt az udvarra terítette. Vigen voltak, 's Elisa igen gyönyörködött ezen ártatlan ifjú örömeinek szemlélésébe. A' kis Henriette által tudakoztatta tőlök egyenként, kinek mi szüksége van, és azt azonnal tellyesítette, illy fiatal korába akarván őket szoktatni arra, hogy a' szölgálatra való készségbe, és adakozásba gyönyörűséget találjon. A' következő napokba ismét más tíz gyermekek felvételével foglalatoskodott Elisa, kiket az előbbiek helyére szállított, 's e' meg lévén B***be vizsiza utazott.

Ekkor tájba meghalálozván az Elisa édes anyja, reája igen szép jószág maradt; de ez ő rajta semmit se változtatott; azután is szintolylan együgyű volt mind öltözete, mind élete, módja, azután is szintolylan takarékoson gazdálkodott, 's gondoskodott házi állapotjáról valamint az előtt. Vallenheim azomba jószágának nagy részét el fetsérte, szüntelen játtfzott és vesztett, híjba igyekezte Elisa ötét ezen veszedelmes indulatjától elvonni, minden fáradsága haszontalan volt. Sőt még most nagyobb paradéra vágyott, több tselédet tartott, gyakran vendégelt 's adott balakat, 's illyenkor min-

den a' leg pompásabban ment. Gyakran Val-
 lenthalba nagy vadászatokot tartott és nagy sum-
 mákat játtfzott el. Nem igen jó szemmel néz-
 te Elisa a' temérdek költséget: fokszor elibe ter-
 jeltette annak káros következéseit; de férje
 csak azt felelte: nekem így tettfik Elisa! a'
 magamét költöm. Elisának mit vólt mit tenni?
 halgatott, sőt minden tőle kitelhetőképpen ki-
 vánt neki kedvezni, úgymind az által, hogy
 mennél kevesebbé kerüljön. Most már sza-
 baddá hagyta őtet Vallenheim, hogy Hermán-
 nak őt esztendő korába hopmestert fogadjon.
 Már egynehány esztendő ólta tzikálódott ő az
 ollyatén ifjak körül, kik magokat ezen hivatalra
 szánták. Most hát választott egyet közzülök, a' ki
 a' nemes érzékenységgel, és jámbor szivvel, haf-
 nos és fundamentomos esmérteket is kötött öfzve.
 A' világ esmérétébe nem vólt ugyan igen jártas, a'
 nevelésről is kevés tudománnyal birt még a' külső
 maga viselete is pallérozzás nélkül szükölködött:
 hanem Elisa reménylette, hogy ő, a' tapasztalás ál-
 tal mind ezekre fzeret fog tehetni, és hogy azt csak
 az ő vele való társalkodásból is megtanúlhatná,
 úgymint a' ki, akkor is taniti, mikor amaz
 meg se gondolná. Közlötte vele a' maga ne-
 velés felől való gondolatait, fijának karakte-
 rére, 's hajlandóságára figyelmetéssé tette, meg-
 mondta néki, hogy úgy bánnyon vele a' mint
 legjobb. Esztendő múlva valóságos értelembé
 megérdemlette Valdin (így hívták a' hopmestert)
 a' nevelői titulust. Minduntalan szemmel tar-
 totta

totta ő, a' maga tanítványát, úgy hogy legkifesebb kívánságát, vagy gondolaját is életette; minden szava, minden mozdulása, a' Hermán jónevelését tárgyazta. Elisának ő eránta való Emberséges, megbizott, és szeretettel tellyes magaviseleése azt tselekedte, hogy ő a' legfinumabb udvariságba is úgybele okott, a' mint tsak egy pallérozott világi Embertől lehet válni, 's milyennel egy nevelőnek kell birni. Az Elisa virtusainak tisztelete, a' Hermán eránt, mint az ő fáradozás a' tzelja eránt való szeretet, 's az a' valóság a' kinek ő általa kellett az erkölcsi pallérozódásra szert tenni: egészen a' Vallenheim házanépéhez tsatolta ötöt, és ezek kellemetessé tették előtte hivatalát. Egykor a' gyermekről, az együtt készített 's gyakorlásba is vett nevelés plánumáról fok ideig beszélgétvén vele Elisa, végre így szolt hozzája: Valdin Úr! én talám jövendőbe az Úrnak fogom köszönhetni az én életemnek legédesebb boldogságát; mivel hálájam azt meg? az Úr, ifjúságát 's annak gyönyörűségeit áldozza fel az én fijam nevelésére; én pedig háládatofságomon kívül semmivel sem szolgálhatok az Úrnak?

V a l d i n. Egy a' maga nemébe legnemesebb személynék háládatofsága, felette igen betses; de ez én reám nézve, még is tsak igen tsekély jutalom fog lenni! hanem engedje meg Nagyságod, hadd tegyem én Hermánt Emberré; hadd mondhasam, hogy éppen úgy étež mint én merem mondani, hogy én bírok

a' Nagyságod érzésével, és ötet erre az érzésre megtanítom 's ebbe találom jutalmamat!

Elisa. Annál felségesebb lefzsz Valdin Úr! a' mit én tselekfzem, a' mind anyai érzésből esik, és az anyai örömök fognak engem azért megjutalmazni; de az Úr fáradozásai olly önnön hasznútanok, valamilyen nagyok!

Valdin. Tízta is lefzsz valaha az én örömöm! Óh kegyelmes Afzszonyom! tsak Nagyságod képzelheti azokat a' gondolatokat és édes érzéseket a' mellyek annak következési lefznek! Nagyságod foghatja meg ezt a' gondolatot: „Én egy Embert formáltam, én ötet a' társaságnak hasznos tagjává tettem, minden nemtelen haszonkeresés tzélja nélkül; tsak azért hogy jót akartam tselekedni, minden más érdekse nélkül, hanem hogy kötelelségemet tellyesíteni, és legfelségesebb hivatalomnak megfelelni akartam! minden jó, a' mit ez az Ember tselekfizik, én töllem, mint annak szerző okától veszi eredetét! ha ő Embertársait böl-dogítja, és azok ötet áldják, úgy engemet áldnak! ha ő maga, virtusai által böl-dog lefzsz, én általam, lefzsz az, és én is ezerszer ő általa. — Én a' leg érdemesebb anyának böl-dogságát munkálódtam, mind azok az öröm könyhullatások, mellyeket ő a' fijára tsorgat én reám áldásai harmatoznak! —“

Ezen szóra szalad Hermán, édes anyjának ölébe buvik, és nagy örömmel kiáltja: kedves Afzfony'ám! én most felettébb örülök!

Elisa. Igen szeretem kis Hermánom! de hát minek örülsz olyan igen?

Herm. Ki menék elébb az ajtó elibe, mikor a' kenyeret és tsereznyét adta édes Afzfony'ám, hát ott üldögélt egy kis gyermek, sirt nagyon, kérdeztem tőle: mi baja? 's azt felelte; hogy igen ehetnék, a' szaléi semmit sem adhattak néki má'nap' enni, kaptam, mind a' kenyeret, mind a' tsereznyét neki adtam. Az igaz, hogy magam is ehetném volt, és tudja Afzfony'ám, a' tsereznyét igen szeretem; de azzal még sem gondoltam. Meghagytam néki, hogy estvére is eljőjön, akkor is néki adom a' részemet, én reggel is ehetem, ejszaka pedig nem éhezem meg. Óh! hogy örült, mikor azt mondtam, fel ugrott, olyan örömmel szaladt el; magam is úgy örültem, hogy még!

Ekkor újra tombolt örömebe a' gyermek. Elisa Valdinra tekintett, belső háládatosságát tolmátsolták szemei, és egy öröm könnytsepp gördült alá ortzáján; a' fiját ölébe szoritotta. Valdin elértette mire megy' az a' tekintet: mindenestől fogva meg akarom én azt érdemleni, így szólt magába, és ezt a' feltételt szívébe annál méjebben meggyökerezettette.

Elisa. (a' ki még Hermánt mind az ölébe tartogatta) Valamikor te kedves Hermánom,

nom, valamit adsz a' szegényeknek. vagy valamit olly st tslekedsz a' mivel nekik örömet okozhattsz mind annyiszor így fogsz örvendezni.

Herm. Ugyan úgy? Kedves Afiszony'ám! 's Nagyságod úgy fog engem akkor is szeretni mim most?

Elisa. Úgy ám Hermán! de még annál is jobban.

Herm. Óh! ha az apró éhes gyermekek még többször jönnének is, mindég adnék nekik a' mim lenne!

Elisa. Hát másképpen nem tudnál rajtuk fejtetni?

Herm. Nem, — nem látok más módot édes Afiszony'ám! (gondolkozik) úgy! jutott egy eszembe: mikor sétálni mennék, és olyan kedvetlen rongyos gyermekeket találnék elő; meg kérdezném, ha ehetnének e'? 's osztán elhivnám magammal.

Elisa. Jól van! hát a' mely kis gyermekkel, ma beszéltel, mondta e' hogy lokat koplal?

Herm. Nem kérdeztem tőle. No tudom már mit csinálok: meghagyom neki, hogy valamikor ehetnék tsak jöjjön hozzám, 's mind annyiszor jól tartom; mint ma.

Elisa. No tsak úgy tégy! ollyankor osztán velünk étettyük az asztalnál, és pedig te melléd ül.

Herm.

H e r m. Nagy örömmel a' nyakába tsimpajkózik édes anyjának. Én mellém ül? ofztán együtt eszünk? Óh! e' már derék! — (egy kis gondolkozás után) de édes Afzszony'ám! olyan rozsz rongyos ruhája van hogy!

E l i s a. Szegény kis gyermek, hát meg fázik télen!

H e r m. Megbizony! 's ofztán úgy nem is ülhet velünk az afztálnál.

E l i s a. Mért nem szegény; a' te ruhád is fokszor szennyes, az Atyádé pedig és az enyim mindég tiszta, hátha már most, téged se hagyunk a' motskos ruhába afztalhoz ülni?

H e r m. Óh! édes Afzszony'ám! a' már nem jó volna! magam se tehetek én róla, hogy a' ruhám elszennyeződik, a', vagy a' sétálás, v. a' kertbeli dolog közbe esik meg, fokszor észre sem veszem.

E l i s a. A' szegény gyermek még inkább sem tehet arról, hogy néki 'a szülei jó ruhát nem vehetnek.

H e r m. Nem ám! nem bizony!

E l i s a. Hát már a' ruha meg akadályozza, hogy velünk ne ehessék?

H e r m. (szompojodva) Nem! édes Afzszonyám! (gondolkozóba esik, egy kis idő várattva) de hátha télen más ruhája lenne, hogy legalább ne kellene néki fázlódní.

E l i s a. Hát ha még fájok sints a' szüleinek, hogy befűthetnének?

Her-

Herm. (a' ki az alatt gondolatiba el-
 vala andalodva, egyszerre fel ugrik nagy
 örömmel, és kezd tapsolni) Óh! édes Afz-
 fonyám! valami jutott elzembe. Óh már nem
 fog ő fájlódni.

Elisa. Hát hogyan tudnál rajta segíteni?

Herm. Egy öltözöt adok néki a' ru-
 háim közzül, óh hogy megörül az annak, majd
 hogyan ugrál! —

Ekkor örömmel elfzalad. Valdin utánna
 megy, nézni mit csinál? Elisa elragadtatott az
 öröm miatt: Hermán! úgymond, a' te lelked-
 nek kettős mértéke van ő rajta, oly nagy lel-
 kü lefzsz ő valaha mint te, és én meg egy-
 szer az én fijamba foglak téged újra szeretni.

Ilyen módon múlatta magát Elisa a' gyer-
 mekeivel, naponként nevedett erántók szerel-
 me, különösen pedig Hermán eránt. Károly
 minden eftendőbe meglátogatta a' szüleit, és
 az Elisa gondja is mindannyiszor fzaporodott
 miatta. Birt ugyan ő belső jósággal; de az ő
 karaktere igen hajlékony maradt. Szerette ugyan
 ő a' jót; de a' roszra is elhagyta magát tsábit-
 tatni. Indulati igen hevesek, elméje ellenbe
 igen lonha vólt, 's a' valódi gondolkozásra te-
 hetetlen, sőt srra is elégtelen, hogy gondo-
 latait a' józan okofság' uralkodása alá vehette
 vólna. Gyakran igyekezett Elisa Vallenheimat
 reá venni, hogy Károlyt oda haza taníttatná;
 de mindannyiszor meg vetette Vallenheim, ja-
 vaslását. Ő tehát tsak magába büslakodott azon,

a' nélkül, hogy valaha férjének szemére hányta volna. Még is Vallenheim most is a' leg érdeklőbb keserűséggel kívánta őtet fojtogatni. Egyfzer játékba igen fokot vesztvén, rá beszéli egy jó barátja, hogy melánkólija elűzésére vele a' redoutba menjen el. A' merre barátja vezette, hidegen, kelleetlenül, sőt boszszankodva csak ment utánna, a' falba is méjj gondolatokba merülve meghúzta magát egy szegletbe. Egy Afzfonyi szózat ébresztette fel gondolati-ból. „Menjen édes Vilhelminám! úgymond, itt meg várom, úgy elvagyok fáradva, hadd pihenjem ki magamat.“ — Ezek valának azok a' szók, a' mellyek Vallenheim mellett hallatszának — fordul arra felé, hát egy fehér-fzemélyt lát maga mellett, a' ki éppen akkor veszi le az állortzat, 's Vallenheim azon pillan-tatba csak rá bámúlt. Még a' szépség soha sem okozott ő benne semmi megindulást de Rosalia egy vala azon teremtvények között, kikre a' természet a' szépségnek leg kellemetesebb vo-násait rajzolta. Szelid bájolás vala az ő tekin-tete, a' szerelem űlt mosolygó ajjakin, minden mozdulása tsupa kedveség vólt. Egy fekete rántzos bőv ruha fedezte testét, a' nélkül hogy annak szépségét egészen eltakarta volna, által látszott rajta, miként emelkedett liliom meje, 's a' lehellések alatt hogyan dagadózott, barna hajfántjei rajta szeliden játszadoztak. Alig űlt le azonnal Vallenheimhoz fordult, kellemete-sen tréfált, 's tsiklandós hangja a' Vallenheim
fzi.

szivének kedvetlenségét elfzéléstette, úgy hogy felejtette vesztességét, 's érezte hogy ezen felejtkezést szép szomszéd Afzszonyának köszönheti. Tsak nem minden előzmények eltűntek előle, és az egész társaságba egyedül az egy Rósáliára valónak szemei függesztve, ez a' legfiumabb kátzérásnak minden fogásait elő vette, tsak hogy ötet egészen magához hódíthassa; — most alédozott az ő látásán, majd a' hivság 'sibbadozott ereibe; midőn karjával az ő félmezitelen testét át ölelte. El vezette ötet Rósália a' maga szobájába; itt még ki nem ereszkedett vele, hanem tsak az előérzéseit kóstoltatta vele annak a' gyönyörűségnek, a' mit még szánára hátra tartott, gerjedezését gyűllasztotta, kívántsíságát tsikládoztatta, azomba karjai közzül kifejtődött. Ott kellett ötet hagyni a' nélkül, hogy kezével tsak egyszer is dobogó szive tájjára tapinthatott volna, 's annál inább lángolt belől kívánsága. Nem maradhatott másnap, ismét felkereste, a' mikor tsak ugyan az öröm és hivság poharából szinte a' főszédelgésig itatta ötet Rósália; nem hagyván mind az által azt egészen kiürített. Mindég tudott ő, a' Vallenheimot magához édesgető gyönyörűségeknek újabb újabb tettzetőséget adni, míg nem végre úgy be keritette, a' szerelem és hivság' hálójába, hogy abból többé ki nem menekedhetett. — Már Rósáliától egészen elvölt foglaltatva, kinek nagy summa pénzeket ajándékozott, mellyet amaz visszont elpazérlott. A' pompa

pa és bővség uralkodott az ő házában, és minden legkisebb kívánságát igyekezett Vallenheim megelőzni. Már hat hónapja múlt hogy ő, magát Rósáliához tsapta, és Elisa férje' hitlenségéről még ekkoráig is semmit sem fejdített: hanem egyszer Vallengből jöven haza felé, elküldte az inasát, hírül adni Elisának, hogy őtet a' kapunál hagyta, és nyomba jönne utánna. Elisa nem akart lenyugodni, míg a' férje meg nem érkezett; de már elmúlt egy órája hogy Lajos (igy hívták a' Vallenheim inasát) megjött, azomba Vallenheim tsak oda vólt. Elisa nagyon töprönködött, hivatta Lajost, mondván nékie: az Uram még sem jö, nem érte e' valami szerentsétlenség.

Lajos. Nagysá's Afzfony! éppen a' kapuba maradt, lehetetlen hogy valami érte vólna.

Elisa. Óh! bizonyosan valami bajának kell lenni! miért maradt vólna másként úgy el? talán nem is mára mondta hogy megjön, hiszen azt mondá előbb Lajos! hogy tustént itthon leszf! Istenem, hát ha a' sététbe le esett a' lováról!

Lajos. Megengedjen Nagysád! nints fetét, szép hóld világ van.

Elisa. De azért megeshetne a' szerentsétlenség! nem maradhatok már! tsak egyzerebe lovagoljon szinte odáig, ahol hagyta, tudakozódjon felöle, és nékem mindjárt hirt hozzon.

Lajos

Lajos tellyesítette, az ő parantsolatját, de azomba minden megnyugtató felelet nélkül tért vissza, nem halván legkisebbet is az Ura felől. Elisa annál inkább nyughatatlankodott. Minden szempillantásba jött ment az ablakra, hogy ötet mentől elébb láthassa. De Vallenheim csak nem jött, holott a' bakter tizenketőt kiáltott. Egyszer nagy fokára lódobogást hall Elisa: óh most jön! így szólla örömébe, 's azonnal elibe futott. Ő vólt csak ugyan; de igen vad, és felháborodott minával érkezett. Elisa a' gráditson várta, és szivesen megölelte: óh Vallenheim! úgymond, be örülök, hogy az Urat láthatom! attól félttem, hogy valami szerentséflenség esik rajta, nem tudtam mire vélni illy hófzszas elmaradását.

Vallenh. (hidegen, az ölelést nem visszánözva) Igen könnyen elgondolhatta vólna az Afzfzony, hogy esmerösömmel találkoztam, és azzal mulattam magam, a' minthogy valóssággal úgy is vólt.

Elisa. (mosolyogva) Óh! ki álhat ellent mindenkor a' munkás képzelődésnek, mikor valamelly kedves tárgyat feltünk!

Vallenh. (az előbbi tónuson) Sajnálom, hogy minden igaz ok nélkül úgy félt az Afzfzony. Soha se fárasztja azzal magát. Egyéb-aránt is én nem nagyon szeretem, hogy valaki utánnam kémlelődjön vagy hogy minden lépésimet számon kérje.

Azzal elfordulván, ment a' maga szobájába; Elisa is a' magáéba; és itt könyhúllatásinak szabad folyamatot engedett. Másnap reggel korán felkelt, az ablakott tsendesen kinyitogatta, és ott könyökölt a' reggeli tiszta levegőbe akarván részeseülni. A' hálójáza mellett félfelől a' szoba leány lakott; annak is ki vóltak az ablakai nyitogatva. Elisa észbe vette, hogy Lajos be ment hozzája. Fridérika! meg szólítja a' leányt. Tsitt! Lajos! halgasson; monda' emez, a' Nagysa's Afzfzony még aluszik, az estve igen későn feküdt le.

Lajos. Az a' mi jó Nagysás Afzfzonyunk! igen megfzántam tegnap! mitsoda nyughatatlanul várta a' férjét! óh! tsak én nyithattam volna fel a' szemét; — de eránta viseltető szeretetem nem engedte; hogy megmondjam néki!

Fridérika. Mit Lajos! mit?

Lajos. 'S hát nem tudja a' leány Afzfzony! hiszen tele van vele a' Város, — mind a' Nagyságos Úrról beszélnek.

Frid. Hallottam én is valamit; de nem adtam hitelt néki. Kevés gondom is van az illyes mende mondákra; a' Nagysá's Afzfzonynak más Emberről se, fokkal inkább a' Nagysá's Úrról semmit le lehet beszélni. Mindjárt hogy ide szegődtem, meg mondta; hogy a' szószátyárságot igen gyűlöli, minden hibáimat könnyebben elnézné, de ha ezt észre veszi bennem, mindjárt elbotsát a' szolgálatból.

Lajos.

Lajos. Be jó lelkű Afzfzony! még is egy olyan ringyónak nagyobb betsületi van az Uraságunk előtt. Én úgy haragszom; mikor oda kell ötet kísérem, vagy valami vásárfiát küld töllem! tegnap is mindjárt gondoltam, hogy ott van, és már bizonyoson is meg tudtam az inasától; mert éppen levelet hozott.

Frid. Hát valami fő rangú e'?

Lajos. Azzá tette már a' mi Urunk, de tsak ugyan nem is paraszt, Verner Leány-Azfzfzonymnak hívják. Egy festőnek a' Leánya, az Attyával az egész országott öszve barangolta; de a' már ez előtt két esztendővel megholt; az ólta adta ő magát err' az élet módjára; hanem most azt tartom, hogy az Urunk tsak maga bírja, és ötet mindég: a' szép Rosáliának nevezgeti halálba belé szerelmesedett. Kész minden legkisebb kívánságát tellyesíteni, minden tselekedetét annak akarattya szerént intézi az ő házába szintollyan pompás minden, valamint a' miénkbe, és a' mi Nagysás Afzfzonymunknál tzifrábban jár. Azt is tudom, hogy már kétfzer költsönözött, 's azt is neki küldötte. Látná tsak a' Leány Afzfzfzony mitsoda nagy gondja van rá, hogyan kedveskedik mindenkép' neki! — a' minap hogy Vallenthaltól jöttünk, akkor is egyenesen hozzá ment, én is vele voltam, amaz kijött előnkbe, az Urunk tsak az ölébe szoritotta, fokáig ott nyalta falta; végre így szólott: óh édes Rosáliám! ollybá tartom mintha nem is élnek, mikor téged nem lát-

láthatlak! tsapodár! így szólt amaz, tálám most dupla kipótolást vársz? igen igen, azt mondja, csak itt hadd kereskedjem! — azzal nyúlt a' kebelébe, és a' mint a' völegény szokta leg először Menyafzfzonyát, a' menyegzői ágyba vezetni; szint' azonképpen mentek be ezek is. Azt meg kell vallani, hogy szép, gyönyörű két fekete szemei, igen tuzesek; de még is olyan szép nézése van, pitziny szátskája, hajfirtjei, fehér nyakán, 's felig meddig fedett gyöngy mejjén alá 's fel lenteregnek. De még a' mi Nagysás Afzfzonyunk is szép ám, úgy tettzik mintha mindig egy Angyalt látnék valamikor ő rá tekintek, csak egy pillantása, vayy mosolyódása egészen által járja a' szívet. — És a' mi Urunk bártsak meg utálná azt a' szajhát! de még most is halálba szereti; mint ez előtt hat hólnappal. —

Mindent egy szóig ki hallott Elisa, észre se vette midőn a' könyvei eleredtek, és ortzáján alá tsorgottak. Az ablakot tsendesesen be tette; mintha semmit sem hallott volna, és más nap' Henriettehez e' következő levelet írta:

Kedves Henriettém!

„Egynéhány esztendeje már, mióta tsendesesen és vidámon élek, gyermekeimbe találván tökéletes gyönyörűségemet; más fájdalomról nem is álmodoztam, hanem ha őket elveszteném. Még csak tegnap se hittem, hogy

ma

ma a' könyhúllatások' özönébe feredjek. — De mit panaszolokodom? — Óh Henriette! mindjárt elkevélyedünk mi nihellyt fokátska tart boldogságunk, azt akarnánk, hogy legkisebb felhő is, kiderült egünket ne homályosítsa. De én még sem teszek így, érzéseimet most is el akarom fojtani. — Henriette! Vallenheim szeretöt tart, és a' most az ő ágyasa. Tegnap történetből ki halgattam; midőn Lajos és Friderika a' felől beszélgettek, 's e' tett engemet bizonyosá. Megvallom hogy, fájdalomnál egyebet nem éreztem, özön könyveket hullattam. Tizenkét esztendei megbízott társalkodás, és azon egy interese által való egybe, köttetés, és az, hogy tizenkét esztendő óta egyedül ő maga, az ő boldogságának, megelégedésének előmozdítása volt minden én fáradozásomnak tzejja 's tselekedetimnek rugótolla: mind ezek mondom utóljára megkedveltették velem Vallenheimot, én ötöt most szeretem, ő pedig engemet azzal gyötör, hogy helyettem mást tesz szívének 's szerelmének osztályosává. Sokáik firdogáltam. Óh Henriette! be keserü könyveket hullattam! vettem észre hogy Vallenheim, már régóta mind csak roszszúl bánt én velem; de azt csak az ő fokott természeti Durvaságának tulajdonítottam, és erre nézve, minden érzékenységemet elfojtottam. Most látom már, hogy a' máshoz való hajlas vette ötöt az én erántam való idegenkedésre, — és ez a' gondolat egészen el-
 rémi-

rémített! azomba könnyhúllatásimat el akarom
előtte titkolni, ma reggel is, együtt fölöstök-
ömöztünk. Már hallottam hogy még tegnap
meg érkezett Vallenthalból, 's még is éjfél
után vetődött haza; mindaddig az ő szép Ró-
sáliájánál (a' miat ő szokta nevezni) mulatozott.
En ötet talpon vártam; mivel az ő hoszizas
kinn maradása, gondolkozóba ejtett, 's azomba
még lepirongatott. Egybe által láttam, hogy
tulajdon vétke adott arra néki okot, 's annál
fogva megengedtem néki. — Nem! én nem
akarom ötet magamtól elidegeníteni! így szól-
lék magamba, sőt igyekeztem ma is előbbeni
vidánságomat visszafizetni. A' tegnapi nap-
ról nem is emlékeztem, mulattattam ötet és
vig voltam, ő pedig csak halgatott, és ked-
vetlen volt. A' gyermekeink is velünk fölös-
tökömöltek, esennen nézett rám és azokra,
szívesen tsókolta őket, 's én rám is vetett
egyett, midőn a' fölöstökömről ki ment. Még
se gyűlöl ő engem így szólék magamba és
most próbára vettem magam', ha vallyon a'
néki tettfezni kívánó igyekezetembe nem hagy-
tam e' alább? semmit se tudtam magamnak
szemre hányni — ha csak tudatlanságból nem
véthettem ellene valamit! — annak a' Leány-
nak szépnek kell lenni; mert még eddig nem
tudta Vallenheim; mi a' szerelem? a' buzgó
kivánság soha se vezette ötet az én karjaim
közé, édes gyönyörűséget nem közölhettem
vele, mivel azt én sem tapasztaltam az ő kar-

Elisa,

R

jal

jai között. — És talám mind ez valamely hamar elmúló indulat a' hivságnak főtébolygása, a' melly könnyen lobbot vét. Már akár mint legyen a' dolog; én eltökéltem, hogy legnagyobb figyelmetességemet arra fordítom, hogy az ő eránta való magam viselésébe legkifesebb változás se eszen. En az ő elhajlásáról soha egyet se szóllok, ő engem komornak 's megunatkozottnak soha sem lát, ő én általam semmi tselekedetébe egy lépésébe sem fog megszorítódni, soha sem áskálódom utánna, egy tekintet, egy szó, egy mottszanas sem árul engem el abba, hogy én az ő szive titkát tudom. Mindenek előtt titkolom inkább, nem kurkászolódom, nem igyekszem többé semmit kitapasztalni. Az érzékenységeket nem lehet szabad kény szerezént hajtani, és jaj annak az Afzfzonymnak, a' ki kényszerítés által akarja a' férjét megtartóztatni. Nem! Vallenheim! nem vetek én te reád semmi békót! a' fátum akarattya az, hogy minket a' szerelem egyesítsen! mindég is azt hittem én Henriette! hogy soha sem kell azt a' férjfiak érezni, hogy ő a' mennyibe férj, már mindjárt nem bir olly szabadsággal. A' házasság ne vállaljon az ő gyönyöröségeinek sir vermévé. A' férjfiak a' katzérság és újság kívánás által vonattatnak az Afzfzonyhoz, az Afzfzony pedig, a' maga kedveltetés, és férjének tettfezni kívánó mindenhaj figyelmetessége által igyekezzen minden olyan benyomódásokat megerőtleníteni, a' mellyet

né-

némellykor mások, ő benne okoznak. Ne várjon ő tőlle álhatatosságot, ne szorítsa őtet szoros határok közé, igyekezze őtet boldoggá tenni, így osztán fogja az őtet szeretni. É volt az én igyekezetem azon szempillaurástól fogva, hogy Vallenheimnak felesége lettem, én azt megkettőztettem minekutánna Vallenheimot jobban megkedveltettem; de Vallenheim engem még sem szeret. — Óh! bizonyos nyúl mondom, hogy őtet soha se féltettem, az ő hidegségét elnéztem; de hogy most az ő szerelmét, megbizottságát más Afzfony bítangolja; hogy én most ő előtte alább való vagyok mint az ő szeretője. — Óh Henriette! ezt már fájjalom; mert én minden módon igyekeztem magamat az ő szerelmére érdemliteni! de azért soha semmit sem hányok a' szerelmére. Nem! inkább minden reggel így szólok magamba: a' szeretet által kell néem igyekezni, őtet viszont megnyerni, és éppen ne a' megunatkozás, és az én velem való megelégedetlenség látogattassa ő vele Rósáliát. — Most megnyúgottabbnak érzem magam', midőn eránta való viseletemnek törvényt szabtam, én a' Vallenheim boldogságát munkálodom, és örülök azon, hogy legkifisebbet se tsináltam ollyat, a' mi azt megháboritná. Érzem, hogy én az ő szerelmét meg érdemlitem volna, és ez az érzés nyugtat meg engem, ha szinte könyveket húllatok is. — De Henriette! nem csak e' még a' bajom! félek hogy Vallenheim

fokat költ Rósáliára, azt is gyanitom, hogy játékba nagy summákat vesztett. A' jószága azomba nagy zürzavarba van, már említettem is néki; de csak azt felelte: soha se aggságoskodjam arról, tudja ő mitsoda renden fekszik a' szenája, 's azt is, hogy mitsoda eszközkhöz kelletik nyúlnia. Elhalgattam, és már egyet se szóllok, hanem még annál takarékosabban költök, rendbe szedem a' költséget, és ha mi szükségtelen, találkozik! kimustrálom. Sem Vallenheim, és az ő gyermekei nem lesznek el önnön gyönyörűsegeik nélkül, sem a' szükölködők meg nem fosztatnak fededelmemtől. Ezt az Emberi kötelesség is tiltja, az én szívem is ellene tusakodik, hanem magamtól mindent megtagadok, valami nélkül csak ellehetek. Óh Henriette! képelem, hogy én melly nagy gyönyörűséget fogok érezni, midőn azt a' summát a' melly a' magam ékesgetésére, gyönyörűségére volt rendelve, a' szükölködő szegények felsegállítására áldozhatom. — Vagy is nem mondhatom, hogy azzal áldozatot teszek; mert magamnak készitek felséges bódogságot! —

Már ez tündeje kedves Henriettém! hogy nem láttalak! nagyon vágytam mostanába Vallenenthalba, de hogy elmehessek nem reményelem. Négy héttel ez előtt jelentettem Vallenheimnak ebbeli kívánságomat; de azt felelte, hogy az ő mostani foglalatofsági az egész nyáron által nem fognak néki csak egy héti Ürességet

séget is engedni hogy B**ből eltávozhasson. Tudom! hogy Rósáliát nem hagyhatja, én pedig maga nélkül nem megyek. Az ő ot leendő mulatása talám hamarabb hozzám gyaklúlná ötet. A' távolléte el felejtetné vele Rósalia szépségét, a' falusi magánofság ismét a' tsendesség böltőjébe pólálná az indulatok özönétől elborított lelkét, és a' férjnek 's Atyának természetes érzései a' szelid természet kebelébe, talám hevesebben gerjedeznének. Óh még most is bátorodom reményleni, hogy az ő szermét valaha megnyerem! — még a' gyermekeitől sem idegenkedik, sőt Hermánt mind inkább inkább kedvelli. Óh Henriette! ha látnád te ezt a' gyermeket, bizonyoson örülnél néki! minden virtusoknak magvai béplántáltatva láttatnak lenni az ő lelkébe. Minden nap eszembe juttatja ő nékem a' Birkenstein képét, olly ki derült homloka 's olly neves tekintete van, valamint néki, és már is férjfiúi tüzet látok a' szemébe szikrázni. — A' kis Henriettém is szertetre méltó teremtvény, tsendes, engedelmes szorgalmatos 's figyelmes minden kívánságom tellyesítésébe! az ő kised lelke marég gyönyörüségét találja benne, ha másoknak örömet okozhat, marég érzi a' mások nyomorúságát, és egész vigasztalójok Embereinknek. Ha Hermán tsintalansága miatt valamibe esik, e' már kész menteni 's előttünk hibáját fedezgetni. Óh Henriette! merem reményleni, hogy az ő lelke valaha az enyimehez

hez éppen hasonló léfzen! ha szerentsés feleség nem vagyok, legalább leszek talám szerentsés Anya! és mitsoda jussal is kívánhatnám, hogy egy summába bírjak mind azzal a' bölcseséggel; a' melly minden földi Emberek között apródonként van szejjel osztva? Nem! én minden szenvedést örömet eltűrök, minden nekem esett jón, háládatosan örülök. — Oh csak eddig is fok jóba volt részem! gyermekségentől fogva érzem a' barátságának édeségét! még ma is hálá om azt kedves Henriettém! mivel még ma is igen elevenen érzem, mitsoda édes, mitsoda megnyugtató dolog, a' barátságának kebelébe, az örömnök és a' bánatnak minden érzéseit kiönthetni! — “

Éppen a' melly nap' Henriette! ezt a' levelet vette, Felsing is e' következőket kapta Vallenheimtől:

„Innom kell néked Felsing! te nyughatatlannodsz, hogy róllam semmit sem hallaszsz. En a' te leveledre nem válaszolok, mikor Vallenhalba menek sem látogatlak meg: mind igaz! de Felsing! én most magammal sem bírok, nem hogy a' magamon kívül lévő tárgyalra tudnék ügyelni. Az észem sints helyén minden indulattá, vált bennen! én most csak egy fehér személynök szemlélésével, 's annak ölelgetései között töltöm időmet, és midőn kívántságomat az ő kebelébe kielégíthetem, ollynkor egészen elragadtatom; az indulatimmal sem bírok, és csak abba vagyok szeren-

rentsés, hogy ő le tsillapít! a' feleségemet egyébaránt felette nagyon betsülöm; de a' tökéletességeiért gyűlölöm! ezen állapotomba mit mondjak néked Felsing! ellene áthatatlanul vonattatván Rósáliához, a' legszébb személyhez mind azok között kiket valaha láttam: szakadatlanul azt hányom magamnak szememre, hogy a' minden Afzszonyoknál legderekabbat, tökéletesebbet vetem meg! tégedet ah! tégedet, a' ki az én örvendetessé 's bóldoggá való tétélemre szenteled tellyes életedet; hűségtelességgel, 's háládatlansággal fizetlek! de még is nem tudok, lehetetlen Rósáliáról lemondanom! mióta őtet esmérem az ólta tudom: mi a' szerelem! valamelly szerentsétlen tsillagzat babonázott meg, hogy én a' feleségemet ne szeressem, akarmelly szép és szeretetre méltó légyen is ő. Én tsudálom őtet; mondhatom, annyira tisztetem, mint valamelly Istenséget; mert ki is lehetne az, a' kit őtet naponként látván, tselekedeteit naprólnapra szemmel tartván: azt ne hinné, hogy a' virtus maga szállt alá az egekből, és ő benne öltözött Emberi abrázatot magára, 's még is! — — igaz, Felsing! hogy én az életemet Elisának szenteltem; de még is tsak Rósáliával tölthetem azt el, az ő társaságába élhetem által napjaimat. — Tsak te esmerhetnéd őtet, ezt a' Rósáliát, tsak egyszer érezhetnéd az ő bájoló erejét! — De úgy beszélek mint valamelly fivatal. — Az Elisával való társalkodás tsepegettette az én szívemb

a' gyenge érzést, ő mellette vetkeztem én le minden előbbeni durvaságomat — ő tett engemet a' szerelmeskedésre alkalmatosfá. — Ilyen állapotba találtam ezen fehér személyre, erre a' természet remekére! az ő szava úgy zengett fülemben, mint valamelly Angyali musika, — én kedvetlen voltam, de a' komorságot, tréfái által elszélesztette lelkemről, szívem egészen újj érzésekre nyílt meg — megöleltem ötet, szerelmet lehellett, és az én egész nívóltom is szerelemné olvadt! — 's már most hat hólnapja, hogy ezen szép Rósáliának birtokába bódog, 's bódogtalan vagyok! ha vele lehetek bódog vagyok; mert mindenről elfelejtkezem, csak ő benne, és ő általa élek, 's érzek, hanem valahányszor Elisához viszta térek, mindannyiszor furdál lel em esmérete elövetett gonofzságomért. Mikor ő menyeyi szelidséggel fogad engemet, mikor mosolyogva gyermekeimet előmben hozza; mikor ajj kiról nyájas tréfa foly, a' melly mig elnem kaptam olly fokszor kiderített engemet — óh Felsing! ilyenkor úgy tetszik, mintha valamelly izózat ezt kiáltaná fülemben: te nem vagy Ember! ilyenkor felháborodom, és boszúsámat Elisán töltöm! az ő nyájaskodását hidegséggel, szelidségét boszúsággal viszfanozom. Csak a' mult éjjel is. — Óh! hogy megkeserítettem én ezt a' szegény Aszfzonyt! Vallenthalba voltam, és onnan megjövén egyenesen a' Rósália karjai közzé repültem. Két napja

napja hogy nem láttam, — hogy ölébe nem nyugodtam, igen hevesen ragaszkodtam hozzá, 's ő engem a' legédesdebben fogadott. Ejjélig nálla hivalkodtam, az ő heves tsókjai közt való alédozásomba váltam meg tőle, és mentem haza. A' feleségem előmbe jött, — mintha a' villám tsapott volna le, azt gondoltam, hogy tsak böl-dogságomnak hántorgatása végett jön, 's annál durvábban bántam vele: — 's hát szokása szerént legkifisbbet se vetett szememre, se nem zörgölődött; hanem ma láttam, hogy egész ábrázatján a' bánat vólt elterülve, ha szinte vidámnak igyekezte is magát mutatni. Bizonyoson meg kellett néki tudni, hogy én hol tsatangoltam? — Ez nyughatatlanit most engem Felsing! Óh! én fosztottam meg Elisát az ifjságnak és szerelemnek minden örömeitől én hintettem be az ő élet ösvényét tövisekkel! 's hát még most is hüségstelenséggel kell e' az ő hátra lévő napj it keseritnem? — Ezek való-nak az én gondolatim, hogy ma ötet meglát-tam, Felsing! és igen meg illetődtem. En azt bizonyoson nem fogom kitapasztalhatni: ha vallyon ő a' Rósáliával való szerelmeskedésemet tudja e'? mert meg vagyok a' felől győ-ződve, hogy az ő én erántam való magavise-lése legkifisbb változást sem szenved. Soha sem szólt ő még tsak egy zokszót is nékem, és ez az Angyali szelidség, ez a' szüntelen arra való figyelmezés hogy nékem kedvemet keres-hesse, és róllam minden kedvetlenséget elhá-rit-

rittson: még fzerentsétlenebbé tefz' most engem, minthogy az, vétkeimet nagyobbítja. Mostanság gyakran elgondolom; miért nem fzerethetem én Elisát úgy, mint Rósáliát? be bóldog vólnék én így! a' minap egy reggel jövök haza, minekutánna egézf' éjjel a' Rósália karjai közt 's öleibe hivalkodtam, — a' fzerelem és hivság poharát tsak egészen kiürittettem, mellyet az öröm Leánya reám közföngetett. Az el repült gyönyörüségeknék képzete még mind körültem lebegett, mikor haza értem, 's egészen elmerülve, 's az édes ábrándozástól elfoglaltatva, a' feleségem hálószobájának az ajtaját találtam, a' magamé gyanánt felnyitni. — Én nem tudom, hogy az ő megtekintésének ezen pillantatba mitsoda bájoló ereje vólt bennem. — Az ágyának kárpitja félre lévén vonva, karja mezítelenen ki láttfzott, és a' nyakba való kezfkenője félre tsüfzott, — ah! be fzfépnek tettzfzett nékem, — közelittem hozzá, lafsú, pihegefsef lélekzett, helső megnyugvás terült el ortzáján, fzája az aluvás közbe is mosolygóra ált, mejje fzeliden emelkedett. — Az artatlanság máfsának tettzfzett előttem. — Én nem tudom mitsoda nevetlen érzések jártak engem kerefzfzülkosúl. — Térdre estem az ágya mellett, ah! így fzfóllék magamba fokfzor vólt ő az én karjaim között és én semmit sem éreztem! mégmost látam legelőfzor: mitsoda gyönyörüségeket kófzolhattam vólna én az ő kebelébe! valósággal,

az én Rósiával való esmerettségem előtt, a' feleségem már darabidőtől fogva, kedves volt előttem, 's úgy vettem észre, hogy ő is szenvedhetett engem'; mert fokkal hevesebben tsókolt, 's én is gyakran ölelgettem, — hanem Rósiának egy tsókja az Elisa, ölelgetéseire érzéketlenné tett! óh Felsing! ha én házasságom előtt fokkal esmerhettem volna Elisát, ha ő engemet már az előtt megtanított volna érezni; én bizonyosan azt vallottam volna: ha nagy boldogság egy ilyen személytől szeretetni! de már késő ezt emlegetni, sőt ez az emlékezet, kedvetlenné 's felháborodottá tesz engem! én ezt a' gondolatot magamba éppen nem táplálom; még is gyakran akaratom ellen is eszembe ötlök! kiváltképpen olyankor, mikor Rósiától a' boldogság kebléből megjöven; feleségemnek szelid virtusát akaratom ellen is tisztelnem kell! erre nézve, mostanába kerülöm ötet, és kedvetlen vagyok, ha vele kell lennem, 's ritkán is megyek hozzá, inkább Rósiához futok, az ő ölébe felejttem el minden búmat. Még több bajom is van; de már ezeken Elisával osztozom. — Élj szerentséisen Felsing! tsak nem elpirúlok; mint a' gyermek, hogy tsak az Afzinyokról irok hozzád. Mig fiatal voltam, semmi gondom se volt rájok, és most. — De tsak ugyan szeretnék olyan férjfit látni, a' ki Elisát ne tsudálná, Rósiát pedig ne szeretné! "

U. I. Ezt a' levelet a' feleségednek ne mutasd.

Elisa maga feltételébe álthatatos lévén, férje eránt való magaviseletén legkifisebbet sem változtatott. Szeretete kedvkeresése, 's békefséges türeése ugyan a' maradt, sőt szomorúságát mindenképpen titkolta. Gyakran próbára vette magát, ha vallyon az ő magaviselete nem érdemes e' tsak ugyan dorgálásra, és annál jobban nógatta magát a' férje eránt való kötelességeinek gyakorlására. Még örömeestebb megbotsátott most néki, ha haragra fakadt, 's kedvetlenkedett; egyenesen a' Rószáliához való szerelmének tulajdonítván mindeneket. Így folyt el még hat hólnap, midőn egy reggel a' Vallenheim otthon nem létebe, valamely Leányka levelet hozott, és azt a' vele szemközt találkozó Elisának nyújtotta ezen szókkal: az Úr ezt egyszeribe felbontsa, mivel igen fontos foglalatú. A' Leány azzal eltűnt, úgy hogy Elisa azt se kérthette, hogy a' levelet kitől hozza. Elisa, a' ki még soha tsak arra se vehette magát, hogy a' férjének az ő szobájába felejtett, nyitott levelébe tsak egyszer is beletekintett volna; most habozott, ha vallyon a' levelet feltörje e'? Vallenheim éppen Vallenthalba ment vólt, és nékie vizfza jövele idejét nem jelentette, ő azért úgy gondolkozott, hogy abba a' levélbe talám ollyas valami foglaltatik, a' melly femmi késedelmet sem szenved. Hát ha valamelly hitelezője irta, így szólt magába,
és

és én Vallenheimot valamely betstelenségtől menthetném most meg? ennek meggondolásra határozta őtet a' levél felbontására, a' mellynek e' vala foglalattya:

„Siefs Vallenheim! az én segedelmemre. Vétkesnek kell ugyan magamat esmérnem, hogy az én vesztegetésre kész bóldogtalan hajlandóságomnak nem tudtam eléggé ellent állni! de te! te! férjfiétedre; mért valál oly pazérló az ajándékozgatásba, mint a' milyen kellembes vagy a' szerelembe? óh! te kapattál el engem! az én könyves és képes gyűjteményem árrát, a' mellyet ez előtt egynehány hólnappal vettem, még ki nem fizettem, holott hitelbe vettem. Én téged nem akartalak terhelni; mivel úgy is ajándékiddal felesleg is tetézel, úgy gondolkoztam hogy adófságomat apródonként le fizetgethettem. Azomba a' te szerelmed által okoztatott örömbeli szenderedéseimbe elfelejtettem, hogy adós is vagyok. Ezer meg ezer tsetsebetséket, a' mellyekkel néked kedveskedhettem, és a' mellyeknek előttem való betsek tsak a' te tettésedtől vólt felfüggesztve, lehetetlen vólt meg nem szereznem, nem tudtam többé gyönyörködésimet zabolázni, mivel hogy azok egyfersmind tiéid is valának, és — Vallenheim! úgy egyeztünk vólt, hogy én három hólnap múlva az adófságnak negyed részét lefizetem. Már négy is elmúlt, 's még is ide van. A' hitelezöm már most az egész
sum-

suminát kívánja, a' melly 3000 Tallér; ő engem tömlöttzel fenyeget, ha harmad nap alatt meg nem keritem. A' könyves és képestartónak előbbeni birtokosa nints jelen, ő azt talám vilzsa venné; de már illyen hirtelen más vevő se találkozik. Most azt a' képet is készvólnék eladni Vallenheim! a' melly előtt olly gyakran karunkat egymásba öltve áldogáltunk, és . . . ah! mitsoda emlékezet ötlük most lelkembe! ezen pillantatba a' * * * képe előtt ülök, a' mint az a' szerelem Istennéjének bájos artzúlatvonásait ábrázolja, mellyekkel ő a' trójai Király fiát arra tudta venni, hogy a' szépség jutalmát néki ítélje. Ah! egyszer az övéhez hasonlítottad te az én képeimet, ekkor én az édes érzésektől leverettelve, a' te karjaid közzé rogytam, minden más tudásom elenyészett; tsak a' te remegő ajkaidnak, lehegő mejjemre raggatott heves tsó jira eszméltem, egy tekintetet vetettem a' szerelem Istennéjére, és úgy éreztem, mintha tsak a' te szived dobogott volna mejjembe, mintha egész mivoltom a' tiéddel egybe olvadt volna, — és . . . de hová ragad heves képzelődésem? — tömlöttöt mutat, egyszer'smind ha Vallenheim nem fegit rajtam! már tegnap egész' nap' nem láttalak, már ezen is töpröködöm. Hát tsak illy kevés ideig kellett az én bódogságomnak tartani? — már megint más levél érkezett a' gyötrömtől; egy óra múlva drabantot akar értem

tem küldni. Óh Vallenheim! fies hozzám!
látásod meg fogja nyugtatni.“

A' T e

Rósáliádat.

Igen megütközött Elisa a' levél olvasásán, könypatakok hömpölygöttek alá ortzáján. Mely édesdeden szerettetik ő, így szólt magába. A' levelet ismét lepetsétele, és a' Vallenheim szobájába bétette. Azután kell ezt néki venni, úgyinond minekutánna Rósália már kimenekedett. Elisa tartott tőle, hogy Vallenheim nints azon summának mellyet Rósália kivánt birtokába; de azt is tudta, hogy ő azt akárhol megszerzi, most hát annak kellett eleit venni, hogy férje újabb adótságba ne keveredjen. Azt végezte azért, hogy a' drágaköveit adja el, a' mellyeknek betse 3000 Talléron felül hágott, minthogy ezt a' summát kéz pénzbe ki nem állithatta, költsön sem akarta pedig felkérni. A' köveimet forditom, úgyinond erre a' végre, e' tsak tzifraság, én e' nélkül ellehetek. Vallenheimot azomba a' kétségeskedésből kivonom, sőt attól is megörzöm, hogy magát több több adótságba verje. Ezek valának ezen pillantatba az ő gondolati. Vette a' köveit, 's elment két drágakövekkel kereskedőkhöz. Mind kettő többre betsulte, 3000 Tallérnál, de kész pénzel egyik sem fizethetett tüstént érte, Elisa pedig azt akarta hogy Rósália már a' Vallenheim megérkezése előtt vegye, a' pénzt. De

Val.

Vallenheim még az nap' reggel meg érkezett, 's egyenesen Rósáliánál szállt le; amaz pedig már akkor a' levelet elküldötte. Mindketten nagy nyughatatlanságba estek. Vallenheim megval-
lotta Rósáliának, hogy kéntelenítették azt a'
summát költsön kérni fel, minthogy most a'
jófzága is nagy zürzavarba van, Rósália al-
tomba vádolta magát, hogy ezen zavarodás-
nak ő volna szerző oka, úgymint a' ki annak
részét elfetsérte. Felhagytak most az örömmel
's tréfával, igen serio ment a' beszélgetés, és
mindkettőjük abrázatjából belső szorongattatást
lehetett olvasni. Egyszer hirtelen csak ott top-
pan a' Vallenheim hintaja szemek láttára, 's
henne a' felesége. —

Vallenh. (elsárgúl) Egek! a' feleségem
van itt! mi dolog?

Rósália. (elrémülve) A' feleséged? re-
ketek! bizonyosan kezébe került az a' szeren-
stetlen levél, a' mit néked ma reggel irtam! —

Vallenh. Hogyhogy! a' lehetetlen!
foha sem szokta ő az én leveleimet felbontani!
de akármitsoda tziel vezette ötet ide, annál bi-
zonyosabb sints annak jónak kell lenni. Nem
esmered te azt az Afzszonyt, minden tseleke-
dete olyan annak, a' melly csak egy felséges
valóságtól telhetik ki!

Ezen pillantatba bekotzogat az inas, beje-
lentvén egy esmeretlent, a' ki félórai beszél-
getésre kéreti Rósáliát.

R ó s á l i a. Most tellyeséggel rá nem érek.

V a l. Hadd jöjjön be! Rósália! én kezes leszek, hogy semmi megsértetéstől nem félhettfz, hiszen úgy is megtudnám én azt boszszólni!

R ó s. (az inasnak) Vezesd be azt a' dá-mát! (az inas kimegy) de hát magad hová bújfsz Vallenheim!

V a l l e n h. Ebb' a' kabinétba menek.

R ó s. Tsak meszfsze ne távozz! Istenem! mitsoda beszélgetés lehet az!

V a l l e n h. (megsókolván ötet) Ne kedvetlenkedj Rósália! a' szerelem kéfszen áll fegedelmedre. — Ö azzal kiment, Elisa betoppant.

E l i s a. (magát meghajtván) Megengedjen a' Kisafzfszony! talám alkalmatlan is udvarlásom de valamelly fontos ok ösztönözött a' Kisafzfszonyhoz való jövetelre.

R ó s. (meghökkenve, s' az egész beszélgetés alatt tartózkodva) Nagysás Afzfszony! valóba meg nem foghatom; mi által érdemlettem Nagyságod látogatását, holott még mind ekkoráig nem vólt fzerentsém, tsak esmerettségébe is juthatni?

E l i s a. Érzem, hogy alkalmatlan vagyok alázatosan engedelmet kérek! az esmeretlen titulus, és nevemnek fel nem fedezhetőse semmi reménységet nem nyújt nékem a' Kisafzfszonytól leendő meghalgattatásra; ha tsak azon grátziát maga jószántából nem közli velem.

R ó s. Nagysás Afzfszony! szinte bámúlásba ejt. —

Elisa,

S

Elisa,

Elisa. (hirtelen) Igaz! hogy megháborítottam a' Kisafzszonyt . . . de (kezét megfogja) ha lehet tellyesítte egy esmeretlennek a' kérését.

R ó s. Nem ígérhetem, mig nem tudom: mi légyen?

Elisa. Kisafzszony! én minden előre való szándék, és áskálódás nélkül, tsupa történetből egy titkát kitanultam. De ne nehezteljen érte a' Kisafzszony! — énnekem tudtomra esett, hogy maga 3000 Tallérral adós, és hogy azt igen hevenyibe le kell fizetni, melly arra indított, hogy drága köveimet a' Kisafzszonynak ajándékozzam, mellyeknek értéke a' 3000 Tallért meghaladja. (ezen szóra tsak ki húzza 'sebjéből az iskatulyát) Felteszem a' Kisafzszony Nagylelkűségéről, hogy ezt nem fogja megvetni. Én e' nélkül ellehetek. Vagy ha másként nem akarja, vegye el legalább hitelbe, és ha környülállásai engedik fizessé le. De még egy kérésemet bátorkodom ehez ragasztani: hogy t. i. senkinek, még Vallenheimnak se jelentse ki a' Kisafzszony, hogy a' köveket hol vette?

R ó s. (megrettenve). Hát tudja Nagyságod, a' férjével való szövetkezésemet.

Elisa. Annyit tudok benne, hogy szereti a' Kisafzszonyt. Én mindég bóldogságát kívántam néki, óh bártsak megtalálhatná azt, ha szinte a' más karjai között is! tsak azt sajnálom, hogy a' mostoha fors én tölem távol keresteti azt ő vele, a' nélkül, hogy én más bilintset kívánnék rávetni, mint a' szerelem bilin.

bilintsét. (mindég nagyobbodó hevességgel megfogja a' Rósália kezét) Légyen hát néki a' Kisafszony az, a' mi én nem lehettem, vizsgálnozza ezután is az ő szeretetét; de ne tsak a' testi örömkbe engedje azt határozódní, hanem tanítsa őtet azon bóldogságnak érzésére is, mellyet két valóság, a' lelkeknek egyetértésébe talál, hogy ő gyönyörködve érezhesse, hogy olly teremvény van vele öszveköttetésbe, a' ki minden érzéseit vele megosztja, hogy ő ezen érzésbe az életnek minden örömét minden megelégedését fel találhassa! Óh Kisafszony! ezért legyen néki szeretője 's barátnéja! — — (akadozva) de általlyába a' feleségét se foszlja meg tőle, a' ki őtet szereti, és a' ki a' maga nyúgodalmát az övének feláldozza. — (könnyeit elfojtva) Gyermekeimet se foszlja meg Attyoktól: — úgy meg halálom' óráján is áldani fogom a' Kisafszonyt!

(el akar menni, Vallenheim! utánna rugaszkodik a' kabinétból, és lábaihoz borúl).

Vallenh. Elisa! ah! nemes és nagy-lelkű Afzszonyság!

Elisa. (megháborodva, — egy kis idő múlva) Vallenheim! 's az Úr van itt? és mi tsoda állapotba óh! állyon fel!

Vallenh. (mind az ő lábainál) Egedelemért esedezem! óh! Elisa! nem egészen érzéketlen az én szivem; tudom én a' maga nagy-lelkűségét érezni, és ezen pillantatba semmi más fájdalmat nem érzek, tsak hogy én az

Afzszonynak ezen felséges önnön hafznútalai szeretetét nem vizsgálnozhatom, és hogy ezt a' hijjánofságot érezni fogja.

Elisa. (megilletődve öleli meg ötet, és felemeli) Vallenheim! az Úr ezután is mindenkor olly kedves lesz előttem valamint most, és ha én vizfont a' maga szeretetét megnyerhetem, a' telz engemet legbóldogabb Afzszonnyá!

(Könyvek tsillognak a' Vallenheim szemébe, 's belső megindulással tsókolja az Elisa kezeit:)

Ró s. (Elisához közelítve) Nagysás Afzszony! vétkemet érzvén, a' legelső szempillantástól fogva lehetetlen lett volna a' Nagysád tekintetét kiállanom, ha betses jósága nem batorított volna. Nem azért állok itt hogy Nagysád botsánatját kérjem, tudván hogy vele született nemeslelküése úgy is meg enged nékem; mivel úgy sem tud haragudni. En a' virtust a' maga tökéletes valóságába láttam, és egyfersmind az én alacsonyyságomat. Hogy magamon felyül emelkedjem, hogy megmutassam hogy nem a' leszek a' ki voltam, és a' kitsapongással, 's hivalkodással felhagyjak: erre törekfzem ez napságtól fogva. Hólnap egybe elmenek B**ből — Nagyságod pedig vegye vizsgálza drága köveit. Nézze! ha én minden it lévő portékáimat eladom, a' mellyek tsak a' hivság szükségének kipótolására valók, és nékem szüségtelenek: kifizethetem én az adóságomat. És én tsak önnön kevélységemnek

is feláldozom ezen eszközöket, ne hogy szüntelen ezt kiáltsák fulembe: mi a' te fertelmes-ségednek jutalma vagyunk!

Elisa. Bóldog a' Kisafszzony, Rósália! a' maga lelke még nints egészen megvesztegetődve! a' természet a' virtusra alkotta vólt azt tsak az ifjúi hivság, és hebehurgyaság vezeték azt tévelygő útra. A' pedig igen szép, hogy az ifjúságnak 's szépségnek kellő virágába arról vizsgálta tudott térni! hanem (megfogja a' Rósália kezét) azért a' maga kényyét ne áldozza fel a' virtusnak. A' Kisafszzonymnak a' virtusra való vizszatérése ne legyen az előtte kedves dólgoz nélkül való ellétel miatt fájdalmas, azért szükséget ne szenvedjen; így talám a' képzelődés, a' Kisafszzony előtteni állapotját kellemetes színekkel festhetné, és azt vele vizsgálva kívántatná. Érezni kell azt a' Kisafszzonymnak hogy az Ember a' virtus ölébe minden jóba kétfszeresen részesül. Tartsa meg azért ezen eszközök között, a' minék eladása nélkül ellehet, és — (Vallenheim felé fordul) Vallenheim! megengedi nékem, hogy köveimet Rósáliának ajándékozhaszam.

Vallenh. Abból a' mivel maga bir, tsak maga parantsolhat az Afszzony; itt én egyebet nem tehetek, hanem hogy magát tsudálom.

Elisa. (elpirúl, és a' szerezetet egészen kifejező pillantatot vett Vallenheimra; Rósáliához) Legalább a' virtusra való tekintetből vegye el hát ezen ajándékomat Rósália!

R ó s.

R ó s. Óh Nagyságos Afzszony! hát tsak maga akar olyan nagy lelkű lenni?

Elisa. A' Kisafzszonynak mostani állapotjába szintoltyan nagylelkűség az én ajánlékomat elfogadni.

R ó s. Látom, hogy megbántanám Nagyságodat, ha azt hitetném el vele, hogy nem abb' az értelembé vettem szavait! (elveszi a' gyöngyöt, és bevezeti Elisát a' kabinéba, egy kép elébe, melly a' virtust ábrázolta, a' mint az, Titusnak koronát nyújt, mellyen ez a' felül irás vólt: én tézlek halhatatlanná.)

Mind azt a' mit itten lát Nagyságod úgy nézem, mintha most Nagyságod ajándékozta vólna, hanem mindnyája közzül e' fog előtem legkedvesb lenni. Ollybá tartom ezt, mintha Nagyságod tsupán tsak azért adta vólna, hogy engem a' virtusra ébredztgessen. Az ágyam felibe fuggeszttem, hogy mihelyt reggel fel serkenek, legelőször is e' tűnnyön fzemembe: én abba a' hiszembe vagyok, hogy a' virtusba éppen a' Nagyságod vonásaira fogok esmerni; és akkor ofztán rá emlékezem, hogy én Nagyságodnak köszönhetem, a' virtusra lett vizfzátérésemet.

Elisa. Be finom vonásai vagynak a' szépségnek, a' Kisafzszony lelkébe elhintve. Ró-sália! hasonlók azok külső formájához. Tsak rajta! ha már egyfzer a' virtusra vizfza tért, ahoz mindenha ragafzkodjon is. Midőn már tsak most is tiszteli, bizonyoson ezután szeretni

is fogja, ha azzal közelebről megismerkedik! (megöleli ötet) éljen szerentsésen! az én legjobb kívánásaim örökké fogják követni. —

Elisa ezzel ki ment a' házból. Vallenheim megfogván a' Rósália kezét, ajkaihoz szorítá, és felkiálta: éljen szerentsésen Rósália! a' feleségem után mindenha a' Kisafszony fog nékem minden Afszonyok közt legkedvesebb lenni. Rósália nem szólhatott, könyvei eláradtak, a' háládatofságnak, tsudálkozásnak, a' megbánásnak, és alázatofságnak könyvei. — Vallenheim utánna ment feleségének, szótalanul tsak meg ült mellette a' hintóba, a' szemre hányások mardosták lelkét, szomorkodott, nagy szüksége lévén felesége megengedésére, és ez az érzés egészen leverte 's megalázta ötet. Elisa kiolvasta ezt az ő szemeiből, minden nyughatatlanságot kívánt rólla elhárítani, vízonti maga eránt való bizodalmat akart benne gerjeszteni. Igyekezte az ő figyelmetességét más előzményekre fordítani, nagy szeretetet, 's tiszteletet mutatott eránta. Egész magaviseletébe erőltetés nélkül való vidámság mosolygott, és a' maga bóldoglétéről meg akarta ötet győzni. Érezte Vallenheim az ő magaviseletének nemes voltát, és igen meg vala rajta illetődve. Illyen állapotba érkeztek haza, Vallenheim utánna ment feleségének, a' szóbába holott ötet ölébe szorította, és egy könyccsepp refzetett szemébe. A' szelid, érzékeny szivü Elisa a' legédesebb érzés könnyeit hullatta. Óh Vallenheim! így szólt

szólt ő, fejét a' férje vállára hajtván, be boldoggá lettem én most! Vallenheim egyet se szólhatott, tsak a' kezét szorongatta Elisának, és magába így szólott: hogy nem tudtam én, ezt az Afzfzonyt iszeretni? most Hermán és Henriette bejövének, és ezeknek megtekintése azon szempillantatba, még fokkal kedvesebbé tette Elisát Vallenheim előtt. —

Vallenh. (a' feleségéhez, m. u. a' gyermekek ismét kimentek) Én az Afzfzony fzemmeltartása nélkül még tovább is szükölködöm! az én jószágom' állapotja nagy veszelelembe forog, én fok adóságba vertem magam', olyan spekulatiókat tettem, a' melyek mellett nagy summákat vesztettem, félek semmim se marad.

Elisa. Meg van még az én jószágom kedves Vallenheim! egészen, reggel mindjárt rendbe fzedjük a' magaét is, én az adóságot kifizetem, és ha kevés vagyónunk marad, menjünk Vallenthalba lakni, ottan az élés kevesebbe fog kerülni, mint B**be.

Vallenh. Elisa! kedves feleségem! én fofztottalak meg téged' az ifjúságnak minden örömeitől, én hintettem keserüséget a' te életed' ösvényére, 's hát még a' te tulajdonodtól is meg fofszalak? most kellyen néked a' magánofságot egy olyan férjfiival keresni, a' kit nem fzeredhesz? most kell néked az én vétkemért lakolni? —

Elisa.

Elisa. Semmi sem az, kedves Vallensheim! a' mi elmúlt nints a' többé. Örömeim is voltak nékem az Úr társaságába, millyen gyakran néki vidúltunk, mikor gyermekeink körülünk játszadoztak! mikor a' mi első szülöttünk legelőször az én kebelembe nyugodott, óh! akkor a' férjnek és Atyának leg belsebb édesded érzésével ölelt meg az Úr engemet! — ettől fogva kezdett az Úr eránt való szerelmem nevelkedni és mondhatom, hogy a' maga tisztelete is én erántam, — és én ebbe boldogságomat találtam. — Boldognak tartottam magamat, ha az Úr jó tettezését, 's meglegedését láthattam, ha reám, vagy gyermekeimre szeretettel tekintett, és meg is hálaítam azt az Úrnak! a' szomorú órákról felejtkezzünk el, azok is elmúltak. — Hát a' magam hasznát külön válaízzam az Úrétól? — nem tehetjük mi ezt Vallenheim! egy érdekse köt öfzve elválhatatlanul bennünket. Dólgozunk inkább egybevetett vállakkal jószágúnknak helyre állításán! én semmit sem adok akkor az Úrnak, ha adótságát az én pénzemből fizeti ki, mert a' szintúgy az Úré, mint az enyim, 's az Úré is közös én velem. — Ofztán azt gondolja, hogy én Vallenthalba szerentsétlen leszek? a' helyet szeretem, az Úr, és az én gyermekeim velem lesznek, és így a' legédebb örömök környékeznek. Tsak egy dolog fogna nyughatatlanítani, ha t. i. az Urat boldogtalannak látnám. — Nem az Vallenheim! maga is meg fogja a' házi örömnök édeségét
ize-

izelíteni, ha egyszer azt esmerni meg tanulja. Az Úr a' lármás gyönyörűségekkel esmerkedett meg, hadd esmerkedtetem én meg a' tsendes házi gyönyörűségekkel is! azok lesznek nekünk Vallenthalba tulajdonink, azokra pedig úgy tehetünk szert, ha belsőképpen egyesítjük magunkat közjavunk előmozdításának igyekezetébe, és minden únalmat költsönösen háritunk el egymásról, és továbbá; ha minden estve kötelefségeink tellyesítése felől való meggyőzetteféssel talállyuk magunkat gyermekeink karikájába, a' kiket hasznos Emberekké nevelünk, és a' kiknek megtekintése a' legédesebb örömet nemzi meg mi bennünk; ha bár gazdagok nem vagyunk is, nem hagyunk fel mind az által Ember társaink segítésével, nem szününk meg az öregeket gyámolgatni, és a' koldús gyermekeket nevelni! óh ekkor mindena domány, mellyel mi a' szükölködő szegényt segítjük, tiszteres örömet fograánk árasztani; minthogy eddig tsak a' felesleg valókból adakoztunk; most pedig tsak hogy ezt megtehessük, talám valamely gyönyörűségünket is felkellekik áldoznunk; de a' nemes belső megnyugvás fog azért bennünket megjutalmazni, és a' szereztséte neknek á dása, öröm könnyeket fog szemeinkből fatsarni! némelly órákat a' barátságának is fogunk mi ott szentelni. A' maga Felsingje és az én Henriettém, a' mi egyedűségünket megédésitik, ő velek együtt részesülünk a' természet' gyönyörűségeibe. A' megelégedett léleknek

nek minden vele élés; egy mezei ebéd a' zöld pásiton barátink társaságába, gyermekinktől körülvéttelve: kész innep nap lesz minékünk. Ha egyfzer a' természet eránt való eleven érzésre szert tehet kedves Vallenheim, tsak egy sétálás is édes gyönyörüséget fog okozni magának! minden lépten nyomon az öröm kísér bennünket, és én igyekszem annak magúknál való marasztásán. Változtatnunk kell foglalatoságinkat, gyönyörködtetéseinket, és így az unalman trutzzolhatunk. A' szertetbe, 's barátságba való részeseüléssel töltendő napoknak szakadatlan lántzávával akkor a' mi életünk (megfogja a' Vallenheim kezét) óh kedves Vallenheimom! nem szomorú kinézések ezek!

A' Vallenheim szeméből nem folytak hanem ugyan omlottak a' könnyhúllatások igen buzgóan ölelte meg feleségét: Elisa! Elisa! az a' férjfi lett volna a' legbóldogabb halandó, a' ki érdemes tudott volna lenni a' maga birtokára! ezeket szólván kifutott a szobából.

Elisa sietett a' Vallenheim jószág a' állapotjának megvisgálásával. Minden hitelezőket előhivatott, és úgy találta, hogy az ő józága mind rá megy az adótság kifizetésére. Ő azt minden panasz és hástortokodás nélkül oda engedte, a' Vallenheim állapotját soha tsak egy szóval is elő nem hozta; hanem midőn mindeket rendbe szedett hozzája ment, minden azt tárgyazó leveleket be mutatott, 's által adott néki ezen szókkal: még Vallenheim meg ma-
rad

rad birtokunkba. — Vallenheim femmit sem felelt, megölelte feleségét és könnyullatásával áztatta. Már darabidőtől fogva felhagyott a' hivatalviseléssel Vallenheim, és az udvartól bútsút vett, hogy annál függetlenebb lehessen. Ő hát B**ből azonnal szabadon elköltözhetett, 's ez rövid idő múlva úgy is lett. Nem egészen hideg vérrel ment ki Elisa B**ből, mivel az által magát fok előtte kedves személyek társaságától fosztotta meg. Ő ugyan nem örült a' Nagyvilágbeli lármás tolongó életnek, hanem mig Vallenheim Rósáliát szeretgette, némely válogatott barátoknak kisdud társaságába örömost mulatozott, némellykor a' komediába v. Concertbe is gyönyörüségét találta. Nem félt ő az időtöltéstől, minthogy a' Lélek foglalatoskodtatásába gyönyörködött; de tudta azt is hogy a' szüntelen való falusi élet, 's annak keskeny határok közzé való szorittatása miatt fokak nélkül el kell azok közzül lenni. Azomban a' maga érzéseit eltitkolta, és tsak arra vólt gondja, hogy férjét vidittsa, és a' gondot fejéből kiverje.

Mártius' elején, mindentselédestől elköltözött B**ből Vallenheim. Már kezdette a' természet téli fehér köntösét zöldre tserélni, vigan kelt fel a' nap, és a' halandókra újj örömmel láttfzott mosolyogni. Már esztendeje múlt, hogy Elisa Valletnhalba nem vólt, hogy a' falusi gyönyörüségekbe nem réfzesült, és mihellyest a' közelgető tavasznak néminémü előnyomait

mait láthatta, azonnal elfelejtkezett minden kedvetlen érzésekről, a' mellyeket benne a' B**ből lett elköltözés okozott, és egészen a' természet fzelid kebelébe, érezhető édes gyönyörűségeknek adta magát. Mihelyest Vallenthalba értek a' belső házi költséget igyekezett mentül jobban mérsékleni, úgy mindazáltal, hogy azt Vallenheim érzbe se vegye. Semmi előbbeni gyönyörűsége nem hibázott. Nem uralkodott ugyan többé afztalan a' feleslegvalóság, de a' takarékos bővség mindenkör megmaradt azután is. Elisa igen tüzes falusi gazd'afszonya' lett, és ha szinte tsak egynehány órákat szentelt is napjába ezen foglalatofságra: mind az által az egész gazdaságot még a' mezeit is ő folytatta; hanem idővel Vallenheimot is reá vette, hogy abba magát bele ártsa. Még eddig Elisa, az Afszonyi munkákat tsak annyiba gyakorolta, a' mennyibe azokra maga gyönyörködtetése végett szüksége volt; de hogy most a' szükölködők eránt való jóltételbe meg ne szorittafsék, minden fejértselédet kifizetett, egyetlen egy szolgáltót kivévén; most hát minden kézi munkákhoz maga látott, és széltire vart, férjére, magára, gyermekire. Éppen hat esztendeje múlt volt már újra, hogy a' másod rendbeli gyermekeket neveltette Elisa, most hát azokat ismét szárnyokra kellett botsútani, és helyettek ismét másokat fogadni be, nagy részént maga készítette azokat a' darab ruhákat mellyekkel őket ugyan akkor megajándékozta. Így
nem

nem szünt ő még továbbra is a' jót előmozdítani, így használt ezután is Embertársainak, ha szinte többé gazdag nem vala is. Azomba ezen foglalatosságok mellett a' Henriette oktatását sem mulatta el. E' szüntelen mellette volt, maga formálta szivét 's Lelkét, idegen nyelvekre, musikára maga tanította. Mind ezekre nyert Elisa időt magának; mivel szeretete kötelességét, és magát annak tellyesítésére eleitől fogva szoktatta. Az ő nappali óráinak fel osztása e' vala: fel kelt öt órakor, és hétfig olvasott; ekkor tájba kelt fel Vallenheim, Elisa ő hozzá menvén együtt fölöstökömöztek. A' fölöstök után Henriette megjelent, a' kinek már akkorra fel kellett öltözni, édes Anyja szobájába azonnal írásnak ült, 's vagy levelet irt, vagy valamelly számadáson dőlgezott, vagy a' maga valamelly dolog felől való gondolatit irta le. Elisa ez alatt a' házi gazdaság rendelkezésével foglalatoskodott, ez rendszerént másfél óráig tartott, azután felöltözködött, a' mibe egy óra tellett, Henriettét azomba a' számvetésbe oktatta, ekkor megigazgatta az írásait, ennek tizen egy órakor lett vége, még egy órát, vagy az Ánglus, v. az olasz nyelv tanítására szánt, és minthogy Valdin egyik nyelvet sem értette, illyenkor Hermán is jelen volt. Tizenkét órakor a' históriából kellett Henriettének édes Anyja előtt olvasni, és Eliza az elolvastattakból kérdezgette ötöt, megjegyzéseket tett azok felől, a' Leánya' észrevételeit is meghal-

gatta,

gatta, és ilyen módon igyekezte őtet világos és egyenes képzetekhez szoktatni. E' tartott délutáni másfél óráig, mind ezen idő alatt Elisa kézi munkákba is foglalatoskodott. Két fertály kettőre, Hermánhoz kellett menni Henriettének, hogy vagy amaz közölje ő vele a' geographiabeli tudományát, vagy hogy ez tanítsa amazt klávirra, v. hárfára. Elisa ez alatt mind a' maga dolgát folytatta, azomba a' férjével társalkodott, a' ki őtet ezen idő tájba rendszerént megszokta a' maga szobájába látogatni. Két órakor asztalhoz ültek, az ebéd egy óráig tartott. Ebéd után még a' férjével szokott Elisa egyetmást beszélgetni, vele fellyebb-alább járkált, vagy a' gazdasághoz tartozó némely rendeléseket tett. Henriette vele, vagy a' kertbe dőlgozott; de mindenkor nevelőnéjének, 's Valdin Úrnak gondviselések alatt, a' kik a' sétálásközbe tanítványaikat beszélgetés formába oktatták a' természet' históriájára. Négy órakor ismét édes anyához ment Henriette, a' ki őtet klaviroztatta, hárfáztatta, 's egyszersmind énekeltette a' musika mellett. Öt órakor ismét olvasni kellett, és a' melly könyveket Elisa e' végre rendelt, mulattságos ugyan, de egyszersmind tudományos könyvek valának: mint reggel úgy ilyenkor is megjegyzéseket tett, és az elolvastattakat magyarázta. Ha az idő nem engedte, hogy sétálni mehessen, tehát egy óráig Henriettének is kézimunkába kellett foglalatoskodni, magán állott, hogy ollyat válasszon,

a' mihez az nap' inkább kedve vólt; de leginkább mindég ahoz nyúlt, a' mivel édes anyját látta foglalatoskodni. Hét órakor Hermán is az édes anyához ment, és ott Henriettével együtt azzal tölthették idejüket a' mivel magoknak tettfezt. Ha szép idő vólt sétálni ment Elisa férjestől, gyermekestől, Valdin Úrnak, és a' Henriette dajkájának társaságokba, és Vallenheimnak igyekezte az időt meg rövidíteni, Gyakran egy egy kis vendégséget, falusi mulattságot, hajókázást, ollykor a' parasztoknak átallyába, néha pedig tsak a' gyermekeknek tántzot is tartott, egyszer mászor az öregeket, és a' nevelőházat meglátogatta férjével 's gyermekivel együtt. Az ilyen mulattságos napokon, tsup az ő szorgalmatósága által a' vidámság terjedt el mindenfelé, együgyűen ment ugyan minden; de a' szabadság, és tréfa, vigakká 's jókedvüekké tette őket, és Vallenheim az azokkal való élihetésbe tellyes gyönyörüséget talála. Ha Elisa az estvét maga szobájába töltötte: tehát beszélgetés, vagy a' Vallenheim előtt kedves musika által igyekezte vele az időt mulasztatni. Naponként kedvesebb kedvesebb lett férje előtt, úgy hogy ez, bóldognak tartotta magát az ő birtokába! nem vólt ő többé makrantzos, hásártoskodó, magának való férj, nem! az ő Lelke minden érzékenységek előtt tátványitva ált, és a' halandóknak a' természet, szerelem, és barátság által ajándékozhatni szokott gyönyörüségekbe való részeseülésnél fogva, azoknak érzésére

mind

mind hova tovább alkalmazatos lett. Elisa öröm könyccseppeket hullatott, midőn férjét bődognak láthatta, és a' maga bődogságát is tsupán tsak attól függesztette fel. A' Vallenheim szeretete háládatossága, 's a' vele való egyetértés jutalmaztatták ötet most meg virtusáért. Most a' tsendes házasságnak bődög örömeit kóstolta, és ezek annál nagyobbak valának ő reá nézve, mivel azoknak tsupán tsak ő vala szerzőjök, és azokat sok áldozatok, sok általélt szomorú órák által is nagy ügygyel bajjal nyerhette meg. Az ő szerető Lelkének e' vala legnagyobb bődogsága, hogy éppen az ő szerentséje okozta, férje bődogságát. Gyakran közlötte Henriettével az ő bődogító érzéseit, így szólván nékie: Henriette! a' virtus nem érdem, mert annak jutalma minden képzetet felül halad! óh! egy olyan nap, mint a' mitosadások most az enyimek, egy egész nyomorúságos hofzszú élettel fel ér: vagy a' nyomorúságok elválhatatlan útítársai a' virtusnak? nem! mert az, a' legnehezebb kötelelséget is könnyűvé teszi, és még ezen felül a' legédesebb érzésekkel, 's legtiűztabb megeleégedéssel jutalmaz. —

Már elmúlt volt öt hólnapja, miolta Vallenheim minden tselédestől Vallenthalba lakott, a' midőn Elisa egy estve, maga egyedül az ajtó előtt az udvaron üldögélt. Valamelly lödobogást hall, fel néz, 's hát lát egy férjfit, — a' kire az ő szive azonnal rá esmért, elibe futott, és ötet szivének minden indulatival ölelte.

Elisa.

T

Né.

Némán szoritotta ötét Birkenstein is, kebelébe; csak a' szive dobogását érezte, és azonnal álltalláta, hogy a' 13 esztendei távol létel az ő fzerelmének emlékezetét szivéből még kinem óltotta.

Elisa. (egy kis idő vártatva) Isten hozta! Birkenstein! Isten hozta! Óh be örülök, hogy az Urat láthatom!

Birk. (megtsókolván az Elisa kezét) Míddön hazámba jövök; lehetetlen vólt meg állnom, hogy először is ne annaklégyek udvarlására, a' kinek emlékezetét mindenkor tiszteltem.

Elisa. Most hát az édes anyához megy? régen nem hallottam már semmit is felőle.

Birk. (egy könnycsepp gördül ki szeméből) Az ő halála hívott engemet haza.

Elisa. (megilletődve) 'S meghólt? Óh! nagy érdemü Afzfonyság! bársak a' halálos firon túl is tapaszthalhatnád te annak a' Leányi fzeretetnek heves és buzgó érzését, a' mellyel az én szivem te erántad mindenkor viseltetett!

Birk. Köszönöm kedves Elisa! ezen könytseppeket, mellyeket maga egy legjobb Anya emlékezetének szentel:

Tsendes megilletődéssel sétálának Hermán és Elisa. Karokat egymásba ólvtve kerefsztül az udvaron szint' azon helyig, a' hol Elisa üldögélt vala. Elisa érezte, hogy néki ez az alkalmatóság Lelkének mostani állapotjába veszedelmes vólna, félbe szakasztotta tehát a' magára nézve olly igen érzékeny tsendeséget.

Elisa.

Elisa. Birkenstein! ismét itt fogja hagyni a' hazáját?

Birk. Az én Birkensteinni jószivü jobbagyim azt hiszik, hogy az édes Anyámba vallott vesztéseket semmi sem pótolhatja ki, 's azon való szomorúságokat semmi sem vigasztalhatja meg, ha tsak én velek nem lakom. Ők tarthatnak legméltóbb jussal az én gyámolításomra számot, és gondoskodásomat meg sem is tagadom tőlök.

Elisa. Hozzá szokott már az Úr a' mások bóldoggá tételéhez, már ezen nemes munkátsággal nem hagyhatfel!

Birk. Eddig tsak az én köteletségemet telyesitettem, tartoztam azzal azon társaságnak a' melly engemet táplált, és hogy annak javát előmozdithassam; igyekeztem is annak lakosait a' szegénység' torkából kiragadni.

Ezen pillanatba jöve Henriette futva az édes Anyához; meghökkent látván az idegent.

Birk. A' maga Leánya ez Elisa? óh hadd szorittsam ötet szivemhez! (megöleli Henriettét, egy kis idő múlva) Anya e' még Elisa több illy nemes teremtvényeknek is?

Elisa. Még van két fiam, az öregebik nints ide haza, az ifjabbik a' kis Birkenstein, azt igen szeretem.

Meglátja távolról, és előkiáltja: Hermán! Hermán! jöszte! 's elpirúlt, midőn ezt a' nevet kimondta. Birkenstein azt észre vette, örült igen hogy a' fíjának ezt a' nevet adta; mert

innen gondolhatta, hogy valamikor kedves volt
előtte; ezt magyarázták az ő pillantásai, és
hova tovább öregbedő megindulása. Végre elő
futott Hermán. Látván Birkenstein így szól
édes Annyának: kedves Afzfonyám! nem lát-
tam én még minálunk ezt az Urat.

Elisa. Ez az Úr régi esmerősöm nékem
Hermán! de még eddig igen meszsze lakott
töllünk.

Herm. (igen természetes és együgyű
jószívűséggel nyújtja kezét Birkensteinnak) Ha
az Úr, édes Afzfonyámnak barátja, én is igen
jó indulattal viseltetem az Úrhoz.

Birk. (karjai közzé szorítván ötet) Sze-
retetre méltó gyermek! légy mindenkor ilyen
nyiltszívű és bátor, mint most! óh Elisa! ezek
a' gyermekek azt mutatják, hogy maga fzeren-
tsés Anya leéend.

Elisa. (megilletődve) Éppen tsak is ez
az egy dolog az, a' mit én az Istentől ké-
rek, minden ő rendelésein megnyugfzom, tsak
hogy gyermekeim jók, 's bódogok legyenek!
azon igyekfzem kiváltképpen, hogy jók legye-
nek, tudom osztán, hogy a' bódogság is nyom-
ba követi őket.

A' gyermekek azomba eltávoztak, Her-
mán megfogta az Elisa kezeit: óh be éré-
keny Afzfzonyság maga! és felemelkedett az
ő éréseibe. Óh! mitsoda gyermek ez! ez a'
te Lelkednek velóságos málsa, melly nemeseik

az ő vonásai, 's még is melly szelid tűz az, melly az ő szemeibe tsillog.

Elisa. Hermán! alább azzal a' heves ditsérettel, én most házas társ vagyok.

Birk. Óh! igen is tisztellem én Afzfzony-ságodba ezt a' titulust! — és kedves Elisám! még pedig bődlog házastárs?

Elisa. (ferio) Igen is, Birkenstein; a' férjem szeret.

Birk. Elisa! nem akarom ezzel magát megsérteni. A' szerelem nem gerjedez többé én bennem, hanem azt tsak ugyan megen-gedi, hogy búzgó, szivbeli barátsággal visel-tessem hozzája?

Elisa. (mosolyogva nyújtja neki a' kezét) Óh! hisz' én se szüntem meg soha is ek-ként viseltetni az Úrhoz! tsak egyfzer se tud-tam volna ezt a' gondolatott kiállani, hogy az Úrtól elidegenüljek! Óh Birkenstein! felsé-gesebb érzésre emelkedhetünk már mostan mi; mint a' mitsodás volt ifjúságunk berzenkedő in-dulatja! barátság, önnönhasznútan barátság, és tisztelet fog már minket ezután egyesíteni.

Birk. (fejét az ő kezére hajtva) Ezen bizonyofsátétel hijjával volt még az én bődlog-ságom! már minden kívánságom bétölt.

(Most látá Elisa Vallenheimot jönni, felált, és Hermánnal együt elibe sétált).

Elisa. Kedves Vallenheim! ihol aufiro-lom az Úrnak Birkenstein Úrat, a' kit igen fzi-vesen látok, minthogy ötet fok, esztendőök ólta
bará-

barátomnak tartottam, 's reményelem hogy ezt a' titulust az Úrtól is megfogja nyerni?

Vallenh. (megvetőleg és hidegen) Örülök kedves Úr, hogy van ízerentsém az Úrral megesmerkedni.

Birk. (nyílt szívvvel, és nemes rátartással) Távoztafson az Úr, minden kedvetlenséget! igaz! hogy én szerettem valaha az Úr' feleségét, hanem éppen az ő eránta viseltető szzeretetemből bújdosam el. Most azért fordultam erre; mivel az ő virtusainak tisztelete az az egyetlen egy érzésem, a' melly most hozzá vonlzon, és hogy most Vallenthal felé jöttem, oka ez, hogy az Ur barátságát most akartam először kinyerni, a' feleségének, további fentartásáért pedig esedezni.

Vallenh. Látom hogy méltó az ilyen Ember az én feleségem' szzeretetére.

Elisa. (Vallenheimot megöleli) Ne emlékezzünk többé az elmúltakról. Vallenheim, Birkenstein, mind ketten igen kedvesek én előttem, ugyan ez egyesittse őket, és tegye egymás barátivá.

Birk. (kezét nyújtván Vallenheimnak) Hát ugyan ne tellyesittsuk e' annak kivánságát, a' kit mind ketten olly igen tisztelünk?

Vallenh. (Birkensteint megölelvén) Az én Elisámnak baráttya, lehetetlen hogy nékem is barátom ne légyen! —

Birkenstein elakara töllök bútsúzni; de mind ketten igen marasztották hálásra, 's meg is maradt.

radt. Együtt vatsoráltak. Elisa szokása szerént igen vigan viselte magát, igyekezett mindent távoztatni a' mi a' régiekre emlékeztethette volna, a' Birkenstein és Vallenheim között lévő tartózkodást, az ő furtsálkodása és eleven tréfaí elüzték, de azomba Vallenheim, igen ferio viselte magát, a' Birkenstein ábrázatján pedig valamelly édes megilletődés terült el. Elisának minden mozdulását fzemmeltartotta, és néha néha elsohajtotta magát látván az ő férje eránt való szeretettel tellyes figyelmetelőségét, 's gyermekeihez viseltető édesded gondoskodását. Szinte éjfélig felmúlattak, a' leg barátságosabb befélgetések között. Vallenheim be vezette Birkensteint a' számára rendelt szobába. Elisát méjj gondolatokba merülve hagyták tulajdon szobájába. Egyszer tsak azon vette észre hogy már a' könyvei hömpölyögtek alá ortzáján: Istenem! hát így meg keserített engem ez a' vizontilátás; még se vagyok én olly erős a' virtusba, hogy a' szerelem intselkedéseinek ellentálhassak? óh! meg kell magamat próbálnom! ezen napi érzéseimet meg kell vizgálnom! hát tsak a' különlétel tartóztatott engem' az eleséstől, vagy még most is mikor Vallenheimot szeretem kell félnem az eltántorodástól? — (egy kis idő múlva felszóval) Nem! ha Herman szüntelen velem volna is, tsak ugyan magamra tudnék vigyázni, minden estve kérdőre fognám az én szivemet valamint ma, és már ekkor lehetetlen volna a' barátságnál hevesebb
vala.

valamely érzékenységnek abba be lopózkodni. Az igaz, hogy Hermánt felettébb bletsülöm, de férjem mellett semmit sem tartok tőle! én ma semmi nyughatatlanságot nem éreztem, hanem inkább örültem együttléteken. Oh ezen örömnél meg is maradok érezvén annak ártatlan voltát! — de Vallenheim nyughatatlannak látszott — elmegyek és megnyugtatom ötet!

Férjét m'j gondolatokba találván Elisa, egyenesen a' nyakába borúlt. Édes Vallenheimom! talám a' Birkenstein látog' tása nyughatatlanitja az Urat? bizonyoson ha ő azt tudná, tsak azért is vádolná maga magát, engemet pedig igen megkeserítne ez a' vélemény! már ha valaha szerettem is Birkensteint de most még is jól érzem, hogy Vallenheimnak hitvese vagyok; Birkenstein pedig tsak barátom!

Vallenh. (szívéhez szoritja Elisát) legjobb, 's legnemesebb szivü Afzszonyság! ez a' férjfi egy atallyába méltó a' te szeretetedre!

Elisa. Igen is Vallenheim! ő nemes indulatú, én bletsülöm, sőt szeretem, mint legkedvesebb barátomat; de a' mi ifjúságúnknak heves szerelme már régen meglohadt, 's nem is fog többé lángot vetni.

Vallenh. Nem attól félttem én. Ez az egyetlen egy gondolat ejtett gondolkodóba: hogy talám maga újra megbánhatná. - - -

Elisa. (enyelegve, tréfásán) Éj! ne beszéljen ollyat; kulömben reggel Birkensteinba újra beleszerelmesedettnek mutatom magam', tsak
 hogy

hogy az Urat ezért a' gondolatjáért megbecsülhassam.

Vallenh. Hát nints abba valami?

Elisa. (ferio) Nézzen a' szemembe Vallenheim! lát e' benne hamiságot?

Vallenh. Nem!

Elisa. Nohát, ha nem hazudtak ezek a' szemek az Úrnak: ugyan ezek tegyenek szavaim igazságokról is bizonytságot; hogy t. i. az a' gondolat a' mitől az Ur tartott, igen távol van tőlem, és soha csak eszembe se fordult meg.

Vallenh. (buzgóan megöleli Elisát) No most kedves Elisám! még megannyival jobb vagyok a' te Birkensteinnodhoz! —

Valóságga is más nap reggel, fokkal kinyiltabb és vidámabb ortzával fogadta Vallenheim Birkensteint, mint az előtt való nap! Elisa ezen igen örült, és Birkensteint annál szivesebben látta. Vallenheim megakarván mutatni feleségének, melly igen távol légyen ő tőle a' szerelem féltés, fölöstököm után mindjárt csak kettőjököt hagyta. Kik is egynehány órákat a' legmegbizottabb társalkodásba, 's befélgetésbe töltöttek, a' mellyek alatt mind ketten boldogoknak érezték magokat. Birkenstein! monda végre Elisa, csak az ártatlanság adja meg minden érzéseknek igazi lavát! óh! ha ama nyáron az indulatoknak helyt adtunk volna, ülhetnénk e' vallyon most karjainkat egymásba öltve, illy megbizottan, illy megelégedve?

Birk.

Birk. Igen is édes Elisám! a' virtús be-
 é az önnön tapasztalásunk tanit minket elő-
 zzerentsés ifjú az a' ki e' felől meghagyja
 magát győzetni! tsak azt tegyük magúnknak
 törvényül hogy soha az igazság mellől elnem
 távozzunk: a' legnehezebb áldozatok akkor fog-
 nak bennünket megjutalmazni, a' melly fzem-
 pillantásokba legkevesebbé tartottuk kárunk ki-
 pótolódását lehetségesnek. Mikor a' bal fors
 engemet Afzfzonyságodtól elragadott, mikor
 Birkensteinből elbújdostam: az egész világot
 egy kietlen vadonnak képzeltem, a' melybe én
 reám nézve minden öröm meg volt halva. Már
 elhittem magammal, hogy én tellyes életembe
 bóldogtalan leszek, hogy magát soha elnem fe-
 lejthetem, mindenkor martzongol az az éles
 fájdalom, a' melly még a' gondolkozásra való
 tehetségemet is elrablotta. Azomba hozzá szok-
 ván, a' jó törvényeinek követéséhez; elég erős
 lettem, magamnak, Afzfzonyságodtól való el-
 szakasztságának kiállítására; úgy tettszett, mintha
 tsupán tsak ez az egy bóldogság maradt volna
 még felszámomra. De nem hittem én azt el
 magammal, sőt fzükségesnek tartottam magamra
 nézve azt tudni: hogy én még tsak ugyan
 használhatok másoknak, — 's e' kerestetett ve-
 lem hazámon kívül szolgálatot. Minden hely
 egy forma volt előttem, mindenütt kinzott fáj-
 dalmam, először is D**be mentem, 's ott tet-
 tem le magam! a' szorgalmatofság, és némelly
 jó tanátsok, a' mellyekkel másokat segitettem,

azt

azt tselekedték, hogy engem tsak hamar szemügy-
 re vettek, és nagyobb tisztségbe helyeztettek.
 A' hivatalomba való ferénység, fájdalomnak,
 's indulatimnak dühöségét elofzlatta, ismét te-
 hettséget nyertem a' gondolkozásra, láttam,
 hogy az Emberek javának előmozdítása ki telik
 töllem, és ez az egyetlen egy vigasztalás ápol-
 gatta még fzenvedő lelkemet. Egész buzgó-
 sággal néki feküdtem a' dolognak, és ez kön-
 nyített fzenvedésimen, néha örömet is kóstolta-
 tott velem; de fziintannyifzor hullattam én a'
 legkeserűbb fájdalomnak könnyeit is. Valahány-
 fzor az ártatlanság, a' mellynek julsait óltalmaz-
 tam, és a' mellyet, az ő elnyomóinak körmeik
 között kiragadtam; háládatofságot rebegett né-
 kem, 's előttem örömkönnyeket tsorgatott: mind-
 annyifzor így szóltam magamba: óh be böl-
 dog vólnék én, ha most érzéseimet Elisával kö-
 zölhetném! az egész világ helybehagyása sem
 tesz nékem semmit is, ha az övét tulajdon fze-
 meiből nem olvashatom! így még a' magam
 helybehagyását se vettem fel is, még azt a' ne-
 mes önnönmegelégedést sem éreztem, melly a'
 Nagy tselekedeteknek rugótolla. Végezetre ta-
 pafztaltam tsak ugyan, hogy a' jónak mellyet
 véghez vittem, van okom örülni, hogy köte-
 lesegemet nem tsak fzikásból tellyesitettem,
 hogy nem tsak jól kell tselekednem, hanem a'
 mellett böltsnek is kell lennem, hogy indula-
 timat is megzabolázhassam; azért is igyekeztem
 Afzfzonyságodat, minden módon efzemből ki-
 vetni,

vetni, az efféle gondolatok helyett inkább a' flátus belső alkotványa körül tzigálódtam, annak hijjánoságát világosságra hoztam, helyre hozására plánumokat készítettem, a' fejedelemnek beadtam, ki is velem a' jobbágyin könnyíthető, 's birodalmát virágzóbbá tehető eszközök felett tanakodott. Mentől inkább erőt vettem én indulataimon, mentől inkább ki vertem a' szerelmet fejemből: annál nagyobb belső megerősödést, éreztem, annál inkább felelevenedett a' munkáság szeretete Lemkembe. Még ekkoráig csak magános jók előmozdításába foglalatokodtam; de már most minden tselekedetim 's kötelességim bizonyos tzelra intéztettek és egymásból folyók lettek. Először titkos tanácsos lettem D***be; már ekkor mindenféle széjjel néztem, a' hol lehetett mindenütt segittem. Már ekkor igen örültem magamnak, és fok lakosok jóállapottyát, 's bódogságát mint tulajdon magamét úgy tekintettem. Most tapasztaltam először hogy a' virtus jutalmaz, fenki se volt nállamnál megelegettebb, a' leg nemezebb örömök jártak gyakran által szivemet. A' maga képe Elisa! csak valamely lantornán által rémlett előttem, és a' többé az én bódogságotomat meg nem zavarhatta, éppen nem löt inkább nevelte azt. Gondoltam ugyan fokszor, hogy én Elisa mellett két ilyen bódog vólnék. — Ha nem ha maga, édes Anya megegyezése nélkül az enyim lett vólna: úgy mi mind ketten kötelességünk ellen tselekedtünk vólna, 's

most

most mind ketten boldogtalanok volnánk. De mi haszna! meg az is lehetetlen volt. Minden történetek változhatatlanul vagynak a' dolgok szakadatlan lánczába szöve fonva, és tsak az a' virtus, mikor az Ember az azzal legellenkezőbb esetekbe is soha meg nem szűnik kötelességét tellyesíteni.

Elisa. (megfzorítja a' Hermán kezét, egy könyecsepp tsillog szemébe) Óh! mi megtartottuk azon fogadásunkat, mellyet egyszer a' mi szerelmünknek legforróbb tüzebe fogadtunk, hogy t. i. holtig a' virtus ösvényén járunk, és boldogok is lettünk! talám ha egymáséi lettünk volna, most nem volnánk boldogok.

Hermán az Elisa kezére hajtá fejét, ilyen módon maradtak egy kis korig, végre monda Elisa: én is igyekeztem Hermán! a' magam kistsiny sphaerájába az Emberek javának előmozdításán: gyűjjon velem, nézze meg az én nevendékeimet kiket felfogtam, 's meg élemedett öregeimet, meg lehet hogy az Úr még valami jobbitni valót is talál ezen én intézetemőbe.

Hermán követé Elisát, mind a' két házat, meglátogatta. Tsudálta, hogy ezen együgyű találmánnyal olly fok Embereknek boldogságot tudott szerezni. A' gyermekek ő általa nyertek just a' pölgári társaságba való beálhatásra, és a' sir széléa tántorgó öreg is ő benne istápra talált. Ezek pedig nem valamely hamar elmúló jótétemények valának; nem! hanem az Embert egélf

egész hólta napjáig szerentséssé tették. És ez minden pompa nélkül ment véghez. Óh virtus! így szólla Hermán, midön az öregek házából kilépett: itt, itt fénylelész te a' magad egész fényeségedbe, együgyüen ugyan de még is felségesen! itt kellene tégedet az egész világnak leborúlva tisztelni!

Hermán az Elisa kezeit ezen útba gyakran és igen szívesen szorongatta, az öregek házába egy könyeseppet törölt ki szeméből! az Elisa jósága, és felölök való szíves gondoskodása, úgy az öregeknek ő eránta való háládatofságok, szeretetek és méjj tiszteletek, az ő egekre emelt szemeik és kezeik, mellyekkel az Elisára szállandó áldásért esdekletek: mind ezek mondom Hermánra nézve igen érdeklő felvonások valának, — halgatva mendegélt Elisa mellett.

Elisa tudtára adá néki, hogy Henriette Valenthalhoz közel Felsingburgba laknék, Birkenstein kapott rajta, 's igérte hogy meglátogatja. Ebéd után bútsút vett Vallenheimtől 's feleségétől. Elisát ölébe szoritotta, és tsak azon vette észre; midön könyvek folytak alá ortzáján, az Elisa nagy Lelküséget sugározó szemeibe is ugyan azok reszkettek. Megölelgette a' kis Hermánt is, ki így szólitá meg ötet: kedves idegen Úr! máskor is meglátogafson bennünket! Hermán elmosolyodott, 's még egyszer megtsókolván ötet, elindúlt. Vallenheim ki kísérte, és ötet Hermán még egyszer megölelte. Úgy válok meg tsak ugyan az Úrtól mint barát?

Vallenh.

Vallen h. (az ő kezét megfzoritván) Igen is! kedves Birkenstein! az én feleségem fokkal virtuosabb, 's az Úr fokkal nemesebb, mintsem hogy az Úr látogatása énnékem, valamelly nyughatatlanságot okozott volna. Mihelyt megismerém az Urat, azonnal megfzorettem.

Birk. Köszönöm az Úrnak ezen nemes megbizottságot! soha sem élek azzal vízfza, elég erősnek érezvén magamat, az Úr felesége tekintetét minden megindulás nélkül kiáihatni, és még. — Tsak egynehány ezfzendők múlva fogjuk mi egymást vízfzont látni!

Most felült a' Lóra, és elnyargalt. Elisa utánna nézett, és szemeit törölgette. Hermánnak tsak hamar szemébe tünt a' Felsingburgi torony, 's oda érvén, bejelenrette magát Henriettének. — Birkenstein? kérdezi bámúlva, 's azomba látja őtet az udvaron jönni. Elibe megy. Kedves Birkenstein! az Úr láthatásán való öröm, és bámulás, tsak nem a' közföntést is elfelejtetik velem!

Birk. (kezet tsókolván) Be édes gyönyörűség nékem azzal kizelkedhenni magamnak, hogy én is az Afzfzonyosság barátinak szárok közzé tartozom.

Henr. (mosolyogva) Hát távol létibe nem tartott arra számot?

Birk. De hogy nem Nagysás Afzfzony! távol légyen! érzem, hogy vagynak olyan egybeköt-

beköttetések, a' mellyeket semmi fel nem öldozhat, 's éppen ilyen vólt már ez a' miénk is!

(Bevezeté ötet Henriette a' maga szobájába, Felsing nem vólt oda haza, hanem estvére várta Henriette).

Birk. (egy kis idő múlva) Vallenthalból jövök.

Henr. Óh bártsak abb' a' szempillantásba lehettem volna jelen, mikor Elisával egymást legelőször megpillantották!

Birk. Nagyon örültünk mind ketten, mindenikünk szive sebesen dobogott. Óh Nagysás Aszfzony! nem kereng többé az ereimbe ifjúi vér, hanem tsak ugyan hevesebb vóltam eljövetelemtör, mint mikor oda mentem.

Henr. De tsak szereti az Úr még most is ötet?

Birk. Az ő eránta való szivbeli buzgó barátságna^k ösztönétől viseltetvén mentem Vallenthalba. Az ő látása az elmúltakna^k minden felvonásait egyszerre szemem elibe rakta; megöleltem hajdani szeretőmet; de ez a' név tsak egy szempillantásig rázta meg az én szivemet, hozzá szoktattam magam úgy nézni ötet, mint Vallenheim feleségét; hanem minthogy valaha Elisát hevesen szerettem, most pedig ötet viszont látván virtusait tsudálom: óh lehetetlen néki tsak barátjának lennem! mitsoda édesdeden kedveskedett ő a' férjének, melly igen; vigyázott, hogy férje előtt én rólam 's magáról minden gyanút elhárítottson! minden mosolyo-
dása,

dása, 's pillantása, szerelmét tolmátsolta férjének, 's még is én hozzám is úgy kiereszkedett, olly tettetés nélkül való, olly kinyílt viseletet mutatott! a' mellett hogy férje kívánságát tsak a' szemeiből láttatott elérteni; 's azt megelőzni, a' mellett hogy bennünket a' legkellemetesebb módon mulattatott: még gyermekeire is leg-gondosabb figyelmeteséget fordított. Minden szava tsupa tanítás vólt, ekkor sem szűnt meg őt oktani. Mitsoda szép rend uralkodik az ő házába! ma reggel korán rendbeszede minden házi dólgaít, és már én őtet felöltözve találtam. De ha Elisa tsak a' háza népe' tzi-kalmába is tsudálkozást érdemel: mennyivel inkább tsudálkozhatik az Ember, ha őtet úgy veszi gondolóra mint hazája jóltévőjét! ha valaki az ő nevelő, 's gondviselő házeit megtekinti, ha a' magokat méltán bódogoknak tartó Vallenthaliakkal beszéll, a' kikbe több józan gondolkozás találtatik, mint más ilyenrendű egész tartománybeli lakosokba! bártsak én az ő egész nemét Vallenthalba gyűjthetném, és megmutathatnám nékik, mély valósággal nagygyá és felemelkedetté tette őtet az ő virtusa! — Afzszonyok! ti mindnyájan akartok tündöklenni! de mind azon eszközöket ezen tzelotok elérésére fordítsátok, a' mellyek által Elisa minden Afzszonyok közt első lett! így minden bizonyjal a' háládatofság, tizzelet, és sizeretet adóját még akkor is fogjuk mi néktek fizetni, mikor már homlokaitokat ősz hajak ékesítik!

Elisa.

U

H e n r,

Henr. Pedig tsak egy nap' vólt ő vele Birkenstein! hát ha valaki életének minden felvonásait nyomba követné; melly fokkal felségesebbnek láttfzanék ő akkor! az az első szempillantás mellybe őtet Vallenheim ölebe szorította rettenetes vólt ő reá nézve, 's még is ezen pillantattól fogva az Úrról való minden gondolatokról lemondott. Azok között a' kiket én valaha láttam, legvadabb, legérzéketlenebb Ember vólt Vallenheim; még is meg változtatta, kényszerítette mintegy őtet, a' maga szerezetére nem vólt olyan áldozat, mellyet az ő kedvéért meg ne tett, vagy oíly méltatlan bánás, mellyet békefégestűréssel elne hordozott vólna. Végre tsak ugyan megnyílt a' Vallenheim szíve az érzékenységek előtt, és ezek őtet bódoggá tették. Ő a' maga jószágát elvesztegette, igen tsekély gazdasága maradt, 's Elisa meg tagadott magától minden gyönyörűséget tsakhogy férje, tulajdon jövedelmének megtsonkúlása miatt szűkséget ne láfson, holott maga okozta azt magának. De Elisa arról mindég halgatott, tsak hogy Vallenheim maga magát ne vádolja. Gyakran éjjel dólgozik, a' napot Leánya oktatására, az estvét férje mulattatására szánván, 's minden módon igyekszik néki valamelly kedves időtöltést okozni. A' jótéteménybe még most is színtolylan fáradhatatlan, és egész Vallenthalba tsak egyedül maga érzi jószágá vesztességét. Mindezeket úgy e' nem tudta még Birkenstein! holott látni való, hogy ezek a' virtusok még nagyobb

gyobb magasztalásra méltók! és ezeket Elisa, maga viselete által mindég fellyebb fellyebb magasztalja. Mitsoda felemelkedett az ő Lelke, és még is melly hajlékonyság és kellemetesség terült el az ő egész mivóltán! minden tselekedetei magokkal hordozzák a' virtusnak belső megismertető jegyét és béllyegét; de még is oly nagy együgyűség tetszik ő benne, hogy alig veszi észre az Ember, hogy Elisa minden ötet körül vévő tárgyak felett fel emelkedett. Az Ember az ő tsudálására érzi magát vontatni; nem tsak, hanem szeretetére is! mert Elisa mindenhez egy aránt viseli magát, 's éppen nem láttatik mások felett fennhéjázni akarni. Es ez az ő szemérmetsége éppen nem mesterkelt, nem! elhitette ő, magával, hogy tsak kötelességét tellyesíti, és távol légyen, hogy azon be-tsültetést vadászná, a' mellyet az ötet szemmelterők akarajjok ellen is kéntelenek néki megadni. Ofztán az a' mások gyönyörködtetésére való mindenhai törekedés, a' mellyet ő a' legalább való teremtvényre is ki szokott terjeszteni; olyan szeretetre méltóvá teszi ötet, hogy annak fenki ellene nem álhat, és éreznie kell, hogy Elisa legkellemetesebb az Afzszonyok között, főt mondhatni: legbóldogabb! belső megnyugvás és vidámság terült el az ő ábrázatvonásain, és ezek ábrázolják az ő Lelkét. Sok kedvetlen felvonásain megy' ugyan ő által az életnek; de azért ezek semmit sem változnak. Gyakran bánat nézett ki az ő szeméből; de soha sem

hallottam ötet a' bal fors ellen panaszkodni; még mikor a' fájdalmak egészen lenyomták is az ő Lelkét: még akkor is vigan mutatta magát, meglévén a' felől győzöttetve, hogy minden történetek az azokat, megelőző okoknak el következési, és így ő tsendes Lélekkel van még az életnek vizontagsági között is, még akkor sem szünik ő meg a' jót előmozdítani, és kötelessége tellyesítése felől való bizonyofságába találja vigasztalását. Így ő mindég egyaránsú marad, mindég azon van, hogy másokról az őket érdeklő gonoszokat elhárítsa, v. legalább ártatlanokká tegye, 's ekképpen teszi ő magát minden vizontagságok elhordozására mind hova tovább erősebbé.

B i r k. De felségesen rajzolja önnön barátneját Henriette és melly igen kell magának is hasonlítani azon személyhez, a' kinck tiszteletét illy tiszta szívvel megadja!

H e n r. A' bizonyos hogy minket öröktől fogva egyesített a' szives barátság; már a' mi ifjúságunk tavaszán kevélykedtem én abb' a' gondolatba, hogy az, a' kit én annyira szerettem; még valaha az Afzszonyi tökéletességeknek leg felsőbb grádusát ennyire be fogja közelíteni.

B i r k. Óh Henriette! mitsoda időket emleget tsak az én Elisám az Afzszonyi tökéletességek' mustrája ne lett volna, soha sem lett volna ő olyan férjfinak felesége, a' ki eránt olly idegenséget érzett magába.

H e n r.

H e n r. (egy kis idő múlva) Hát az Elisa ürefts helyét, femmi más Afzfzony személy nem pótolta még ki az Úr szivébe?

B i r k. Nem! sem soha sem is pótolja; mert Elisának nints máfisa. Láttam ugyan én fok szeretetre méltó Afzfzonyt; de az Elisa képe, ámbár én felhagytam az ő szerettségével; még is minden más szerelmet eltávoztatott a' szivemből. Ő vólt a' legelső a' ki engemet ezen érzésre tanított, és pedig annak egész tisztaságába. Elisa mind ezeket: az okofságot, ingerlést, virtust, szeretetre méltóságot; egy pontra hozta magába. Soha sem fog az én szivembe valamely más szerelem helyt találni, és tsak ez a' gondolat, hogy én olyan Afzfzonymal köfsem meg magamat a' kit én úgy a' mint Elisát még most is szeretem, nem szerethetek, márég ifzonyodással tölt el. Úgy tettfik, hogy ez által elfzakafzstanám azt az egyetlen egy kötelet, a' melly minket még most is egybe foglal. Ha fziinte az én ő eránta való szeretetemnek lobogó lángja már régen meglohadt is: még is ő az én leg kedvesebb gondolatimnak 's leg édesebb érzéseimnek előzménye, akkor pedig nem lehetne már az többé, és én nem foszthatom meg magamat az ő betses emlékezetének gyönyörűségétől, nem lehetek azomba háládatlan más olyan Afzfzony eránt is; a' ki meg lehet hogy rajtam kívül mást nem szeretne; — a' mennyibe t. i. annak szerelmét nem viszfzánózhatnám!

H e n r.

Henr. De Birkenstein! nem fél e' hogy valaha szive hijjánofságot fog szenvedni, ha azt senmi tárgy be nem tölti, ha senki, szerető szívre szert nem tesz?

Birk. Nem Henriette! a' bódogtalanok töltik azt be. A' kiknek szerentséjeket előmozdítottam, azok birják szivemet! ezek kedvéért folytatom én tovább is munkáságomat, és minden Embert vidám ortzával járva kívánok körüitem szemlélni, 's akkor osztán bódog leszek! Elisának jól tévő nyomdokát követem, Embereket nevelek, és valamint Vallenthalba, úgy Birkensteinb is a' refzkető öregnek istápra kell tártani. Igen fok környül állások fogják az én szivem' hezagját betölteni, 's a' többek között Elisa és gyerme'ei — Elisa, a' ki én előttem mindég kedvesebb kedvesebb leszsz, és a' kinek társaságába, jövendőbe némelly óráimat akarom tölteni! ne tsudálkozzon ezen szándékomon Henriette! én most haza menek, 's tsak fok esztendők múlva térek ismét ezen tájjékra vizsza! én ugyan virtuososabbnak esmerem magamat, mint sem hogy a' más feleségének eltsábitására vetemedheinem, azt is tudom hogy Elisa iszonyodik azon gondolattól, hogy ő férjén kívül mást szeressen. — De én mind az által, ha szemlélhetem is ötöt a' nélkül, hogy a' tisztesség határán túl lépjek: nem szemlélhetem úgy még is, hogy szeretetével felhagynék, és hogy szivem eránta, akaratom ellen is sebesebben ne dobogna, — 's ezeknek aka-

rom

rom én mind magamra, mind ő reá nézve eleit venni! mind ketten viaskodtunk indulatink ellen, győztünk is, nem kell a' viadalt újra kezdenünk! hanem Henriette! majd mil'or a' vér hevefsége megtsillapfzik jobban is ereimbe, akkor leszek én a' Vallenheim házának barátya, 's Elisának bátya. Majd akkor itt R**be veszek egy házat, és itt töltöm felét az esztendőnek; mert a' Birkensteinni jobbágyimat sem akarom egészen elhagyni. Az Elisa gyermekeit úgy nézem ekkor mint tulajdon magaméit. Ha Hermán ez a' derék gyermek a' kinek szemébe az édes Annyának szeretettel teljes Lelke tündöklök, és a' ki nekie adatott név által még fokkal kedvesebb előttem, úgymint a' melly által szerelinének emlékezetét örökösítette: ha mondom ez, az anyai tutorság alól ki nő, én leszek akkor az ő mentora, én Emberré tészem elébb, és úgy adom viszfza az édes Annyának! — Óh Henriette! hogy félnék én attól hogy szivem hijjánofságot szenved? Elisa barátyának, Attyafiának, az ő gyermekinek Attyoknak lenni! ezek, és azok az egynehány Emberek, a' kiknek boldogságokon munkálodom, és a' kiket szeretni fogok; annak hézagját gazdagon kipótolják!

H e n r. (megilletődve) Hermán! Elisa! vajha a' ti nevetek a' virtus krónikájába fel lenne irattatva.

Herm.

H e r m. (megszorítván a' Henriette kezét) Magam is úgy igyekeztem, hogy ott legyen és az által tételsék elfelejthetlenné.

Ekkor mind ketten elhalgatának, a' mely halgatás igen pompás és valódi lön, egy kotsizorgás ébresztette őket fel gondolataikból, a' mellyen Felsing haza érkezven, be toppant. Hermán és Felsing úgy megbarátkoztak, hogy más nap is alig tudtak egymástól megválni. — Sokszor emlegetődztek osztán Elisa és Henriette, valamint, i egymást meglátogatták az ő baráttyokról; de tsak hamar által látta Henriette, hogy Elisa igen vigyázott tulajdon szivére, és minden abba tsirádzó érzékenységeket elfojtott. Valósággal is Elisa a' Birkenstein nállok léte ut n m g nagyobb szeretetet igyekezett férje eránt mutatni. Férje is által látta ezt, 's annál töbre betsülte ötet, és mind ketten annál boldogabbak lőnek.

Már elztendeje múlt, hogy Vallenthalba laktak, ekkor Hermán megbetegedett; mindjárt nagyon kezdtek felőle szorgoskodni. Elisa rettegett, soha sem tágult a' gyermek ágya melől, szemei könybe uszkáltak, mihellyt a' fijára tekintett; de még is mindenképpen titkolta azt férje elő t, a' ki vigasztalhatatlanul üldögélt mellette. Vallenheim egész szivét a' gyermekre függesztette, annak megtekintése mindenkor örömmel töltötte be ötet, minden sétálásaiiba úti társa vólt, és egy mosolyodása, egy furtsa találmanya, elégséges vólt nékie, a' gondot fejéből

jéből ki verni. Óh! Elisa! így szólla feleségéhez, ha Hermántól megfosztatunk, akkor az én egész életem egy örömtől üres kietlen vadonná válik. De sokat ígértem én magamnak ezen gyermek felől! ez Elisának valóságos képe! neki kellett volna az én vénségem örömének lenni! ah! már csak eddig is kéz gyönyörúsége volt életemnek!

Elisa sirva fakadt, megölelte a' férjét. Ne hagyjuk el magunkat Vallenheim! ne adjuk magunkat egészen a' fájdalomnak! a' többi (itt elfojtotta szavát a' zokogás, zápor módra omoló könyveinek szabad útat engedett) — a' többi gyermekeinkért élünk!

A' Vallenheim könyvei egymást érték, — kiment a' szobából, ekkor Elisa térdre esett, megfogta a' gyermek kezét, és fejét reá hajtotta. Óh Hermán! most mindjárt elragad töllem a' halál! néma fájdalmaiba maradt leborúlva. Végre felállott, az égfele tekintett, és osztán megölelte Hermánt: ah! mig élt tellyes öröme volt szivemnek! be sok édes szempillantásokat okozott! köszönöm kedves fíjam mind ezeket! hálá légyen a' bölts Isteni gondviselésnek, hogy engemet te általad nyóltz esztendeig engedett bóldog Anyának lenni. Soha se felejtkezem én el az örömnek ezen esztendeiről! még most is háládatoson emlékezem róllok; most a' mikor már ötet elvesztem! ah! örökre elvesztem. — (újjja elfojtották könnyvei) Óh! meg hasad a' szivem! de az alhatatóság még
lem

sem hágy el engemet. Néked óh bölts Isteni gondviselés! néked mutatom be, azon szenvedést, azon fájdalmat, melly most szívemet izekre szaggatja — az ő világra lett születésekor örömet 's fájdalmat reményltem! — ha már az örömökbe részesültem, a' fájdalmakat is kész vagyok szenvedni! — (ismét a' Hermán ágyára borúl) óh Hermán! kedvesem! nem leszel többé az én fijam! — de Elisa! a' te kötelességeddel nem kell azért felhagynod, él a' férjed, élnek a' többi gyermekeid, az ő bódogságokat kell munkálódnod! ezt parantsolja néked a' természet! és mig ez engemet az élet theatrumáról visszfa nem hiv, addig nem lehet nekem a' munkásságot félbeszakasztnom, sőt arra minden erőmet ölzve kell szednem! — (térdre esik, és kezeit az égfelé emeli) úgy vagyon! erősnek kell lennem! — tsendes meghunnyázkodással akarom a' legnagyobb fájdalmat is hordozni. — Vallenheimot kell vigasztalnom. Óh Valenheim! ne vedesd el egyszerre feleségedet is, fijadat is!

Ismét felált Elisa, és visszont Hermánya mellé ült; ez már két nap óta megse motzant. Tsak felfel vette az ölébe, eled fakadt sirva; de mindannyiszor az égre is feltekintett, és így kiáltott: óh! legfőbb valóság! te erősitts engemet!

Vallenheim is újra be jött. Már estve vólt. Elisa kérte ötet, hogy feküdjön le. Kedves Elisám, hát ne özfzam meg magával ezen
fzo-

Szomorú órákat? tsak egyedül akarja ezen epelőtő keserűséget hordozni, tsak maga akar szakadatlanul virogatni, és én — nyugodjak?

Elisa. Igen is kedves Vallenheim! nyugodjon egy két órát. Még a' mi fiunk nem hal meg! még az ő életének fonala iunts elmettszve! talam! — de hiszen tsak menjen el most, a' maga jelenléte még több gondot adna itt nékem, az Urat is feltuennem kellene!

Vallenheim megölelte őtet, sírva fakadt, és a' szobából kiment. Elisa látta, hogy Hermán az ejszakából kinem megy, azért is nem akarta, hogy Vallenheim ezen a' szomorú felvonáson jelen légyen. Vallenheim le feküdt, a' bánat 's könnyhúllatás miatt ellankadván elaludt. Valami egy óra múlva hallotta Elisa a' fijának lasú hergését; figyelmezt a' hergésre, és szakadatlanul szemmel tartotta, felfuvódott és nagy erőből emelkedett a' mejje, a' fájdalom dühösen izagatta belső részeit. Utólsót hörkantott, Lelke kiszakadt, 's szemeit örökre behunyta. Elisa a' holt testre borúlt, ajjakát, fijának meghidegült ajjakára nyomta szinte félóráig. El akarták vonni; óh engedjétek meg így kiáltta fel, hadd az ő ajjakain leheljem ki fájdalommat! e' vólt egyetlen egy heves kibuzdulása keserűségének! félóra múlva felált, és be ment a' maga szobájába. Itt neki erefztette könnyhúllatását; de még is nem vólt nyughatatlan. Gyakran emelgetté szemeit az ég felé, és egynehány-
szor

szor így kiáltott: óh-mindeneknek legfőbb szerző oka! e' vólt a' te akaratod!

Vallenheim egy két órát szenderedett; de az epefzto gond, néki is már verte az álmot a' szeméből. Azomba az egéiz ház tsendefségbe vólt, és, innen femmi gonoszt nem fejdithetett. Végre tsengetett. Elisa ment be hozzája, karjai közzé vetette magát, és így kiáltott: ah! kedves Vallenheimom! oda van a' gyermek! ah! nem tsak az öröm érzésekkel való élésre, hanem a' szenvedések hordozására is költönösen esküdünk meg.

Vallenh. Hermán? Elisa! Hermán meghóit?

Elisa tsak sirással felelt, örökre, örökre, elveszteni téged? így kiáltott fel Vallenheim.

Elisa. (mejjéhez szoritja Vallenheimot) kedves Vallenheimom! kedves férjem! erósiatsük magunkat!

Sokáig együvé húllatták könyveiket. Végre monda Elisa: törölje le könyhúllatásit Vallenheim! kedvesem! gyerünk, a' fiúnk hóltteste mellett esküdünk álhatatofságot!

Vallenh. Te Afzfzony vagy, 's Anya egyfzersmind, és ezt meg tehedd? —

Elisa. Ah Vallenheim! majd meg hasad a' szivem; de meg tanúltam én a' fájdalmat hordozni!

A' halotthoz járúlván, mind ketten letérdepeltek a' mellett: óh fíjam! kedves fíjam! így szólt Elisa, a' szivemtől szakasztattál el!
ah!

ah! be igen vérzik az! a' fájdalom szaggatja annak legbelsőbb részét. De már egyszer térdeltem én így az Atyám holtteste mellett, és még akkor fogadást tettem, hogy virtust szerető leszek! — az álhatatóság is virtus! én álhatatos akarok lenni. — (fel néz, és megfogja a' Vallenheim kezét) Sirassuk a' fiunkat Vallenheim! foká fognak még az én könnyveim ő érette folyni! — tsakhogy a' fájdalom, kötelességünket velünk el ne mulatassa.

Most elhivá őtet magával, és Henriettét mentek vigasztalni. Elérkezett tsak hamar Felsing is feleségestől. Belső részvétellel ölelte meg Henriette, barátnéját. Gyertek el úgy mond férjestől, 's hozdel a' Leányodat is, és mulatsatok egynéhány napig Felsingburgba. Valdin és Felsing, mindent elvégeznek ide haza!

Kötelességebe áll az Embernek, hogy a' bánatnak, és izomorúságnak felvonásait kerülje, a' mennyire lehet. Tudta ezt Elisa, 's engedett barátnéjának. Fijoknak eltakarittatását bizták tehát Valdin és Felsing Urakra, és tsak harmad nap múlva tért vissza a' Vallenheim háza népe: Vallenheim és Elisa semmi sir verset nem tétettek a' fijoknak; tudván, hogy az az ő szívekbe tovább fog annál élni, ellenbe valamely érdeklő emlekeztető jel által nem akarták fájdalmakat táplálni.

A' maga elhagyását, a' melly olly igen közönséges a' szenvédésekbe, minden módon

kerülte Elisa. Vallenthalba lett vizsza érkezése után, ismét minden foglalatosságát újra kezdte. Tsak kiki tsordúltak ugyan könyvei, de még sem engedte magát a' fájdalomtól egészen levertetni; fokszor sirva fojtatta foglalatosságát, és szint' úgy erőlködött figyelmetességét más előzénéyekre fordítani. Sokat olvasott, és az olvasást Vallenheimmal is megkedveltette. Valódi tudományos könyveket vett elő, a' melyekhez igazi figyelmetesség kivántatott. Bár melly igen szomorkodott légyen is pedig ő kedves Hermánján; még is Vallenheimot mindenképpen igyekezte vigasztalni. Eleinte ritkán hagyta őtet magába, és könyveiket öszve elegyítve sirdogáltak; de mind ezek között is iparkodott Elisa fíjáról elfelejtkezni, a' szükség törvényét egész erőbe szeme elibe tenni, és magát annak úgy alája vetni, a' mint tsak egy bölts, a' fátumuak legsúlyosabb tsapásai közt alája adhatja, — ez ugyan hagyja a' fájdalmat érezni; de a' kétségbe esést távoztatja. —

A' Hermán halála után mindjárt haza hozatták Károlyt. A' természet ujja felébredt most téli hószas szunnyadozásából, a' föld ismét zöld színbe lépett ki az ő kebeléből. De a' virágzó 's mosolygó természet az ő szivekbe tsak újabb újabb szomorúságot gerjesztett. Ah! így szólt Elisa: minden virit, tsak az én Hermánom hervadt el! de azonnal észébe jutott neki hogy ő melly fokszor talált vigasztalást a' természet jóltévő kebelébe, hogy az ő örömei

foha

foha el nem fogynak. Jártá tehát újra az erdőt, kertet, a' zöld mezőt, és ha szinte eleinte nem hogy örvendeztették volna, hanem inkább keserítették is ötet a' természetnek elő forduló megújult gyönyörüsügi: mind az által tsak hamar újj öröme élesztették' szivét; a' melly fokkal érzékenyebb vólt, mintsem hogy ezen közsőséges öröm eránt érzéketlen maradhatott volna. Vallenheimot is reá vette, hogy vele sétálni járjon, és ilyenkor a' gyermekek se maradtak el tőlök. Igen kies tavaszi nap vólt az, a' mellyen, Elisa, a' Hermán halála után férjéstől legelőször sétálni ment. A' fenyvesen által egy hegyhátra jutottak, mellyet fél felől egy sírú erdő, más felől a' gyönyörű füves térség vett körül, szemmel be nem látható meszszeségre. Itt leültek. Henriette egy pillangót fogott, nézegette, és sirva fakadt. Ah! édes Alfizonyám! máskor Hermán fogdosott pillangokat, — 's nekem is fzedett virágokat! ah! mindég efzembe jut az nekem valahányiszor sétálni ménék!

Vallenh. (ólébe szoritván bánatosan Henriettét) Szegény Leányka te! (sirva fakad).

Úgy vagyon Elisa! ebb' a' fenyvesbe minden szálfa a' mi fiúnkra emlékeztet engemet! ha én ő vele vadászni mentem, és mellettem örömmel ugrándozott, nékem madarat mutatott, és a' fák alatt leskelődött: óh! be igen örültem én mindannyiszor az ő elevenségén! be örvendeztem az ő szivének olysok jó vonásain, az ő

gyors

gyors eszének olly külömbféle jelenségin! Óh! Elisa ki nem mondhatom, melly kietlen, melly örömtől üreft most minden környülem!

Elisa. (megfogja a' Vallenheim kezét, szemét-megtörli, — egy kis idő vártatva) Kedves Vallenheimom! nézzen csak széjjel maga körül. Mitsoda szép még most is a' természet! a' mi örömünknek 's boldogságunknak nagy része elragadtatott ugyan tőlünk; de még is elég maradt fel a' számunkra! gyermekeink ismét megviditnak, reményelem, hogy ők jók lesznek, és velünk fok örömet éreztetnek! mindannyiszor fogunk még mi a' természet szelid örömeibe részesülni. Nézze csak az Úr a' mosolygó zöldséget, halgassa csak a' madaraknak vig tsevegéseket! Óh! csak éreztesse szívével a' természet harmóniáját! így oltán ha sirattyak is Hermánunkat; de arról se felejtkezzünk el, hogy számunkra a' világba, még örömök is maradtak fel!

Vallenh. (megöleli Elisát) Szelid, szeretettel tellyes Afzfzonyság! ugy vagyon, én egészen megvigasztalódom, egészen megerősödöm, ha az Afzfzony mellett lehetek! —

Illyen módon iparkodott Elisa mindúntalan a' a' Vallenheim keserűségét oltatni, és annak nagyobb részét magára vállalni. Sokáig buslakodott ugyan Hermánom, hanem az ő bánatja az a' tsendes vidámsággal elegyes szelid kedvetlenség vólt, a' melly ötet soha sem szokta elhagyni. —

Egélz

Egész eztenők teltek el ettől fogva; hogy az Elisa házában semmi nevezetes dolog nem történt. Henriette lett most az ő szülei gondoskodásoknak 's édes érzéseiknek kedves tárgya, hanem Elisa nagyon vigyázva szerezte őtet, és az eztenők szaporodásával az ő nevelése gondját is megkettőztette, a' mellynek az a' fogamatja lett, hogy Henriettéből csak hamar kiesmerfzettek az Anyja virtusai. Valdin Úr míg hivatalt nem kapott, Vallenthalba tartozkodott; de az Elisa ajánlása mellett, hamar talált helyet. Az ő elmenetele után csak az édes Anyja tanította Henriettet, több több eseményeket szerezvén naponként magának, csak hogy Leánya' értelmét illendőképpen pallérozhassa. Egyébaránt Elisa, mindég egyaránsú maradt, ifjúságának virágával nem hervadtak el kellemetelségi. Semmi valódi rántzokba nem szedődött homlóka; még most is belső tsendeséget tolmátsoló mosolygás ült ajjakin; az a' Hermánt szerelemre tanító hajdani tekintet, követte még most is minden szavát 's tselekedését. Mindúntalan a' boldogság terjesztésén munkálódott, és minekutánna az idő, 's a' foglalatosságok, a' Hermán halálán való fájalmát megnyihítették; ismét vízfza vette előbbeni örömet, és azt vízfzont minden őtet körül vevő tárgyakra, az egész Vallenthalra kiterjesztette, szinte az Embertől való kitelhetőség; úgy hogy irragul se látott ott az Ember valamelly kedvetlen és bánatos ortzát.

Károlyt tizenöt esztendő s korába katonának adták, már ő érte fok keserű könyveket tsorgatott vólt Elisa. Az ő karaktere semmit se emberkedett, gyermekkori heves indulati semmit sem tsillapodtak, az illendőség határait nem esmerték. Gyakran közlött Vallenheimmal az ő eránta való nyughatatlanságát; a' nélkül hogy valaha valamit a' szemére vetett vólna; hanem ő szégyen szemre soha sem akarta megvallani, hogy ő vólna annak az oka, és hogy a' felesége, jól gondolkozott vólt, sem soha rá nem lehetett venni, hogy Hermánt más regulára fogja. Már négy esztendőt tö tött a' regimentnél, és most magát szabad Embernek vélvén, minden tartózkodás nélkül, hanyatt homlok rohant passioi után. Tsak nem egyetlenegy foglalatossága lett a' jáék, és a' melly órákon a' játfszó asztaloktól távozott, azokat ismét holmi áruba botsátott szajhákra vesztegette. Valami húz mértföldnyire vólt Vallenghalól; de azért Elisa alattomba vigyáztatott utánna, és minden legkisebb tselekedetét megtudta; mindazáltal férjének soha tudtára nem adta, részszereént azért, hogy őtet a' magának tehető szemre hányásoktól megkémélje, részszereént; mivel attól tartott, ne hogy az ő megjobbítása végett illetlen eszközökhöz nyúljon. Szabad folyamat engedett egy darabig az ő indulatinak, olyan híszembe lévén, hogy ha a' roszsz nevelésű ifjú' passioi egyfzerre megzaboláztatnak: hasonlók lesznek az olyan folyó vízhez, a' melly

min-

minden eleibe vetett töltéseket elszaggat; következésképpen haszontalan ezeknek első tűzőkbe, a' jobbitásra akármelley eszközet venni elő; 's e' szerént Elisa is egy ideig hagyta a' fiját, indulatinak áldozni. Még most lépett ugyan Károly a' huzadik esztendőbe; de már tsak ugyan illendőnek 's szükségesnek tartotta édes Anyja ötet a' kitsapongásoktól elvonni; mert különben tellyes életében feslett és játékos lenne. El végezte tehát magába, hogy S**be, a' hol a' garnison feküdt személlyesen el utazzon, közlötte férjével is ezen szándékát, tudtára adván egyszersmind, hogy Károlyt a' heves indulatok habja ide 's tova tsapdossa; de ha ő egy kevés ideig S**be mulathatna; fogna az ő megjobbitásába valami módot találni. A' hűz esztendei tapasztalás fokkal inkább meggyőzte Vallenheimot, a' felesége okos és előre látó vóltáról; mintsem hogy most tsak egy szempillantásig is kételkedhetett vólna a' felől, hogy Elisa átallyába azt ne mivelné, a' mit ezen esetben az idő és környül állások leginkább kívánának. Tapasztalta már, hogy ő minden alkalmatofsággal a' legjobb eszközöket tudja elő venni, 's ennél fogva régólta nem is szólt bele femmi legkisebb tselekedetébe, Elisa pedig ezen szabadságot, tsupán tsak férjének 's gyermekeinek javokra használta. Menjen el kedves Elisa! így szólt Vallenheim, magának mint legjobb Anyának a' számára tartatott a' fel, hogy azt a' fiját, kit az Attya hibája a' vétkek

útán tévelyegtet; a' jó útra vizsgálva vezesse! 's Elisa elment.

Idegen név alatt szállt be S**be egy vendég fogadóba, itt fokat hallott a' fijáról beszéltetni: hogy t. i. már két ezer taller adótságba verte magát, és az ő szállásán minden nap játzó kompániát. 's holmi tsapongó öröm Leányit lehet látni. De e' mellett némely jó vonásait is festgették Izivének: az ifjú Vallenheimnak, így szóltak némellyek, tsak az a' baja, hogy a' csábitásoknak nemtud ellentálni, igen gvenge a' karaktere, a' bizonyos, hogy ő némellykor a' legjobb principiumokat követi, hanem egy szempillantás múlva abba hagyja; mihelyest egyik v. másik barátja pharót játzózni hívja.

Az ilyen szóbeszéd jó reménységet nyújtott Elisának: nints úgymond még egéfzen meg vesztegetődve! megtudta Elisa előre, hogy más nap' ismét játzó társaság tartatik nálla. A' Károly Gazdaszszonyának fizetést ígért, tsak hogy a' játék alatt engedné őtet, a' mellyék Izobába halgatózni. Az Afzszony meg engedte, Elisa délután mindjárt lesbe állt. Azonnal halotta Károlynak, és az ő játzó társainak, vad öröm 'sibongásaikat, és izetlen vigadozásait. Két Afzszonyi hangot is vett észre, kik Károlyt a' játékra biztatták: nő tsak nyerj Vallenheim, ígymondának, hiszen miénk leszsz fele a' nyereségnek; de ne búsúlj néked is egy jó éjt-zakád! azon nagy katzajt ütöttek. Elisa tsak hal-

halgatódzott. Mindnyájan játékhoz ültek, valami fél óra múlva kiáltja Károly! mi az ördög! már oda száz Luis'or! erre hirtelen be nyitja Elisa az ajtót, és be toppan a' szobába. — Mintha a' villám szált volna rá, olly mozdulatlan állt Hermán. Elisa egyet se szólt. Mi az ördög lelt? rá rivalkodik egy játfszó társa, mit tsinálsz Vallenheim! hiszem nem olyan ijjesztő ez az Afzszonyság, hogy úgy el-aljon szemed szád?

Vallenh. Halgafs! az édes Anyám!

Erre egészen megzavarodtak a' Károly játfszótársai, és elhalgattak.

Elisa. (egyel előbb lép) Károly! hát nem is köszöntelisz engem tsak egy szóval is?

Károly (kezét a' képíre tapasztya). Óh! édes Afzszonyám!

Elisa. Károly! ha a' te szivedbe el-aludt is az édes Anyádhoz való szeretet! de én bennem még annál hevesebben lobog az te erántad! jöszte hadd öleljelek meg; már régen nem láttalak.

Károly (zokogva borúl édes Anya ölébe). Óh kedves Afzszonyám! engedje, hadd öleljelek meg!

Elisa. Hát nem vagy te most is szint-úgy az én fíjam? Károly! tégy bizonyofsá engem a' felől, hogy az a' fiú a' kit én szívem alatt hordoztam, nem szünt meg egészen az én fíjam lenni.

Károly

Károly. Édes Afzfzonyám! mit mondjak Nagyságodnak? Nem tudom magamat mit vel menteni; minden ellenem kiált.

Elisa. Hagy fel ennekutánna minden ollyas tselekedetiddel, mint a' mitsodás most is ellened kiált, én is elfelejtkezem azokról!

Károly. Ah! édes Afzfzonyám! igen rofsz Embernek érzem magamat, midőn illy hasonlíthatatlan édes Anyának fija lévén is ennyire eltudtam romlani!

Elisa. Ne szólj fíjam az elmúltakról. Tsak azt enged magadról reménylenem, hogy ezután az én vezérlésem alá botsátkozol, úgy én is búldog Anya léfzek általad.

Károly. Ha az édes Afzfzonyám jószágának semmi foganatja nem vólna rajtam, már úgy érzékenységeimből kivetközvé, megszűnnék Ember lenni.

Elisa. (felemelvén Károlyt, megöleli) Köszönöm néked kedves Károlyom! azt az édes reménységet, a' mellyel biztattsz. Óh! ha te magadra vigyázó, és jó indulatú leszel, akkor, akkor nagyobb örömmel szoritlak szívéhez, mint születésed napján!

Károly, édes Anya nyakába borúlva sirt. Károly! monda végre Elisa: egészen elfelejtkezel a' társaidról.

Károly fel zavarodva a' játtszó — asztalhoz viszza tér, a' melly körül még a' többiek csoportoztak: barátim! így szólla, hagyjatok magamra.

gamra. Megbatsátsatok, hogy édes Anyám' elérézése nem enged többé veletek mulatnom!

De hát a' pénzünk? Vallenheim! futtogtak némellyek.

Károly. Majd kifizetem! most nints körültem.

Báró T--- (a' Károly társai között a' leggorombább) Óh! majd az Anyád szentté tesz, akkor osztán az adótságot kinem fizeted, hanem most csak fizets mindjárt!

Károly. Nó de T---! nints most!

Báró T---. Nó hiszen Atyafi! még reggel megkereslek; de tudd meg hogy tovább egy óráig sem várlak!

Elisa. (az alatt óráját elő veszi, és nyújtja a' Báronak) Uram! ebből az órából kitelik az a' summa, a' mellyel a' fiam adós az Úrnak.

Károly. Óh kedves Afzszonyám!

Báró T--- (meghunnyázkodva) elvárhatom még Nagysás Afzszonyom!

Elisa. De elébb utóbb meg kell fizetni.

Károly. Hát édes Afzszonyám! óra nélkül leszel?

Elisa. Nints pénzem Károly!

Károly. (kétségbe esett módra vervén homlokát) Óh én szerentsétlen!

Elisa. (T--- Bárohoz) Kérem az Urat vegye el ezt az órát, kész pénzüil nem fizethetek a' fiamért.

T---

T . . . Báro néminémű meghuynyáfszkodással elteszi az órát.

Meghajtván tisztelettel Elisának magokat mindnyájan eltávoztak. Hanem a' két Örömléanyi ott maradtak. Szemtelentül enyelgettek egy ablakba, 's együtt fetsegtek. Elisa úgy tette, mintha észbe se venné őket, a' Károly zavarodása mind hová tovább öregbedett, végre közelitvén hozzájuk mondá: hát ti még mit vártok?

A' fizetést. Felelék mind ketten.

Károly. Hiszen még meg se szolgáltatok. Minek fizetnék potomra; mikor a' jövő éjjeli keresettől nem foglak el benneteket?

Az Egyik. Mi öt öt Luisdórba fze-gödtünk az Úrral. Azt maga is tudja, hogy mi megválogatjuk a' legényt.

Károly. Nó de mikor femmi hafznokat se vettem!

A' Másik. (nagyot kattzant) hiszen éppen azért maradtunk itt, hogy a' fizetést meg szolgáltuk.

Az első. Nó tsak elég az hozzá, hogy mi nem menünk, mig ki nem fizet az Úr.

Károly (tüzesen) Ha! izemtelen teremtvények!

Az első. Soha se pirongatódzék Valenheim Úr! mi is tudunk magúknak igazságot szolgáltatni, vagy fizessen ki az Úr, v. mi hólnap törvénybe idézzük. T . . . Báro halotta az Úr ígéletét, mi ő vele bizonyitunk.

Károly.

Károly (magába) Már mit csináljak!
Óh kedves Afzfonyán, szabadíts meg-
tőlök.

Elisa. (a' két Leányhoz járúl ad min-
deniknek öt öt Luisdórt, 's azzal egyszerre el-
takarodtak, minekutánna csak Károlyval ketten
maradtak) Hát ezek azok az örömek Károly;
a' mellyeknek te nyugodalmas, szerentsédet,
betsületedet feláldozod? a' betsületes Ember el-
viselhetetlen betstelenségnek tartya a' kurvák
fenyegetődzését, az a' mások pénzét elnem fe-
tséri; mert úgy tenni adótságot, hogy azt az
Ember meg ne fizesse, vallyon nem nagyobb
vétek e' a' ragadozásnál? — és ezen öröme-
ket a' te szüleid könyhúllatásikon vásárlod meg?
Izegény ifjú! be kevésse esmerkedtél te meg
az élet' igaz örömeivel, hogy amazoknak illy
nagy áldozatokat teszel!

Károly még mind térden állott, és zoko-
gott. A' szégyen, megbánás, és az édes An-
nyához való szeretet valának azok az érzések,
mellyek most az ő szivébe egymást felváltva
keveregtek. Elisa ezen érzésekbe engedte ötet
lábbogni, 's halgatott. Egy lármás konogatás
hozta Károlyt magához. Felkél, kinyitja az
ajtót. Öt hitelezők toppantak egyszerre elibe, —
elrémült. Jó hogy itt kapjuk az Úr' Afzfony-
anyát, talán nem léfzen terhére, ha az Úrral
számot vetünk.

Károly rettegve tekint az édes Anyára,
's kívánt volna inkább a' földtől be nyelettetni.

Be

Be jöven a' hitelezők, mutatták a' kártabiánkát. Mi ez Károly! kérdi Elisa. Semmi sem Nagyság Afzfzony! így felel egy a' többek közzül, a' ki már előbb is szól, hanem csak valami két ezer Tallerra menő Izamadások, és kártabiánkák, a' mellyekkel a' Nagyságod Úrfija nekünk tartozik.

Elisa. (megretten) Bóldog Isten! két ezer Tallér! hol veszek Annyit?

A' Hitelező. Nagyságos Afzfzony! már mi azzal nem gondolunk, akárhol veszi; de annál bizonyosabb sints, hogy ha bennünket, vagy ki nem fizet, vagy legalább kezeset nem állit az ifjú Urat letartóztattyuk a' városba.

Elisa. Uraim! itt van 500 Tallér, a' három reánk jöendő esztendőkre, mindég ennyit ennyit kap kegyelmetek, a' negyedikbe pedig a' töke pénz interessét. (leül és ír) — Itt az obligatoria, és — a' pénz! (Ie olvas az afztra sz'z Luisd'ort).

A' hitelezők nagy magok hajtogatásával bútsút vettek Elisától. Mihelyt ezek a' szobából ki léptek egybe sirva fakadt Elisa.

Károly. Kedves Afzfzonyám! sir Nagyságod? óh! én bóldogtalan.

Elisa. Meghasad a' szivem. Mire kelle magamat kötelezni. Ambár a' magam gyönyörködtetésére semmi pénzt sem szírok; mindazáltal a' te adófságod' kifizethetése végett nem foszthatom meg magamat minden, pénztől.

'S hát a' mi keveset az Atyád 's hügod szükségekre szántam; azt is el vonjam tőlök? Óh! már nékem, egy Atyának fujára való panaszát kell szüntelen hallanom, a' ki néki egy darab kenyéرنél egyebet nem hagyott, mindenét elpazérolta. Most van az én kedves Henriettém az örömnök legszébb esztendeibe, és tölle mindent, a' mivel néki gyönyörüséget okozhatnék, megtagadjak! de az még nagyobb szivem fájalmára esik, hogy a' bóldogtalanoktól kéntelenitetem minden fejedelmet megvonni. Tsupán tsak a' szegényekre költetni szokott summa az az egyetlen egy, a' mellyel birook, és a' melyből szabad tettésem szerént parantsolhatok. Szegény segítség nélkül szükölködő megelémedett öreg! midön te ezután az én ajtóm elibe vántzorgasz; nem nyújthatok én többé néked semmi megelégitő vigasztalást! a' te könyhúllatásodat tsak néznom kell, le pedig nem törelhetem azokat! nem gyámolithatlak tégedet szerentsélen Anya! ha tsak egy darab kenyéért esenkedsz is, mellyel éhezö gyermekidet tengesd! látlak benneteket elnyomattatott Embertársaim, érzem nyomorúságotokat; de rajtatok nem segíthetek! — Károly! ezek fájnak nekem! örömet feláldoztam volna én néked minden birtokomat; tsak hogy az én bóldogtalan Embertársaim eránt való kötelelségemet ne kellett volna egyszersmind feláldoznom!

Károly. (ismét az édes Anya lábaihoz borúl) Kedves Afzszonyanyám! óh be szörnyü

az én vétkem, én érzem, hogy Afzfzonyám engem többé nem szerethet!

Elisa. (szelid, érdeklő szókkal — megölelvén őtet) Most is fijam vagy te nekem!

Károly még egy darabig sirt az ő ölébe, végre monda néki Elisa: haza akarlak vinni magammal! úgy is már régen nem vóltál Vallenthalba. Menyel és kérj három hólnapi szabadságot.

Károly ezt megnyerte. Elisa estvére kelve visszafra tért a' vendég fogadóra, és Károlyt más nap reggelre oda várta. Károly megjelent reggel; már édes Annyát talpon lelte, de se kotsit, se lovat nem látott: parantsolt már Afzfzonyám postakotait, kérdi egy idő múlva.

Elisa. Egy pénzem sints több az adóságot pedig nem szaporithatom, én gyalog megyek, te hiszen eljöhettsz lóháton!

Károly. Kedves Afzfzonyám! gyalog menne innen Vallenthalig? hiszen hufz mér-föld ide!

Elisa. Nem tehetek rólla, Károly! igaz hogy lassú menetel leszfz az, hanem gondolom hogy heted napra tsak haza érünk.

Károly. Afzfzonyám! egy ilyen hofzfzas utazásnak minden alkalmatlanságait ki akarja állani? óh kérem Nagyságodat annyit legalább költsönözzön, a' mennyi úti költségre kivántatik, inkább fogja ki az én költöpénzemből!

Elisa,

Elisa. Nem! fiam! nem akarok én te tölled femmi szükségedre valót elfogni. Hadd mennek én gyalog, majd meg lásd, hogy én azt is elgyőzöm.

Károly halgatott, magát vádolta, és bánkódott előbbeni magaviseelésén. Elisa mindent el készített az útra, egy inas kísérte ötet, a' kinek a' vele tejendő utazásért illendő jutalmat ígért. Ő ezen eszközt által csak Károllyal akarta a' maga vétkét mentül jobban éreztetni. Útnak eredtek, Károly szemérmesen gyalogolt az útszán végig, szégyenlette kivált, hogy ötet Annystól ilyen szégyen állapottal lenni láttyák. Az egész útba szomorkodott, és elhagyta magát, gyakran sirva fakadt látván édes Anyját a' meleg és szomjúság miatt el tikkadni, ki is fokszor lankadva dült a' pásztra, és mig magát kipihenhetett egész óra is bele tellett. De még is Anyai módon bátorította 's vigasztalta ő Károlyt, tselekedetét soha sem hánytva szemére, bár melly fok alkalmatlanságot szenvedett légyen is miatta ezen útba. Naponként három három mérföldet gyalogoltak, heted napra ugyan csak Vallenthalba érkeztek. Senki se vette észre jöveteleket csak mikor a' szobába betoppantak. Itt találá Elisa! férjén 's Leányán kívül Birkensteint, és Felsinget feleségestől fíjastól.

Vallenheim eleibe futott Elisának, és megölelte. Semmi kotsi zörgést nem hallottunk kedves Elisa! talám nem is kotsin jött?

Elisa.

Elisa Nem ám, Vallenheim!

Vallenh. (tsudálkozva) 'S hát miért nem?

Elisa. Nem lehetett.

Vallenheim bámúlva néz reá, 's azomba szemébe tűnik az ajtó félen Károly, a' ki ott nagy szompojogva áldogált. Elisa hátra fordul; ihol a' fiunkat is meg hoztam az Úrnak. Károly! miért nem köszöntöd édes Atyádat?

Károly szemérmesen és rezketve közelit, Vallenheim hidegen fogadja ötet. Henriette azomba édes Anya ölébe dült. Most Elisát mindnyájan körül vevék, és szerentsés megérkezésén örvendeztek.

Birk. Elisa! én is jelen vagyok a' többi érdemes barátnak számok között; még pedig nem mint utolsó, úgyimint a' ki felettébb örülök Afzfzonyságod láthatásán.

Elisa. Birkenstein! hidje el az Úr, hogy itt lételén annyival jobban örvendezek, a' mennyivel inkább tsudálkozom.

Birk. (megszoritja az Elisa kezét) Mindég, mindenbe értették a' mi sziveink egymást, tehát a' barátság édes tonusán is egyezők!

Elisa. 'Vifzfa szoritotta a' Vallenheim kezét.

Birk. Én most szomszédja vagyok Afzfzonyságodnak. R**be vettem magamnak házat, és mostantól fogva az esztendőnek felét mindég ott töltöm.

Elisa.

Elisa. Ah! mitsoda felséges gondolat! én hát ezután mindég az kedveseimnek társaságokba élek.

Birk. Hát gondolhatta azt, hogy én a' maga 's háza népe társaságától valaha vonakodjam? Nem! Elisa! most már minden el-tántorodás félelme nélkül társalkodhatunk, és most részeshülhetünk már tsendesen a' barátság édes örömeibe.

Elisa. Köszönöm az Úrnak, Birkenstein! hogy a' maga itten leendő tartózkodása által igyekszik az én boldogságomat öregbitni!

Birk. Óh! már tsak ez, hogy ezeket a' szókat, egy legüszteletre méltóbb Afzfzony szájából halhatom; megérdemli azt a' fáradságot, mellyet az indúlatok ellen való tusakodásra fordítottam, és hogy a' böltséjételebe izza-doxtam!

Vigan töltötték Vallenheim és Elisa barát-jaikkal az estvét. Elisa ugyan szerfelett elvölt törödvé; de ez meg sem esmerszett rajta, mint-hogy maga nem akarta kimutatni. Tsak Károly tudta egyedül, melly nagy erőszakot kellett édes Annyának magán tenni, hogy egészen elne lankadjon, köszönte azt néki szívében, és mindég jobban jobban erősödött azon állhatatos feltételébe, hogy az ő érte olly sokat szenvedett édes Annyát soha többé meg ne szomorittsa. Ő ezen az egész estvén kedvetlen volt, úgy képzelte, hogy az ő vé két kiki tudja, és mindeneknek szönből a' maga meg-
 utál-

útáltatását olvasta. Egészén leverte őtet ez a gondolat, csak szemérmesen és félve tekéngélt elébb tovább. Elisa igyekezett neki kedvet csinálni, mindég szépen szólt hozzá, és ez még nagyobb megilletődésbe hozta az ifjat. Örömost borúlt volna ő az édes Anyja lábaihoz, hogy ottan vétkét megsirathatná.

Egészén más magaviseletű volt az ifjú Felsing. Ő, négy esztendeje, hogy az Attya házától elszakadt, 's már esztendő óta ismét, a P**i Universitásba tanult, most a' szün napokra jött Felsingburgba, és két hólnapig volt engedelmé oda haza mulatni. Igen finom palérozottságú ifjú volt ő, és szép külső magaviseletébe az ifjú tüzet, a' szelid valódisággal mérsékelte. Egész buzgósággal és saorgalmatolsággal neki feküdt a' tudományoknak, és ez a' hajlandóság el is vonta őtet minden kiapongásoktól. Igen jó kézülettel, 's akkor is egy derék Ember keze alá ment ő az oskolába, a' ki az ő szivét igen nemelsen formálta, és indulatit mind arra a' mi szép, és felemelkedett, hajlékonyá tette; úgy hogy az ifjú Felsingtől Ember korára, a' legnemesebb tselekedeteknek kedves izü gyümöltseit lehetett várni. Csak harmad napja volt még hogy haza érkezett; de az őtet édesdeden szerető Henriette, gondolván hogy Elisát otthon találja, akarta ő vele fíján való örömet közleni, 's ezen az okon találta őket Elisa, visszsa jövetélekor Vallenthalba. Henrik még azon estve fel kapott Elisa előtt,

előtt, szemérmes volt ugyan ő; de nem fé-
lénk, a' beszédet soha sem ejtette valamely
díztelen hangon. Igen elmésen és fainul tré-
fálódzott, 's ítéleteit az egyenes okolsághoz szab-
ta. Mindenbe eleit vette Károlynak, látta hogy
szomorú, már mindjárt vigasztalta. Károly, a'
kinek szive a' mai környülállásokba minden
benyomódások előtt tátva nyitva volt meg sze-
rette az ifjú Felsinget, és ez napságtól fogva
megbizott baráti lőnek egymásnak. Igen tett-
szett ez a' barátság Elisának, mivel remény-
lette, hogy Károly, barátjának társalkodása által
a' jóra hajlandóbbá tétetődne, maga is beszélt
e' felől Henrikkal, hogy Károlynak a' jót ma-
ga valóságába terjeszse elibe, hogy abba bele
szerezsen; de ő csak tartott, hogy minden
fáradtsága, mellyet ekkoráig az ő megjobbítá-
sára fordított hafzontalan lenne; mivel a' mun-
kátság szeretetét nem tsepegtette bele, és ő ben-
ne, az igazi szép eránt való érzékenységet fel
nem gerjesztette. Tehát az olvasáshoz igye-
kezett neki kedvet szerezni, akkor formálta osz-
tán az ő képzeit, kiterjesztette azokat, és
minden természeti fel vonások eránt érzékennyé
tette. Mihelyt egy vig napot töltött szüleinek
's barátinak társaságokba, azonnal figyelmetesé-
tette ötet Elisa arra, egybe hasonlítottatta vele
mostani érzéseit az előbbiekkel, és Károly most
fokkal boldogabbnak tapasztalta magát. Majd
minden nap gondolt Elisa valamely mezei mú-

lattságot, a' mikor a' tréfa és az öröm divat-
 tyába vólt, tsak hogy ezeknél fogva a' termé-
 szet együgyü gyönyörüségeivel való elést, ve-
 le annál inkább meg kedveltethesse, és ha né-
 melykor a' virgantz ifjaknak, 's Leányoknak
 társaságába mulatott, a' hol mindnyájoknak
 ajjakiról vig tréfák folytak, és a' zöld pászton
 egész órákig, holmi fíjatal játékot, vagy tün-
 tzot üztek: ollyankor ofztán be hivta a' szo-
 bába, ott egy hombrét vagy pharót játszott
 vele; de az arany fényessége nem tsiklán-
 doztatta többé, a' Károly szemeit. Gyakran
 nagy kívánsággal névezett, isett visett min-
 den teteme, halván az ablakon által baráti-
 nak nyájas tsevegéseket 's 'sibongásokat, 's a'
 játékba bele únt, mivel annak, nagyobb gyö-
 nyörüséget okozható óráit kellett feláldoznia.
 Mindezekbe közöfsen munkálódott Elisa az ifjú
 Felsingel. Semmit sem mivelt, a' minek a'
 Károly megjobbúlása ne lett vólna a' tzej;,
 semmit sem hánya néki többé szemére, sem-
 mi hofzszas feddések, dorgálások, intések nem
 ijjesztették ötet el édes Anyja társaságától,
 nem! a' barátság'-karján hordozta ötet Elisa,
 azon az úton a' mellyen maga akarta, hogy
 járjon, tsak ritkán hagyta ötet magára abból
 a' tzelből, hogy vele, önnön vétkének követ-
 kezéseit éreztesse. Egynehányszor megesett a'
 Károly jelenlétibe, hogy midön a' szerentsét-
 lenek, a' kik Vallenthalba mindenkor kész
 lege-

segedelmet szoktak találni Elisánál esedeztek: Elisa illyenkor elfordult, és Károly könyvet látott édes Anyja szemébe tsilogni. Ez mint valamely hegyes tör egész szívét általjárta, könyvei eleredtek, és ha Felsing jelen volt, annak ölébe borúlt, furdalta Lelkiesmérete. Felsing pedig az illyetén alkalmatosságokat az ő minden jóba lehető megerősítésére fordította. E' volt még az Elisa kívánsága hogy ötet a' mennyire lehet, előbbi esmerőseinek társaságától elfoghatná. It e' végre a' regement kommandánsához, kérvén ötet, hogy Károlyt valamely más garnisonhoz tenné át, és ez tellyesítette is kívánságát. Most már meg volt Elisa fija felől nyugodva. Két hónapja cölt már el, hogy Károly oda haza műlatott, és ezen idő alatt, igen sokat pallérozódott mind szive, mind elméje. Az ő principiumi erősbek, az életnek igazi javáról való képzetei világosabbak lettek, és minden tselekedetibe meg szokta a' józan okosság törvényeit tenni mustrául. Máltán reménylhetette tehát Elisa, hogy ötet többé az indulatok, olly nagy vétkekre nem ragadják; de hogy azok ő belőle gyökerestől ki szaggattassanak azt nem is várta; mert esmerte az Embert, és azt se felejtette el, hogy az ő fija még tsak egy húsz esztendő's ifjantz, mely élet korba a' böltsőséget tsak ki tanulni lehet, de gyakorlásba venni lehetetlen.

Henriette is, majd olyan figyelmetességbe tartotta Elisát mint Károly. Ugyan is ő. és Felsing gyakran látták egymást, azt is megjegyzette Elisa, hogy Henriette mindjárt néki vidúlt, mihelyt Henrik a' szóbába belépett, hogy ő elpirúlt, ha Henriket emlegették, hogy szemeit örömet legeltette ő rajta, és egyébkor nem vólt olly vidám és jó kedvű, mint a' Henrik jelenlétébe; főt sokszor nyughataatlanul várta. De a' Henrik szemébe is nagyobb tűz tsillogott, ha Henriettével beszélt, Elisa azt is tapasztalta, hogy az ő közönése töbnyire egy gyenge kéz szorításból állott. Megkettőztetett figyelmetességgel vigyázott most Elisa a' Leányára, a' nélkül, hogy azt azzal tudatni kívánta vólna, és ha valaha; most munkálódott azon, hogy ötet a' képzelődések kotzkájára ne vesse, a' melly a' tsak még most tsak szikrájába lévő szerelmet is lobogó lángba borítja. Elisa közlötte Vallenheimmal, a' maga észre vételeit: Henrik úgymond jámbor és jószívű Ember leszsz, tanúlt is, néki adhatjuk a' Leányunkat, a' szerelem egygyé teszi őket. Elisa a' Leányának szerentséjét kívánta, azt óhajtotta ő, hogy kedves Henrietteje a' szerelemnek tsak az édesét, a' keserűjét pedig ne kóstolja, és a' miért ő, Leányának Felsinghez való szerelmét nem örömet vette, tsak eből ált, hogy ötet a' holtig tartó bilints felvételére

telére ifjollotta. De azomba femrait se szólt néki, tsak hogy ötet meg ne szomorittsa.

A' Henrik elutazását megelőző nap elkövetkezett. Vallenheim már az előtt két nap mulatott házanépestől Felsingburgba, és ök egyezőleg kérték Felsinget és Henriettét, hogy a Henrik Felsingburgba való tartózkodásának utolsó napját Vallenthalba töltenék. Henriette szokása szerént, már fel öltözve ment édes Annához a' fölöstökömbre. Kedvetlenség vólt egész artzúlatján el terülve, pillantási lankadtak, szemei veresek valának a' firásról. Elisa úgy tettette, mintha észre se vette volna; de még is tellyes szeretetet mutatott hozzája, belső indulattal ölelte meg. Henriette, a' ki mostanába ezen az órán mindég philosophus könyveket olvasott édes Annya előtt, hogy azokból Elisa az ő Conceptusait formálja, és világosítsa: most is könyvet vett elő; de egészen fel vólt zavorodva, szava reszketett, édes Annya szavát se hallotta, és femmit sem felelt rája.

Elisa. Henriette! talám ma nintsen kedved az olvasásra. Te nem jól vagy. Tedd le azt a' könyvet édes Leányom, soha se tégy magadon erőszakot!

Henr. (be teszi a' könyvet, elpirul, és szemeit a' földre szegezi).

Elisa. Jöfzte édes Henriettém! ülj ide mellém. Már egy darabtól fogva nem vagy
te

te olyan vig mint az előtt, és az nékem igen nehezen esik! gyermekeimnek bódogítások nékem egyetlen egy kívánságom, minden tselekedetim arra tzeloznak, és azt igen fajnálnám, ha ezen tzelom el hibázódnék!

H e n r. (sirva bórul édes Anyya ölébe)
Óh! édes kedves jó Afzfzonyayám!

E l i s a. Hát nem bizol én hozzám? nem tselekedném e' én meg örömetst mindent, hogy kedvetlenséged okát elhárítsam!

H e n r. Kedves Afzfzonyayám! én már régen megmondottam volna Nagyságodnak mindent, a' mi tulajdonképpen a' szivemen fe szik, ha valósággal tudtam volna, hogy mi az? — de — — — (Henriette elpirul és megháborodik).

E l i s a. Kedves Henriettém! már értelek! hadsz' a' kezed édes Leányom! ne pirulj el. Ez a' legelső és legédesebb érzés melyet a' természet a' mi szivünkbe óltott, tsak hogy illendöképpen vezefsük azt, és hogy azt te is tselekedhesd, igérd meg nékem, hogy jó tanátsomat követed.

H e n r. Óh! kedves Afzfzonyayám! tanátsoljon Nagysád! örömetst, örömetst követem Nagyságod jó tanátsát, ha mindjárt a' Henrikhez való szerelmemet kellene is annak feláldoznom, tudván hogy ha Nagyságod akarja: már jó.

Ez

Ez az én életemnek leg bődögabb szempillantása! az én gyermekeimnek szivekbe reményltem én fel találni minden tselekedeteimnek jutalmát, és köszönöm néked Henriette! hogy az én várákozásomat meg nem tsaltad! még a' sizerelmedet is kéz vagy feláldozni, az én kedvemért? tudom én melly fokba kerülne az a' te szivednek. És a' te bődögóságod előmozdítására való leg buzgóbb igyekezet, tégyen engemet, a' te határozatlan bizodalmadra, mind hová tovább érde-
messebbé! —

H e n r. (megilletődve tsókolja az édes Anyja kezét).

E l i s a. Nó most beszéljünk e' te állapotodról. Megvallotta néked Felsing a' maga sizerelmét?

H e n r. Kedves Afszonyám! mindent, mindent meg mondok Nagyságodnak, valami esett közöttünk: „En még eddig a' magam érzékenységeire nem is ügyeltem, 's a' nélkül hogy okát tudtam volna, a' Felsingel való társalkodásba igen nagy gyönyörűséget találtam. Felsing minden módon igyekezett engem meg előzni, mindenbe igyekezett kedvemet keresni, 's gyönyörködtetni, olly fzelid vólt az ő hangja mikor beszélt, olly méltóságosok vóltak belső indúlatinak sziveségének szavai, hogy én mindenkor különös megindulásba vóltam, ha vele tsak egy óráig is
beszél-

beszélgethettem. Tegnap a' sétálás közbe em-
 legetődött elmenetele felől, és azzal engem
 egészen el szomorított. Mikor vissza jöttünk,
 Afzszonyám Uram Atyámmal, 's Felsing Úr-
 ral a' ház előtt való gyepkanapén üldögélt.
 Birkenstein Urat láttam a' Bátyámmal és Hen-
 rikkel a' lugosok alatt alá fel sétálni. Nehe-
 zen esett távoznom kedves Afzszonyámtól,
 még is a' kertnek tulsó részire mentem a' tó
 mellett lévő kis Labyrinthusba, leültem, a'
 nap már le ment vólt, minden fetét és szo-
 morú vólt körültem. Tsak a' Felsing elme-
 netele forgott az eszembe, 's annyira szoron-
 gatta szivemet, hogy végre sirva fakadtam.
 Ugy tetűttem, hogy most minden gyönyörű-
 ség el tűnt mellőlem, ez a' kert, mellyet a'
 Henrik karján ölly sokszor kereftűl kosul sé-
 táltam, most minden kieségét elvesztette elöt-
 tem. Minden kietlen lesz már nékem így
 szóllék magamba, és könyveim egymást ér-
 ték. Végre ez, magam eránt figyelmetesé-
 tett. Hát? nem vóltam én mondek addig is
 vig; mig Felsing ide nem jött? és én a' Ká-
 roly elütazásakor is ilyen szomorú leszek?
 Nem! pedig Károly testvérem, és ötet igen
 nagyon szeretem! — ah! kedves Afzszonyám!
 akkor éreztem én, hogy Henrik eránt külö-
 nös hájlandósággal viseltetem, és elszégyenlet-
 tem magamat, hogy azt előbb észre nem vet-
 em, és Nagyságodnak fel nem fedeztem. Ezen

gon-

gondolatokba valék elmerülve, midőn hallék valámit tsörtetni, — hátra tekintek, — hát Felsing! megdöböntem, — rezkettem, — ő sietve hozzám jött: Henriette! úgymond, ezen az utolsó estvén, megakarja töllem társaságát tagadni, holott most utóljára vagyok a' Kisafszonnyal. Ezeket a' szókat igen kedvetlen és rezkető hangon ejtette. Minden vérem fel pisdült, mellém ült, a' szivem erősen dobogott. Óh Henriette! folytatja tovább, be bődög vólnék én, ha Felsingburgot azzal az édes reménységgel hagyhatnámel, hogy még valaha, életemnek minden hátra lévő részeit, a' Kisafszony betses társaságába élhetem által. Ezen szóra a' Izemembe tekintett, egy könyvem kitsordúlt, ő azt látta, és dérekamat át ölelte. Hevesen a' mejjéhez szoritott, és most nyomá leg először ajjakit az enyimekre. Óh Henriette! fel sohajtott: mikor érti a' szerelmem a' szerelmet? — Óh! édes kedves barát-ném reménylhetem e' én. — — Itt elhalgattott, szemét a' földre szegezte, végre kifejtővén karjai közzül: halja Felsing! mondék, az igaz! én megvallom, hogy az Urat igen nagyon szeretem. Az Úr' hamari elútazásán való fájdalmam tanított meg ezen érzékenységre, és miért tagadnám el az Úrtól? én azt hiszem, hogy életemnek bődögsága tsak attól függhet, ha valaha az Úr felesége lehetek. El pirúltam, és ő a' kezeimet gyengédeden megfzorította.

De,

De, így folytatán tovább, még is szüleink meg egyezésekkel szerezsünk. Azt nekik fedezzük fel, és mostantól fogva a' szerelemről egy szót se többé, a' mit azok végeznek felölünk, annak alája adom magamat. Esmeri az Úr Afzszonyanyám virtusát, jóságát, okosságát, a' mit ő akar a' bizonyosan legjobb én reám nezve. — Azzal feláltunk, Henrik a' kezemet ismét meg fogá, és ezt mondá igen méltóságos hangon: Henriette! ezek a' szók, a' mellyeket némelly ifjak talán roszsz néven vehetnének, a' Kisafzszonyt még fokkal szeretetre méltóbbá teszik előttem! én virtusom által törekszem a' Kisafzszonyt megérdemlenni, és akkor osztán elhiszem, hogy a' maga nagytiszteletű Afzszony Annyának helybe hagyását nyugodt szívvél várhatom. Elég az hozza meghatároztuk, hogy ő ma szüleinek felfedezi szerelmét, és hogy én is a' felől Afzszonyanyámat bizonyosítom. És most — (szorongató hangon) kedves Afzszonyám! válaszoljon!

Elisa. Nyugodj meg kedves Henriette! te e' részbe mindég magad Afzszonya leszel az az szabad tettzésed szerént tselekedhetsz. A' szüleknek csak arra van jufok hogy gyermekeiknek a' legjobbat terjesszék eleikbe, a' bóldoggá való lehetőségnek eszközeit adják kezekbe; de osztán a' választást hagyják magokra. Már itten a' szülék hatalma megszűnik, és az Emberiségnek legszentebb jufsa itt kez.

kezdődik, bizza kiki az Emberre magára, akár-
mitsoda eszközöket tartson ő a' maga érzékeny-
ségei 's képzelei fzerént, boldogsága elérésére
lég alkalmasabbnak, 's hagyja azokhoz nyúl-
ni. Én azért a' Henrikkel leendő házafságod
felől való gondolatimat közleni fogom veled,
és osztán magadra bizom a' választást, én
femmire fem uniszollak: „Henrik most 18. esz-
tendős, te nálad tsak egynehány hólnappal
idősebb, még ő esztendeig G***be marad, ak-
kor B***be hivatalba lép, és hufzonként esz-
tendős — koráig téged femmi képpen elnem
vehet. Te! kedves Henriettém! már akkorra
tökélletesen megérlz a' feleséggé, Anyává, 's
Gazdafzfzonnyá léételre; de Henrik még akkor
is a' leghevesebb, és az indúlstoktól tüzelesen
ostromoltatott ifjú leénd. Azt meg se gon-
dold, hogy te ötöt átallyába le köthesd! ha
most meg tartya is hűségét erántad! de pedig
hogy tehedd azt fel egy 18. esztendős ifjú fe-
lől? ha majd férjeddé leszsz akkor pótoja ki,
akkor leszsz hűségtelen erántad. Kivált elein-
te, minden fogja az ő érzékenységeit tsiklän-
doztatni, kívántsíságát tsalogatni. Te! Leá-
nyom! már akkor azon időponthoz közelitesz
a' mellybe a' fejérnép' szépségének 'senge vi-
rágai kezdenek hervadni, 's osztán még ekkor
akarsz férjed szemei előtt kellemetesebbnek látt-
szani annál, mint vóltál fzerelmednek elsőbb
napjaiba? hogy a' férfit le köthesse az Afz-
szony,

szony, csak azon kell iparkodni, hogy a' férje tiszteletét megnyerhesse, és szerezetét fenntarthatja; hanem a' fiatal Ember feleségének, még férje kedvét kell e' mellett keresni tudni. — Az éretlen ifjúság tsapdi álhatatlanságát elkell tünnöd! ideje korán kedvessé kell magadat az ő szive előtt tenned, 's az ő érzékenységeit tsiklándoztatnod; így osztán az ő okofsága helybe hagyja magadviselését! fontold megjól ezeket Henriette! ezek valóba nehéz dolgok. Most némelly fiatal Leányka, hanyatthomlok rohan az ifjunak ölébe, örök boldogságot ígér magának, a' nélkül, hogy csak legkifsebb tulajdonsággal bírna is azok közzül, a' mellyek boldogsága fundamentomát megvethetnék. Nem az ifjai szerelem annak szegletköve, hanem Afiszonyi okofság, — az Afiszonyi virtus. Ha te a' Henrik felesége leszel, a' légyen ifjúságod elsőb elzendeiben hazafságbeli egy fő kötelességed, hogy a' Henrik erántad való szerelemének tüzet mentül jobban gerjeszszed. Azon gyönyörűségek, mellyekkel ő a' te társaságodba fog élni: szüntelen egymást váltogatásák, hogy ő előtte újságnak tetsenek, így ötöt gyönyörködtethedd, és néki kedves időtöltést okozhattsz. En azomba igen örülök, ha ti B***be laktok, az újjházasoknak, ha kivált a' férj a' Henrik korabeli, nem tanátsos falun lakni. Az egyformaság elöltja a' szerelemet, ellenbe a' fokfeleség éleszti azt: igaz

mon-

mondás ez; de óh fájdalom! nem igen vigyáznak arra a' mi ifjú Afzfzonyaink. Te kedves Henriettém! reménylem, hogy mindég a' Henrik vig mulattatására törekedj. Légy az ő ifjú öröm-érzéseinek osztályosa, adj ezer meg ezer különböző formákat a' vidámságnak, és tréfának, 's mindenkor ezek mulatsanak körülted. Egész minéműségedbe légyen ollyas édesgető valami, a' melly Henriket, ha szinte más után vetné is magát, mindenkor vágyódva fiettetse, a' te kebeledbe vissz. Nagy mesterség ez! erről a' Leányok még tsak nem is álmodoznak, erről a' mi Anyáink nekünk soha tsak egy szót sem szóltak; pedig mitsoda szükségés! kivált a' mint most szokás nem férjfiak; hanem fuhantzok házasodnak. Azért édes Leányom! ha te a' Henrik felesége leszel, végy elő minden eszközöket, mellyekkel az Afzfzonyokba olly igen természetté vált katzér-ság, es az ő izlésének 's hajlandóságának szorós esmérete kínálkoznak; hogy az ő szerelmének mindég újjabb újjabb elevenéséget adhas. Szerezz ő néki gyönyörűséget, még pedig gyakran, és úgy, hogy ő meg esmerjen tégedet szok' egyedül való szerzőökának lenni. Mind-ezek mellett is Henriette! ismét mondom, hogy a' férjed nem lesz hiv hozzád. De azért soha, tsak egy tekinteted, magadviselése vagy egy szód is, előtte legkisebb neheztelésedet se árúlja el, soha se igyekez őtet zablába tartani,

eránta

eránta való magad alkalmaztatását megváltoztatni, és barátságatlan lenni! ne! sőt szerelmednek legnyilvánosabb jelét mutasd hozzája, minden tekintetedet, szavadat, tselekedetedet, eránta viseltető szeretedet lelkesítse, életednek minden szempillantásiba az ő bődögségát 's megelegedését munkálódjad. Így léfszel az ő szívének mind hova tovább kedvesebb kedvesebb. A' hol egyszer a' kölcsönös szeretet feltaláltatik, ott a' szerelmet mindég szerelem vízfzánozza, és ilyenkor, még a' más ölébe is minden szerelem féltés nélkül szemlélhedd ötet, midön a' testiség oda vezet; — ámbár ő a' maga forró indulatinak kedves tzeljét nagyobb tüzzel szoritja is szívéhez; de téged még is tisztább indulattal fog abba zárni.

Ha Henrik a' te jelenlétedbe meg talál magáról felejtkezni, és magát a' szépség, testiség, és kellemetefség által, ez vagy amaz fehér személlyhez engedi vonattatni, 's magaviselete által annak benyomódásait esmerteti: tedd látatlanná tónusod, kedved, magaviseleése mindég egyaránsú maradjon, mintha semmit se tudnál rólla. A' tetteitöködésbe ne vetélkedj szeretőféltő társaddal, és kívált örizkedj, hogy sem mások előtt, sem tsupán férjeddel együttlétebe; eránta kifsebb tiszteletet, 's nagyobb hidegséget ne mutafs. — De még mindezek mellett is elhajolhat te tölled az ő szíve.

szive. Az ifjú impressio nem tartós az Emberbe: gyakran a' testiség elrepiti azt 's azonnal vége a' szerelmeskedésnek. Nem olyan időkör ez a' melybe a' férjfi, Atyának is férjnek is alkalmas volna, és sok házaságok mellyeket most az ifjak tesznek, tsak az erkölcsi romlottságot szaporitják, 's a' szerentsétlen házaságokat többítik. Abb' az életkorba, mellybe az ifjú tsak testiségét kívánja kielégíteni, 's egyik gyönyörűség után a' másikat dongja: hágy e' valljon lábaira hólig tartó bilintseket veretni, 's engedi e' magát a' házi gondokba keverni? nem! ő tsak azért házasodik meg; mert valamelly Leányt halálba megszeretett, holott egy két ezendő múlva másal tesz ugyan úgy; de magát éppen semmi korlátok közzé nem engedi szorittatni; szintúgy fogja gyönyörűségeit üzni, 's házi dolgait mindenkor önnöntetése, 's nyakassága szerént intézni, semmit azzal nem gondolván; akar hasznára, akár kárára valjanak, és hidegséggel fog ő jövendőbe a' házi örömök eránt viseltetni, minthogy elébb tanulta azokat esmerni, mintsem hogy az azokkal való elést tudta volna betsülni.

Óh! de sokkal másképp' megy' a' dolog, mikor férjfi házasodik, olyan a' kibe az ifjú ezendő elmúltával a' heves indulatok is letsillapodtak! ő a' feleségét nem úgy nézi, mintsupán tsak az ő testi gyönyörűségeinek kielégité-

gítésére rendeltetett tárgyat; nem! hanem abba egyszer'smind barátját 's társalkodónéját is tekinti. Élt már ő gyönyörűségekkel; most már nyugalmat akar kóstolni, és azt a feleségének kell az ő számára megédesíteni. Tartós lesz az a benyomódás mellyet az ő imádott felesége tett az ő szívébe, ha azt egyszer'smind táplálni is tudja. Nem a' vad erőszak fogja őtet háza — dólgainak intézetekbe avatni; hanem bölts, és feleségével közölt, s' jól meghányt vetett eszközökhöz nyúl, és mind ketten a' magok költsönös javát, 's házok népe bódogságát öfzve vetett vállakkal munkálják. Illyen állapotba kívánnalak én téged látni kedves Henrietiém! még is téged tsak az ifjúnak ölébe édesget a' szerelem. Holott itten fontosabbak 's többek léznek kötelességeid, 's bizonytalanabb bódogságod 's nyugalmad! hevesek az ifjúnak indulati, néked kell azokat regulázni, néked kell azok' kalaúzzának lenned, úgymint a' kinek kezébe Henrik az utóbbi esztendőkre bódogságot, 's tiszteletet találjon. Melly fok okosság, melly nagy talentom kívántatik az ifjú indulatinak 's hajlandóságának olytatén vezetésére, hogy az ő tselekedeti, valóságos hasznával meg egyezzenek! igyekezz ezt mihelyest a' Henrik felesége leszel, egyenes szempontból megvizsgálni, és őtet ezen tzelra vezéreljed. De Henriette! külső magadviselésébe se mutass semmi uralkodni kívánságot,

got, a' fenhéjazásnak még tsak a' színét is kerüld. Az okofság és szelidség az az egyetlen egy eszköz, a' melynél fogva vezethedd ötet. Igyekez az ő bizodalmat, és kivált tiszteletét megnyerni, a' mellyek által meggyőzettesék Henrik a' felől, hogy minden dólgaidda az okofság a' te vezéred. Igy bátran hallathadd vele annak szavát, és maga fog tégedet önnön tanátsadónójának válasznai. Mikor indulati felfornak; soha te mondj ellent néki, tsak azt akadályoztasd, hogy olyankor fontos dólgokba ne avatkozzon!

Házi gazdaságtolnak folytatását vállald magadra, szorofsan esmerkedj még a' férjedéivel; de az ő megegyezése nélkül semmibe se kapj! tsak azon igyekezz, hogy minden rendelés, a' mellyet teszel, úgy legyen legjobb, a' hogy teszed, és nem másképpen, így bizonyosan helybe hagyja azt Henrik, 's ötet is meg mented az aprótseprő házi gondoktól, a' mellyek az ifjú Embernek, házas áll potba unalmára vagynak, és azokból a' feleségmint ezek szerzőoka eránt, hidegség 's idegenség származhatik, és minden házi bóldogság felfordúl. Az ifjú továbbá vigkedvűbb 's erköltsösebb mint a' meglett Ember; ezt is nézd el, tsak azon légy, hogy azoknak ártalmalsá lételeket meggátold.

Be tölthetedé mindezeket Henriette! ha be, ám légy a' Felsing felesége. De most se

Elisa.

Z

add

add magad egélzen a' szerelemnek! Henrik még kevés Leányt látott; tsak most nyilt meg az ő szive a' szerelem' érzései előtt, téged látott legelőször, 's te beléd szeretett. De vallyon a' te távollétedbe nem gyűj hatja e' ötöt más Leány is szintoltyan heves szerelemre? ő ezt maga sem ígérheti néked; bár melly tüzes, bár melly eleven vólna is most az ő bizonyítása; mert igen kevés Ember tud a' szerelembé maga érzékenységeinek Ura lenni, fokkal kevésbe a' fíjatal! "

Henr. Kedves Afzszonyám! Henrik nem olyan ifjú mint más! Nagysád esméri az ő nemes gondolkozása módját. A' sympathy szülte a' mi szerelmünket, és én merék azzal magamnak hizelkedni, hogy ő engem' minden más Leányoknál jobban fog szeretni. Azomba kedves Afzszonyám! színtügy fel tudom én a' szükségnek valamint a' virtusnak, indulataimat áldozni, — ofztán mind-édes Afzszonyám, mind magam vigyázunk az én szivemre, hogy meg ne átalkodjon. És mint Henriknek jövendőbeli felesége, az én kötelefségeimnek? — óh kedves Afzszonyám! egész foglalattyát tudom! tsak hogy Nagyságod is oktáson engemet tanításai által, az édes Afzszonyanyám példája által téfzek én azon tulajdonságokra szert, a' mellyeknek még hijjával vagyok.

Ezen

Ezen szókra édes Anya ölébe borútt
Henriette! 's azon pillantatba Vallenheim, 's
Felsing feleségétől fíjástól tsak be toppan-
nak. Henriette megrezzent gyűjön Felsing!
gyűjön! mondá Elisa, szereti az én
Leányomat? (Felsinghez és feleségéhez)
Henriette. Felsing! jóvá hagyjátok ezt a'
szerelmet?

H e n r. Hogy a' Leányodat a' magamé-
nak nevezhessem? óh Elisa! melly igen öreg-
biti ez az én bódogságomat!

E l i s a. No ha úgy van, ám vegye el
ötet Felsing! az én férjem is meg egyez ezen
házasságba! hanem ezen szempillantásba, mind
magam mind Leányom sőt tulajdon maga ré-
sziről is kötelezem az Urat, még pedig hatha-
tósan és mindenek hallatára: a' Leányomnak
szerentsélsé 's bódoggá való tételére! én ötöt
egy ifjúval való egybe köttetés', kotzkájára te-
szem ki, ő, maga kíván hozzá menni, 's kész,
nyugodalmát ferje bódogítására feláldozni! ve-
gye kérdőre most magát az Úr, ha vallyon
ezt a' szerelmet vizsgálhattya e' mindenkor?
az Úr fíjatal, ha majd feleségének birtokára
számot tarthat talám másként fog gondolkozni
mint most. Még talám azt is megbánja, hogy
illy fiatal korába le mondott szabadságáról, 's
néemelly gyönyörűségeiről a' mellyek nár ma-
gára mint házastársra 's házi gazdára nézve
megszüntek! — ha ez úgy leéend? óh! tsak

mondjon le még most a' Leányomról, ne tápláljon szívébe semmi olyan hasztalan reménységet, a' melly ötet bódogtalanná tehetné, vagy féljen inkább egyszermind egy olyan Anyának szemrehányásaitól, a' ki midőn Leányát az Úrnak adja, az annak bódogságáról leendő gondoskodást is egészen az Urra hagyja.

HENRIK. Kegyelmes Afzszonyom! én tegnap megmondtam Henriettének, hogy ötet virtusom által akarom megérdemlenni; most is azon szándékba vagyok. Több esztendőök múlva mondja ki Nagyságod végső akarattját! és ha én egyszer a' virtus után járok, kitérhetnék e' arról, holott azon egy leg fzeretetre méltóbb Leányzónak juthatok birto- kába.

ELISA. (elneveti magát) Szép ifjúi mes- terkélt beszéd! még (Vallenheim felé fordul) a' mi Leányúnk szabad. — (válaszoljon az Úr!) Magán áll a' választás!

HENRIK és HENRIETTE egymásra tekintének, 's mind ketten egyszerre az ELISA ölébe ború- tak, és együtt kiáltottak: óh édes Afzszonyám! mi mindenkor jók leszünk. Nagysá- godnak örömeire akarunk élni. Szeretetünk, 's minden igyekezetünk által egymást költsönösen kívánjuk bódogítani!

ELISA. Mindkettőjüket öfzve ölelte. Azután Vallenheim is megölelte a' Leányát,
nem

nem különben Henriette, a' maga fiját. Ezen édes nevezetek: Uram Atyám! Afzszonyanyám! fíjam! Leányom! hangzottak mindnyajoknak izájokba, és mind kéréfél szülék gyermekeiknek szereznek által önnön barátságokat érzeték megerősítetténi.

Birkenstein is az nap' érkezett Vallenthalba, 's örvendezett ifjú barátnak bődogságán, megígérte Elisának, hogy a' Henrik formálását tökéletességre fogja vinni. A' B**be töltendő első esztendeibe én is vele fogok lakni úgymond, én fogom az ő indulatit zabolázni, minden szép és felemelkedett dólgot kívánatos abrázatba fogok elibe terjeszteni, és benne azok eránt hajlandóságot szerezni, megtanítom ötet az Embereket esmérni, és rá szoktatom, hogy még az indulatok' legnagyobb hevébe is az okofságra halgafson, 's azt kövesse. Egy szóval, azon igyekszem, hogy Henrik ne tsak nemesen gondolkozzon, hanem mindenkor jól is tselekedjen, — és melly örvendetes leénd az én életemnek utolsó estvéje, ha azzal ditsekedhetem, hogy az Afzszonyságod Leánya' bődogságát ez által előmenetelesíttem!

Elisa megköszönte nemesfízü barátjának maga ajánlását. Ezen jó, és bődög Embereknek kisedet társasága örömmel töltötte ezt az egész napot. A' két ifjú mátkáknak eszékbe se jutott az elválás, tsak jelen lévő bődogságokat

gokat érezték, és a' jövendőkről ábrándoztak. Tsak ugyan elérkezett a' bútszóóra, hanem Elisa jó orán megtanította Leányát az álhatatóságra, meg is mutatta Henriette, mátkájától lett elválásakor, hogy ő, édes Annyának méltó Leánya. Folytak ugyan könyvei ortzáján alá; de minden hofzfas epekedés nélkül, úgy hogy néhány nap múlva előbbeni vidámságot egészen vízfza nyerte. Elisa ezután még nagyobb foglalatofs. gba tartotta ötet, minden módon akadályoztatta; ne hogy egyedül Henrik légyen mindenkor az ő gondolatának tárgya, ritkán hagyta ötet magánosan, 's a' társaságokba gyakrabban vitte mint az előtt. Ezen módon igyekezte ötet azon tulajdonságokkal is felruházni, a' mellyekkel néki, mint Henrik feleségének kellett ékeskedni. Izlését pallérozta, a' szép mesterségekre 's tudományokra oktatta, abbeli bizttába, hogy azok által Henriettének kedves mulattságot okozhatna, jól tudván, hogy ha az Ember az értelmet kellemetelisé és finumá téfzi, az a' külső magavi-seletre is kiterjed 's az Afzszonynak kedvelséget is szerez. De mind ezek mellett látta Elisa hogy Leányának az Emberek' 's a' világ' esmérétére is szükséges taníttatni, kinyerte tehát azért a' férjétől, hogy B***be Leányostól egy telet tölthetett. Itten a' legokosabb, 's pallérozottabb Afzszonyságok' társaságát gyakorolta, a' hol a' Leányát, a' legszeretetre n.eltőbb, 's

kivá.

kivánatosabb személyé főmálta. De azért hogy Henriette a' Nagyvilág' izléséhez is tudta magát alkalmaztatni: mind az által az ő maga vise, lete igen természetes, és mesterkéletlen maradt. Úgy látszott, mintha a' természet a' grátziák által lett volna ő benne felékesítve. — De ezenkívül Henriettének, nem tsak édesgető, 's magát kedveltetni tudó, hanem jó és értelmes Afzszonynak is kellett egyfzersmind lenni. Gyermekségétől fogva formálta, Elisa az ő képzetét 's gondolkozása módját; most már a' gyakorlásba vételre is alkalmatofságot szolgáltatott nékie, ha valamibe hibázott arra ötet figyelmetelisé tette, és a' jóba való megerősödést tsepegtette beléje. E' mellett a' házi foglalatofságoiról való gondoskodást is egészen reá bízta, a' gazdaságos aprólék dólgoznak felosztását magára hagyta, és Henriette e' részbe is egy jó Gazdaszszonynak minden tökéleteségeivel ékeskedett.

Elisa gyönyörködött ezen foglalatofságba, mellyek által Leányának jó tulajdonsági napról napra öregbedtek, — és ezek az ő böl dogságát nevelték. Az ő Anyai szive az öröm árjába úfzkált. A' fija böl dogságába is megvalának fáradsági jutalmazva. Károly ugyan is a' kitsapongásokról örököfsen le mondott, mi helyt a' játtszótáblákhoz közelített, egybe szivebe ötlöttek azok az áldozatok, mellyeket tett édes Anyya az ő játékra való hajlandóságának,

gínak, — 's azoknak emlékezete megszűre tá-
voztatta őket azoktól. Megtanulta Vallenthalba
a' jót esmerni és szeretni; most azért igyeke-
zett azt követni is. Elzrendő múlva ismét haza
ment Vallenthalba, édes Anyjának ortzáján
öröm könytsepppek folytak alá, az ifjú is érezte
a' virtusnak bődögitó erejét. De a' másik
fija is, v' mint Elisa Henriket nevezte, örömet
árasztott az ő szivére. Birkenstein vólt elzren-
dő ólta az ő mentora, ki is bizonyosá tette Eli-
sát a' Henrik jó magaviseletéről, 's nemes gon-
dol oz samódjáról. Gyakran így szólt ő öröm-
mel eltele Vallenheimhoz: megérem még a'
gyermekeimnek bődögságát! és ilyenkor a'
legédesebb könnyek tsorgottak szeméből.

Ilyen vigan és bődögül folytak most az
ő életének nappjai; most is egyre foglalatoskodott
ő a' jó, és hasznos dölögoknak terjesztésébe,
az őtet imádó kedveseinek társaságába, és két-
szeresen érezte azon bődögságnak édesiségét;
mellyre ő nem a' vak szerezte' közben vetése,
hanem önnön virtusai által, 's úgy is nagy
üggyel bajjal tehetett szert; 's annyival éde-
sebbé tette a' virtus az azokkal való élest.

Elérte vólt már Henrik a' huszonkettödik
elzrendőt. — Sietett Vallenthalba. — Hen-
riette elpirült az ő vizsonti látásán. Elisa mo-
solyogta. — A' lakódalom napja meghatároz-
tatott. Vegre Elisa megbetegült, harmadnapra
megmondotta a' Doktor hogy a' betegség je-
len-

lenségei veszedelmesek, és kétséges volna a gyógyulás. Mindnyájan elrémültek ezen híradáson, Felsing feleségestől fíjastól, úgy Birkenstein, ejjel nappal Vallenthalba voltak, és alig távoztak egy két szempillantásig az Elisa ágyától. Elisa tsendes és nyugodt szívvel volt, és semmit sem illetődött meg erejének fogyatkozásán. Meg teltek ugyan ottan ottan szemei könnyekkel, minden szerelmeseit ágya körül látván feregleni, kiktől rövid időn meg kellett válnia; hanem azért most is áihatatos volt és fájdalomain erőt vett. „A' halál; így szolla ő a' maga kedveséhez; csak azért nekem keserves, hogy ti tölletek kell megválnom. A' jövőökről jó reménységgel vagyok, a' haláltól nem rettegek; mivel az a' természetnek változhatatlan törvénye. En az én napjaimat nem házontalanul töltöttem, és En barátásainnak boldogságok' előmozdításán n unálódtam, mindég igyekeztem keresztyéni 's Emberi kötelességemet tellyesíteni, és ezek okoznak most nekem örömet 's megnyugovást. Most ugyan is azzal a' bizonyossággal halok meg, hogy én a' jóteklekedetek számát szaporítottam, és az én rendeltetésemnek mint Ember megfeleltem. És ez a' tudás? Óh kedves barátim! kimagyarázhatatlan édes érzést okoz, ollyat a' melly még a' halál közelgetése miatt sem enyészik el, sőt annak rettentésein bennünket győzedelmeskedtet! csak a' most szívemnek egyetlenegy keserűsé-

rüsége, hogy töletek meg kell válnom, és az én elvesztésemén leendő bánatitokot fájlatom! de még is barátim! még is marad az életbe elég a' ti számatokra a' mi azt, előttetek kedvelsé teheti, ha izinte én többé köztetek nem leszek is. Vigasztaljátok magatokat, 's vegyétek erőt fájdalomitokon. Kedves Vallenheimom! az én veszteségemet gyerme'eidnek szeretetek fogja kipótolni! Károly! Henriette! a' volt az én életemnek fő foglalatofsága, hogy a' ti Atyátok bődogságát előmozdítsam, azt mostan ti re'ítok hagyom! ez a' ti édes Anyátoknak leg utolsó kérése hozzatok, hogy édes Atyátokat vigasztaljátok! pótoljátok ki néki az én gondofságomat 's eránta való szeretetemet! óh édes jó gyermekeim! látom, hogy ti azt megtselékfizitek, azért is örömmel halok meg. Jöfzte kedves Henriettém! jöfzte kedves Károlyom! (ezeknek szemeik könybe ufzkáltak, ő pedig mind kettőjököt megöleli) ah! be kedvesek valátok! ti az én szivemnek! de még is nyugodalmasan hagyhatlak el benneteket! én többé a' ti bődogságtokat nem munkálódhatom, már az a' magatok kezére szált, esmeritek már annak eszközeit, vegyétek elő azokat kedves gyermekeim! és ha ezt teszitek, holtig a' békesség fog szivetekbe uralkodni! most te reád kedves Henriettém! újabb kölelefségek, újabb édes érzések várnak! már előre képzellek tégedet férjed ölébe, de te már akkor csak emlékezetemnek fogsz tsendes könnytseppeket áldozhatni!

hatni! kedves barátim! csak is ilyen könnyeket hullasztok az én sírhalmamra! jöszte ide te is Henrik! te nemes szívvvel bírsz, én hát nem nyughatatlankodom Leányom boldogsága felől! és te Henriette! te leszel az ő Anyja, pótolod ki néki az én Anyai gondoskodáson? hijánofságát! köszönöm kedves barátim! most mindnyájatoknak, hogy az én életemet, megédesítettétek! Henriette! Birkenstein! a' ti barátságatok a' gyönyörűség legfobb póltzára emelte az én életemet, és az én utolsó érzékenységeim: erántatok való szeretet, és háládatofság! —“

Elisa mindnyájokkal együl egyig kezet fogott. Egy kellemetes, érdeklő mosolyodás követte az ő utolsó szavait; mindnyájan magasztalták az ő belsősensendőségét, és ezen kellemetes Afzfzonyság elvesztésén való fájdalom kinek kinek szívét martzonglotta, 's szemét könybe feresztette.

Még a' sírszélén is sőt a' halálba is, a' jóltételbe foglalatoskodott Elisa. Fundátziót tett a' gyermekek és öregek számára Vallenthalba ki is annak interesséből az előbbi módon tápláltattak, és a' felölök való gondoskodást Henriettére bizta. Az öregek és a' gyermekek, 's Vallenthalnak minden lakosai, a' fok boldogtalanok kiket ő felsegitett: mind a' vár udvarára gyülehezek, akarván még egyfzer utóljára, az ő jóltévőnéjeket látni.

Elisa beszélt velek, köszönte az eránta való szereteteket, és mutatta nékiek, hogy a'

vir-

virtus a' legutólsó rettenetes szempillantásokba fe szűnik meg az Embert bódoggá tenni.

Végre lehajtá fejét a' halálos álomra szeliden, és megnyúgodva, minden ötet környül vevőknek aldásai 's jótkivánásai között és elaluvék. — Az ő ábrázatja még hólta után is annak a' tsendes megelegedésnek, 's belső tsendeségnek valóságos képe vólt, a' melly utólsó pihegéséig lakott szívébe.

Tsalharatlan jelét mutatta most Hénriette édes Anyja derék oktatásainak. Sirt ő, de azomba nem zúgolódott, hanem tsendes vólt az ő fájdalma, valósággal erőt vett ő azon, ha szinte édes Annját még most fe szűnt légyen is meg imádni. Tsak Vallenheimot vette vigasztalhatatlan szomorúság körül, annyira, hogy abból femmi módon ki nem menekedhetett. Barátim! így szólt ő, egyitek fem tudja mely nagy az én vesztéségem! tsak én tudom azt érezni, mi vólt légyen nékem Elisa? tsak nékem forgott ő életének minden szempillantásiba előttem, és én láttam ötet mindég nagyobbnak nagyobbnak! tsak én tudom, mennyire ragaszkodott ő a' jóhoz, 's maga köteletségéhez, melly szakadatlanúl fáradozott a' bódogságnak terjesztésébe, 's különösen pedig az én bódoggá tételembe. Ő szerzett én bennem érzést, az én feleségem tett engem Emberré! Ő tanított engem az élet örömeinek esmerésére, 's használására! az ő gyermekeinek szívekbe a' maga virtusának magvát plántálta, és azok szintollyan bódogok lehetnek val

valaha mint ő volt. Én maradok igazi özvegy-ségre! — — én csak ő benne és ő általa éltem, az én érzékenységeim ő vele együtt meghalnak! —

Teljes életébe szomorkodott is Vallenheim a' feleségén.

Sokáig íratta ötet Birkenstein; mivel az ő legforróbb 's legbelsőbb érzékenységei, egész hólta napjaig egyedül ő benne határozódtak. Sok ideig felmaradt az ő jótételeinek emlékezete. Igen sokakat tett ő a' legalsóbb rendű Emberek közt jobbakká, 's következésképpen boldogabbakká. Példája által sok Afzszonyokat megvilágosított kötelességeik felől, 's annak követésére édesgettet. Henriettebe a' derék neveléssel együtt a' maga virtusait is örökösítette, ki is ezeket mind hova tovább nevelni igyekezte, és valamint édes Anyja, úgy ő is mindenféle boldogságot terjesztett. Sokáig nem felejhették ötet, és az ő neve kész ösztön volt a' virtusra. Elisa megmutatta ugyan is azt az egész világ Afzszonyának, hogy nékiek legfőbb ékességek a' virtus, és hogy az által az Afzszony, minden állapotba tselekedhetik jót, sőt egész nemzeteket boldogíthat.

V É G E.

Ugyan ezen könyv - nyomtató - mü-
helyben találatnak e' követke-
zendő könyvek is:

Concordatum, & Collectio Bullarum, ac Bre-
vium SS. P. N. Pii VII. Pont. M. super statu
presenti Ecclesiæ Gallicanæ &c. 8. 51 xr.

Seneca Christianus. 8. maj. 20 xr.

Hymnus an Pallas - Athene. Von Carl Anton
v. Gruber. 8. 45 xr.

Fragmenta ad Historiam Ecclesiasticam Hunga-
riæ. 8. 27. xr.

Historia litterarum bonarumque Artium in Hun-
garia. 8. 40 xr.

Pütteri, Synopsis Historiæ Imperii Romano-
Germanici. 8. maj. 45 xr.

Acta, & Opera Excellæ Deputationis Regnico-
laris, & quidem:

Provocatum Nro. III. sub NB. Instructio pro
Deputatis Regnicolarem Conscriptionem per-
acturis. Cum Tab. fol. 5 xr.

Tabella Dicationalis pro subrepartitione per Ju-
risdictiones respectivas peragenda deserviens.
In Repræsentatione sub NB. NB. provocata.
compacta 7 xr.

Provocatum Nro. IV. sub B. Reflexiones M.
D. C. Josephi Vay, de repartitione contribu-

tionis,

DEBRECENI EGYETEMI KÖNYVTÁR

Lelt.

586-1956

Pro

in

Pro

fa

&

re

F

Grava

genera specialia. Fol.

Bárdosi, Moldaviensis vel Szeptiensis

Indagatio est proxima Terræ Scepusientis
huic innexarum sacro - profanarum Jurisdictionum
evolutio. *Adnectuntur Diplomata pri-*
scorum Regum, Et alia venerandæ Antiquitatis
documenta plusquam 80. In 4to. maj. In char-
ta scriptoria. 2 fl. 30 xr.

Die heilige Familie, oder die Geschichte des Jo-
bias. 8. 45 fr.

Versuch über die beste Art die Jugend in den
Wahrheiten der Religion zu unterweisen. Aus
den hinterlassenen Schriften des sel. Abtes von
Sagan, Ign. v. Selbiger. 8. fr.

e

r-

I. V.

ucis,

mnos

co-

pro

dans

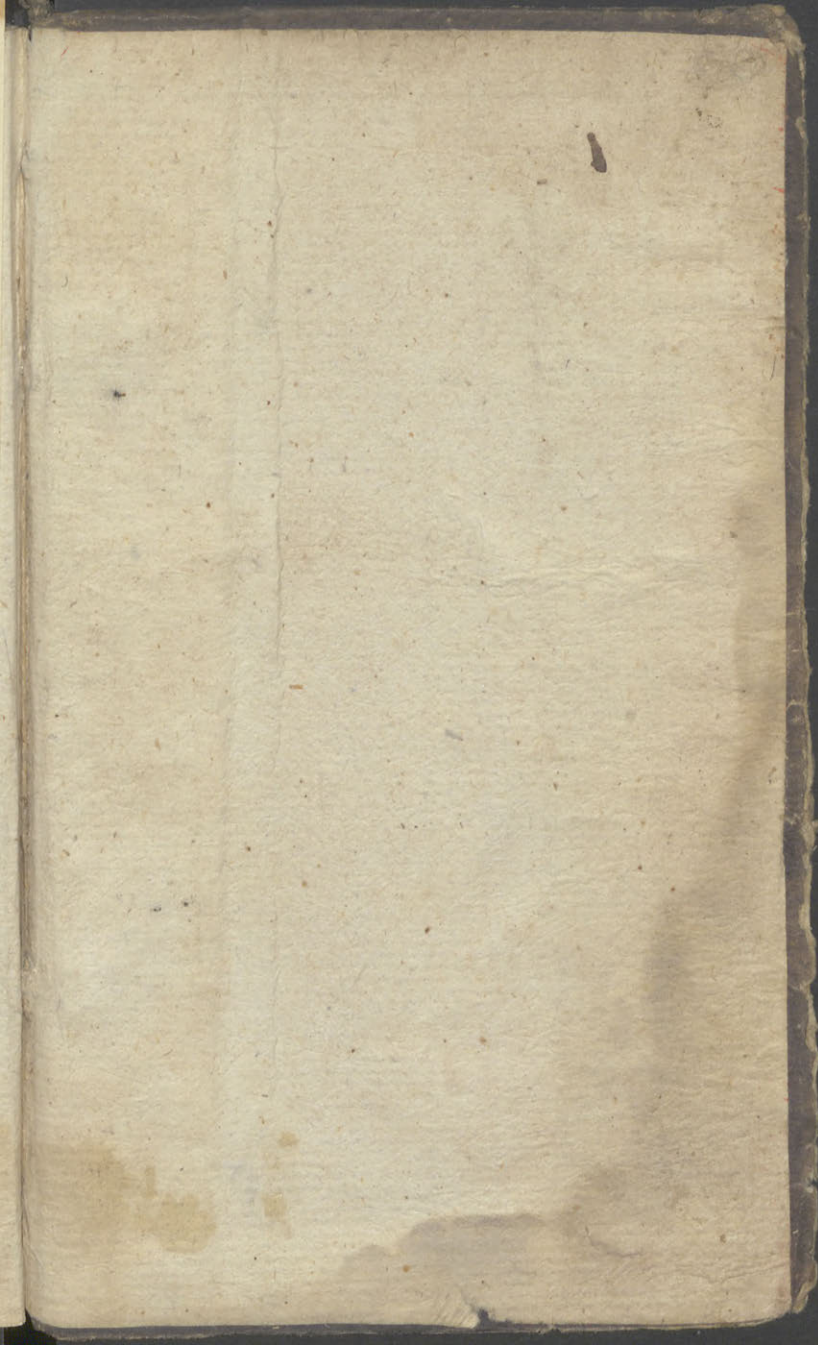
aus 1266 a ... ni Pusz-

758533

751

758533

17 00

758533

ca
1
187